

LATVIJAS REPUBLIKAS MINISTRU KABINETS

2014. gada 26. martā
Rīgā

Rīkojums Nr. 130
(prot. Nr. 17 31. §)

Par Vides politikas pamatnostādnēm 2014.–2020. gadam

1. Apstiprināt Vides politikas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam (turpmāk – pamatnostādnes).

2. Noteikt, ka par pamatnostādņu izpildes koordināciju ir atbildīga Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija.

3. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai sagatavot un vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram iesniegt noteiktā kārtībā Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu:

3.1. par pamatnostādņu izpildi 2014., 2015. un 2016. gadā – līdz 2017. gada 1. jūlijam;

3.2. par pamatnostādņu izpildi 2017., 2018., 2019. un 2020. gadā – līdz 2021. gada 1. jūlijam.

4. Atbildīgajām institūcijām iesniegt Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā informāciju par attiecīgo pamatnostādņēs noteikto vides monitoringa uzdevumu izpildi vai to izpildes gaitu:

4.1. līdz 2017. gada 1. maijam – par laikposmu no 2014. gada līdz 2016. gadam;

4.2. līdz 2021. gada 1. maijam – par laikposmu no 2014. gada līdz 2020. gadam.

5. Noteikt, ka pamatnostādņēs paredzētos pasākumus atbildīgās institūcijas 2014. gadā īsteno piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros.

6. Jautājumu par papildu līdzekļu piešķiršanu 2015. gadam un turpmākajiem gadiem pamatnostādņēs paredzēto pasākumu īstenošanai, tai skaitā par papildus nepieciešamo finansējumu ūdenssaimniecības sakārtošanai apdzīvotajās vietās ar CE<2000, izskatīt Ministru kabinetā gadskārtējā valsts

budžeta projekta sagatavošanas procesā kopā ar visu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu jauno politiku iniciatīvu pieprasījumiem atbilstoši valsts budžeta finansiālajām iespējām.

7. Atzīt par spēku zaudējušu Ministru kabineta 2009. gada 31. jūlija rīkojumu Nr. 517 "Par Vides politikas pamatnostādņem 2009.–2015. gadam" (Latvijas Vēstnesis, 2009, 122. nr.).

Ministru prezidente

Laimdota Straujuma

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministra
pienākumu izpildītāja,
tieslietu ministre

Baiba Broka

(Ministru kabineta
2014. gada 26. marta
rīkojums Nr. 130)

VIDES POLITIKAS PAMATNOSTĀDNES 2014.–2020. gadam

(Informatīvā daļa)

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
Rīga, 2014

SATURS

SAĪSINĀJUMI.....	4
IEVADS	6
1. Vispārīgie vides politikas principi un virsmērķis, esošās situācijas raksturojums vides aizsardzībā	9
1.1. Vides politikas principi un virsmērķis	9
1.2. Starptautisko un nacionālo vides politikas mērķu savstarpējā saistība.....	9
1.3. Esošās situācijas raksturojums vides aizsardzības politikā.....	12
2. Horizontālie jautājumi vides aizsardzībā, sasniedzamie mērķi un rīcības virzieni mērķu sasniegšanai.....	20
2.1. Politikas mērķis.....	20
2.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot valdības politiku	20
2.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi	21
3. Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas	23
3.1. Politikas mērķi	23
3.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku	23
3.2.1. Aktuālākās problēmas augsnes aizsardzības jomā:.....	23
3.2.2. Aktuālākās problēmas zemes dziļi izmantošanas jomā	23
3.2.3. Aktuālākās problēmas atkritumu apsaimniekošanas jomā.....	24
3.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi	24
4. Dabas aizsardzība	25
4.1. Politikas mērķis.....	25
4.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku	25
4.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi	26
5. Gaisa aizsardzība.....	27
5.1. Politikas mērķis.....	27
5.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku	27
5.2.1. Aktuālākās problēmas gaisa kvalitātes un kopējās gaisu piesārņojošo vielu emisijas samazināšanas jomās	27
5.2.2. Aktuālākās problēmas vides trokšņa pārvaldības jomā	28
5.2.3. Ozona slāņa aizsardzība	28
5.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi	29
6. Klimata pārmaiņas.....	29
6.1. Politikas mērķi	29
6.2. Problēmas, kuru risināšanai nepieciešama noteiktas politikas īstenošana.....	30
6.2.1. Aktuālākās problēmas SEG emisiju samazināšanas un CO ₂ piesaistes nodrošināšanas jomā	30
6.2.2. Aktuālākās problēmas jautājumā par pielāgošanos klimata pārmaiņām	30
6.2.3. Aktuālākās problēmas SEG emisiju uzskaitē un prognozēšanā.....	31
6.4. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi	31
7. Ūdens resursi un Baltijas jūra.....	31
7.1. Politikas mērķis.....	31
7.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku	32
7.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi	33
8. Vides piesārņojums un riski	34
8.1. Politikas mērķis.....	34
8.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku	34
8.2.1. Aktuālākās problēmas piesārņoto vietu apsaimniekošanas jomā	34

8.2.2. Aktuālākās problēmas ķīmisko vielu pārvaldības jomā.....	34
8.2.3. Aktuālākās problēmas jonizējošā starojuma avotu apsaimniekošanas un drošas uzglabāšanas jomā.....	35
8.2.4. Aktuālākās problēmas avāriju risku samazināšanas jomā	35
8.2.5. Aktuālākās problēmas bīstamo kravu pārvadājumiem pa dzelzceļu	35
8.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi	35
9. Vides veselība	36
9.1. Politikas mērķis.....	36
9.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku	36
9.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi	37
10. Vides monitoringa.....	37
10.1. Politikas mērķis.....	37
10.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku	38
10.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi	38
11. Politikas mērķu rezultatīvie rādītāji (sasniedzamie mērķi un rīcības virzieni mērķu sasniegšanai)	40
11.1. Horizontālie jautājumi.....	40
11.2. Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas	40
11.3. Dabas aizsardzība.....	42
11.4. Gaisa aizsardzība.....	45
11.5. Klimata pārmaiņas	47
11.6. Ūdens resursi un Baltijas jūra	48
11.7. Vides piesārņojums un riski.....	50
11.8. Vides veselība	51
11.9. Vides monitoringa	52
12. Turpmākās rīcības plānojums	59
12.1. Horizontālie jautājumi, sasniedzamie mērķi un rīcības virzieni mērķu sasniegšanai .	59
12.2. Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas	64
12.3. Dabas aizsardzība.....	67
12.4. Gaisa aizsardzība.....	70
12.5. Klimata pārmaiņas	74
12.6. Ūdens resursi un Baltijas jūra	78
12.7. Vides piesārņojums un riski.....	84
12.8. Vides veselība	86
12.9. Vides monitoringa	89
13. Noslēguma jautājumi	95
13.1. Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldību budžetu novērtējums.....	95
13.2. Turpmākās rīcības plānojums	97
13.3. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība	98

Pielikumi:

- 1.pielikums** Informācija par Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam projekta izstrādes laikā notikušajām sanāksmēm un sabiedrisko apspriešanu
- 2.pielikums** Situācijas raksturojums vides aizsardzības jomā
- 3.pielikums** Situācijas raksturojums un nepieciešamais finansējums vides monitoringa īstenošanai
- 4.pielikums** Vides politikas īstenošanas sasaiste ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem

SAĪSINĀJUMI

AER	Atjaunojamie energoresursi
ANO	Apvienoto Nāciju organizācija
ANO EEK	ANO Eiropas Ekonomiskā komisija
BIOR	Valsts zinātniskais institūts „Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts „Bior”
BJRP	Baltijas jūras rīcības plāns Helsinku Komisija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DAP	Dabas aizsardzības pārvalde
EEIA	Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi
EEK	Eiropas ekonomikas kopiena
EK	Eiropas Komisija
EKKI	Emisiju kvotu izsoļu instruments
ELFLA	Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai
EM	Ekonomikas ministrija
EMSA	Eiropas Jūras drošības aģentūra
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ETS	Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma
EVA	Eiropas Vides aģentūra
FM	Finanšu ministrija
F-gāzes	Fluorētās siltumnīcefekta gāzes
HELCOM	Helsinku Komisija
IeM	Iekšlietu ministrija
IMO	Starptautiskā Jūrniecības organizācija
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IJP	Integrētā jūrlietu politika
JIŪP	Valsts vides dienesta Jūras un iekšējo ūdeņu pārvalde
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
ĪADT	Īpaši aizsargājamas dabas teritorijas
JVS	Jūras vides stratēģija
JVAPL	Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likums
LDM	Latvijas Dabas muzejs
KPFI	Klimata pārmaiņu finanšu instruments
LĢIA	Valsts aģentūra „Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra”
LHEI	Latvijas Hidroekoloģijas institūts
LIFE	Eiropas Savienības vides finanšu programma
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LU	Latvijas Universitāte
LVAF	Latvijas Vides aizsardzības fonds
LVAFA	Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācija
LVĢMC	VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”
LVMI "Silava"	Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”
MK	Ministru kabinets
MVU	Mazie un vidējie uzņēmumi
NAP2020	Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam
NATURA 2000	Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamas dabas teritorijas
NBD	Nacionālais Botāniskais dārzs
NBS	Nacionālie bruņotie spēki

NBS JS	Nacionālo bruņoto spēku Jūras spēki
NVO	Nevalstiskās organizācijas
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>)
PKC	Pārresoru koordinācijas centrs
PVD	Pārtikas un Veterinārais dienests
RNZD	Rīgas Nacionālais zooloģiskais dārzs
RSU	Rīgas Stradiņa universitāte
SAEA	Starptautiskās Atomenerģijas aģentūra
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
SM	Satiksmes ministrija
SPKC	Slimību profilakses un kontroles centrs
UBA	Upju baseinu apgabals
UBAP	Upju baseinu apsaimniekošanas plāns
UNEP	Apvienoto nāciju vides programma
UNESCO	Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija
ŪO	Ūdensobjekts
ŪSD	Ūdens struktūrdirektīva
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VI	Veselības inspekcija
VKP	Vides konsultatīvā padome
VM	Veselības ministrija
VMD	Valsts meža dienests
VPP2015	Vides politikas pamatnostādnes 2009.-2015.gadam
VPP2020	Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam
VVD	Valsts vides dienests
VVD RDC	Valsts vides dienesta Radiācijas drošības centrs
ZM	Zemkopības ministrija
ZMNĪ	Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”

IEVADS

Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam (turpmāk – VPP2020) ir vides aizsardzības nozares vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments. Tas izstrādāts atbilstoši Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam (turpmāk – NAP2020) noteiktajām prioritātēm un diskusijām par ES jaunā finanšu perioda 2014.-2020.gadam mērķiem un finanšu sadalījumu. Vides aizsardzības likuma 4.panta otrā daļa nosaka, ka MK apstiprina Vides politikas pamatnostādnes, ņemot vērā nacionālās prioritātes, ES un starptautiskos nosacījumus. VPP2020 ir ceturtais Latvijas vides politikas plānošanas dokuments kopš 1995.gada, kad valdība tādu apstiprināja pirmo reizi. Politikas plānošanas dokumentos līdz šim ietvertie vides aizsardzības mērķi tikuši sasniegti, ko apstiprina arī Latvijai piešķirtais augstais starptautiskais vides vērtējums (otrā vieta starp vairāk nekā 100 izvērtētajām valstīm)¹. Kaut arī šis vērtējums ir virspusējs un veikts atbilstoši politiķu un finansistu vajadzībām, arī citos vērtējumos, gan ANO konvenciju ziņojumos, gan EVA izvērtējumos, Latvijas vide tiek vērtēta pārsvarā pozitīvi. Protams, izvērtējot vides sasniegumus saistībā ar ES direktīvu īstenošanas kvalitāti, Latvija kā viena no jaunākajām dalībvalstīm nevar īsā laikā kļūt par līderi ne ūdenssaimniecības, nedz bioloģiskās daudzveidības aizsardzības jomā, jo projektu sagatavošanas vai jaunu ĪADT izveidošanas process ir pietiekami laikietilpīgs. Iepriekšējos politikas plānošanas dokumentos iekļautās, bet joprojām neatrisinātās Latvijas vides problēmas galvenokārt ir lokālas, saistītas ar vēsturiski piesārņotajām vietām, kā Inčukalna gudrona dīķi, vai gaisa kvalitāti lielo pilsētu centros vai ostu terminālos. Turpmākā darba, arī VPP2020 īstenošanas, mērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli.

Šobrīd spēkā ir ar MK 2009.gada 31.jūlija rīkojumu Nr.517 „Par Vides politikas pamatnostādņēm 2009.-2015.gadam” apstiprinātās Vides politikas pamatnostādnes 2009.-2015.gadam (turpmāk - VPP2015). 2013.gada sākumā tika uzsākta VPP2020 sagatavošana, lai vides politiku pilnībā sasaistītu ar NAP2020, ES 2014.-2020.gada finanšu perioda prioritātēm un ES 7.Vides rīcības programmas mērķiem. Lai arī ES 6.Vides rīcības programmas mērķi joprojām ir aktuāli, tomēr lēmumi par ES tālāko ekonomisko attīstību nosaka vajadzību pēc jaunas vides politikas, kas noformulēta ES 7.Vides rīcības programmā un tiek apspriesta ES institūcijās.

VPP2015 īstenošana 2009.-2012.gada periodā atspoguļota 2013.gada 1.februārī MK iesniegtajā informatīvajā ziņojumā (vidusposma ziņojumā). Ziņojums apliecina - neskatoties uz ierobežotu valsts budžeta finansējumu šajā periodā, ES vides aizsardzības prasības ir sekmīgi īstenotas atkritumu apsaimniekošanas un dabas aizsardzības jomā. Savukārt ūdenssaimniecības jomā jāpabeidz lielo pilsētu ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu sakārtošana un vēl līdz 2015.gadam jāturpina darbs mazajās apdzīvotajās vietās. Papildus šā brīža sasniegumiem klimata pārmaiņu ietekmes samazināšanā, par ko daudzās pašvaldībās uzskatāmi liecina pārkārtotās siltumapgādes sistēmas un siltinātās un renovētās ēkas, Latvija kā ES dalībvalsts nākotnē plāno izvirzīt vēl ambiciozākus klimata pārmaiņu ietekmes samazināšanas mērķus, kuru izpildei būs nepieciešami jauni emisiju ierobežošanas pasākumi un resursu efektīvāka izmantošana. Neskatoties uz paveikto gaisa kvalitātes uzlabojumu jomā, individuālo transportlīdzekļu skaita straujā palielināšanās ietekme ir lielāka nekā pilsētu

¹ Environmental Performance Index and Pilot Trend Environmental Performance Index, EPI 2012. <http://epi.yale.edu/sites/default/files/downloads/2012-epi-full-report.pdf> Jeilas un Kolumbijas universitātes Environmental Performance Index (EPI) ir kvantitatīvs indekss, kas tiek noteikts izmantojot publicētos nacionālos vides datus. 2012.gadā Latvija ieņēma 2.vietu aiz Šveices, 2010.gadā bija 21.vietā, 2008.gadā 8.vietā, 2004.gadā 3.vietā. 2012.gadā tika vērtētas 132 valstis, reitingā liela nozīme arī pieejamās vides informācijas aktualitātei. Vērtējums tiek dots atsevišķi arī pa sektoriem, piemēram, gaiss, ūdens, daba.

centrālās daļas atslogošanas no transportlīdzekļiem devums, tādēļ ne visur tiek nodrošināta atbilstoša gaisa kvalitāte.

VPP2015 īstenošanas vērtēšanas procesā daudzas valsts institūcijas, pašvaldības un VKP iesniedza VARAM priekšlikumus VPP2020 izstrādei. Lai sasniegtu augstos nacionālos un starptautiskos vides kvalitātes mērķus, līdz 2020.gadam jāīsteno daudzi iepriekš nebijuši pasākumi, par kuru izpildi liecinās jauni rezultatīvie rādītāji. Ir svarīgi, lai Latvijas vides politika atspoguļotu globālos un ES mēroga mērķus, jo īpaši, ņemot vērā Latvijas prezidentūru ES Padomē 2015.gada pirmajā pusē, kad mūsu valstij būs jākoordinē daudzi liela mēroga pasākumi. Tāpat jāņem vērā sabiedrības vēlme saņemt kvalitatīvu informāciju par vides stāvokli gan Latvijā kopumā, gan tuvākajā apkārtnē, lai varētu aktīvi līdzdarboties nozares politikas veidošanā. Jaunajā politikas periodā svarīgi vairāk pievērsties tādiem ilgtspējīgu attīstību veicinošiem pasākumiem kā dabas resursu taupīšana un efektīva izmantošana, zaļais iepirkums, depoziņu sistēmas piemērošana dzērienu iepakojumam.

VPP2020 iekļauta arī sadaļa par vides monitoringu, jo saskaņā ar Vides aizsardzības likumu ir jāizstrādā un MK jāapstiprina arī vides monitoringa pamatnostādnes sešiem gadiem. Iepriekš vides monitoringa pamatnostādnes tika izstrādātas laikam no 2009.gada līdz 2012.gadam. Tā kā vides monitoringa ir vides politikas sastāvdaļa, pieņemts lēmums abus plānošanas dokumentus apvienot vienā. Vides monitoringu veic, lai iegūtu informāciju par vides stāvokli un dabas resursiem, kas dod iespēju plānot vides un dabas aizsardzības pasākumus un kontrolēt vides aizsardzības efektivitāti. Iegūtie dati ir vajadzīgi, lai novērtētu citu nozaru īstenoto pasākumu ietekmi, tai skaitā, ES fondu finansēto darbu ietekmi.

VPP2020 paredz arī vairākas nozīmīgas reformas, no kurām galvenās ir:

- finansēšanas **modeļa “dabas resursu nodoklis atgriežas dabā”** ieviešana, lai būtu iespējams pilnībā īstenot principu „piesārņotājs maksā” un dabas resursu nodokļa mērķus, kā arī atjaunot saikni starp valsts budžetā ieskaitītajiem līdzekļiem par videi nodarīto kaitējumu un veiktajiem vides atjaunošanas pasākumiem;

- **zemes dzīļu izmantošanas juridiskā ietvara** pilnveidošana un institucionālās kapacitātes stiprināšana, nodrošinot efektīvu zemes dzīļu aizsardzību un valsts pārvaldību;

- **depozīta sistēmas ieviešanas un piemērošanas** nodrošināšana dzērienu iepakojumam no 2015.gada 1.janvāra;

- normatīvo aktu bāzes izstrāde, lai noteiktu prasības **ūdenssaimniecības pakalpojumu** (ūdensapgādes un kanalizācijas) sniegšanai un lietošanai pašvaldībās.

VPP2020 struktūra veidota atbilstoši MK 2009.gada 13.oktobra noteikumu Nr.1178 „Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi” prasībām – vides politikas virsmērķis, politikas pamatprincipi, esošās situācijas apraksts, risināmās problēmas un politikas rezultāti, kā arī rīcības virzieni politikas mērķu sasniegšanai. Ievērojot vides politikas specifiku, sākotnēji sniegta vispārīga informācija un ieskats horizontālajos jautājumos, bet tālāk detalizēts apraksts šādās tematiskajās sadaļās:

- augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas;
- dabas aizsardzība;
- gaisa aizsardzība;
- klimata pārmaiņas;
- ūdens resursi un Baltijas jūra;
- vides piesārņojums un riski;
- vides veselība;
- vides monitoringa.

Pamatnostādņu projekts gan kopumā, gan arī pa tematiskajām sadaļām apspriests ar ieinteresēto pušu pārstāvjiem daudzās sanāksmēs un diskusijās. Informācija par VPP2020 projekta izstrādes laikā notikušajām sanāksmēm un sabiedrisko apspriešanu iekļauta 1.pielikumā.

Vides politikas īstenošana ir saistīta ar vairāku citu nozaru izstrādātajiem politikas plānošanas dokumentiem, kuros jau ir integrēti vides politikas jautājumi un norādīti konkrēti mērķi un veicamie pasākumi. Tādējādi VPP2020 netiek dublēti citos politikas plānošanas dokumentos noteiktie mērķi un veicamās rīcības.

Vides politika ir tieši saistīta ar veselības politiku, kas definēta Sabiedrības veselības pamatnostādnēs 2011.-2017.gadam (SVP)². Vides veselības faktori ir nozīmīgi asinsrites sistēmas slimību un ļaundabīgo audzēju izcelsmē, rada elpošanas sistēmas orgānu saslimšanu un dažādas alerģiska rakstura veselības problēmas, piemēram, astmu. Jo īpaši svarīgi ir pasargāt mātes un bērna veselību no apkārtējās vides kaitīgo faktoru iedarbības. Līdz ar to vides veselības faktoru noteikšana, prognozēšana un profilakse vidē ir būtisks pasākumu komplekss veselības veicināšanas un vispārējās profilakses ietvaros. Lai sasaistītu abas politikas jomas, SVP ietver atsauces uz VPP2015, savukārt VPP2020 iekļauta nodaļa „Vides veselība”.

Vides politikas sekmīgai ieviešanai nepieciešama visas sabiedrības līdzdalība. Īpaši nozīmīga ir iesaistīšanās vides projektos un vides pārvaldības sistēmas efektīva darbība visos līmeņos, kas rada priekšnoteikumus sekmīgai projektu realizācijai ūdenssaimniecības, atkritumu apsaimniekošanas un citās jomās, kā arī nodrošina sabiedrības informētību un tās atbalstu vides pasākumiem. Tikpat nozīmīga ir arī nevalstisko vides organizāciju līdzdalība vides izpētē un aizsardzībā, tiesību aktu pilnveidošanā sadarbībā ar valsts institūcijām. Liela nozīme ir arī citu sabiedrības grupu un skolu jaunatnes aktivitātēm, kas izpaužas dažādās akcijās un vides izglītības projektos, kā arī īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanā un Latvijas sakopšanas talkās.

---

² Apstiprinātas ar MK 2011.gada 5.oktobra rīkojumu Nr.504 "Par Sabiedrības veselības pamatnostādnēm 2011.-2017.gadam"

1. Vispārīgie vides politikas principi un virsmērķis, esošās situācijas raksturojums vides aizsardzībā

1.1. Vides politikas principi un virsmērķis

Latvijas vides politikas virsmērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli.

Latvijas vides politikā izmantotie principi izriet no valstī īstenotās politikas, balstās starptautiskajā pieredzē un ir nostiprināti Latvijas vides aizsardzības normatīvajos aktos:

ilgtspējīgas attīstības princips – sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrēta un līdzsvarota attīstība, kas apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās un ekonomiskās vajadzības un nodrošina vides aizsardzības prasību ievērošanu, neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas, kā arī nodrošina bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas iespējas;

izvērtēšanas princips – jebkuras tādas darbības vai pasākuma sekas, kas var būtiski ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, jāizvērtē pirms attiecīgās darbības vai pasākuma atļaušanas vai uzsākšanas. Darbība vai pasākums, kas var negatīvi ietekmēt vidi vai cilvēku veselību arī tad, ja ievērotas visas vides aizsardzības prasības, ir pieļaujams tikai tad, ja paredzamais pozitīvais rezultāts sabiedrībai kopumā pārsniedz attiecīgās darbības vai pasākuma nodarīto kaitējumu videi un cilvēku veselībai;

novēršanas princips – persona, cik iespējams, novērš piesārņojuma un citu videi vai cilvēku veselībai kaitīgu ietekmju rašanos, bet, ja tas nav iespējams, novērš to izplatīšanos un negatīvās sekas;

piesardzības princips – ir pieļaujams ierobežot vai aizliegt darbību vai pasākumu, kurš var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, bet kura ietekme nav pietiekami izvērtēta vai zinātniski pierādīta, ja aizliegums ir samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu vides vai cilvēku veselības aizsardzību. Principu neattiecina uz neatliekamiem pasākumiem, ko veic, lai novērstu kaitējuma draudus vai neatgriezenisku kaitējumu;

princips „piesārņotājs maksā” – persona sedz visus izdevumus, kas saistīti ar tās darbības dēļ radīta piesārņojuma novērtēšanu, novēršanu, ierobežošanu un seku likvidēšanu;

sabiedrības informēšanas un līdzdalības princips – institūcijas veicina sabiedrības izglītošanu un informēšanu, uzklasa un izvērtē sabiedrības viedokli;

ražotāju atbildības princips – ražotājs ir atbildīgs par saražoto precī visā tās aprites ciklā, sākot no izejvielu un ražošanas tehnoloģiju izvēles un beidzot ar atkritumu apsaimniekošanu pēc preces nolietošānās. Šis princips īsteno pieeju „no šūpuļa līdz kapam”, kas šobrīd praksē jau transformējusies uz pieeju „no šūpuļa līdz šūpulim” un ir viens no resursu efektivitātes stūrakmeņiem.

1.2. Starptautisko un nacionālo vides politikas mērķu savstarpējā saistība

Politikas plānošanas periodā no 2014.gada līdz 2020.gadam vides politikas mērķi ir pakārtoti Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam pamata uzstādījumiem – laimīgs cilvēks labklājīgā valstī; ilgtspējīgs un veselīgs dzīvesveids; radoša, iecietīga un toleranta sabiedrība; sadarbībā radīta konkurētspēja un valsts kā ātrspējas partneris. Latvijas vides politikas attīstību ietekmē ANO globālā vides aizsardzības politika un Latvijas kā ES

dalībvalsts statuss. Liela nozīme ir arī dalībai daudzās starptautiskajās organizācijās, kā arī NATO. Jāatzīmē, ka uz 2013.gada 1.septembri Latvija ir pārstāvēta vairāk kā 20 starptautiskajās vides organizācijās un ir noslēgusi virkni starptautisko līgumu vides aizsardzības jomā.³ Divpusējas sadarbības līgumi nosaka valstu sadarbības principus pārrobežu vides jautājumu risināšanā, tostarp pārrobežu piesārņojuma novēršanā. Kaut arī iedzīvotājus parasti vairāk interesē lokālas problēmas un to ātri risinājumi, nopietnākie vides jautājumi nav norobežojami valstu robežās, piemēram, Latvijas ietekme uz savu lielo upju ūdens kvalitāti ir mazāka par 50%, bet attiecībā uz pārrobežu gaisa piesārņojuma pārnēsēm pat nesasniedz 10%, bet attiecībā uz klimata pārmaiņām vēl zemāka, kādēļ nevar atsevišķi nodalīt starptautiskās un valsts prioritātes.

Kā nozīmīgs pasākums jāatzīmē ANO Ilgtspējīgas attīstības 2012.gada konference Rio+20 un tās noslēguma dokuments „Nākotne, kādu to vēlamies” (*The Future we want*), kurā uzsvēta nepieciešamība veicināt „zaļo ekonomiku”, ilgtspējīgu un iekļaujošu ekonomisko izaugsmi, sociālo attīstību un vides aizsardzību cilvēku labā. Latvijas uzdevums ir nodrošināt valsts pilnvērtīgu pārstāvību starptautiskajās organizācijās, rēķinoties ar pieejamajiem resursiem⁴, tāpēc ir regulāri jāpārskata⁵ mūsu valsts dalības lietderība starptautiskajās organizācijās. No ANO vides politikas izriet arī galvenie Latvijas vides politikas principi, kas nostiprināti Latvijas normatīvajos aktos.

Globālo vides politikas ietvaru veido ANO Ģenerālās Asamblejas lēmumi, kā arī globālie vai reģionālie juridiskie instrumenti. ANO vides instrumentu pielietošanu koordinē ANO Vides programma (UNEP). Paralēli dalībvalstu individuālajām starptautiskajām saistībām, pastāv arī ES līmeņa dokumenti. Tie bieži vien ir ambiciozāki gan prasību, gan to izpildes termiņu ziņā.

Latvija ir ES dalībvalsts, savukārt ES kopā ar Šveici un Norvēģiju kļūst par nozīmīgiem globālās vides politikas virzītājspēkiem un arī finansiālās palīdzības sniedzējiem attīstības valstīm. VPP2020 ieviešanas periodā plānota Latvijas iestāšanās Organizācijā ekonomiskai sadarbībai un attīstībai (OECD), līdz ar to sagaidāms gan Latvijas globālā politiskā reitinga pieaugums, gan lielāka līdzdalība atbalsta sniegšanā attīstības valstīm vides jomā. Pirmais solis uz Latvijas iestāšanos OECD ir 2013.gada sākumā paustais atbalsts OECD deklarācijai „Par zaļo izaugsmi”. Nodrošinot atbilstību OECD Padomes lēmumiem un rekomendācijām un kļūstot par OECD dalībvalsti, sagaidāms, ka Latvijas līdzdalība globālajā vides politikā palielināsies bet mūsu valsts vides stāvokļa izvērtējums turpmāk tiktu veikts atbilstoši OECD noteikumiem (*Environmental Performance Review*).

Latvijai, pievienojoties ES, iestāšanās līgumā tika noteikti pārejas periodi atsevišķu mērķu sasniegšanai. Piemēram, gala termiņš ūdenssaimniecības sakārtošanai mazajās apdzīvotajās vietās ir 2015.gada beigas. 2013.gadā tika pieņemta 7.ES Vides rīcības programma „Labklājīga dzīve ar pieejamiem planētas resursiem”. Minētā dokumenta projektā par ilgtspējīgas ekonomikas pamatu atzīta ekosistēmu izturētspējas nodrošināšana, kas sekmē izaugsmi un garantē cilvēku veselības aizsardzību. Saimnieciskā attīstība jānodrošina, efektīvi izmantojot resursus, pielietojot „zaļākas” ražošanas tehnoloģijas un nodrošinot zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni. 7.ES Vides rīcības programmai ir stratēģiska nozīme, tādēļ tās īstenošanai nepieciešami resursi sīkāk izvērtēti pie konkrēto jomu izklāsta.

Nozīmīga loma ES vides politikas īstenošanā ir ES finanšu instrumentiem, jo Latvija saviem spēkiem nespētu nodrošināt augstu vides prasību izpildi salīdzinoši īsos termiņos.

³ Informācija par starptautiskajiem līgumiem vides aizsardzības jomā ir pieejama: http://varam.gov.lv/lat/starptautiska_sadarbiba/starptautiskie_ligumi/

⁴ ANO pasākumu organizācijā tiek piemērots rotācijas princips, t.i. centrālie pasākumi netiek rīkoti uz viena kontinenta, līdz ar to dalība katrā šādā forumā ir finansiāli ietilpīga.

⁵ Latvija valdības līmenī nav pārstāvēta, piemēram, IUCN (*International Union for Conservation of Nature*), kurā ir pārstāvēta Igaunija, bet 2012.gadā Latvija ir informējusi par izstāšanos no organizācijas *Wetlands International*.

Vērtējot ES pirmsiestāšanās fondu un 2007.-2013.gadā Latvijai pieejamo ES līdzekļu apguvi vides nozarē, jāatzīst, ka mūsu valsts vienmēr bijusi starp aktīvākajām jaunajām ES dalībvalstīm šajā jomā. ES līdzfinansējuma piesaiste ir bijusi vitāli nozīmīga Latvijas vides kvalitātes uzlabošanai. Sagaidāms, ka arī 2014.-2020.gadam periodā ES fondu finansējums būs nozīmīgs finansējuma avots vides kvalitātes paaugstināšanas un dabas aizsardzības projektiem.

Vides aizsardzību iespaido arī citu nozaru attīstība un tām pieejamais finansējums, piemēram, ES Kopējā lauksaimniecības politika (CAP), Kopējā Zivsaimniecības politika (CFP), transporta un enerģētikas politikas, reģionālās attīstības politika, Kopējā tirdzniecības politika, Veselības politika. Sekmīga Latvijas vides politikas īstenošana nav iedomājamā arī bez ES 7.Zinātnes programmas resursu izmantošanas.

Baltijas jūras reģionam raksturīga attīstīta saimniecība, aktīvi tirdzniecības sakari, augsta kultūra un ilgstoša starptautiskā sadarbība, tai skaitā, vides jomā. Helsinku konvencija „Par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību” ir pasaulē pirmā visaptverošā konvencija jūras vides aizsardzībai un tās īstenošanai Helsinkos izveidotā komisija (HELCOM) ir viena no pirmajām reģionālajām vides aizsardzības institūcijām pasaulē. Savukārt 1998.gadā Baltijas jūras valstu kopīgi pieņemtā Baltijas jūras reģiona ilgtspējīgas attīstības programma (*Baltic Agenda 21*) un tās īstenošanai Stokholmā izveidotais sekretariāts ir viens no pirmajiem reģionālajiem instrumentiem, kas īsteno Riodežaneiro 1992.gada globālajā vides forumā aizsākto procesu *Agenda 21*. Vides aizsardzība tāpat kā ekonomiskā sadarbība, civilā drošība un kodoldrošība pastāvīgi tiek apspriesta Baltijas jūras valstu padomē kopš tās izveidošanas 1992.gadā. Baltijas jūras aizsardzībā izvirzītie mērķi pārsniedz ANO vai pat ES vides mērķus, tomēr tie noformēti vadlīniju formā. Ja Zviedrija vai Somija atsevišķus mērķus jau ir iekļāvušas savos normatīvajos aktos kā saistošus, Latvija un tās kaimiņvalstis uz šādiem rezultātiem tiecas tikai atsevišķu vides projektu ietvaros.

Latvija ir Baltijas jūras reģiona valsts un tās sekmīga ilgtspējīga attīstība nav iespējama, nesaglabājot Baltijas jūras vidi. Tāpēc viens no vides politikas mērķiem ir saglabāt un uzlabot jūras vides kvalitāti, aizsargāt jūras krastu un samazināt saimnieciskās darbības ietekmi uz jūras vidi. 2009.gadā pieņemtā ES stratēģija Baltijas jūras reģionam (turpmāk – SBJR) ir pirmā ES stratēģija Eiropas makroreģionam, kuras pamatā ir inovatīva un integrēta ilgtermiņa pieeja ES politiku īstenošanai Baltijas jūras reģionā. 2013.gada februārī EK prezentēja pārskatītu SBJR Rīcības plānu (angliski – *action plan*), kurā noteikti trīs SBJR stratēģiskie mērķi: 1) Glābt jūru; 2) Apvienot reģionu; 3) Celt labklājību. SBJR Rīcības plānā pilnībā ir integrēts arī 2007.gadā HELCOM ministru sanāksmē akceptētais Baltijas jūras rīcības plāns (turpmāk – HELCOM BSAP), kura mērķi atbilst 2012.gadā pārskatītās SBJR stratēģiskajam mērķim „Glābt jūru” un noteiktajām horizontālajām prioritātēm (adaptācija klimata pārmaiņām un jūras telpiskā plānošana) un rīcībām. SBJR aktualizēšana sagaidāma 2015.gada pirmajā pusē - Latvijas prezidentūras ES Padomē laikā.

Plānojot ekonomisko attīstību un cenšoties mazināt saimnieciskās attīstības radītos draudus reģiona videi, būtiska nozīme ir ietekmes uz vidi novērtējuma veikšanai projektiem ar pārrobežu ietekmi, piemēram, naftas ieguvei jūrā, elektroenerģijas pārvades un sakaru kabeļu ieguldīšanai jūrā u.tml. Savukārt, ņemot vērā kuģniecības starptautisko raksturu, priekšlikumi starptautiskajam normatīvajam regulējumam, kas saistīti ar piesārņojuma novēršanu no kuģiem, tai skaitā emisiju kontroles rajonu izveide, atsevišķos gadījumos pēc attiecīgo piekrastes valstu kopīga iesnieguma virzāmi pieņemšanai Starptautiskās Jūrniecības organizācijas (IMO) ietvaros.

No valsts līmeņa plānošanas dokumentiem jāatzīmē **Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam** prioritāte „Daba kā nākotnes kapitāls”, kuras mērķis ir Latvijai kļūt par ES līderi dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā.

Jāatzīmē arī **Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam (NAP2020)** atbilstoši kurā noteiktajām prioritātēm izstrādātas VPP2020. Ar vides aizsardzību saistītie pasākumi NAP2020 pakārtoti vairākām prioritātēm un rīcības virzieniem, tajā skaitā prioritātes "Tautas saimniecības izaugsme" rīcības virzienam "Energoefektivitāte un enerģijas ražošana" un prioritātes "Izaugsmi atbalstošas teritorijas" rīcības virzienam "Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana".

Sasaiste ar citiem starptautiskajiem plānošanas dokumentiem, kā arī detālāka informācija par saistītajiem nacionālajiem plānošanas dokumentiem sniegta 4.pielikumā.

1.3. Esošās situācijas raksturojums vides aizsardzības politikā

Vides sakārtošanā 20 gadu laikā Latvija sekmīgi īstenojusi gan starptautiskās prasības, samazinot tautsaimniecības radīto piesārņojumu un nodrošinot videi draudzīgus sabiedriskos pakalpojumus, gan saglabājot augstu bioloģisko daudzveidību. Turpmāk jā rūpējas par vides stāvokļa nepasliktināšanu vai uzlabošanu, vietās, kur joprojām ir sastopamas vides problēmas, īstenojot reformas dažādās vides aizsardzības jomās, kā arī veicinot Latvijas „zaļo” izaugsmi, meklējot gudru līdzsvaru starp ekonomisko attīstību un vides aizsardzības vajadzībām.

Lai arī Latvijas iedzīvotāji augstu vērtē tīru vidi, atbildību par ietekmi uz vidi viņi saista nevis ar sevi, bet gan ar lielo uzņēmumu darbību. Latvijā 98% respondentu uzskata, ka lielākajiem uzņēmumiem ir jāuzņemas galvenā atbildība, bet tikai 71% uzskata, ka viņiem kā privātpersonām būtu jāuzņemas daļas atbildības (*Eurobarometer, 2008*). Minētās organizācijas pētījumā par eiropiešu attieksmi pret ilgtspējīgu patēriņu tikai 35% Latvijas iedzīvotāju norādīja, ka atkritumu apjoma samazināšana un atkritumu pārstrāde būtiski samazina vides problēmas, 29% kā risinājumus atzīmēja ekoproduktu iegādi, bet 15% – energoefektīvu elektroierīču iegādi. Gandrīz puse Latvijas iedzīvotāju apgalvo, ka apzinās, kāda ir viņu iegādāto produktu ietekme uz vidi (6% apzinās pilnībā, 41% apzinās, ka ietekme ir)⁶. Tas ir viens no rādītājiem, ka nākamajā plānošanas periodā nopietni jāturpina sabiedrības izglītošanas un informēšanas darbs, lai panāktu patērētāju sabiedrībai raksturīgā domāšanas veida pārmaiņas par labu produktu un patēriņa ilgtspējai un resursu efektivitātei.

Šajā VPP2020 sadaļā sniegts tikai vispārīgs esošās situācijas un problēmu kopsavilkums, jo tālākās sadaļās sniegta sīkāka informācija par mērķiem, problēmām, rīcības virzieniem un ieguvumiem. Detāls vides aizsardzības jomu situācijas apraksts sniegts VPP2020 2.pielikumā, vides monitoringa raksturojums - 3.pielikumā.

Sadaļā „Horizontālie jautājumi” aplūkoti instrumenti, kuri tiek pielietoti visā vides politikā nevis tikai atsevišķās jomās. VPP2020 kā horizontālie jautājumi aplūkoti ekonomisko instrumentu pielietošana, vides informācija, izglītība, zinātne un pētījumi, sabiedrības izglītošana un līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos, videi draudzīga rīcība, vides kontrole.

VPP2020 izstrādes procesā ir ņemti vērā Stratēģijas “Eiropa 2020” uzstādījumi par prioritāru atzīstot nepieciešamību veicināt ilgtspējīgu izaugsmi un izveidot jaunu konkurētspējīgāku ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni, kurā resursi tiek izmantoti efektīvi un ilgtspējīgi. Nepieciešams īstenot **pāreju uz ekonomiku, kas efektīvi izmanto visus resursus**, absolūti atsaista ekonomikas izaugsmi no resursu un enerģijas izmantošanas un tās ietekmes uz vidi, samazina SEG emisijas, uzlabo konkurētspēju ar efektivitātes un inovācijas palīdzību un veicina lielāku energoapgādes un resursapgādes drošību, tostarp kopumā samazinot resursu izmantošanu.

VPP2015 īstenošanas periodā un VPP2020 plānošanas periodā būtisks ekonomikas instruments vides aizsardzībā ir ES fondu līdzfinansējums vides projektos, ko īsteno valsts,

⁶ Flash Eurobarometer 256, Europeans' attitudes towards the issue of sustainable consumption and production. Analytical report, 2009

pašvaldības uzņēmēji. Daļība ES līmeņa instrumentos bieži ir bijusi ierobežota tikai ar kohēzijas politikas instrumentu izmantošanu

Latvijā pagaidām nepietiekami tiek izmantoti uz tirgus attiecībām balstīti vides politikas instrumenti. Īstenojot „zaļās ekonomikas” principus, Latvijā ir jāuzsāk diskusija par nodokļu sistēmu attiecībā uz nodokļa objektu (piemēram, dabas resursu nodokļi *versus* darba resursu nodokļi). Līdz šim nodokļu jautājumos tika uzskatīts par pietiekamu strādāt tikai **dabas resursu nodokļa** (DRN) sistēmā, lai arī ar elektroenerģijas nodokļa un akcīzes nodokļa degvielai starpniecību tiek pastarpināti nodrošināts ieguvums videi. DRN ir ne vien fiskāls, bet arī mērķorientēts instruments. Būtiska ar to saistīta problēma ir tas, ka maksājumu ieņēmumi netiek tieši novirzīti vides kvalitātes uzlabošanai, bet lielākā daļa no šiem ieņēmumiem nonāk valsts budžetā. No valsts budžeta piešķirtā dotācija LVAF sastāda tikai daļu no iemaksātā nodokļa apmēra. Tāda pati pieeja ir spēkā arī sodu maksājumiem par pārkāpumiem vides aizsardzības jomā. Tajā pat laikā LVAF ieskaitītais finansējums nav pietiekams vides problēmu risināšanai un efektīvai vides komunikācijai; fondam iesniegto projektu skaits ir ievērojami lielāks par pieejamiem resursiem, tāpēc nav pieejams finansējums ilgtermiņa projektu īstenošanai vai projektiem, kuros būtu nepieciešams lielāks finanšu atbalsts. Jāatzīmē, ka dabas resursu nodokļa ieņēmumi nav vienīgais finansējums, kas tiek izmantots vides kvalitātes uzlabošanai. Tāpat plaši un sekmīgi tiek izmantoti ES fondu līdzekļi un valsts budžeta līdzfinansējums, ko plānots izmantot arī nākamajā plānošanas periodā.

Kā būtisks un efektīvs ekonomiskais instruments vides aizsardzības politikas jomā atzīmējams arī „zaļais” **publiskais iepirkums**, ar kura palīdzību var veicināt videi draudzīgu preču un tehnoloģiju ražošanu, izplatīšanu un pielietošanu, vienlaikus mainot un attīstot patērētāju izvēli šajā virzienā. Latvijā šis instruments nav plaši pielietots, kas skaidrojams ar iepirkuma veicēju nepietiekamām zināšanām un motivāciju, kā arī lēmumu pieņēmēju neizlēmību.

Normatīvais regulējums nostiprina **ražotāju atbildības principu**. Tas nozīmē, ka ražotājiem jānodrošina dažādu preču atkritumu atbilstoša apsaimniekošana, tajā skaitā iepakošanas savākšana un pārstrāde. Lielākoties šos pakalpojumus viņiem sniedz citi uzņēmumi uz līguma pamata. Tomēr daļa iepakošanas nonāk atkritumiem nepiemērotās vietās – mežos, ūdenstilpju krastos, ceļmalās. Lai samazinātu un novērstu iepakošanas nonākšanu vidē, 2013.gada 23.aprīlī MK akceptēja **Koncepciju par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam**. Sistēmai jāsāk darboties 2015.gadā.

Jāatzīmē, ka vides apsvērumi citu nozaru politikas plānošanas dokumentos netiek pietiekami integrēti, kā arī nepietiekami tiek kontrolēta to realizācija, īpaši tādās nozarēs kā lauksaimniecība, transports, enerģētika. Daļēji to var izskaidrot arī ar laikā pēc 2009.gada notikušo institūciju konsolidāciju un to funkciju optimizāciju. Nepietiekami apzināti un integrēti teritoriālās attīstības plānošanas procesā ir vides aspekti un vides riski, kādēļ VPP2015 pārskata periodā pieauguši riski ne tikai videi, bet arī iedzīvotājiem. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes transformācija par apbūves teritoriju, kā arī strauja urbanizācija ir palielinājusi plūdu un ugunsdrošības riskus un apsteigusi infrastruktūras attīstību, jaunajos ciematos bieži nav atrisināti ūdensapgādes un kanalizācijas, atkritumu apsaimniekošanas jautājumi, kā arī ar būvniecības atkritumiem saistītie jautājumi. Agrākās piepilsētu lauksaimniecības zemju meliorācijas sistēmas tagad tiek izmantotas iedzīvotāju aizsardzībai pret plūdiem vai HES darbību. Nepietiekami īstenoti pasākumi pilsētvides kvalitātes uzlabošanā un maz pielietoti ekoloģiskie risinājumi būvniecībā. Sakarā ar ilgstoši nekopto (aizaugušo, piesērējušo) vai arī apbūvei nepiemēroto platību apbūvi, plūdu draudi novērojami tādās vietās, kurās tie agrāk neradīja problēmas, jo īslaicīga applūšana atbilda agrākajam zemes lietošanas veidam. Savukārt ražošanas attīstība un transporta infrastruktūras novēlota attīstība VPP2015 pārskata periodā ir saasinājusi gaisa piesārņojuma un smaku

jautājumus. Vēl joprojām nav izstrādāts regulējums būvniecībai jūrā, tādejādi apgrūtinot ierosinātāju iespējas izmantot pieejamos jūras resursus.

Latvijā ir senas dabas aizsardzības tradīcijas, kuras kopīgi ar samērojamo tautsaimniecības attīstības slodzi nodrošinājušas iespēju saglabāties daudzām sugām un biotopiem, kuri Rietumeiropā ir jau izzuduši. Pieaugot atbalstam no ES fondiem, lauksaimnieciskā darbība kļūst intensīvāka, visā Latvijā. Lauksaimnieciskajā ražošanā iesaistītās zemes platība kļūst lielāka. Atsevišķos reģionos veidojas lielas vienlaidus platības, kurās netiek nodrošināta augu maiņa. Savukārt saimnieciski nerentablajās vietās lauksaimnieciskā darbība tiek pārtraukta vai tradicionālie saimniekošanas veidi tiek mainīti. Dabas aizsardzības politikā uzsvars mainās no sugu un biotopu aizsardzības uz plašāku ekosistēmu aizsardzību un to sniegto pakalpojumu pieejamību.

Vides politika, īpaši dabas aizsardzības politika, ir cieši saistīta ar ainavu aizsardzības problēmu sekmīgu risināšanu. Jau Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņēs (Latvija-2030) noteikts mērķis saglabāt Latvijas tipiskās unikālās dabas un kultūrvēsturiskās ainavas, kas veido būtiskus priekšnoteikumus iedzīvotāju dzīves kvalitātei. Ainavu politikas jautājumi ir iekļauti Ainavu politikas pamatnostādņēs 2013.-2019.gadam⁷, veidojot savstarpēju sapratni starp lauku attīstības, lauksaimnieciskās ražošanas un dabas aizsardzības interesēm. VPP2020 šie jautājumi netiek atsevišķi apskatīti.

Klimata pārmaiņas ietekmē virszemes un pazemes ūdeņu hidroloģisko režīmu. Vienas no svarīgākajām prognozētajām klimata pārmaiņu sekām Latvijā ir jūras līmeņa celšanās, kā arī nokrišņu daudzuma palielināšanās. Plūdu rezultātā apdraudēta iedzīvotāju drošība, satiksmes, sakaru un elektroapgādes infrastruktūras darbība, medicīnas pakalpojumu pieejamība, rodas zaudējumi lauksaimniecībā izmantojamām zemēm un mežiem. Klimata pārmaiņu iespaidā pieaug jūras uzplūdu ietekme uz Latvijas jūras krastu un lielo upju grīvām, ietekmē to tuvumā esošo pilsētu apbūvi.

Sakarā ar finanšu krīzi pēc 2009.gada vides monitorings veikts ierobežotos apjomos. Nepietiekamā informācija atstāja negatīvu iespaidu uz pārskatā periodā sagatavoto ziņojumu kvalitāti. Tikai 2012.gadā tika piešķirti papildu valsts budžeta finanšu līdzekļi, kas paredzēti pārtraukto novērojumu daļējai atjaunošanai.

Izvērtējot **vides informācijas** pieejamību, sabiedrība ir uzsvērusi informācijas nepietiekamību vai neatbilstību lietotāja prasībām. Valsts institūciju tīmekļa vietnēs bieži ievietota ANO vai ES institūcijām sniegtā informācija, kas sagatavota specifiskā formātā un, pamatā, angļu valodā. Savukārt pašvaldību tīmekļa vietnēs pieejamā informācija visbiežāk ir ļoti vispārīga, dodot tikai vispārīnātu priekšstatu par pilsētu vai reģionu. VPP2015 pārskata periodā liela sabiedriskā rezonanse un stimulējoša ietekme sapratnes veidošanā starp dažādām iedzīvotāju grupām bijusi vides jautājumiem veltītiem TV un radio raidījumiem, publikācijām presē, kā arī Latvijas Dabas muzeja (LDM) un Nacionālā Botāniskā dārza (NBD) informatīvajiem un izglītojošajiem pasākumiem.

Vides izglītības jautājumi ir iekļauti izglītības programmu saturā, tomēr izvirzīto mērķu īstenošanā svarīga ir gan skolotāju un docētāju iniciatīva, gan arī NVO iesaiste. Kaut arī Vides aizsardzības likums nosaka, ka augstskolu un koledžu programmu obligātajā daļā jāiekļauj **vides izglītības** kursi, izpētot augstākās izglītības programmas, jāsecina, ka bieži netiek sniegta izpratne par ilgtspējīgu attīstību. Arī skolu līmenī vides izglītība nav pietiekami akcentēta.

Vides informācijas, komunikācijas un vides izglītības, kā arī izglītības ilgtspējīgai attīstībai nodrošināšanā nozīmīga loma ir tādām sabiedrībā plaši pazīstamām institūcijām kā

⁷ Apstiprinātas ar Ministru kabineta 2013.gada 7.augusta rīkojumu Nr.361

NBD, LDM, Rīgas Nacionālajam zooloģiskajam dārzam (RNZD), Latvijas Universitātes Botāniskajam dārzam. Kopš 2006.gada tiek organizēts multimediju brīvdabas projekts „Dabas koncertzāle”, kas apvieno zinātni, mūziku un vizuālo mākslu, kas paplašina izpratni gan par vidi un dabas vērtībām, gan mūziku. Projekts tiek īstenots, sadarbojoties zinātniekiem, mūziķiem, vides aizsardzības institūcijām un attiecīgajām pašvaldībām, ar LVAF un sponsoru finansiālo atbalstu. Taču jāpiezīmē, ka iepriekšminētajās iestādēs ir izteikta cilvēkresursu nepietiekamība vides izglītības darbam.

Nozīmīgas vides izglītībai un sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ir ekosertifikācijas programmas „Zilais karogs peldvietām un jahtu ostām”, „Ekoskola” un „Zaļā atslēga”, ko Latvijā koordinē sabiedriskā organizācija „Vides izglītības fonds”. Lielu sasniegumu ilgtspējīgas izglītības attīstībā ir arī Vides izglītotāju asociācijai, Latvijas Zaļajai kustībai, biedrībai „homo ecos”, talku kustībai un daudzām vides biedrībām un nodibinājumiem.

Lai arī vides izglītībā ir daudz paveikts, sabiedrības izpratne par dažādiem vides aizsardzības un ilgtspējas aspektiem joprojām nav pietiekama. Lai iedzīvotāji pārietu no pašreiz dominējošā patērētāju sabiedrības modeļa uz ilgtspējīgas sabiedrības modeli, tiem trūkst lēmumu pieņemšanai nepieciešamās informācijas.

Latvijas normatīvajos aktos noteiktas sabiedrības tiesības iesaistīties vides jautājumu risināšanā, tai skaitā ietekmes uz vidi novērtēšanas procesā, teritorijas attīstības plānojuma izstrādes procesā vai būvniecības ieceres sabiedriskajā apspriešanā, un šīs tiesības tiek aktīvi izmantotas. Sabiedrībai ir iespēja iesaistīties un izteikt viedokli jau projekta plānošanas stadijā, piemēram, ietekmes uz vidi novērtējuma procedūrā sabiedrībai ir tiesības komentēt ziņojumu, diskutēt ar projekta attīstītāju sabiedriskās apspriešanas sanāksmēs un sniegt viedokli atbildīgajām institūcijām.

Nevalstiskās organizācijas var sniegt atzinumus par tiesību aktu projektiem to dažādās izstrādes stadijās, komentēt politikas plānošanas dokumentus un piedalīties sabiedriskās apspriešanas sanāksmēs. Pie VARAM izveidota Vides konsultatīvās padome, kurā darbojas pārstāvji no 20 vides jomā strādājošām biedrībām un nodibinājumiem. VKP darbojas kā konsultatīva koordinējoša institūcija ar mērķi veicināt sabiedrības līdzdalību vides politikas izstrādē un īstenošanā.

Vides zinātnes un izglītības padome (turpmāk – VZIP) ir VARAM izveidota koordinējoša un konsultatīva starpnozaru institūcija, kas nodrošina regulāru sadarbību ar Latvijas akadēmisko zinātni. Vides zinātnes popularizēšanai nozīmīgas ir VZIP organizētās ikgadējās starptautiskās konferences, konkursi un ceremonijas. Diemžēl nav atrasti pietiekami resursi vides nozarei nepieciešamajiem akadēmiskajiem un praktiskajiem pētījumiem, kas ļautu papildināt EVA datu bāzes, kā arī sadarboties ar EK Kopīgo pētniecības centru. VPP2015 pārskata periodā ciešāka saikne starp zinātni un vides politiku pastāvēja tikai jūras vides pētījumu jomā, ko nodrošina LHEI.

Valsts vides kontroli veic VVD un DAP, kā arī citas vides normatīvajos aktos noteiktās tiešās pārvaldes iestādes. Sakarā ar finanšu krīzi VPP2015 plānotie pasākumi vides institūciju kapacitātes stiprināšanai vai palielināšanai netika īstenoti. Visām VARAM padotībā un pakļautībā esošajām vides institūcijām, jo īpaši VVD, tika ievērojami samazināti resursi. Par spīti funkciju izvērtēšanai un optimizācijai, liels darbinieku skaits samazinājums un tehnisko resursu, jo īpaši transporta, lietošanas ierobežojumi darīja gandrīz neiespējamu kvalitatīvu vides inspekcijas darbu. To apstiprina arī VPP2015 īstenošanas izvērtējums. Uz Latvijas nepietiekamo institucionālo kapacitāti norādīts ES direktīvu ieviešanas ziņojumos, EK izveidotās Vides inspekciju institūcijas pārskatos, kā arī atskaitēs par savstarpējās atbilstības novērtēšanu vides un lauksaimniecības saskares jomā. Institūciju kapacitāte ietekmē uzdevumu izpildes operativitāti, īpaši tas ir aktuāli Vides pārraudzības valsts birojā. Valsts budžeta finansējuma samazinājuma rezultātā valsts budžeta dotācija DAP sedz tikai

69% no kopējiem izdevumiem. Trūkstošā daļa tiek nodrošināta ar ieņēmumiem no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem, ko nodrošina, galvenokārt, meža saimnieciska izmantošana pārvaldes valdījumā nodotajos mežos. Lai ievērotu labas meža apsaimniekošanas principus, nodrošinātu sugu un biotopu aizsardzību, bioloģisko daudzveidību un ilgtspējību, laika periodā no 2014. līdz 2016.gadam pašu ieņēmumus no koku ciršanas DAP drīkst gūt tikai ievērojami samazinātā apjomā. Sākot ar 2017.gadu pašu ieņēmumus no plānveidīgas koku ciršanas DAP nodrošināt nevar. Tāpēc dotācija no vispārējiem ieņēmumiem pašreizējā apjomā nenodrošinās normatīvajos aktos pārvaldei deleģēto funkciju un uzdevumu izpildi. Tādēļ turpmākajos gados ir nepieciešams papildu finansējums no valsts budžeta, lai nodrošinātu trūkstošos līdzekļus DAP funkciju nodrošināšanai.

Latvijā līdz šim nav veikts komplekss augsnes stāvokļa izvērtējums un noteiktas prioritārās problēmas **augšņu degradācijas** jomā. Tomēr, bet balstoties uz pieejamo informāciju un ekspertu viedokli, jāsecina, ka mūsu valstī ir konstatēti vairāki augsnes degradācijas veidi, kas jāņem vērā, veidojot zemes izmantošanas politiku.

Latvijas **zemes dzīļu resursus** veido tagad vai nākotnē izmantojamie ieži un minerāli, iežos sastopamie pazemes ūdeņi un ogļūdeņraži, zemes dzīļu siltums un saimnieciskai izmantošanai derīgas ģeoloģiskās struktūras. Ir izveidota normatīvo aktu sistēma, kas reglamentē zemes dzīļu izmantošanu. Noteikta zemes dzīļu izmantošanas licenču un bieži sastopamo derīgo izrakteņu ieguves atļauju izsniegšanas kārtība, ģeoloģiskās informācijas izmantošanas kārtība, derīgo izrakteņu ieguves kārtība. Par zemes dzīļu resursu izmantošanu un pārraudzību ir atbildīgas vairākas institūcijas: VARAM padotības iestāde VVD, LVĢMC, lielas platības apsaimnieko ZM kapitālsabiedrība AS „Latvijas valsts meži”, pašvaldības. EM atbildībā ir ogļūdeņražu meklēšanas, izpētes un ieguves administratīvā pārraudzība. Šādā situācijā ir grūti nodrošināt vienotu zemes dzīļu apsaimniekošanas politiku. Pilnvērtīgu visaptverošu zemes dzīļu resursu izpēti un izmantošanas kontroli traucē zemes īpašnieku tiesības neatļaut savā īpašumā veikt pat valsts pasūtīto pētījumu izpildei nepieciešamos darbus, pārbaudīt ūdens apgādes urbuma stāvokli u.c. sabiedrībai nozīmīgas darbības. Latvijā jau 20 gadus nenotiek plānveidīgi jaunu derīgo izrakteņu un citu zemes dzīļu resursu meklēšanas un izpētes darbi, kā arī zināmo resursu atradņu detalizētākas izpētes darbi, lai nodrošinātu atradņu racionālāku izmantošanu. Kaut arī ģeoloģiskās informācijas sistēmā tiek uzglabāta ģeoloģiskā informācija, to nepieciešams digitalizēt.

Latvijā ik gadus tiek saražoti **aptuveni 700 000 tonnu sadzīves atkritumu un ap 50 000 tonnu bīstamo atkritumu**. Latvijā darbojas 11 sadzīves atkritumu apglabāšanas poligoni. Līdz 2011.gada beigām, piesaistot 2007.–2013.gada ES finanšu plānošanas perioda finanšu līdzekļus, rekultivētas 30 sadzīves atkritumu izgāztuves ~51 ha platībā.

Par **sadzīves atkritumu savākšanu** attiecīgajā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonā pašvaldība slēdz līgumu ar atkritumu apsaimniekotāju, kurš izraudzīts publisko iepirkumu vai publisko un privāto partnerību regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Pašvaldības izdod saistošos noteikumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā. Katra sadzīves atkritumu sākotnējā radītāja pienākums ir piedalīties pašvaldības organizētajā sadzīves atkritumu apsaimniekošanā, ievērojot normatīvo aktu prasības atkritumu apsaimniekošanas jomā. Ir jānoslēdz līgums ar atkritumu apsaimniekotāju, kurš ir noslēdzis attiecīgu līgumu ar pašvaldību. Šobrīd visiem iedzīvotājiem valstī nav pieejama pietiekami ērta un motivējoša iespēja nodot dalītus atkritumus. Vienlaikus darbojas arī ražotāja atbildības ietvaros izveidotās videi kaitīgo preču atkritumu, iepakojuma un nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmas, kuras uz līgumu pamata izmanto pašvaldību un pašvaldību uzņēmumu izveidotos dalītās savākšanas punktus vai šķiroto atkritumu savākšanas laukumus, vai arī veido tos savu sistēmu ietvaros. Atkritumu pārstrādi veic atkritumu apsaimniekošanas komersanti. 2010.gadā Latvijā tika pārstrādāti 47% no savāktajiem sadzīves atkritumiem un apmēram 65% no savāktajiem bīstamajiem atkritumiem.

Turpmākā plānošanas periodā būtiska uzmanība jāvelta tieši sadzīves un tiem līdzīgu atkritumu plūsmas apsaimniekošanai atbilstoši ES direktīvu prasībām, par kuru apsaimniekošanas organizāciju ir atbildīgas vietējās pašvaldības. Šobrīd sadzīves atkritumu apsaimniekošanas plāna mērķu sasniegšana atkritumu pārstrādē un reģenerācijā norit lēni, par to liecina statistikas dati, ka 2010.gadā Latvijā no 680 tūkst. tonnām pašvaldību teritorijā savāktajiem atkritumiem 91% jeb 616 tūkst. tonnas tika apglabātas atkritumu poligonos.

Par **bīstamo atkritumu apsaimniekošanas** organizēšanu un koordinēšanu Latvijā ir atbildīga valsts un šīs funkcijas pilda LVĢMC, kura uzdevums ir nodrošināt bīstamo atkritumu infrastruktūras objektu apsaimniekošanu, tajā skaitā, pārzināt darbus bīstamo atkritumu poligonā “Zebrene”.

Savvaļas augi un dzīvnieki ir nozīmīga ikvienas ekosistēmas sastāvdaļa. Kādam sugai izzūd, tiek izjauktas sugu savstarpējās saiknes. Tāpat neatgriezeniski var izzust iespēja nākotnē cilvēku labā izmantot pašreiz nezināmas šo sugu īpašības. Līdz šim zinātnieki Latvijā ir uzskaitījuši kopumā 27 443 sugu (18 047 dzīvnieku, 5396 augu un aptuveni 4000 sēņu sugu), bet tiek atzīts, ka reāli ir apzināti tikai aptuveni 75% kukaiņu un tikai 60% vienšūņu. Kopumā Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā iekļautas 236 dzīvnieku, kā arī 485 ziedaugu, paparžaugu un sēņu sugas. Savukārt 22 augu un dzīvnieku sugas iekļautas ierobežoti izmantojamo sugu sarakstā. Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā iekļautas arī 180 ES nozīmes augu un dzīvnieku sugas. Savukārt no 94 Latvijā aizsargājamiem biotopu veidiem 57 ir ES nozīmes biotopi.

Latvijā izveidotas 689 īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (turpmāk – ĪADT). Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēmu veido dabas rezervāti, nacionālie parki, dabas liegumi, dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas pieminekļi, dendroloģiskie stādījumi un alejas, kā arī biosfēras rezervāts. Kopumā ĪADT aizņem 17% valsts teritorijas. Savukārt nozīmīgu sugu un biotopu aizsardzībai ārpus ĪADT var veidot mikroliegumus. Daļa izveidoto ĪADT un mikroliegumu iekļauti arī ES nozīmes aizsargājamo teritoriju Natura 2000 tīklā (302 ĪADT un 24 mikroliegumi). Natura 2000 tīklā iekļautās teritorijas aizņem 11,5% Latvijas sauszemes teritorijas un 15% jūras teritorijas. Lielākās daļas ES nozīmes sugu un biotopu aizsardzība tiek nodrošināta, veidojot ES nozīmes aizsargājamās teritorijas *Natura 2000* (130 sugām un visiem biotopiem), tādējādi radot apstākļus sugu reālai saglabāšanai to dabiskajā vidē (aizsardzība *in situ*). Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas ir ļoti būtisks dabas aizsardzības sistēmas elements, taču ar tām vien nepietiek lielākās daļas sugu un biotopu aizsardzībai, tāpēc ir nepieciešams veikt īpaši aizsargājamo sugu un biotopu kartēšanu visā Latvijā. Kopš *Natura 2000* teritoriju izveidošanas ir paplašinājušās zināšanas par atsevišķu sugu izplatību un ekoloģiskajām prasībām. Arī monitoringa datu analīze liecina, ka atsevišķu teritoriju konfigurācija un aizsardzības režīms nenodrošina optimālus apstākļus ES nozīmes sugu un biotopu pastāvēšanai ilgtermiņā. Tādēļ nepieciešams izvērtēt esošo *Natura 2000* teritoriju tīklu un tā devumu sugu un biotopu aizsardzībā.

Kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzības stāvoklis tiek izvērtēts reizi sešos gados pēc vienotas metodikas visā ES. Aizsardzības stāvoklis izvērtēts 2007. un 2013.gadā, sagatavojot atbilstošās atskaites. 2013.gadā labvēlīgā aizsardzības stāvoklī atradās tikai 28% sugu un 13% biotopu. Pārējo sugu un biotopu stāvoklis novērtēts kā dažādās pakāpēs nelabvēlīgs, kas nozīmē, ka sugas vai biotopa ilgstoša pastāvēšana bez aktīvas cilvēku līdzdalības situācijas labošanā nebūs iespējama. Kaut arī 2007.gada un 2013.gadu ziņojumu sagatavošanas metodikas ir nedaudz atšķirīgas, tomēr nenoliedzami vērtējumi tiek salīdzināti, īpaši izvērtējot aizsardzības stāvokļa vērtējumu izmaiņas. Salīdzinot abu periodu atskaites, var konstatēt, ka aizsardzības stāvokļa vērtējumi ir mainījušies 55% sugu un 68% biotopu. Tomēr tikai 13% sugu un 21% biotopu vērtējumos norādīts, ka aizsardzības stāvokļa vērtējums atspoguļo patiesas izmaiņas dabā. Pārējo sugu un biotopu galvenais cēlonis stāvokļa vērtējumu atšķirībai starp 2007. un

2013.gada ziņojumiem ir precīzāku novērtēšanas vadlīniju pielietošana. Tas nozīmē, ka pēdējais ziņojums ne tik daudz liecina par krasām negatīvām pārmaiņām dabā, bet gan par atšķirībām novērtēšanas metodēs un zināšanu pieaugumu.

Gaisa kvalitāti Latvijā kopumā var uzskatīt par salīdzinoši labu, tomēr, saskaņā ar tās novērtējuma rezultātiem atsevišķās teritorijās pastāv gaisa kvalitātes un smaku ietekmes izraisītās problēmas. Ja gaisa piesārņojuma līmenis pārsniedz noteiktos kvalitātes normatīvus, vietējai pašvaldībai sadarbībā ar VARAM jāizstrādā un jāsteno ilgtermiņa vai īstermiņa rīcības programma gaisa piesārņojuma samazināšanai. Rīcības programma šobrīd nepieciešama Rīgas pilsētai, no kuras tiek saņemtas regulāras sūdzības par gaisa kvalitāti un smakām. Tomēr problēmas lokalizējas atsevišķu ostu terminālu tuvumā vai saistītas ar dzelzceļa loģistiku, mazāk ar pilsētas autotransportu, teritorijas ziņā un attiecībā uz ietekmēto iedzīvotāju skaitu arī Rīgā gaisa kvalitāte kopumā ir laba. Pārējā Latvijas teritorijā nav izteiktu gaisa kvalitātes problēmu un pēdējā laikā nav konstatēti arī noteikto kvalitātes normatīvu pārsniegumi. Tomēr tiek saņemtas iedzīvotāju sūdzības par rūpniecības radīto gaisa piesārņojumu un smaku traucējumiem Ventspilī un Liepājā.

Galvenais daļiņu PM₁₀ avots transporta noslodzes ielās ir autotransports (tas emitē 50% minēto daļiņu), bet savu ietekmi atstāj arī mājāsaimniecībās izmantojamo apkures iekārtu un rūpniecības objektu radītais piesārņojums. Jāatzīmē, ka lietošanās esošās novecojušās apkures iekārtas izraisa lielāku gaisa piesārņojumu, it īpaši ar smalkajām daļiņām. Papildu gaisa piesārņojumu ar daļiņām rada ostu teritorijā strādājošie uzņēmumi. Galvenie daļiņu PM₁₀ gaisa emisijas avoti ostu teritorijās ir beramkravu (ogles, minerālmēsli) pārkraušanas un uzglabāšanas procesi, kuģu dzinēju radītā emisija, uzņēmumu lokālo katlumāju un dzelzceļa satiksmes radītās emisijas.

Vides trokšņa pārvaldībā svarīgs jautājums ir sabiedrības informēšana. Trokšņa karšu un rīcības plāna izstrādes laikā sabiedrība un attiecīgās pašvaldības tiek informētas par problēmām attiecībā uz troksni. Trokšņa kartēšanā iegūtie rezultāti liecina, ka vislielākās problēmas rada autotransports, kura radītais troksnis ietekmē visvairāk cilvēku. No ES fondu līdzekļiem finansētajos transporta infrastruktūras attīstības projektos tiek paredzēti arī pasākumi trokšņa līmeņa samazināšanai. Tomēr ar tiem nepietiek, lai nodrošinātu vajadzīgo trokšņa samazinājumu problemātiskajās zonās.

Ozona slāņa aizsardzības jomā pēdējo gadu tendences uzrāda ozona slāņa stabilas atjaunošanās pazīmes. Ja situāciju nepasliktinās citas negatīvas ietekmes (piemēram, klimata pārmaiņas), jau pēc apmēram 50 līdz 60 gadiem ozona slānis būs atjaunojies pirms-industrializācijas perioda līmenī. Latvijā ir atsevišķas organizācijas, kas izmanto ozona slāni noārdošās vielas ar augstu ozona noārdīšanās potenciālu – halonus kritiskajām vajadzībām kā to pieļauj Eiropas Parlamenta un Padomes regula 1005/2009 par ozona slāni noārdošām vielām. Ozona slāni noārdošo vielu izņemšana no saimnieciskās aprites Latvijā patlaban notiek saskaņā ar ANO Vides programmas un ES likumdošanas noteiktajiem laika grafikiem. Tie paredz līdz 2025.gadam pilnībā pārtraukt ozona slāni noārdošo vielu izmantošanu. Plānots samazināt arī siltumnīcefektu izraisošo **F-gāzu** globālo izmantošanu un pakāpeniski izņemt tās no saimnieciskās aprites.

Latvijas zinātnieku veiktie klimata pētījumi liecina, ka daudziem dabas procesiem raksturīgs augsts dabiskais mainīgums, tomēr atsevišķu klimatisko apstākļu mainība izpaužas kā izteikts to raksturlielumu pieaugums. Piemēram, pēdējo 50 gadu laikā gaisa temperatūrai un kopējam ikgadējam nokrišņu daudzumam Latvijā ir tendence palielināties. Pēdējo 70 gadu laikā Latvijas sauszemes teritorija ir samazinājusies par 1000 ha, vētrām noskalojot 50 līdz 200 m platu pamatkrasta joslu. Pieaugot nokrišņu daudzumam, palielinās upju notece.

Būtisks **klimata pārmaiņu** cēlonis ir cilvēku saimnieciskās darbības izraisīto SEG emisiju pieaugums, kas pēdējo simts gadu laikā ir izteikts visā pasaulē. Laikā pēc 1990. gada

SEG emisijas Latvijā ir samazinājušās par 55% (neskaitot zemes izmantošanu, tās maiņu un mežsaimniecību). Samazinājumu ir veicinājusi tautsaimniecības pārorientēšanās uz tirgus ekonomiku un citi faktori. Taču pēc 2000.gada vērojams, ka SEG emisijas atkal pieaug. 2010. gadā kopējais SEG emisiju apjoms mūsu valstī bija 12,1 milj. t CO₂ ekvivalenta. Viens no būtiskākajiem klimata politikas ieviešanas instrumentiem ir ES Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma (turpmāk – ETS). Tomēr ETS ietvertās nozares rada mazāk nekā vienu trešdaļu no Latvijas kopējām SEG emisijām. Būtiskākas emisijas rada ETS neiekļautās darbības un nozares – transports (rada 36% emisiju), lauksaimniecība (26%), arī enerģētika un ETS neiekļautās rūpniecības nozares, mājsaimniecības un atkritumu saimniecība.

Latvija ir pielīdzināma ar **virszemes un pazemes ūdens resursiem** bagātākajām valstīm pasaulē – uz vienu iedzīvotāju pieejamie ūdens resursi daudzkārt pārsniedz tā patēriņu, sausuma vai ūdens trūkuma problēmas mums nav aktuālas. Latvijas virszemes ūdeņu hidrogrāfisko tīklu veido ap 12 000 upju un strautu un apmēram 4000 ezeru un ūdenskrātuvju⁸. Vienlaikus mūsu valstij raksturīga vislielākā pārrobežu ietekme uz virszemes ūdeņu kvalitāti un augstākie ar to saistītie riski ne tikai Baltijas jūras reģionā, bet visā ES.

Baltijas jūrai kā daļēji noslēgtai jūrai ir raksturīga samērā lēna sāļā ūdens apmaiņa ar Ziemeļjūru. Pēdējās desmitgadēs tā samazinās, iespējams, klimata pārmaiņu ietekmē. Ūdens apmaiņas intensitāti starp Rīgas līci un Baltijas jūras centrālo daļu ietekmē Rīgas līča saldūdens budžets, kā arī straumes jūras šaurumos. Savukārt lielā biogēno elementu pieplūde no upēm būtiski ietekmē eutrofikācijas procesu.

Latvijas **iekšējo ūdeņu** stāvoklis vērtējams kā salīdzinoši labs. 51% no 463 noteiktajiem virszemes iekšzemes ūdensobjektiem novērtēti kā labai vai augstai ekoloģiskajai kvalitātei atbilstoši⁷. Saskaņā ar Eiropas Vides aģentūras 2012.gada ziņojumu par Eiropas ūdeņu stāvokli un to ietekmējošām slodzēm Latvijas ezeru ekoloģiskā kvalitāte ir zem ES valstu vidējā līmeņa, turpretī upju ekoloģiskā kvalitāte pie mums ir ievērojami labāka nekā vidēji ES. Arī ūdeņu ķīmiskās kvalitātes ziņā esam labākā situācijā nekā vairums ES dalībvalstu. Vislielākie riski nesasniegt noteiktos ūdeņu kvalitātes mērķus konstatēti Lielupes upju baseinu apgabalā – šādam riskam pakļauti 75% upju ūdensobjektu un 54% ezeru ūdensobjektu⁹.

Apdzīvotās vietas ar iedzīvotāju skaitu virs 2 000 jau ir nodrošinātas ar atbilstošas kvalitātes dzeramo ūdeni, tomēr centralizētos ūdensapgādes pakalpojumus izmantojošo iedzīvotāju skaits nepārsniedz 62%, tāpēc tā palielināšana ir nozīmīgs VPP2020 uzdevums. Līdzīgi notekūdeņu attīrīšanā ir izpildītas kvalitātes prasības, tomēr centralizētās kanalizācijas pakalpojumi pagaidām pieejami tikai ap 57% Latvijas iedzīvotāju¹⁰. Bez tam joprojām liela daļa no ūdensapgādes un kanalizācijas tīkliem nav rekonstruēti, izraisot kvalitatīva dzeramā ūdens zudumus tīklos. Trūkst finansējums turpmākajam periodam, lai turpinātu sakārtot ūdenssaimniecību apdzīvotās vietās ar CE mazāku par 2000. Iedzīvotājiem un pašvaldībām trūkst līdzekļu, lai izbūvētu pievadus un māju iekšējos tīklus, kas ļautu izmantot centralizētās ūdenssaimniecības

Saimnieciskās darbības rezultātā tiek radītas vides problēmas, piemēram, **piesārņojums un risks** vides un cilvēku veselībai. Arī jaunāko pieejamo tehnoloģiju izmantošana pilnībā neizslēdz negadījumu risku, jo riska pakāpi nav iespējams samazināt līdz nullei. Svarīgākie instrumenti riska samazināšanai ir dažādi tehnoloģiskie uzlabojumi, pietiekami pieejamie resursi pārvaldībai un operatīvai rīcībai, speciālistu atbilstoša

⁸ Ūdens struktūrdirektīvas 5.panta ziņojums "Upju baseinu apgabalu raksturojums. Antropogēno slodžu uz pazemes un virszemes ūdeņiem vērtējums. Ekonomiskā analīze", 2005. <http://www.meteo.lv/lapas/vide/udens/udens-apsaimniekosana-/udens-strukturdirektivas-zinojumi/udens-strukturdirektivas-zinojumi?id=1247&nid=606>

⁹ Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni 2010.-2015.gadam, 2010. <http://www.meteo.lv/lapas/vide/udens/udens-apsaimniekosana-/udens-strukturdirektivas-zinojumi/udens-strukturdirektivas-zinojumi?id=1247&nid=606>

¹⁰ VARAM, projektu dokumentācija un projektu īstenotāju sniegtās atskaites

kvalifikācija, kā arī aizsargjoslas ap dažādiem bīstamiem objektiem. Jāņem vērā, ka risku rada ne tikai darbojošies rūpnieciskie objekti, bīstamo kravu pārkraušana un pārvadājumi, bet arī vēsturiski piesārņotās vietas, no kurām piesārņojums izplatās tālāk un apdraud cilvēku veselību.

VPP2020 ir iekļautas **Vides monitoringa pamatnostādnes**, kuras atbilstoši Vides aizsardzības likumam jāizstrādā sešu gadu periodam. Tās nosaka monitoringa struktūru, prioritātes un finansējumu, lai nodrošinātu normatīvo aktu, ES tiesību aktu un starptautisko konvenciju prasību izpildi. Nepietiekama valsts budžeta finansējuma dēļ kopš 2009.gada vides monitoringa veikts ierobežotā apjomā. Savukārt atsevišķas monitoringa apakšprogrammas netika īstenotas vispār vai arī tika izpildītas dažādu īstermiņa projektu laikā. 2013.gadā situācija mainījās, jo tika piešķirts papildu finansējums vides monitoringam un jūras zvejas kontrolei. Bet arī papildus piešķirtie līdzekļi nav pietiekami, lai nodrošinātu pilnīgu vides monitoringu un izpildītu visas vides datu ieguves un apstrādes saistības. Nepieciešams nodrošināt finansējumu tādā apjomā, lai vides monitoringa rezultāti tiktu ne tikai iegūti un apkopoti, bet arī izvērtēti un analizēti. Nepilnīgas datu bāzes nesniedz iespēju sasniegt vides monitoringa mērķi un nodrošināt sabiedrībai pieejamus vides kvalitātes un dabas resursu datus.

2. Horizontālie jautājumi vides aizsardzībā, sasniedzamie mērķi un rīcības virzieni mērķu sasniegšanai

2.1. Politikas mērķis

Nodrošināt labu vides pārvaldību visos līmeņos, kā arī labu vides komunikāciju, kas balstīta uz iespējami pilnīgu un izsvērtu vides informāciju; veicināt sabiedrības plašu iesaistīšanos vides jautājumu risināšanā.

Šajā sadaļā ir apkopotas problēmas, norādīts sasniedzamais mērķis un galvenie rīcības virzieni, kas izriet no VPP2020 1.3.sadaļā un 2.pielikumā ietvertā situācijas apraksta. Sadaļa aptver vides politikā pielietotos instrumentus – ekonomiskos instrumentus, vides informāciju, izglītību, zinātņi un pētījumus, sabiedrības izglītošanu un līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos, videi draudzīgu rīcību un vides prasību izpildes kontroli. Ar konkrētiem mērķiem un rīcībām saistītie rezultatīvie rādītāji atspoguļoti 11.sadaļas 11.1.punktā, bet paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns – 12.sadaļas 12.1.punktā.

2.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot valdības politiku

Aktuālākās problēmas horizontālo jautājumu vides aizsardzībā risināšanai:

1. Nepietiekami izmantoti uz tirgu balstīti vides politikas ekonomiskie instrumenti.
2. Nepietiekama vides informācija visos līmeņos, nepilnīgs vides monitoringa, nenotiek iegūto rezultātu izvērtēšana.
3. Nepilnīga vides izglītība, pamatojoties uz to, ka vides izglītības jautājumi ir jau iekļauti izglītības saturā.
4. Pārāk maza sabiedrības līdzdalība ar vidi saistītu jautājumu risināšanā visos līmeņos.
5. Visos līmeņos trūkst informācijas un motivācijas, lai plaši īstenotu un atbalstītu videi draudzīgu rīcību.
6. Latvijas zinātne nepietiekami iesaistās reģionālos pētījumos un prognožu izstrādē, kā arī Latvijas dabas kapitāla izvērtēšanā, lietišķo pētījumu koordinācija nav pietiekama.

Nepietiekams Valsts pētījumu programmas atbalsts vides zinātniskai izpētei, kas traucē savlaicīgi apzināt vides problēmas un plānot vides aizsardzības pasākumus.

7. Ilgtspējīgas attīstības un vides aspekti nav pietiekami iekļauti visu līmeņu plānošanas procesos un izstrādāto plānu ieviešanā, jo īpaši teritoriālas attīstības plānošanas un pilsētvides attīstības jomā.
8. Nav noteikta pašvaldību atbildība gadījumos, kad tās ignorē ES tiesību normu prasību izpildi to pārvaldītajā teritorijā un tāpēc ES Tiesa piemēro soda sankcijas pret Latvijas valsti.
9. Pārāk maza vides aizsardzības sistēmas kapacitāte visos līmeņos. Nepietiekams atbalsts vides sektora NVO.
10. Nepietiekama kopējā būvniecības procesa pārraudzība, tāpēc ilgstoši tiek ignorēti vides nosacījumi būvniecībā.
11. Ierobežota VVD kapacitāte vides veselības jautājumu pārraudzībā un kontrolē neļauj regulāri un sekmīgi risināt šos jautājumus atbilstoši Latvijas iedzīvotāju un pašvaldību labas pārvaldības interesēm.
12. Nepietiekami tiek apzināta un popularizēta vietējā plānošanas līmeņa un vides rīcību labā prakse, kas ir sastopama Latvijā daudzās pašvaldībās.

2.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi

1) Vides aizsardzībā izmantojamo ekonomisko instrumentu ciešāka sasaiste ar vides problēmu risinājumiem un videi nodarītajiem zaudējumiem	Ekonomisko instrumentu efektīva izmantošana vides aizsardzībā , nodrošinot vides kvalitātes uzlabojumus un īstenojot principu „dabas resursu nodoklis atgriežas vidē” . Skaidrāki kritēriji investīciju piesaistei gan vides aizsardzības prasību nodrošināšanai, gan efektīvākai projektu attīstīšanai.
2) Nodrošināt iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas attīstību	Ieviesta depozīta sistēma dzērienu iepakojumam, kas ir viens no resursu efektīvas izmantošanas pasākumiem. Tiks izvērtēta iespēja piemērot depozīta sistēmu arī citiem iepakojuma veidiem.
3) Zinātnes potenciāla iesaistīšana vides aizsardzības nozarei nepieciešamo pētījumu veikšanā, zinātnisko darbu un pētījumu pieejamības sabiedrībai nodrošināšana. Izvērtēt Lietišķās ekoloģijas institūta izveidi, apvienojot tajā esošo zinātnisko potenciālu, lai nodrošinātu kvalitatīvās zinātniskās informācijas iegūšanu, apstrādi un analīzi, lēmumu pamatošanai, kā arī nepieciešamo ziņojumu gatavošanai.	Sabiedrībai, komersantiem un valsts un pašvaldību institūcijām pieejama kvalitatīva, ticama un visaptveroša vides informācija , kas izmantojama dzīves kvalitātes novērtēšanai; jaunu saimniecisko darbību izvērtēšanai; īstenoto pasākumu rezultātu novērtēšanai. Nodrošināta iespēja konstatēt vides stāvokļa uzlabošanas un pasliktināšanas, tā izmaiņu tendences un cēloņus; iespējams pieņemt lēmumus par situācijas uzlabošanai nepieciešamo rīcību.
4) Efektīvas vides informācijas, monitoringa un kontroles sistēmas nodrošināšana	Vides aizsardzības institūciju efektīvāka iesaistīšanās vides aizsardzības prasību izpildē un uzraudzībā, vienlaicīgi nodrošinot

<i>(tai skaitā, efektīva vides informācijas sistēma un vides kontrole, VVD un DAP kompetenču jomu nodalīšana, operatīva rīcība avāriju situācijās, būvniecības procesa kontroles pilnveide attiecībā uz vides prasību ievērošanu, vides izglītība, ietekmes uz vidi novērtējuma procesa integrācija; vides ekspertu sertificēšanas sistēma)</i>	efektīvu un klientam „draudzīgu” vides atļauju sistēmu. Skaidrāki kritēriji investīciju piesaistei gan vides aizsardzības prasību nodrošināšanai, gan efektīvākai projektu attīstīšanai.
5) Vides aizsardzības aspektu savlaicīga integrēšana pašvaldību teritoriju attīstības plānojumos un šo aspektu ievērošana , īstenojot plānojumu praksē	Projektu attīstītājiem un sabiedrībai savlaicīgi nodrošināta informācija par vides kvalitāti un pašvaldību teritorijās pieļaujamām darbībām, ļaujot sabalansēt vides aizsardzības un komercdarbības intereses.
6) „Zaļā” publiskā iepirkuma piemērošanas veicināšana	Izstrādāti kritēriji un vadlīnijas par iepirkumu dokumentācijā iekļaujamajām „zaļā” iepirkuma prasībām, aspektiem un to saimnieciskās vērtības noteikšanu. Iepirkumu veicēji un lēmumu pieņēmēji ir izglītoti un informēti par „zaļā” iepirkuma prasībām un atbilstošu preču un pakalpojumu pieejamību.
7) Vides monitoringa nodrošināšana , tajā skaitā vides informācijas sistēmas – dažādu datu bāzu – uzlabojumi , kas palīdz novērtēt vides kvalitāti un dabas resursus.	Iegūta informācija par gaisa, ūdeņu un augsnes kvalitāti, klimata pārmaiņām, bioloģiskās daudzveidības un meža monitoringu. Pieejama ticama un pamatota informācija – pamats dažādu plānošanas dokumentu izstrādei un atskaitēm par ES piešķirtā finansējuma apguves doto labumu videi. Nodrošināta ES saistību izpilde vides monitoringa jomā , tajā skaitā novēršot konstatētos trūkumus.
8) Atbalsts vides izglītības sistēmai un sabiedriskajām vides informācijas kampaņām	Nostiprināta vides izglītības sistēma , tā darbojas kvalitatīvāk un tās darbība aptver lielāku sabiedrības daļu. Sabiedriskās vides informācijas kampaņas sniedz plašāku informāciju sabiedrībai un paplašina tās līdzdalību vides mērķu sasniegšanā
9) Atbalsts nevalstisko vides organizāciju darbībai	Palielināta vides sektora NVO kapacitāte , tiek saņemts lielāks to atbalsts vides politikas izstrādāšanā un īstenošanā

3. Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas

3.1. Politikas mērķi

3.1.1. Nodrošināt augsnes ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību

3.1.2. Nodrošināt sabiedrību ar mūsdienīgu, aktuālu informāciju par zemes dzīļu resursiem un mūsdienu ģeoloģiskajiem procesiem, kas tiek ņemta vērā attīstības plānošanā

3.1.3. Novērst atkritumu rašanos un **nodrošināt** apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu, **nodrošināt** atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu, kā arī atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Šajā sadaļā apskatīti augsnes un zemes dzīļu izmantošanas un aizsardzības, kā arī atkritumu apsaimniekošanas jautājumi. Zemes izmantošanas jautājumi skarti arī citu jomu politikās – teritoriālās attīstības plānošanā, lauku attīstības politikā, meža politikā. Šajā sadaļā ir apkopotas problēmas, sasniedzamie mērķi un rīcības virzieni mērķu sasniegšanai, kas izriet no VPP2020 1.3.sadaļā un 2.pielikumā minētā situācijas apraksta. Ar konkrētiem mērķiem un rīcībām saistītie rezultatīvie rādītāji atspoguļoti 11.sadaļas 11.2.punktā, bet paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns – 12.sadaļas 12.2.punktā.

3.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku

3.2.1. Aktuālākās problēmas augsnes aizsardzības jomā:

1. Latvijā lieto augšņu klasifikācijas sistēmu, kura būtiski atšķiras no ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) klasifikācijas.
2. Latvijā trūkst sistematizētas informācijas par augšņu kvalitāti: nav aktuālu karšu, nav precīzas informācijas par degradācijas skartajām teritorijām, trūkst rekomendācijas un uz tām balstītas rīcības degradācijas samazināšanai netiek regulāri un sistemātiski novērtētas augsnes agroķīmiskās īpašības, enerģētisko kultūru ietekme uz augsni.
3. Zemes lietošanas veida maiņa, lauksaimniecības zemes pārveidojot par apbūves zemēm, īpaši lielajām pilsētām piegulošajās teritorijās.
4. Augsnes pārvaldības institucionālā nenoteiktība, jo nav valsts pārvaldes institūcijas, kuras funkcijās vai uzdevumos ietilptu augsnes degradācijas jautājumu risināšana.
5. Nav noteikti rīcības virzieni notekūdeņu dūņu apsaimniekošanai.

3.2.2. Aktuālākās problēmas zemes dzīļu izmantošanas jomā

1. Trūkst valsts un pašvaldību zemju dzīļu izmantošanas stratēģijas (plānošanas dokuments). Īpaši kritiski tas ietekmē kūdras ražošanas nozari, kura nevar plānot darbību ilgtermiņā. Nepietiekama privāto personu zemju pārraudzība, kuru rīcība var apdraudēt zemes dzīļu resursu ilgtspējīgu izmantošanu.
2. Lielākā daļā ģeoloģiskās informācijas nav pieejama digitālā formā, netiek veikta esošās informācijas analīze, sastādītas prognozes. Ilgstoši nav risināti urbumu seržu kolekcijas saglabāšanas un pieejamības sabiedrībai jautājumi.
3. Informācija par zemes dzīļu resursiem, ģeoloģiskajiem riskiem (mūsdienu ģeoloģiskajiem procesiem), inženierģeoloģiskajiem apstākļiem netiek pietiekoši ņemta vērā attīstības

plānošanas procesos. Informācija par zemes dzīlēm sabiedrībai ir grūti un sarežģīti pieejama.

4. Zemes dziļu izmantošanas valsts pārvaldība ir sadrumstalota, attiecīgo institūciju kapacitāte nav pietiekama. Praktiski netiek veikti pētījumi, datu analīze, kontrole un uzraudzība. Nav nodrošināta urbumu tehniskā stāvokļa kontrole un ierīkojamo urbumu visaptveroša uzskaitē. Derīgo izrakteņu izpēti tiek veikta sadrumstaloti viena konkrēta zemes īpašuma robežās, kas kavē derīgo izrakteņu pārdomātu iegūvi.
5. Nav regulējuma zemes siltuma (zemes siltumsūkņu ierīkošanai), ģeotermālās un petrotermālās enerģijas izmantošanai, izpētei, ieguvei un uzskaitē, nav izstrādātas metodikas derīgo izrakteņu izpētei, ieguvei, uzskaitē, kontrolei un ieguves vietu rekultivācijai.
6. Nepietiekama starptautiskā sadarbība – gan kopdarbs ar kaimiņvalstīm, gan līdzdalība starptautiskajās organizācijās.
7. Nepietiekamas jauno speciālistu zināšanas praktiskajā zemes dziļu izmantošanā, ņemot vērā Latvijas tautsaimniecības vajadzības.

3.2.3. Aktuālākās problēmas atkritumu apsaimniekošanas jomā¹¹

1. Nepietiekams pārstrādāto sadzīves atkritumu daudzums.
2. Mazs reģenerēto sadzīves atkritumu daudzums (enerģijas reģenerācija).
3. Liels apglabāto sadzīves atkritumu daudzums.
4. Ne visās pašvaldībās iespējams maksāt atbilstoši savāktu atkritumu daudzumam (*pay-as-you-throw*).
5. Sadzīves atkritumu savākšanas pakalpojumi nav pieejami visiem atkritumu radītājiem.
6. Nav sadzīves atkritumu rašanās un nepieciešamo apstrādes jaudu prognožu, nepietiekama statistika.
7. Nav nodrošināta mērķa – samazināt bioloģiski noārdāmo atkritumu apglabāšanu – izpilde.

3.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi

Pasākumi	Ieguvumi
1) Zemes dziļu izmantošanas stratēģijas (plānošanas dokumenta) izstrāde	Zemes dziļu izmantošana valsts un pašvaldību zemēs notiek koordinēti, uzņēmēji var plānot savu darbību , rēķinoties ar pieejamām platībām derīgo izrakteņu ieguvei.
2) Zemes dziļu pārvaldības koncentrēšana vienā valsts pārvaldes iestādē	Nodrošināta efektīva zemes dziļu valsts pārvaldība , ģeoloģiskā informācija sabiedrībai (privātpersonām, pašvaldībām, komersantiem) pieejama saprotamā veidā
3) Sagatavotas augšņu kartes, kas atbilst starptautiskajai klasifikācijai¹²	Sabiedrība nodrošināta ar informāciju par augsnes stāvokli un degradācijas procesu izplatību.

¹¹ Rīcības virzieni un paredzētie uzdevumi politikas mērķu sasniegšanai atkritumu apsaimniekošanās jomā ir noteikti Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2013.-2020.gadam (skat. plāna 1.nodaļu, 13. un 14.tabulu, kā arī 1.pielikumu) un tie vērsti uz atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību, atkritumu rašanās novēršanu, atkritumu dalīto vākšanu, atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, atkritumu reģenerāciju un pārstrādi, atkritumu apglabāšanu.

¹² Pārtikas un Lauksaimniecības organizācijas (FAO)

4) Īstenoti atkritumu rašanās novēršanas programmas pasākumi	Tiek īstenota resursu efektivitātes politika, kas saistīta ne tikai ar dabas resursu racionālu izmantošanu, bet arī ar radošuma un inovāciju attīstības veicināšanu.
5) Atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstīšana	Nodrošināta atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma pieejamība ikvienam iedzīvotājam (pašreiz pakalpojumi pieejami aptuveni 86 % iedzīvotāju). Tiek veicināta atkritumu pārstrādei un reģenerācijai derīgu otrrēizejo izejvielu atdalīšana no kopējās atkritumu plūsmas, vienlaicīgi samazinot poligonos apglabājamo atkritumu apjomus . Nodrošināta sabiedrības izglītošana un informētība par atkritumu apsaimniekošanas pasākumiem, tādējādi mazinot nepieciešamību rīkot vides sakopšanas talkas.
6) Atkritumu pārstrādes un reģenerācijas attīstīšana	Nodrošināta ES direktīvās noteikto atkritumu pārstrādes un reģenerāciju mērķu izpilde , samazinot apglabājamo atkritumu apjomu. Veicināta jaunu darba vietu izveidošana.

4. Dabas aizsardzība

4.1. Politikas mērķis

Nodrošināt ekosistēmu kvalitāti, dabas aizsardzības un sociāli - ekonomisko interešu līdzsvarotību, sekmēt Latvijas kā „zaļas” valsts tēla veidošanos.

Šajā sadaļā ir apkopotas problēmas, nosaukti sasniedzamie mērķi un tiem atbilstošie rīcības virzieni, kas izriet no VPP2020 1.3.sadaļā un 2.pielikumā minētā situācijas apraksta. Ar konkrētiem mērķiem un rīcībām saistītie rezultatīvie rādītāji atspoguļoti 11.sadaļas 11.3.punktā, bet paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns 12.sadaļas 12.3.punktā.

4.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku

Aktuālākās problēmas dabas aizsardzības jomā:

1. Nepietiekoša vai nepilnīga informācija par īpaši aizsargājamo sugu un biotopu izplatību, to aizsardzības mērķiem, kā arī atsevišķos gadījumos par sugu un biotopu ekoloģiskām prasībām, kavē dabas aizsardzības prasību integrēšanu un ievērošanu citu nozaru attīstības plānos līdzsvarojot dabas aizsardzības un sociāli-ekonomiskās attīstības vajadzības. Informācijas trūkums neveicina sabiedrības izpratni par dabas aizsardzības pasākumu nepieciešamību un lietderību
2. Sugu un biotopu aizsardzībai nepieciešamie apsaimniekošanas pasākumi tiek skatīti atrauti no teritorijas saimnieciskās attīstības, nenotiek pilnībā vai daļēji īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānos paredzētie pasākumi bieži netiek ieviesti vai arī to

ieviešana netiek veikta koordinēti, nosakot prioritātes sugu biotopu, teritoriju vai reģionālā griezumā.

3. Nepietiekams finansējums sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai nepieciešamo pasākumu ieviešanai, kas izraisa sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības stāvokļa pasliktināšanos. Nav pieejami inovatīvi dabas aizsardzības pasākumu finansēšanas mehānismi.

Detalizēta informācija par apsaimniekošanas pasākumu saistību ar konkrētām mērķa vai labumu gūstošām sugām vai biotopiem, aplēses par nepieciešamo finansējumu Natura 2000 teritoriju aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu nodrošināšanai, ietver Prioritāro rīcību ietvarprogramma (PAF).

4.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi

Pasākumi	Ieguvumi
<p>1) Aktuālās informācijas par īpaši aizsargājamo sugu un biotopu izplatību, to aizsardzības mērķiem un aizsardzības stāvokli sagatavošana, ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu izplatības karšu izstrādāšana un apsaimniekošanas vadlīniju izstrādāšana biotopiem</p>	<p>Pieejama visa nepieciešamā informācija par sugām un biotopiem, uzņēmēji var plānot savu darbību, rēķinoties ar īpaši aizsargājamo sugu un biotopu izplatību. Vienkāršotas administratīvās procedūras, vienlaikus nodrošinot dinamisku sugu un biotopu aizsardzību.</p>
<p>2) Apsaimniekošanas pasākumu plānošana un ieviešana, saskaņojot dabas aizsardzības un sociāli-ekonomiskās intereses.</p>	<p>Nodrošināta aizsargājamo teritoriju apsaimniekošana, nodrošināts labvēlīgs aizsardzības statuss vismaz 60% ES nozīmes biotopu un sugu un nevienas sugas vai biotopa aizsardzības statuss netiks novērtēts kā nezināms. Atjaunoti 7000 ha aizsargājamo biotopu.</p> <p>Pašvaldību un plānošanas reģionu iesaistīšanas ĪADT apsaimniekošanā veicināšana. Palielināta sabiedrības iesaiste aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanā, veidojot publisko un privāto partnerību, sekmējot biedrību un nodibinājumu līdzdalību apsaimniekošanā, t.sk. veicinot dabas aizsardzības jautājumu iekļaušanu vietējo rīcības grupu stratēģijās.</p> <p>Valsts īpašuma apsaimniekošana īpaši aizsargājamās dabas teritorijās kalpos kā etalons ilgtspējīgai dabas resursu apsaimniekošanai, ieviešot maksimāli racionālu resursu izmantošanu ar iespējami zemām izmaksām, piesaistot uzņēmējus, vietējās pašvaldības un plānošanas reģionus un veicinot vietējo uzņēmējdarbību.</p>
<p>3) ĪADT dabas aizsardzības plānu un pašvaldību teritorijas attīstības plānojumu integrēšana</p>	<p>Pašvaldības teritorijas attīstības plānojumos iekļauta aktuālā informācija par sugu un biotopu izplatību konkrētās pašvaldības teritorijā. Uzņēmēji var plānot savu darbību, rēķinoties ar īpaši aizsargājamo sugu un biotopu izplatību. Vienkāršotas administratīvās procedūras</p>

<p>4) Aktivizēt finansējuma piesaisti ĪADT apsaimniekošanai, t.sk. nodrošinot finansējumu atbalsta un kompensējošiem maksājumiem, t.sk. par saimnieciskās darbības ierobežojumiem un/ vai papildus nosacījumiem aizsargājamās teritorijās, u.c</p>	<p>Piesaistīto finanšu līdzekļu apjoms ES nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanai indikatīvi sasniedz 50 Euro/ha/gadā, kas nodrošina aizsargājamo dabas vērtību saglabāšanos un vietējās uzņēmējdarbības attīstību.</p>
---	--

5. Gaisa aizsardzība

5.1. Politikas mērķis

Līdz 2020.gadam samazināt gaisa piesārņojuma ietekmi uz iedzīvotājiem un ekosistēmām līdz līmenim, kas nerada draudus veselībai un neizraisa ekosistēmu degradāciju. Prasību minimums šā mērķa sasniegšanai ir spēkā esošo gaisa kvalitātes normatīvu izpilde un faktiskā emisiju apjoma samazināšana zem emisijas griestu līmeņa.

Šajā sadaļā ir apkopotas problēmas, nosaukti sasniedzamie mērķi un ar tiem saistītie rīcības virzieni, kas izriet no VPP2020 1.3.sadaļā un 2.pielikumā minētā situācijas apraksta. Ar konkrētiem mērķiem un rīcībām saistītie rezultatīvie rādītāji atspoguļoti 11.sadaļas 11.4.punktā, bet paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns 12.sadaļas 12.3.punktā.

5.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku

5.2.1. Aktuālākās problēmas gaisa kvalitātes un kopējās gaisu piesārņojošo vielu emisijas samazināšanas jomās

1. Slāpekļa dioksīda, daļiņu PM₁₀ un daļiņu PM_{2,5} paaugstinātais piesārņojums Rīgas centrā, īpaši transporta noslodzes ielās un paaugstinātā benzola koncentrācija Rīgas Brīvostas teritorijas apkārtnē. Iespējamās arī problēmas ar benz(a)pirēna piesārņojumu.
2. Ostu radītais gaisa un smaku piesārņojums Rīgā, Ventspilī, Liepājā. Nepilnības normatīvajā regulējumā par traucējošo smaku noteikšanas un ierobežošanas kārtību.
3. Prognozētā transportlīdzekļu skaita pieauguma radītā ietekme uz gaisa kvalitāti Rīgā.
4. Trūkumi izstrādātajā „Rīgas pilsētas gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības programma 2011.-2015.gadam”. Rīcības programma neatbilst esošajai situācijai, trūkst informācija par pasākumu realizēšanas termiņiem, nepieciešamo finansējumu pasākumu realizēšanai, kā arī nav iekļauti pasākumi paaugstinātās benzola koncentrācijas Rīgas Brīvostas apkārtnē mazināšanai.
5. Potenciālās problēmas, ko var radīt piesārņojums ar daļiņām PM₁₀ un daļiņām PM_{2,5} Liepājā, benzola un benz(a)pirēna piesārņojums Ventspilī un piesārņojums ar daļiņām PM₁₀ daļiņām un benzolu Rēzeknē.
6. Teritoriālās attīstības plānošanas procesā netiek pietiekami ievērota ietekme uz gaisa kvalitāti, kā rezultātā tiek saņemtas iedzīvotāju sūdzības par smaku un gaisa piesārņojumu.
7. Akceptētie pasākumi daļiņu PM_{2,5} samazināšanai nenodrošina daļiņām PM_{2,5} noteiktā valsts ekspozīcijas samazināšanas mērķa sasniegšanu laikā līdz 2020.gadam.

8. Mājsaimniecībā izmantoto apkures iekārtu radītā ietekme uz gaisa kvalitāti (daļiņu jeb putekļu, heksahlorbenzola, policiklisko ogļūdeņražu un polihlorēto dibenzo-p-dioksīnu un dibenzofurānu emisijas) un efektīvs normatīvā regulējuma trūkums šajā jomā.
9. Lielu daļu no visu katlu māju radītā NO_x un putekļu piesārņojuma veido katlu mājas ar nominālo ievadīto siltumjaudu zem 50 MW. Novecojušas prasības attiecībā uz atļauto gaisu piesārņojošo vielu emisiju no šīm iekārtām.
10. Nav pieejami dati par mājsaimniecību radīto gaisa piesārņojumu pilsētās, kur novērojamas gaisa kvalitātes problēmas – Rīgā, Liepājā, Rēzeknē, Ventspilī.
11. Nepietiekama VVD kapacitāte (attiecībā uz operatoru iesniegtās informācijas pārbaudi un gaisa aizsardzības normatīvo aktu izpildes kontroli).
12. Nepietiekama LVĢMC un pašvaldību kapacitāte un gaisa aizsardzības speciālistu trūkums gaisa kvalitātes modelēšanas jomā, kas kavē savlaicīgu vides problēmu apzināšanu un vides aizsardzības pasākumu plānošanu. Nepietiekamā LVĢMC ekspertu līdzdalība EK rīkotajās darba grupās par gaisa kvalitātes modelēšanu un gaisa kvalitātes monitoringa veikšanu (AQUILA, FAIRMODE) kā arī nepietiekamā pašvaldības ekspertu līdzdalība Eiropas Komisijas rīkotajās darba grupās par iespējamajiem pasākumiem gaisa kvalitātes uzlabošanā.
13. Gaisa kvalitātes aspekti netiek pietiekami ņemti vērā citu nozaru, piemēram, klimata politikas, transporta politikas, rūpnieciskās attīstības politikas, lauksaimniecības politikas plānošanas dokumentos, ne vienmēr par šīm nozarēm atbildīgās institūcijas ir ieinteresētas gaisa piesārņojuma problēmu risināšanā.
14. Gaisu piesārņojošo vielu emisijas prognozes un pieauguma tendences norāda, ka Latvijai var būt grūtības ievērot un nepārsniegt ANO EEK noteikto maksimāli pieļaujamo emisijas līmeni (emisijas griestus).
15. Neprecīzo heksahlorbenzola, policiklisko aromātisko ogļūdeņražu un polihlorēto dibenzo-p-dioksīnu un dibenzofurānu emisiju aprēķinu un uzskaites rezultātā Latvija neizpilda ANO EEK Ženēvas konvencijas par robežšķērsojošā gaisa piesārņojuma lielos attālumos 1998.gada protokola „Par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem” saistības.

5.2.2. Aktuālākās problēmas vides trokšņa pārvaldības jomā

1. Nav noteikti prioritārie pasākumi, lai samazinātu trokšņa līmeņa pārsniegumu ietekmi visās teritorijās, kurās tas nepieciešams atbilstošo tiesību aktu prasībām.
2. Netiek īstenoti nepieciešamie trokšņa samazināšanas pasākumi.
3. Sabiedrības informētība par trokšņa līmeni un citiem jautājumiem trokšņa jomā nav pietiekama.

5.2.3. Ozona slāņa aizsardzība

1. Nav pietiekoši precīza informācija par ozona slāni noārdošo vielu un f-gāzu apriti, kas apgrūtina šo vielu aprites kontroli, tai skaitā, rada grūtības kontrolēt šo vielu laišanu tirgū un tās izmantojošās iekārtas, veikt muitas kontroli.
2. Atsevišķi uzņēmumi joprojām izmanto ozona slāni noārdošās vielas ar augstu ozona slāni noārdīšanās potenciālu.
3. Ar ozona slāni noārdošām vielām un fluorētām siltumnīcefekta gāzēm strādājošo speciālistu apmācība un sertifikācija nav pietiekoši efektīva un mērķorientēta.

5.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi

Pasākumi	Ieguvumi
1) „Rīgas pilsētas gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības programmas 2011. - 2015.gadam” aktualizēšana atbilstoši esošajai situācijai	Noteikti konkrēti pasākumi, kas Rīgā jārealizē, lai nodrošinātu iedzīvotājiem tādu gaisa kvalitāti, kas neatstāj negatīvu ietekmi uz veselību. Noteikti pasākumi Rīgas Brīvdabas radītā gaisa piesārņojuma samazināšanai.
2) Normatīvā regulējuma pilnveidošana gaisa un smaku piesārņojuma samazināšanai no ostas termināļiem un dzelzceļa cisternām, kā arī citiem objektiem, kas rada smaku traucējumus	Samazināts gaisa un smaku piesārņojums ostu teritoriju apkārtnē, kā arī citu smaku traucējumus radošu objektu apkaimē (Rīgā, Ventspilī, Liepājā u.c. Latvijā).
3) Normatīvā regulējuma pilnveidošana gaisa piesārņojuma samazināšanai no vidējām un mazām sadedzināšanas iekārtām (ar nominālo ievadīto siltumjaudu līdz 50 MW)	Samazināts vidējo un mazo sadedzināšanas iekārtu radītais gaisa piesārņojums, kas negatīvi ietekmē gan vidi, gan cilvēku veselību. Sasniegti ES, starptautiskajos un Latvijas normatīvajos aktos noteiktie gaisa piesārņojuma samazināšanas mērķi.
4) Rīcības programmas izstrāde daļiņu PM _{2,5} koncentrācijas samazināšanai Latvijas lielāko pilsētu fona stacijās	Apzināta esošā situācija un identificēti konkrēti pasākumi, kas veicami daļiņu PM _{2,5} piesārņojuma samazināšanai. Programmas īstenošana ļaus samazināt daļiņu PM _{2,5} piesārņojuma kaitīgo ietekmi uz cilvēku veselību un vidi.

6. Klimata pārmaiņas

6.1. Politikas mērķi

Vispārīgie politikas mērķi ir:

- 1) nodrošināt Latvijas ieguldījumu globālo klimata pārmaiņu samazināšanā, ņemot vērā Latvijas vides, sociālās un ekonomiskās intereses
- 2) veicināt Latvijas gatavību pielāgoties klimata pārmaiņām un to izraisītajai ietekmei.

Šajā sadaļā ir apkopotas problēmas, uzskaitīti sasniedzamie mērķi un ar tiem saistītie rīcības virzieni, kas izriet no VPP2020 1.3.sadaļā un 2.pielikumā minētā situācijas apraksta. Ar konkrētiem mērķiem un rīcībām saistītie rezultatīvie rādītāji atspoguļoti 11.sadaļas 11.5.punktā, bet paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns 12.sadaļas 12.5.punktā.

6.2. Problēmas, kuru risināšanai nepieciešama noteiktas politikas īstenošana

6.2.1. Aktuālākās problēmas SEG emisiju samazināšanas un CO₂ piesaistes nodrošināšanas jomā

1. Vienotas rīcībpolitikas trūkums SEG emisijas ierobežošanai no darbībām, kas nav iekļautas ES Emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā (klimata mērķu nepietiekama integrācija nozaru politikas plānošanas dokumentos, atbalsta instrumentos un pasākumos, īpaši lauksaimniecības un transporta sektoros).
2. CO₂ piesaistes mērķa mežu apsaimniekošanas sektorā (references līmeņa¹³) nenodrošināšanas risks.
3. Valstī nav izstrādāta oglekļa mazietilpīgas attīstības virzieni.
4. Augsts enerģijas patēriņš mājāsaimniecībās un publiskajā sektorā.
5. Zema ēku energoefektivitāte.
6. Mazs biodegvielu izmantošanas īpatsvars transporta nozarē un ierobežotas tehniskās iespējas tā palielināšanai.
7. Zems elektroenerģijas izmantošanas īpatsvars transporta nozarē.
8. Nepietiekama resursu un tehnoloģiju izmantošanas efektivitāte ražošanas procesos, augsta apstrādes rūpniecības energointensitāte.
9. Atbalsta mehānismu nepietiekama ekonomiskā un tehniskā pamatotība un ekonomisko instrumentu nesaskaņotība kavē AER plašākas izmantošanas veicināšanu¹⁴.
10. Administratīvais slogs kavē operatoru iespējas īstenot emisiju samazināšanas pasākumus un izmantot tiem uzņēmumu brīvos līdzekļus.
11. Nacionālajā likumdošanā nav noteikti ETS efektivitātes palielināšanas pasākumi (tai skaitā, nav nodrošināta ETS izmaksu neiekļaušana siltumenerģijas un elektroenerģijas tarifiem).

6.2.2. Aktuālākās problēmas jautājumā par pielāgošanos klimata pārmaiņām

1. Nav izstrādāts politikas plānošanas dokuments, kas noteiktu pasākumus, kas veicami, lai labāk pielāgotos klimata pārmaiņām.
2. Datu un zināšanu trūkums, lai izstrādātu Latvijai piemērotus klimata pārmaiņu un to ietekmju scenārijus un veiktu modelēšanu.
3. Arvien pieaug plūdu radītie riski (tostarp arī lietūsūdeņu radītie) un ar tiem saistītie zaudējumi tautsaimniecībai un privātajam sektoram, trūkst efektīvas plūdu riska pārvaldības sistēmas.
4. Jūras krastu un iekšzemes ūdeņu krastu erozija negatīvi ietekmē piekrastes infrastruktūras objektus.

¹³ References līmenis ir pēc noteiktas metodikas veikta aplēse par gada neto CO₂ emisijām vai to piesaisti, kas meža apsaimniekošanas rezultātā rodas valsts teritorijā katrā emisiju uzskaites periodā iekļautajos gados. Tas ir noteikts ar starptautiskiem lēmumiem kā valstij saistošs mērķis. Ja valstij kļūst pieejami uzlabojumi metodikā vai datos, kas saistīti ar references līmeņa noteikšanu, tai būtu jāveic atbilstīgas tehniskas korekcijas, lai meža apsaimniekošanas uzskaitē ņemtu vērā pārreķinu ietekmi.

¹⁴ Piemēram, šīs nesaskaņas ir bijušas starp subsīdijām un obligāto iepirkumu. Atsevišķiem komersantiem, kas ražo elektroenerģiju ir bijis pieejams gan nodokļu, gan investīciju atbalsts elektroenerģijas iepirkšanai obligātā iepirkuma ietvaros; dažādas atbalsta intensitātes starp viena veida projektu iesniedzējiem, dažādas prasības attiecībā uz projektu iesniedzēju un tml.

5. Klimatisko faktoru ietekmē notiek sugu sastāva būtiskas izmaiņas Latvijai raksturīgajos sauszemes un ūdeņu biotopos.
6. Informācija par klimata pārmaiņām un pielāgošanos tām neatbilst specifiskām dažādu sabiedrības grupu interesēm un vajadzībām.

6.2.3. Aktuālākās problēmas SEG emisiju uzskaitē un prognozēšanā

1. Nepieciešams pilnveidot SEG emisiju un piesaistes prognožu, kā arī rīcībpolitikas monitoringa sistēmu.
2. Statistikas datu nesaskaņotība un integrētas datu bāzes trūkums negatīvi ietekmē dažādu ziņojumu par klimata politiku sagatavošanu.
3. Nepietiekama finanšu, tehniskā un cilvēkresursu kapacitāte, lai nodrošinātu nacionālo SEG inventarizācijas sistēmu un Latvijas ziņojumu sagatavošanu Eiropas Komisijai un Klimata konvencijas sekretariātam.

6.4. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi

Pasākumi	Ieguvumi
1) SEG emisiju samazināšanas pasākumu īstenošana visos tautsaimniecības sektoros, vienlaikus virzot valsti uz ilgtspējīgu un oglekļa mazietilpīgu, tai pat laikā izmaksu efektīvu attīstību.	Ierobežots SEG emisiju pieaugums tautsaimniecības nozarēs , ņemot vērā to īpatsvaru SEG emisiju radīšanā, kā arī samazināšanas iespējas un attīstības vajadzības.
2) Klimata politikas mērķu integrēšana citu nozaru politikā, nosakot katras nozares atbildību, kā arī veicinot sadarbību starp valsti, pašvaldībām un privāto sektoru.	Samazināts SEG emisiju pieaugums tautsaimniecības nozarēs , palielināta nozaru energoefektivitāte un atjaunojamo energoresursu izmantošana tajās. Nodrošināta Emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas darbība, kas ir galvenais klimata politikas un inovāciju ieviešanas instruments energoietilpīgajās ražotnēs. Klimata jautājumiem nodrošināts horizontālās prioritātes statuss teritoriju attīstības un investīciju plānošanā.
3) Efektīvu pielāgošanās pasākumu īstenošana un to integrēšana teritoriju attīstības plānošanā un nozaru politikā ar mērķi mazināt klimata pārmaiņu ietekmi un pielāgoties tām.	Izvērtētas iespējas un ieviesti pasākumi, kas ļauj izvairīties no klimata pārmaiņu radītajām ietekmēm un samazina šo ietekmju samazināšanas izmaksas.
4) Sabiedrības izglītošana par klimata pārmaiņām un pielāgošanos tām, kā arī iedzīvotāju iesaistīšana politikas veidošanā un ieviešanā.	Sabiedrība spēj sniegt ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanā un laicīgi pielāgoties to ietekmei, kā arī izmantot tās savā labā.

7. Ūdens resursi un Baltijas jūra

7.1. Politikas mērķis

Nodrošināt labu ūdeņu stāvokli un to ilgtspējīgu izmantošanu

Šajā sadaļā ir apkopotas problēmas, nosaukti sasniedzamie mērķi un ar tiem saistītie rīcības virzieni, kas izriet no VPP2020 1.3.sadaļā un 2.pielikumā minētā situācijas apraksta. Ar konkrētiem mērķiem un rīcībām saistītie rezultatīvie rādītāji atspoguļoti 11.sadaļas 11.6.punktā, bet paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns 12.sadaļas 12.6.punktā.

7.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku

Aktuālākās problēmas ūdens resursu un Baltijas jūras aizsardzības un apsaimniekošanas jomā

1. Iekšējo ūdeņu eitrofikācijas un jūras ūdeņu eitrofikācijas risks.
2. Iedzīvotāju un pašvaldību zemā maksātspēja, kā rezultātā netiek izbūvēti pievadi, kas ļautu izmantot centralizētos ūdenssaimniecības pakalpojumus, rada risku nenodrošināt atbilstību dzeramā ūdens kvalitātes un notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas prasībām līdz 2015.gada beigām.
3. Virszemes ūdeņu, jūras un pazemes ūdeņu monitoringa īstenošana nepietiekamā apjomā un kvalitātē, kā arī attiecīgu speciālistu trūkums kavē ūdeņu patiesā stāvokļa novērtēšanu un savlaicīgu vides aizsardzības pasākumu noteikšanu.
4. Nepietiekama vides aizsardzības prasību izpildi un būvniecības procesus uzraugošo un kontrolējošo iestāžu kapacitāte (tehniskā, cilvēkresursu un profesionālā).
5. Pārrobežu piesārņojuma un pārrobežu avāriju riski ir nepietiekami novērtēti, tai skaitā saistībā ar bīstamajām vielām.
6. Esošo hidrotehnisko būvju rekonstrukcija un jaunu izbūve, lai tādējādi pasargātu iedzīvotājus no būtiskākajiem identificētajiem plūdu riskiem un veicinātu pielāgošanos klimata pārmaiņām, notiek nepietiekamā apjomā. Nepietiekami ir pasākumi jūras un upju krasta erozijas samazināšanai, lai novērstu katastrofu riskus, kā arī virszemes noteces un lietus ūdeņu novadīšanas infrastruktūras būvju sakārtošana pilsētās un apdzīvotās vietās.
7. Nav pabeigta virszemes ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes vērtēšanas sistēmas izstrāde, kas kavē novērtēt ūdensobjektu patieso ekoloģisko kvalitāti un, pamatojoties uz to, pārskatīt izvirzītos kvalitātes mērķus un precizēt nepieciešamos pasākumus to sasniegšanai.
8. Nepietiekams valsts atbalsts vides pētījumiem, jo īpaši ūdeņu un jūras vides izpētē, kas nodrošinātu zinātnisko pēctecību un pietiekamu informatīvo bāzi ekonomiski pamatotu lēmumu pieņemšanai par jūras un iekšzemes ūdeņu ilgtspējīgu izmantošanu.
9. Ūdeņu aizsardzības mērķu un pasākumu nepietiekama integrācija citu nozaru plānošanas un normatīvajos dokumentos, lai veicinātu ūdeņu stāvokļa uzlabošanu ar šo nozaru pārraudzītajiem atbalsta mehānismiem.
10. Nepietiekama pazemes ūdeņu, t.sk. minerālūdeņu, aizsardzība un apsaimniekošana (nepārdomāta termālās enerģijas izmantošana (siltumsūkņu ierīkošana), stihiska privāto urbumu ierīkošana privātmāju ciematos, punktveida un izkliedētais piesārņojums, pamesti un neapsaimniekoti ūdens ieguves urbumi, kā arī valsts kontroles trūkums urbumu tehniskā stāvokļa novērtēšanai).
11. Nepietiekams resursu nodrošinājums ar jūras izmantošanu saistīto vides risku (tai skaitā, pārrobežu) izvērtēšanai un iespējamo avāriju seku jūrā (tai skaitā, naftas un bīstamo ķīmisko vielu noplūžu) likvidācijai.

12. Ostas ir nepietiekami nodrošinātas ar atbilstošām pieņemšanas iekārtām (tai skaitā, balasta ūdeņu sedimentu pieņemšanai) saskaņā ar starptautiskajā regulējumā noteikto.
13. Kuģu emisijas gaisā, kā arī kuģu notekūdeņi rada papildus piesārņojumu Baltijas jūrā un risku nesasniegt labu jūras vides stāvokli līdz 2020.gadam saskaņā ar starptautisko regulējumu.

7.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi

Pasākumi	Ieguvumi
1) Izstrādāt jūras stratēģiju (pasākumu kopums) atbilstoši Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likumam (turpmāk – jūras stratēģija) , tai skaitā, izstrādāt un īstenot pasākumu programmu , lai panāktu labu jūras vides stāvokli	Pašvaldībām un iedzīvotājiem pieejama precīza informācija par jūras vides stāvokli , parādot iespējas izmantot jūras resursus dažādiem mērķiem. Pasākumu programmas īstenošanas rezultātā palielinās labā stāvoklī esošu jūras ūdeņu īpatsvars. Latvija izpildījusi savas saistības kā ES un HELCOM dalībvalsts.
2) Palielināt centralizētās kanalizācijas un ūdensapgādes pakalpojumu pieejamību un kvalitāti , paplašinot kanalizācijas tīklus un rekonstruējot kvalitātes prasībām neatbilstošus ūdensapgādes tīklus.	Uzlabota sniegto pakalpojumu kvalitāte , piesaistītas investīcijas ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu atjaunošanai un paplašināšanai. Samazināta neattīrītu notekūdeņu nonākšana vidē , ūdeņu un augsnes piesārņošana. Novēršot ūdens zudumus, tiek pārdomāti izmantoti ūdeņu resursi. Iedzīvotāji saņem labākas kvalitātes dzeramo ūdeni mājās (no krāna) un saimnieciskās darbības veikšanai, var dzīvot tīrākā vidē.
3) Izstrādāt normatīvo regulējumu prasību noteikšanai ūdenssaimniecības pakalpojumu (ūdensapgādes un kanalizācijas) sniegšanai un lietošanai	Noteiktas prasības ūdenssaimniecības pakalpojumu sniegšanai visā valsts teritorijā. Izstrādāti ieteikumi par nosacījumiem , kas izvirzāmi decentralizēto kanalizācijas pakalpojumu sniegšanai, lietošanai un uzskaitēi. Samazināts administratīvais slogs ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzējs, kas sniedz ūdenssaimniecības pakalpojumus nelielos apjomos. Skaidri noteiktas tiesības un pienākumi iedzīvotājiem , iespēja apmaksāt pa daļām ar pieslēgšanos centralizētajām sistēmām saistītos darbus. Samazināts vides piesārņojums no centralizētajām kanalizācijas sistēmām nepieslēgtajām ēkām un būvēm. Stimulēta ap 140 000 jaunu pieslēgumu kanalizācijas tīkliem izveide.
4) Plūdu riska informācijas sistēmas	Sistēma tiek izmantota pamatotai lēmumu

<p>izveide visai Latvijas teritorijai plūdu apdraudējuma un seku prognozēšanai, nodrošinot tai publisku pieejamību</p>	<p>pieņemšanai par aprobežojumiem, kompensācijām u.tml. plūdu apdraudētajās teritorijās.</p> <p>Pašvaldību teritoriju attīstības plānotājiem ir iespēja ņemt vērā plūdu riska apdraudētās teritoriju attīstības plānojumos, nepieļaujot apbūves un bīstamu objektu izvietojumu tajās.</p> <p>Iedzīvotājiem radīta iespēja pārliecināties par plūdu apdraudējumu, izvēloties vietu mājoklim vai saimnieciskās darbības veikšanai.</p> <p>Apdrošināšanas sabiedrībām ir iespēja objektīvāk izvērtēt riskus un noteikt atbilstošas apdrošināšanas prēmijas nekustamiem īpašumiem riska zonā.</p>
--	---

8. Vides piesārņojums un riski

8.1. Politikas mērķis

Nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, veicinot vides risku mazināšanu un pārvaldību

Šajā sadaļā ir apkopotas problēmas, sasniedzamie mērķi un ar tiem saistītie rīcības virzieni, kas izriet no VPP2020 1.3.sadaļā un 2.pielikumā minētā situācijas apraksta. Ar konkrētiem mērķiem un rīcībām saistītie rezultātīvie rādītāji atspoguļoti 11.sadaļas 11.7.punktā, bet paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns 12.sadaļas 12.7.punktā.

8.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku

8.2.1. Aktuālākās problēmas piesārņoto vietu apsaimniekošanas jomā

1. Neveicot piesārņoto vietu sanāciju, saglabājas gruntsūdeņu un augsnes piesārņojuma tālākas izplatības draudi. Šāds piesārņojums var ietekmēt virszemes ūdenstilpnes un to ekosistēmas, pazemes ūdeņu un dzeramā ūdens kvalitāti un apdraudēt cilvēku veselību.
2. Nepietiekamie finanšu līdzekļi un iniciatīvas trūkums kavē piesārņoto vietu sanāciju un atgriešanu saimnieciskajā aprītē.
3. Neatjaunojot un nepapildinot informāciju piesārņotu un potenciāli piesārņotu vietu reģistrā, nav iespējams adekvāti novērtēt konkrētas vietas statusu un lemt par atbilstošiem teritorijas attīstības plānojuma nosacījumiem un vietas atgriešanu saimnieciskajā aprītē.

8.2.2. Aktuālākās problēmas ķīmisko vielu pārvaldības jomā

1. Uzņēmējiem joprojām nav pietiekošas praktiskās pieredzes, lai īstenotu REACH regulu, kas var ietekmēt atbilstošo Latvijas uzņēmumu konkurētspēju Eiropas un citos tirgos.
2. Informācija, kontrole un iestāžu sadarbība atsevišķās ķīmisko vielu aprites jomās un etapos joprojām nav pilnīga, nepilnīga arī informācija par vielu iespējamo kaitīgo ietekmi uz vidi un veselību.

3. Nav aktualizēta informācija par tām noturīgos organiskos piesārņotājus saturošiem maisījumiem vai vielām, kas joprojām tiek lietoti procesos vai izņemti no aprites un uzglabāti to iepriekšējas izmantošanas vietās.

8.2.3. Aktuālākās problēmas jonizējošā starojuma avotu apsaimniekošanas un drošas uzglabāšanas jomā

1. Apkārtnes iedzīvotāju negatīvās attieksmes dēļ problemātiska ir ilgstoši atliktā radioaktīvo atkritumu glabātavas „Radons” rekonstrukcija; arī finansējums nav pietiekams. Tāpēc nav izveidota vides aizsardzības prasībām pilnībā atbilstoša radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanas sistēma.
2. Nepietiekami attīstītas/izstrādātas ar jonizējošā starojuma izmantošanu saistītās tehnoloģijas.
3. Nav pietiekami resursi valsts uzraudzības sistēmas efektīvai darbībai¹⁵ un tās regulāriem novērtējumiem.
4. Sabiedrība nav pietiekami informēta par radiācijas drošības jautājumiem.

8.2.4. Aktuālākās problēmas avāriju risku samazināšanas jomā

1. Sadarbība starp iesaistītajām valsts institūcijām un komersantiem avāriju risku identificēšanā un novēršanā ne vienmēr ir optimāla.
2. VVD inspektoriem un ekspertiem joprojām trūkst gan teorētisko, gan praktisko pamatzināšanu par rīcību avārijas situācijās.
3. VVD un LVGMC pieejamie resursi nav pietiekami, lai nodrošinātu operatīvu rīcību bīstamu vielu noplūdes un radiācijas avāriju gadījumos.

8.2.5. Aktuālākās problēmas bīstamo kravu pārvadājumiem pa dzelzceļu

1. Sadarbojoties iesaistītajām valsts institūcijām un dzelzceļa uzņēmumiem, nepieciešams identificēt īpaši bīstamo kravu pārvadājumu pa dzelzceļu avārijas apdraudējuma līmeņa samazināšanas iespējas un izstrādāt preventīvo pasākumu plānu
2. Izskatīt nepieciešamību pārskatīt un pilnveidot operatīvos pasākumus
3. Izvērtēt un uzlabot institūciju sadarbību un tehnisko nodrošinājumu operatīvai avārijas seku likvidēšanai.

8.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi

Pasākumi	Ieguvumi
1) Tiesiskā regulējuma pilnveidošana par rīcību avāriju situācijās un avārijās, kā arī regulāru apmācību nodrošināšana par rīcībām avāriju gadījumā	Tiek stiprināta vides aizsardzības politikas pamatprincipu – izvērtēšanas, novērtēšanas un piesardzības principa ievērošana. Nodrošināta gatavība un atbilstoša rīcība avārijās un avāriju situācijās, tādējādi garantējot sabiedrības drošību.
2) Piesārņoto vietu sanācijas turpināšana un piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistra aktualizēšana	Samazināts risks cilvēka veselībai un videi no piesārņojuma, kas izplatās vidē no piesārņotajām vietām, un nodrošināts, ka ekonomiskajā aprītē tiek atgrieztas noteiktas zemes

¹⁵ Jautājumi par VVD RDC kapacitāti tiek risināti VPP2020 sadaļā „HORIZONTĀLIE JAUTĀJUMI”

	<p>platības.</p> <p>Pieejama kvalitatīva informācija par zemes stāvokli teritoriālās attīstības plānošanai un iedzīvotājiem.</p>
<p>3) Ilgtermiņa drošības uzlabošana radioaktīvo atkritumu glabātavā „Radons”, sadarbība ar Baldones pašvaldību radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanas jautājumu risināšanā</p>	<p>Nodrošināta radioaktīvo atkritumu glabātavas „Radons” droša apsaimniekošana, kas valstij ir jāveic vēl 300 gadus pēc glabātavas slēgšanas.</p> <p>Mazināta Baldones pašvaldības un sabiedrības negatīvā attieksme pret radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanu.</p>
<p>4) Sabiedrībai un komersantiem pieejamās informācijas par radiācijas drošības jautājumiem pilnveidošana un tiesiskā regulējuma uzlabošana</p>	<p>Sabiedrībai un komersantiem pieejama sprotama informācija par radiācijas drošību.</p> <p>Komersantiem noteikti skaidri kritēriji, veicot darbības ar radiācijas avotiem, vienlaicīgi nodrošinot darbinieku un pacientu aizsardzība no radiācijas.</p>
<p>5) Salaspils kodolreaktora likvidēšana (jāvieno ar IZM par kodolreaktora nodošanu LU)</p>	<p>Nodrošināta potenciāli bīstama objekta likvidēšana, teritorijā LU var attīstīt ciklotrona centru.</p>

9. Vides veselība

9.1. Politikas mērķis

Samazināt nelabvēlīgo vides faktoru ietekmi uz cilvēku veselību un labklājību, t.sk. novēršot pēc iespējas psihosomatisko ietekmi, ko rada vides veselības informācijas trūkums vai neadekvāta tās komunicēšana sabiedrībai.

Šajā sadaļā ir apkopotas problēmas, sasniedzamie mērķi un ar tiem saistītie rīcības virzieni, kas izriet no VPP2020 2.pielikumā minētā situācijas apraksta. Ar konkrētiem mērķiem un rīcībām saistītie rezultatīvie rādītāji atspoguļoti 11.sadaļas 11.8.punktā, bet paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns 12.sadaļas 12.8.punktā.

9.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku

Aktuālākās problēmas vides veselības jomā:

1. Nepietiekams vides veselības faktoru monitorings, cilvēku biomonitorings nav iekļauts kopējā monitoringa sistēmā un Latvijā nav uzsākts.
2. Trūkst vides veselības jomas integratīvo zinātnisko pētījumu.
3. Nenotiek sistemātiska, uz pierādījumiem balstīta komunikācijas ar sabiedrību vides veselības jomā, jo īpaši objektu paredzamās darbības ietekmes sabiedriskās apspriešanas gaitā.

4. Nav izveidotas INSPIRE¹⁶ direktīvas prasībām atbilstošu ģeotelpisko datu kopas dzeramā ūdens un peldvietu ūdens kvalitātes monitoringa tīklam, kā arī cilvēku veselības un drošības tēmas datu kopām.
5. Nav sistemātiski novērtēti klimata pārmaiņu izraisītie sabiedrības veselības riska faktori un izstrādāta adaptācijas rīcības programma klimata pārmaiņām.

9.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi

Pasākumi	Ieguvumi
<p>1) Optimizēt vides veselības faktoru monitoringu</p> <p>2) Cilvēku biomonitoringu iekļaut kopējā monitoringa sistēmā, izstrādāt rekomendācijas tā veikšanai un uzsākt biomonitoringa izpildi pilotprojekta veidā</p> <p>3) Izstrādāt rekomendācijas vides veselības jomas integratīvo zinātnisko pētījumu veikšanai</p> <p>4) Izstrādāt vides veselības riska komunikācijas vadlīnijas; nodrošināt sistemātisku komunikāciju ar sabiedrību par vides veselības riska faktoriem, jo īpaši objektu paredzamās darbības ietekmes sabiedriskās apspriešanas laikā</p> <p>5) Izveidot INSPIRE direktīvas prasībām atbilstošu ģeotelpisko datu kopu dzeramā ūdens un peldvietu ūdens jomā, kā arī cilvēku veselības un drošības tēmas datu kopām</p> <p>6) Novērtēt sabiedrības veselības riska faktorus, ko izraisa klimata pārmaiņas, un izstrādāt sabiedrības veselības adaptācijas rīcības programmu kopējās adaptācijas klimata pārmaiņām rīcības programmas ietvaros</p>	<p>1. Novērtēts vides stāvoklis attiecībā uz vides veselības riska faktoriem, iegūstot informāciju par gaisa, ūdeņu un augsnes kvalitāti un tās iespējamo ietekmi uz cilvēku veselību.</p> <p>2. Radīti priekšnoteikumi cilvēku biomonitoringa un vides veselības jomas zinātnisko pētījumu uzsākšanai; iegūti pirmie dati, kas ļauj vides kvalitāti saistīt ar noteiktu tās ietekmi uz cilvēku veselību.</p> <p>3. Tiek nodrošināta sabiedrībai saprotama, uzskatāma un sistemātiska komunikācija par vides veselības riska faktoriem, kas balstīta uz biomonitoringā un zinātniskajos pētījumos iegūtajiem pierādījumiem, t.sk. izmantojot ģeotelpiskās informācijas līdzekļus.</p> <p>4. Objektu paredzamās darbības ietekmes sabiedriskās apspriešanas laikā sabiedrība ir nodrošināta ar ticamu un saprotamu informāciju.</p> <p>5. Kompetentās institūcijas ir sagatavojušās klimata pārmaiņu izraisītajiem riskiem attiecībā uz sabiedrības veselību un spēj operatīvi rīkoties. Sabiedrība ir nodrošināta ar informāciju par veselību apdraudošajiem riska faktoriem saistībā ar klimata pārmaiņām un individuālās profilakses iespējām.</p>

10. Vides monitorings

10.1. Politikas mērķis

Nodrošināt savlaicīgu un visaptverošu vides un klimata pārmaiņu datu un informācijas apkopošanu un vispusīgu analīzi, lai noteiktu politikas mērķus un atbilstošus pasākumus vides stāvokļa uzlabošanai un savlaicīgai reaģēšanai uz klimata pārmaiņām, kā arī novērtētu līdzšinējo pasākumu un ieguldītā finansējuma lietderību un efektivitāti.

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2007/2/EK (2007. gada 14. marts), ar ko izveido Telpiskās informācijas infrastruktūru Eiropas Kopienā (INSPIRE) 14.03.2007

Šajā sadaļā ir apkopotas problēmas, sasniedzamie mērķi un ar tiem saistītie rīcības virzieni, kas izriet no VPP2020 1.3.sadaļā un 3.pielikumā minētā situācijas apraksta. Ar konkrētiem mērķiem un rīcībām saistītie rezultatīvie rādītāji atspoguļoti 11.sadaļas 11.9.punktā, bet paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns 12.sadaļas 12.9.punktā.

10.2. Problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku

Aktuālākās problēmas vides monitoringa jomā:

1. Nepietiekams pastāvīgs valsts finansējums, lai pilnībā izpildītu Latvijas un ES tiesību aktos un starptautiskajos līgumos noteiktās prasības un saistības vides, tai skaitā SEG emisiju, monitoringa veikšanai.
2. Trūkst datu un informācijas, lai nodrošinātu vides stāvokļa novērtējumu pat minimālā apmērā, tāpēc nav iespējams izvērtēt tā uzlabošanai nepieciešamos pasākumus un izmaksas.
3. Nepietiekama iegūto vides monitoringa datu analīze un izvērtējums ievērojot, ka pieejamie vides dati ir nepilnīgi, kā arī trūkst reprezentatīvu datu un kvalificētu speciālistu, līdz ar to ir grūti izvērtēt ES fondu piešķirtā finansējuma izmantošanas efektivitāti un devumu vides stāvokļa uzlabošanai. Tas var ietekmēt lēmumus par ES finanšu plānošanas periodā 2014.-2020.gadam vides aizsardzībai pieejamajiem līdzekļiem.
4. Vides informācija nav apkopota tādā veidā, lai sabiedrība un dažādas institūcijas varētu viegli un interaktīvi, iespējami īsākā laikā iegūt nepieciešamos datus. Vides datu bāzes ir veidotas uz novecojušām tehnoloģiskajām platformām, tām ir ierobežota, mūsdienu prasībām neatbilstoša funkcionalitāte un nereti tās vairākus gadus nav aktualizētas. Turklāt kontrolējošo vides aizsardzības institūciju rīcībā esošās datu bāzes nav savstarpēji saistītas, kavējot pilnvērtīgu vides datu apkopošanu, izmantošanu un analīzi. Regulāra monitoringa trūkums var radīt situāciju, ka Latvijā nebūs pieejami kvalificēti monitoringa īstenotāji un speciālisti, kas spēj kvalitatīvi interpretēt iegūtos datus, jo monitoringa jautājumi ir specifiski, speciālistiem zūd kvalifikācija vai arī tie pārprofilējas.

10.3. Svarīgākie pasākumi un ieguvumi

Pasākumi	Ieguvumi
1) Nodrošināt sabiedrību ar operatīvu informāciju par gaisa kvalitātes bīstamām izmaiņām	1. Uzlabots vides monitoringa plānošanas un īstenošanas process.
2) Nodrošināt ikgadējo SEG emisiju un SEG prognožu monitoringu	2. Novērtēts vides, sugu un biotopu stāvoklis un tā izmaiņas, iegūstot informāciju par gaisa, ūdeņu un augsnes kvalitāti, klimata pārmaiņām, bioloģiskās daudzveidības un meža stāvokli, kā arī ietekmējošiem faktoriem.
3) Nodrošināt pilnvērtīgas informācijas iegūšanu un analīzi par ūdeņu kvalitāti un kvantitāti	3. Nodrošināta Latvijas normatīvo aktu, ES tiesību aktu prasību un starptautisko saistību izpilde,
4) Pilnveidot zemes monitoringa īstenošanu	4. Noteikta potenciāli bīstamo vielu un to savienojumu pārrobežu pārnese un novērtēta
5) Iegūt informāciju par sugām un biotopiem Natura 2000 vietās un ārpus tām	
6) Nodrošināt meža resursu un meža stāvokļa	

<p>novērtējumu</p> <p>7) Nodrošināt savlaicīgu un regulāru sabiedrības informēšanu par vides monitoringa rezultātiem</p>	<p>piesārņojuma pārrobežu pārnesei slodze un ietekme.</p> <p>5. Sabiedrība nodrošināta ar informāciju par vides stāvokli un tā izmaiņām.</p> <p>6. Izmantojot iegūtos datus un informāciju par vides stāvokli, izvērtētas tendences un perspektīvas un izstrādāti vides politikas pasākumi, novērtēta līdzšinējo pasākumu izpilde.</p>
--	---

11. Politikas mērķu rezultatīvie rādītāji (sasniedzamie mērķi un rīcības virzieni mērķu sasniegšanai)

11.1. Horizontālie jautājumi

Politikas definētais mērķis	Nodrošināt labu vides pārvaldību visos līmeņos, kā arī labu vides komunikāciju, kas balstīta uz pilnīgu un izsvērtu vides informāciju; veicināt sabiedrības plašu iesaistīšanos vides jautājumu risināšanā.			
		2013.gads	2016.gads	2020.gads
Politikas rezultāts (A1)	Rezultatīvais rādītājs			
A1. Nodrošināta kvalitatīva vides komunikācija (sabiedrības līdzdalība)	Pilnveidots aprīkojums un paaugstināta administratīvā kapacitāte nacionālas nozīmes vides informācijas un izglītības centros (skaits)	n/a	1	3
Politikas rezultāts (A2)	Rezultatīvais rādītājs			
A2. Uzlabojusies uz tirgu orientētu ekonomisko un finanšu instrumentu izmantošana vides politikas mērķu sasniegšanai	Iedzīvotājiem ir pieejams pakalpojums pēc depozīta sistēmas dzērienu iepakojumam ieviešanas (iedzīvotāju īpatsvars, kam ir iespējas nodot iztukšotu dzērienu iepakojumu)	Pakalpojums nav pieejams	100%	100%
Politikas rezultāts (A3)	Rezultatīvais rādītājs			
A3 Nodrošināta adekvāta vides institūciju kapacitāte	DAP neveic mezsaimnieciskas darbības tās pārvaldītajos valstij piekritošajos mežos, lai nodrošinātu finansējumu funkciju izpildei. Valsts budžeta pamatdotācijas īpatsvars DAP budžetā	69%	100%	100%

11.2. Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas

Politikas definētais mērķis	Nodrošināt augsnes ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību			
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2020.gads
B1. Sabiedrībai pieejama aktuāla informācija par augsni, nodrošināta				

augsnes aizsardzība				
Darbības rezultāts (B1)	Rezultatīvais rādītājs			
B1.1. Tiek izmantotas augšņu kartes, kas atbilst FAO klasifikācijai	Sagatavotas augšņu kartes, kas atbilst FAO klasifikācijai (% no lauksaimniecībā izmantojamās zemes valstī)	Nav sagatavotas kartes	40%	90%
B1.2. Augsnes izmantošanā ņemtas vērā dažādu faktoru ietekmes	Veikti pētījumi par augsnes kvalitāti, par dažādu faktoru ietekmi uz augsni, novērtēti erozijas apjomi	(lauksaimniecības zemju erozijas apjomi un citas ietekmes nav novērtētas)	Veikti pētījumi (30% no nepieciešamajiem)	Veikti pētījumi (80% no nepieciešamajiem pētījumiem)
Politikas definētais mērķis	Nodrošināt sabiedrību ar mūsdienīgu, aktuālu informāciju par zemes dziļu resursiem un mūsdienu ģeoloģiskajiem procesiem, kas tiek ņemta vērā attīstības plānošanā			
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2020.gads
B2. Sabiedrībai pieejama mūsdienīga, aktuāla informācija par zemes dziļu resursiem				
Darbības rezultāti (B2)				
B2. Teritorijas attīstības plānotājiem un citiem interesentiem pieejama ģeoloģiskā informācija digitālā formā. Uzlabota situācija urbumu seržu glabāšanā un izmantošanā.	Digitalizēta ģeoloģiskās informācijas sistēmā esošā informācija. Uzlabota infrastruktūra ģeoloģiskās izpētes materiālu (urbumu seržu paraugu, plānslīpējumu) uzglabāšanai un apstrādei, sabiedrības izglītošanai.	Ģeoloģiskā informācija digitāli pieejama nelielā apjomā	50% ģeoloģiskās informācijas pieejama digitāli	90% ģeoloģiskās informācijas pieejama digitāli
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2020.gads
B3. Pilnveidots zemes dziļu izmantošanas juridiskais ietvars un stiprināta institucionālā kapacitāte				
Darbības rezultāti (B3)				
B3.1. Nodrošināta ilgtspējīga zemes dziļu izmantošana pārrobežu kontekstā.	Aktīva sadarbība ar kaimiņvalstīm ģeoloģiska rakstura problēmu risināšanā, lai pilnvērtīgi	Pārstāvība starptautiskajās	Nodrošināta pārstāvība	Nodrošināta pārstāvība

Latvija pārstāvēta ES ģeoloģijas dienestu organizācijā <i>EuroGeoSurvey</i>	izmantotu Latvijā esošo ģeoloģisko informāciju. Latvija pārstāvēta starptautiskajās ģeoloģiskajās organizācijās (pārstāvība <i>EuroGeoSurvey</i> vai citā līdzvērtīgā organizācijā)	organizācijās netiek nodrošināta	starptautiskajā ģeoloģiskajā organizācijā	starptautiskajā ģeoloģiskajā organizācijā
B3.2. Valsts nodrošināta ar speciālistiem, kas spēj veikt praktiskus uzdevumus (izpēte, krājumu aprēķināšana, ieguves vadīšana)	LU ģeoloģijas studiju programmas pilnveidota, kā rezultātā augstskolu absolventi ieguvuši praktiskas zināšanas zemes dziļu izmantošanā	Programma ir pilnveidojama	Programma ir pilnveidota	Programma ir pilnveidota
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2020.gads
B4. Palielināta dažāda veida atkritumu atkārtota izmantošana, pārstrāde un reģenerācija¹⁷	1. Pārstrādei un reģenerācijai nodoto atkritumu daudzums attiecībā pret attiecīgajā gadā radīto atkritumu daudzumu ¹⁸ , % 2. Atkritumu pārstrādes jaudas palielinājums, tonnas gadā	24 (2010.gads)		59 (2023.gads) 423 120,5 (2023.gads)

11.3. Dabas aizsardzība

Politikas definētais mērķis	Nodrošināt dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarotību.			
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2020.gads
C1. Saglabāta un atjaunota ekosistēmu un to dabiskās struktūras, kā arī vietējo savvaļas sugu daudzveidību				

¹⁷ Rīcības virzieni un paredzētie uzdevumi politikas mērķu sasniegšanai atkritumu apsaimniekošanās jomā ir noteikti Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2013.-2020.gadam (skat. plāna 1.nodaļu, 13. un 14.tabulu, kā arī 1.pielikumu) un tie vērsti uz atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību, atkritumu rašanās novēršanu, atkritumu dalīto vākšanu, atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, atkritumu reģenerāciju un pārstrādi, atkritumu apglabāšanu.

¹⁸ Rezultatīvais rādītājs parāda atkritumu daudzumu gadā, kas nodots pārstrādei un reģenerācijai, pret attiecīgajā gadā radīto atkritumu daudzumu. Mērķa vērtība noteikta, ievērojot pārstrādāto atkritumu daudzumu, ES direktīvu prasības, kā arī pieejamo ES finansējuma apjomu 2014.-2020.gadam.

Darbības rezultāts (C1)	Rezultatīvais rādītājs			
C.1.1. Nodrošināt aizsargājamo teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrādi un ieviešanu	ĪADT īpatsvars (no kopējā), kurām izstrādāti dabas aizsardzības plāni un uzsākta to ieviešana	30%	40%	55%
C1.2. Izstrādāti sugu un biotopu aizsardzības plāni un uzsākta to ieviešana	Visiem biotopiem ir izstrādātas apsaimniekošanas vadlīnijas, sugu aizsardzības plāni izstrādāti 7 apdraudētajām sugām	13	16	20
C1.3. ES nozīmes sugām un biotopiem noteikti aizsardzības mērķi valstī	ES nozīmes sugu un biotopu īpatsvars, kuriem noteikti aizsardzības mērķi	0	30%	100%
C1.4. Atbilstoši Natura 2000 apsaimniekošanas programmā noteiktajām prioritātēm veikta aizsargājamo biotopu atjaunošana	Aizsargājamo biotopu atjaunotā platība, ha	0	0	7000
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs			
C2. Pilnveidots ES nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju Natura 2000 tīkls, balstoties uz sugu un biotopu izplatības kartēšanu, kā arī ņemot vērā jaunāko zinātnisko pētījumu un regulāra monitoringa datus				
Darbības rezultāts (C2)	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2020.gads
C2.1. Veikta ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu izplatības kartēšana visā valstī	Pieejamas ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu izplatības kartes	10%	50%	100%
C2.2. Veikta Natura 2000 teritoriju robežu precizēšana, ņemot vērā kartēšanas rezultātus jaunāko zinātnisko informāciju un monitoringa rezultātus	Teritoriju īpatsvars, kurām precizētas robežas (%)	0	30%	100%

Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs			
C3. Apsaimniekošanas pasākumu plānošana un ieviešana, saskaņojot dabas aizsardzības un sociāli-ekonomiskās intereses.				
Darbības rezultāts (C3)	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2020.gads
C3.1. ĪADT dabas aizsardzības plānu un pašvaldību teritorijas attīstības plānojumu integrēšana	Pašvaldību teritorijas attīstības plānojumu, kurās integrētas dabas aizsardzības plānu prasības, skaits		15	
C3.2. Izstrādāt rezultatīvo rādītāju dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarotības noteikšanai	Izstrādāts rezultatīvais rādītājs dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarotības noteikšanai			Rādītājs ir izstrādāts
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs			
C4. Nodrošināta aizsargājamo sugu un biotopu atjaunošana un atbilstoša apsaimniekošana, sākot ar plānošanu un nepieciešamo atbalsta pasākumu veicināšanu				
Darbības rezultāts (C4)	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2020.gads
C4.1. Aktivizēt finansējuma piesaisti ĪADT apsaimniekošanai (īpaši atbalstot inovatīvus dabas aizsardzības pasākumus)	Piesaistīto finanšu līdzekļu apjoms ES nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanai indikatīvi sasniedz 50 Euro/ha/gadā	14 Euro/ha/gadā	28 Euro/ha/gadā	50 Euro/ha/gadā
C4.2. Nodrošināt finansējumu atbalsta un kompensējošiem maksājumiem, t.sk. par saimnieciskās darbības ierobežojumiem un/ vai papildus nosacījumiem aizsargājamās teritorijās	Saimnieciskās darbības ierobežojumi aizsargājamās teritorijās tiek kompensēti	47% ¹⁹	100%	100%

¹⁹ Tikai no ES Lauku attīstības programmas līdzekļiem

u.c.				
------	--	--	--	--

11.4. Gaisa aizsardzība

Politikas definētais mērķis	Līdz 2020.gadam samazināt gaisa piesārņojuma ietekmi uz iedzīvotājiem un ekosistēmām līdz līmenim, kas nerada draudus veselībai un neizraisa ekosistēmu degradāciju. Prasību minimums šā mērķa sasniegšanai ir spēkā esošo gaisa kvalitātes normatīvu izpilde un faktiskā emisiju apjoma samazināšana zem emisijas griestu līmeņa					
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atsauces līmenis		2014.gads	2017.gads	2020.gads
		Rādītājs	Gads			
D1. Uzlabojusies gaisa kvalitāte Latvijā lielākajās pilsētās un nodrošināta cilvēku veselībai nekaitīga vide	1. Daļiņu PM ₁₀ dienas robežlielumu pārsniegumu skaits	Rīgas transporta noslodzes ielās – 60; Rēzeknē – 28; Liepājā - 22	2012.	35	35	35
	2. NO ₂ gada vidējā koncentrācija (µg/m ³) Rīgas transporta noslodzes ielās	48,4	2012.	40	40	40
	3. Benz(a)pirēna gada vidējā koncentrācija (ng/m ³)	Rīgā, Brīvības ielā - 0,86; Ventspilī - 0,84; Liepājā - 0,95	2012.	Nepārsniedz 1 ng/m ³	nepārsniedz 1 ng/m ³	nepārsniedz 1 ng/m ³
	4. Benzola gada vidējā koncentrācija (µg/m ³)	Rīgā, Tvaika ielā – 7,6; Ventspilī, Talsu/Targales ielas krustojumā - 4,9	2012.	nepārsniedz 5	nepārsniedz 5	nepārsniedz 5
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atsauces līmenis		2014.gads	2017.gads	2020.gads

		Rādītājs	Gads			
D2. Latvijā samazinājies gaisa piesārņojums un izpildītas ES un starptautiskās saistības	1. Valsts kopējais SO ₂ emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā	3,25	2010.	nepārsniegt 6	nepārsniegt 6	nepārsniegt 6
	2. Valsts kopējais NO _x emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā	34	2010.	32	29	25 samazināts par 26 % attiecībā pret 2010.gadu
	3. Valsts kopējais NH ₃ emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā	17	2010.	17	16,5	15 samazināts par 12% attiecībā pret 2010.gadu
	4. Valsts kopējais nemetāna gaistošo organisko savienojumu (NMGOS) emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā	66	2010.	62	58	53 samazināts par 20% attiecībā pret 2010.gadu
	5. Valsts kopējās daļiņu PM _{2,5} emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā	27	2010.	26	25	23 samazināts par 15% attiecībā pret 2010.gadu
	6. Daļiņu PM _{2,5} vidējā ekspozīcijas rādītāja vērtība ²⁰ , µg/m ³	15,3	2010.	15	14	13 samazināts par 15% attiecībā pret 2010.gadu
Darbības rezultāts (D2)	Rezultatīvais rādītājs					
D2.1. Samazināts rūpniecības sektora radītais gaisa piesārņojums	a) Sadedzināšanas iekārtu ar jaudu zem 50 MW radītā putekļu emisija, tonnās/gadā	836	2010.	836	774	711 samazināts par 15% attiecībā pret 2010.gadu

²⁰ Vidējo ekspozīcijas rādītāju aprēķina kā vidējo vērtību no trijos kalendāra gados ik pēc gada aprēķinātās koncentrācijas vidējās vērtības Latvijā izvietotajās pilsētas fona novērtējuma stacijās. Ja atsaucies gads ir 2010.gads, tam atbilstošais vidējās ekspozīcijas rādītājs ir 2008., 2009. un 2010.gadā izmērītās koncentrācijas vidējā vērtība.

	b) Sadedzināšanas iekārtu ar jaudu zem 50 MW radītā NO _x emisija, tonnās/gadā	4927,52	2010.	4927,52	4533	4139 samazināts par 26 % attiecībā pret 2010.gadu
D2.2. Samazināts mājsaimniecībā izmantojamo apkures iekārtu radītais gaisa piesārņojums	Mājsaimniecībās izmantojamo apkures iekārtu radītā putekļu emisija, tonnas gadā	21,79	2010.	21,79	20,16	18,53 samazināts par 15% attiecībā pret 2010.gadu
D2.3. Labas lauksaimniecības prakses īstenošana	Amonjaka emisija, tonnas gadā	17	2010.	17	16,5	16,5 samazināts par 12% attiecībā pret 2010.gadu

11.5. Klimata pārmaiņas

Politikas definētais mērķis 1		Nodrošināt Latvijas ieguldījumu globālo klimata pārmaiņu samazināšanā, līdzsvarojot vides, sociālās un ekonomiskās intereses						
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
E1. Ierobežotas vai stabilizētas valsts kopējās SEG emisijas	Kopējās SEG emisijas Mt CO ₂ ekviv.	11,98	12,02	12,06	12,10	12,13	12,17	12,16
Darbības rezultāts (E1)								
E1.1. Ierobežotas SEG emisijas nozarēs, kas nav iekļautas ETS	Ikgadējās SEG emisijas Mt CO ₂ ekviv.	9,35	9,44	9,53	9,63	9,72	9,81	9,90
E1.2. Samazinātas SEG emisijas ETS nozarēs	Kopējās SEG emisijas Mt CO ₂ ekviv.*	-	-	-	-	-	-	2,26
E1.3. Nodrošināts CO ₂ piesaistes mērķis mežsaimniecības sektorā	Mt CO ₂ ekviv.**	-16,30						
Piezīmes								

* Ietverot operatoru iegādātās un nodotās emisiju samazinājuma vienības un emisijas kvotas.

** Mērķis ir noteikts saskaņā ar Klimata konvencijas Kioto protokola lēmumu 2/CMP.7 (15.03.2012). 2020.gadā tas tiks pārrēķināts, ņemot vērā aktualizētos datus no Nacionālā inventarizācijas ziņojuma. Pārrēķins notiks saskaņā ar lēmumu 2/CMP.7 un Klimata konvencijas jaunajām emisiju uzskaites vadlīnijām (IPCC the 2013 Revised Supplementary Methods and Good Practice Guidance Arising from the Kyoto Protocol).

11.6. Ūdens resursi un Baltijas jūra

Politikas definētais mērķis	Nodrošināt labu ūdeņu stāvokli un to ilgtspējīgu izmantošanu			
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2020.gads
F1. Uzlabojies iekšzemes ūdeņu un jūras ūdeņu stāvoklis un nodrošināta cilvēku veselībai nekaitīga vide	1. Virszemes ūdensobjektu ar labu un augstu ekoloģisko kvalitāti īpatsvars, %	51% (saskaņā ar UBAP)	60%	>70%
	2. Labā stāvoklī esošu pazemes ūdensobjektu īpatsvars, %	100% (saskaņā ar UBAP)	100%	100%
	3. Peldvietu īpatsvars ar vismaz pietiekamu mikrobioloģisko kvalitāti ilglaicīgā perspektīvā, %	100%	100%	100%
	4. Latvijas peldvietām piešķirto ekosertifikātu „Zilais karogs” skaits	10	> 10	> 12
	5. Jūras ūdeņu novērojuma staciju īpatsvars %, kuros vērojama eitrofikācijas samazināšanās tendence	0% (2013.gadā ir 45 stacijas)	50%	100%
Darbības rezultāts (F1)	Rezultatīvais rādītājs			
F1.1. Samazināts piesārņojums, kas vidē nonāk ar centralizēti nesavākti notekūdeņiem	Iedzīvotāju, kam nodrošināta centralizēto notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumu pieejamība, skaita pieaugums	1,27 milj. (2012.gads)	Papildus 10 000	Papildus 116 400 (2023.gads)
F1.2. Samazināts piesārņojums, ko videi rada lauksaimnieciskās	a) Teritoriju platības, kurās tiek īstenoti agrovīdes pasākumi, tūkst. ha	59,52 (2012.gads, ZM LAD)	75,00	80,00

darbības	b) Ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm apstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpatsvars, %	10,1% (2012.gads, ZM LAD)	11,0%	12,0%
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs			
F2. Uzlabojusies ūdenssaimniecības pakalpojumu kvalitāte un pieejamība	1. Iedzīvotāju īpatsvars aglomerācijās ar CE > 2000, kam nodrošināta normatīvo aktu prasībām atbilstošu centralizēto ūdensapgādes pakalpojumu pieejamība, %	82,0% (2012.gads)	94,0%	95,4% (2023.gads)
	2. Iedzīvotāju īpatsvars aglomerācijās ar CE > 2000, kam nodrošināta normatīvo aktu prasībām atbilstošu centralizēto notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumu pieejamība, %	79,0% (2012.gads)		95,9% (2023.gads)
	3. Uzlabotās ūdensapgādes apkalpoto iedzīvotāju skaita pieaugums, iedzīvotāju skaits			77 600 (2023.gads)
Darbības rezultāts (F2)				
F2.1. Samazināti ūdens zudumi centralizētajā ūdens saimniecības sistēmā un nodrošināta resursu racionāla izmantošana	Ūdens zudumi centralizētajās ūdens apgādes sistēmās, % no kopējā sistēmā padotā ūdens daudzuma	6,5%	6,0%	5,5%
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs			
F3. Pilnveidota vides informatīvā bāze un palielināta vides aizsardzības institūciju administratīvā un profesionālā kapacitāte ūdens aizsardzības jomā	Apstrīdēto un negrozīto lēmumu īpatsvars salīdzinājumā ar kopējo apstrīdēto lēmumu skaitu administratīvo pārkāpumu lietās, %	53% (2011.gads) 79 - kopā 42 - atstāti spēkā	> 60%	> 90%
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs			
F4. Nodrošināta iedzīvotāju dzīves	Plūdu un erozijas procesu apdraudēto iedzīvotāju skaits Latvijā	600 000 iedzīvotāji (2012.gads)	580 000	400 000 iedzīvotāji

kvalitāte, samazinot plūdu riskus				(2023.gads)
Darbības rezultāts (F4)				
F4.1. Izbūvēta, paplašināta vai rekonstruēta virszemes noteces un lietus ūdeņu novadīšanas infrastruktūra un hidrotehniskās aizsargbūves pilsētās un apdzīvotās vietās, kas pakļautas plūdu riskam	1) Plūdu apdraudējums hidrobūvju aizsargātās platībās, ha	82 300 (2013.gads)		35 000 (2023.gads)
	2) Rekonstruēto hidrobūvju skaits, skaits	2013.gadā procesā ir 8 projekti	7	30 (2023.gads)
	3) Rekonstruēto/ renovēto valsts ūdensnoteku garums, km			3620 (2023.gads)

11.7. Vides piesārņojums un riski

Politikas definētais mērķis	Nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, veicinot vides risku mazināšanu un pārvaldību			
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2012.gads	2016.gads	2020.gads
G1. Nodrošināta vides risku pārvaldība				
Darbības rezultāts (G1)	Rezultatīvais rādītājs			
G1.1. Samazināts risks, ko rada piesārņojums no vēsturiskajām piesārņotajām vietām	Teritoriju platība, kurās veikta sanācija, ha	5,16 ha	83,45 ha	7,7 ha
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2012.gads	2016.gads	2020.gads
G2. Uzlabota situācija jonizējošā starojuma avotu apsaimniekošanā				
Darbības rezultāts (G2)				

G2.1. Nodrošināta droša valsts nozīmes jonizējošā starojuma avotu apsaimniekošana	a) Likvidēts Salaspils kodolreaktors	Nav likvidēts	Nav likvidēts	Likvidēts
---	--------------------------------------	---------------	---------------	-----------

11.8. Vides veselība

Politikas definētais mērķis	Samazināt nelabvēlīgo vides faktoru ietekmi uz cilvēku veselību un labklājību, t.sk. novēršot pēc iespējas psihosomatisko ietekmi, ko rada vides veselības informācijas trūkums vai neadekvāta tās komunicēšana sabiedrībai.	2013.gads	2016.gads	2020.gads
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs			
H1. Nodrošināta kvalitatīva vides veselības komunikācija	Izveidota efektīva vides veselības informācijas sistēma, kas paaugstina sabiedrības ieinteresētību vides veselības jautājumu risināšanā (VI, SPKC un VM mājas lapu apmeklējumu skaita pieaugums)	-	20%	30%
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs			
H2. Latvijā uzsākts cilvēku biomonitors	Cilvēku biomonitors pilotprojektu skaita pieaugums (pilotprojektu skaits)	0	0	2
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs			
H3. Izveidotas INSPIRE direktīvas prasībām atbilstošas ģeotelpisko datu kopas cilvēku drošības un veselības tēmai	INSPIRE direktīvas prasībām atbilstošu ģeotelpisko datu kopu skaita pieaugums (skaits)	0	2	6

11.9. Vides monitorings

Politikas definētais mērķis		Nodrošināt savlaicīgu un visaptverošu vides un klimata pārmaiņu datu un informācijas apkopošanu un vispusīgu analīzi, lai noteiktu politikas mērķus un atbilstošus pasākumus vides stāvokļa uzlabošanai un savlaicīgai reaģēšanai uz klimata pārmaiņām, kā arī novērtētu līdzšinējo pasākumu un ieguldītā finansējuma lietderību un efektivitāti.			
Monitoringa programma	Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2019.gads
Vides monitorings	M. Nodrošināta kopējā vides monitoringa tīkla paplašināšana ²¹	Monitoringa vietu skaits	927 (2012.gads)		1100 -1120 (2023.gads)
1. Gaisa un klimata pārmaiņu monitoringa programma	M1. Sabiedrība nodrošināta ar operatīvu informāciju par gaisa kvalitāti un primāro meteoroloģisko informāciju				
	Darbības rezultāts (M1)	Rezultatīvais rādītājs			
1.1. Primārās meteoroloģiskās un klimata informācijas sistematiska ieguve un uzkrāšana	M1.1. Iegūta informācija meteoroloģiskās un klimata situācijas novērtēšanai	a) Nodrošināta meteoroloģisko novērojumu tīkla pamatstaciju darbība	23	23	23
		b) Uzkrāto datu apjoms datu bāzēs (vienības)	1 421 324	1 800 000	1 800 000
1.2. Gaisa kvalitātes monitorings	M1.2. Iegūta informācija par gaisa kvalitāti	a) Nodrošināta gaisa kvalitātes novērojumu staciju darbība lielākajās pilsētās (staciju skaits)	7	7	7
		b) Nodrošināts uzkrāto datu apjoms datu bāzēs (vienību skaits)	312 000	312 000	312 000
1.3. Nokrišņu kvalitātes monitorings	M1.3. Iegūti dati par nokrišņu kvalitāti	a) Nodrošināti nokrišņu kvalitātes novērojumi (staciju skaits)	4	4	4
		b) Uzkrāto datu apjoms datu bāzēs (vienību skaits)	1400	2750	2750
1.4. Gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos un	M1.4. Iegūti dati un informācija par	a) Nodrošināta gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos novērojumu (EMEP) un globālo	1	1	1

²¹ Vides monitoringa tīkla paplašināšana, izmantojot ES finansējumu 2014.-2020.gadam

tās ietekmes monitorings	piesārņojuma pānesi lielos attālumos un gaisa piesārņojuma ietekmi uz ekosistēmām; nodrošināts gaisa piesārņojuma ietekmes uz dabisko veģetāciju un graudaugiem monitorings (<i>ICP Vegetation</i>)	atmosfēras novērojumu reģionālā līmeņa (GAW) monitoringa stacijas darbība			
		b) Uzkrāto gaisa kvalitātes novērojumu apjoms datu bāzēs (vienību skaits)	18500	18500	18500
		c) Nodrošināts gaisa piesārņojuma ietekmes uz ekosistēmām monitorings (staciju skaits)	-	1	1
		d) Nodrošināti nezināmas izcelsmes vides stresa bioindikācijas novērojumi (<i>ICP Vegetation</i>) (staciju skaits)	-	86	-
		e) Nodrošināti piezemes ozona bioindikācijas novērojumi (staciju skaits)	-	5	-
		f) Nodrošināti slāpekļa un smago metālu novērojumi sūnās (staciju skaits)	-	101	-
1.5. Apkārtējās gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitorings	M1.5. Sabiedrībai pieejama informācija par radiācijas fona līmeni un nodrošināta informācijas par apkārtējā gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitoringu pieejamība ES radioloģiskās informācijas apmaiņas sistēmā ECURIE/EURDEP	Nodrošināts ikdienas gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitorings (staciju skaits)	15	21	21
1.6. Siltumnīcefekta gāzu (SEG) un gaisu piesārņojošo vielu emisijas monitorings	M1.6. Nodrošināta siltumnīcefekta gāzes (SEG) un gaisu piesārņojošo vielu inventarizācija un izstrādātas prognozes	a) Sagatavots SEG tiešo un netiešo emisiju inventarizācijas pamatdatu ziņojums un nacionālais inventarizācijas ziņojums ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām sekretariātam un EK Regulas 525/2013 ietvaros.	2	2	2

		b) Sagatavoti ziņojumi par emisijām gaisā EK direktīvas 2001/81/EK (NEC) un Konvencijas par pārrobežu piesārņojuma pārneši lielos attālumos ietvaros (ziņojumu skaits)	1	1	1
		c) Emisiju apkopojums Konvencijas par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos un tās protokolu EMEP (kopējās programmas gaisa piesārņojuma izplatības lielos attālumos novērošanai un novērtēšanai Eiropā) ietvaros kvadrātu sagatavošana/ gridēšana.	1	1	1
		d) Sagatavots ziņojums par gaisa piesārņojošo vielu emisijas prognozēm par 2015., 2020., 2030. un 2050.gadam (prognozes ik pēc 5 gadiem)	1	1 (2017.gadā)	
Monitoringa programma	Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2019.gads
2. Ūdeņu monitoringa programma	M2. Iegūta visaptveroša informācija par ūdeņu stāvokli Latvijas teritorijā				
	Darbības rezultāts (M2)				
2.1. Virszemes ūdeņu monitorings	M2.1. Iegūta informācija par virszemes ūdeņu kvalitāti Latvijas teritorijā, kas izmantojama ūdeņu stāvokļa novērtēšanai un nepieciešamo pasākumu izvērtēšanai un īstenošanai	a) Nodrošināta virszemes ūdeņu kvalitātes monitoringa staciju darbība, ieskaitot prioritāro un bīstamo vielu monitoringa apakšprogrammu, kā arī bioloģiskā monitoringa apakšprogrammu (staciju skaits)	471	471	496
		b) Nodrošināta virszemes ūdeņu kvantitātes monitoringa staciju darbība	78	78	78
		c) Nodrošināts melioratīvās hidrometrijas monitorings (vietu skaits)	20	40	50
2.2. Jūras vides monitorings	M2.2. Iegūta informācija par jūras vides stāvokli,	a) Monitoringa staciju skaits	40	70	70

	kas izmantojama stāvokļa novērtēšanai, pasākumu programmas izstrādei un īstenošanai	b) Novērtēto parametru skaits, parametru kopējais novērojumu skaits	20 (290)	25 (500)	25 (500)
2.3. Pazemes ūdeņu monitorings	M2.3. Iegūti dati par pazemes ūdensobjektu kvantitatīvo stāvokli un ķīmisko kvalitāti un novērtēts pazemes ūdensobjektu stāvoklis	a) Nodrošināti pazemes ūdeņu kvantitātes novērojumi (monitoringa staciju skaits)	57	58	72
		b) Nodrošināti pazemes ūdeņu kvalitātes novērojumi (monitoringa staciju skaits)	56	96	111
		c) Uzkrāto datu apjoms datu bāzēs (vienību skaits)	138 300	258 400	298 800
		d) Radioaktivitātes mērījumi dzeramā ūdens ņemšanas vietās (vietu skaits)	5	5	5
2.4. Lauksaimniecības noteču monitorings	M2.4. Novērtēta lauksaimnieciskās darbības un piesārņojuma avotu slodze un ietekme uz ūdeņu kvalitāti	Monitoringa vietu skaits	7	7	7
2.5. Peldvietu ūdens kvalitātes monitorings	M2.5. Sabiedrība nodrošināta ar informāciju par peldvietu kvalitāti	a) Peldvietu ūdens kvalitātes monitoringā ietvertu peldvietu skaits	50	65	110
		b) Sezonas laikā analizēto peldvietu ūdens kvalitātes paraugu skaits	260	350	580
2.6. Dzeramā ūdens kvalitātes monitorings	M2.6. Iegūta informācija par dzeramā ūdens mikrobioloģiskajiem, organoleptiskajiem un fizikāli ķīmiskajiem rādītājiem, sabiedrība informēta par dzeramā ūdens kvalitāti	a) Dzeramā ūdens monitoringā aptverto ūdensapgādes sistēmu skaits	177	396	396
		b) Analizēto dzeramā ūdens paraugu skaits	220	422	422
Monitoringa programma	Politikas rezultāts M3	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2019.gads
3. Zemes monitoringa	M3. Iegūta aktuāla un saskaņota ģeogrāfiska informācija par zemes virsmas apaugumu un tā izmaiņām, procesiem augsnē,				

programma	mūsdienu ģeoloģiskajiem procesiem – krasta eroziju, kā arī seismiskajiem procesiem				
	Darbības rezultāts (M3)				
3.1. Zemes virsmas apauguma monitorings	M3.1. Veikta zemes virsmas apauguma kartēšana Latvijas teritorijā	Iegūta informācija par zemes virsmas apaugumu visā Latvijas teritorijā	-	1 (2017.gadā)	-
3.2. Augsnes monitorings	M3.2. Iegūta informācija par augšņu stāvokli	a) Nodrošināta lauksaimniecībā izmantojamo zemju agroķīmisko īpašību izpēte (reprezentatīvās saimniecību izlases kopas platība, ha)	5 000	10 000	10 000
		b) Iegūti dati par minerālā slāpekļa saturu augsnē īpaši jutīgās teritorijās (vietu skaits)	48	48	48
3.3. Mūsdienu ģeoloģisko procesu monitorings	M3.3. Sabiedrība nodrošināta ar mūsdienu, aktuālu informāciju par ģeoloģiskajiem procesiem, kas tiek ņemta vērā attīstības plānošanā	a) Novērtēta Latvijas piekraste no Lietuvas līdz Igaunijas robežai, kā arī pārējā Latvijas teritorija, kurā pastāv fluviālo un citu ģeoloģisko procesu riski. (novērtējuma vietu skaits)	-	26	41
		b) Izmaiņas klimata un cilvēku darbības pārmaiņu rezultātā un krastu erozijas prognozes (prognožu skaits):	-	26	41
		- Prognozes novērojumu punktā - Prognozes laika griezumā	-	2	-
3.4. Seismiskais monitorings	M3.4. Nodrošināta informācija par seismisko situāciju Latvijā	Seismiskā monitoringa staciju skaits	1	1	1
Monitoringa programma	Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2019.gads
4. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma	M4. Izpildītas ES prasības bioloģiskā daudzveidības monitoringa īstenošanā	Iegūta informācija par biotopiem un sugām (skaits):			
		a) biotopiem	58	-	58
		b) nemedījamo putnu sugām	230	-	230
		c) augu un nemedājamo dzīvnieku sugām	114	-	114

		d) medījamo putnu sugām	3	3	3
		e) medījamo dzīvnieku sugām	18	18	18
	Darbības rezultāts (M4)				
4.1. <i>Natura 2000</i> vietu monitorings	M4.1. Iegūta informācija par <i>Natura 2000</i> vietās esošajām sugām un biotopiem, to stāvokli un izmaiņām	a) Monitoringa vietu skaits (<i>Natura 2000</i> teritoriju skaits)	232	332	332
		b) Jūras <i>Natura 2000</i> vietu apsekojumi (skaits)	2	4	4
4.2. Fona monitorings	M4.2. Apkopota informācija par dažādu sugu populāciju lielumu valstī kopumā	Īstenoto fona monitoringa apakšprogrammu skaits	-	11	11
4.3. Speciālais monitorings	M4.3. Iegūta informācija par atsevišķām nozīmīgām sugām un biotopiem, kurus nenosedz fona monitorings	Īstenoto fona monitoringa apakšprogrammu skaits	-	8	8
4.4. Invazīvo sugu monitorings	M4.4. Iegūta informācija par invazīvo sugu izplatību	a) Papildināts invazīvo sugu saraksts, izstrādāta invazīvo sugu monitoringa metodika	1	-	-
		b) Īstenots invazīvo sugu monitorings	-	1	1
Monitoringa programma	Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2013.gads	2016.gads	2019.gads
5. Meža monitorings	M5. Iegūta statistiska informācija par meža resursu un meža veselības stāvokli, kā arī meža un vides faktoru (biotisko, abiotisko, antropogēno faktoru) mijiedarbību				
	Darbības rezultāts (M5)				
5.1. Meža resursu monitorings	M5.1. Iegūta informācija par meža platības izmaiņām, meža koksnes resursu struktūru un dinamiku, mežaudžu bojājumiem, atmirušo koksni un uzkrātu	Apsekoti parauglaukumi - skaits (16000 parauglaukumu 5 gadu periodā).	3200	12800 (2014.-2017.)	3750

	hronoloģisku informāciju par mežaudžu attīstības gaitu				
5.2. Gaisa piesārņojuma ietekme uz mežiem novērtēšanas monitorings (<i>ICP Forest</i>)	M5.2. Novērtēta gaisa piesārņojuma un citu vides faktoru ietekme uz meža ekosistēmām	a) Nodrošināts I līmeņa meža monitorings (parauglaukumu skaits)	115	115	115
		b) Nodrošināts II līmeņa meža monitorings (parauglaukumu skaits)	1	3	3
5.3. Meža kaitēkļu un slimību zinātniskais monitorings	M5.3. Iegūta operatīva informācija par bīstamāko meža kaitēkļu un slimību izplatību	a) Izstrādāta meža kaitēkļu un slimību zinātniskā monitoringa metodika (skaits)	1	-	-
		b) Katru ceturksni sagatavota informācija par meža kaitēkļu un slimību izplatību iepriekšējā ceturksnī un izplatības prognozēm (prognožu skaits)	-	4 (2014) 4 (2015) 4 (2016) 4 (2017)	4

12. Turpmākās rīcības plānojums

12.1. Horizontālie jautājumi, sasniedzamie mērķi un rīcības virzieni mērķu sasniegšanai

Politikas mērķis	Nodrošināt labu vides pārvaldību visos līmeņos, kā arī labu vides komunikāciju, kas balstīta uz pilnīgu un izsvērtu vides informāciju; veicināt sabiedrības plašu iesaistīšanos vides jautājumu risināšanā.			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	Rīcības virziens mērķa sasniegšanai			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti ²²
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	A1 Nodrošināta kvalitatīva vides komunikācija			
A1.1. Pilnveidot un uzlabot monitoringa, zvejas un vides prasību kontroles sistēmu, tehnisko bāzi atbilstoši ES un starptautiskajām prasībām, tai skaitā, uzlabojot kartogrāfiskā materiāla sagatavošanu un nodrošinot modelēšanas rīku pieejamību attiecīgajām institūcijām	2014.-2020.	VARAM	AIM, ZM, VM	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus indikatīvi papildus nepieciešams 20 576 434 Euro (2015.g. 4 122 401 Euro, 2016.g. 4 112 441 Euro, 2017.g. 4 113 864 Euro, 2018.g. 4 113 864 Euro, 2019.g. 4 113 864 Euro), papildus arī skat. A5.1. 2) ES fondi, NAP [338] un [415]
A1.2. Nodrošināt dažādu institūciju rīcībā esošo vides informācijas datu bāzu uzlabošanu un savstarpējo sasaisti	2014.-2020.	VARAM	VM, ZM, AiM	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP [415] ²³

²² To uzdevumu un pasākumu īstenošanai, kur nav norādīts indikatīvi nepieciešamais finansējums, uz VPP2020 apstiprināšanas brīdi nav iespējams novērtēt.

²³ Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam

A1.3. Pilnveidot vides izglītības sistēmu visos līmeņos	2014.- 2020.	VARAM, IZM	ZM, NVO	Esošo valsts budžeta līdzekļu ietvaros
A1.4. Palielināt sabiedrības iesaistīšanos ar vidi saistītu jautājumu risināšanā valsts un pašvaldību līmeņos	2014.-2020.	VARAM	Pašvaldības, NVO	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros
A1.5. Atbalstīt videi draudzīgu rīcību ieviešanu visos līmeņos	2014.-2020.	VARAM, EM, ZM, IZM	Pašvaldības, NVO	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros
A1.6. Pilnveidot ietekmes uz vidi novērtējuma procesu, nosakot precīzākus kritērijus darbībām, kurām nepieciešams novērtējums, nodrošinot savlaicīgu nosacījumu integrēšanu vides atļaujās	2014.	VARAM, VPVB	EM, ZM, SM	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros
A1.7. Izstrādāt tiesisko regulējumu vides ekspertu sertificēšanai un nodrošināt dabas un vides ekspertu kapacitātes celšanu	2016.	VARAM	VVD, LVĢMC, ZM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
A1.8. Ieviest ES fondu nacionālo programmu „Sabiedrības „zaļās” apziņas veidošana ilgtspējīga dzīves veida veicināšanai”	2014.-2020.	VARAM	KM, NVO, pašvaldības	1) Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP[338]
A1.9. Pilnveidot infrastruktūru un administratīvo kapacitāti nacionālas nozīmes informācijas un vides izglītības centros	2014.-2020.	VARAM	NBD, LDM, RNZD	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi NAP[338]
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	A2 Nodrošināt Latvijas zinātnes potenciāla iesaisti starptautisko pētījumos un prognozēs, Latvijas dabas kapitāla izvērtēšanā un praktisku pētījumu veikšanā			
A2.1. Atbalstīt Latvijas zinātnes iesaisti starptautisko pētījumos par klimata pārmaiņu ietekmi uz Ziemeļeiropu un piemērošanās pasākumiem, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, Baltijas jūras vides aizsardzību u.c. Latvijai nozīmīgiem aspektiem	2014.-2020.	VARAM, IZM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)

A2.2. Atbalstīt Latvijas zinātnes iesaisti pētījumos par Latvijas vides un dabas kapitāla novērtēšanu, stimulēt vides pētījumu, īpaši ūdeņu un jūras vides, iekļaušanu Valsts pētījumu programmas prioritārajos zinātnes virzienos (tai skaitā attiecībā uz interkalibrāciju – ūdeņu kvalitātes novērtēšanas metožu izstrādi un harmonizāciju ar ES dalībvalstīm), kā arī veicināt pētījumu rezultātu pieejamību, tai skaitā publikācijas starptautiski citējamās zinātniskajās žurnālos	2014.-2020.	VARAM, IZM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
A2.3. Atbalstīt Latvijas zinātnes potenciāla iesaisti, ja tas nepieciešams, ar vides politiku saistītos lietišķos pētījumos (atkritumu apjomi, troksnis, smakas utt.)	2014.-2020.	VARAM, IZM	Pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi
A2.4. Nodrošināt sabiedrībai, valsts institūcijām un pašvaldībām zinātnisko darbu, arī maģistra darbu, un pētījumu rezultātu pieejamību	2014.-2020.	IZM	VARAM, ZM, VM, EM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	A3 Ilgtspējīgas attīstības un vides aspektu iekļaušana visu līmeņu plānošanas un ieviešanas procesos, jo īpaši teritoriālās plānošanas un pilsētvides attīstības jomās			
A3.1 Uzlabot valsts institūciju un pašvaldību sadarbību teritorijas attīstības plānošanā, īpaši ņemot vērā, ka NAP2020 nepietiekami koordinēta īstenošana var atstāt negatīvu ietekmi uz vidi un Latvijas dabas kapitālu	2014.-2020.	VARAM, PKC, visas ministrijas	Pašvaldības, NVO	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros
A3.2. Nodrošināt dažādu apdraudējumu izvērtēšanu pašvaldību teritoriju attīstības plānošanas procesā	2014.-2020.	VARAM, pašvaldības	EM, IeM (VUGD), NVO	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros
A3.3. Izvērtēt iespējas pieprasīt pilnīgu vai daļēju atbildību no pašvaldībām, ja to uzdevumu neizpildes rezultātā pret Latvijas valsti izvirzītās prasības tiek atzītas ES tiesā un tiek piespriestas soda sankcijas	2014.-2020.	VARAM, TM		Esošo valsts budžeta līdzekļu ietvaros

A3.4. Pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas procesā nodrošināt visu interešu līdzsvaru (sociālo, ekonomisko un vides aizsardzības)	2014.-2020.	Pašvaldības	VARAM	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	A4. Uz tirgu balstītu ekonomisko instrumentu izmantošana vides politikas mērķu sasniegšanā			
A4.1. Dabas resursu nodokļa ciešāka sasaistīšana ar videi nodarītajiem zaudējumiem un vides problēmu risinājumiem	2014.-2020.	VARAM, FM	Pašvaldības, NVO	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais). Indikatīvi papildus nepieciešams 34 774 987 Euro (2015.g. 4 667 019 Euro, 2016.g. 7 526 992 Euro, 2017.g. 7 526 992 Euro, 2018.g. 7 526 992 Euro, 2019.g. 7 526 992 Euro)
A4.2. Nodrošināt iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas attīstību	2015.	VARAM, FM	NVO, komersanti	ES fondi (NAP[442]), komersantu līdzekļi
A4.3. Tālāk attīstīt ETS iegūtu līdzekļu izmantošanas efektivitāti SEG emisiju samazināšanai	2020.	VARAM, EM	Pašvaldības	EKKI, pašvaldību, privātais finansējums
A.4.4. Veicināt publisko privāto partnerību vides aizsardzības jomā	2014.-2020.	VARAM, EM	Pašvaldības	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros
A.4.5. Uz tirgu balstītu ekonomisko instrumentu piemērošanas attīstīšana par zemes dziļu resursu izmantošanu	2014.-2020.	VARAM, EM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
A.4.6. Dabas resursu nodokļa likmju efektivitātes novērtēšana, nepieciešamības gadījumā veicot nozares pētījumus un izvērtējumus un atbilstoša nodokļa likmju pārskatīšana	2014.-2020.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
A.4.7. Zaļā publiskā iepirkuma piemērošanas veicināšana (plāna izstrāde)	2014.	VARAM	VARAM, ZM, VRAA, IUB, FM,	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros

			u.c. publiskās iestādes	
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	A5. Palielināt vides aizsardzības sistēmas kapacitāti visos līmeņos līmenī un labāk atbalstīt vides sektora NVO kā nozīmīgu partneri sabiedrības iesaistīšanai vides jautājumu risināšanā			
A5.1. Nodrošināt vides institūciju kapacitātes pieaugumu atbilstoši tautsaimniecības attīstībai un vides riskiem, avārijām (rūpniecības un transporta objektu skaitam Rīgā, Liepājā utt.)	2014.-2020.	VARAM	VVD, DAP, VPVB, LVĢMC NBD, LDM	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais). Indikatīvi papildus nepieciešams 23 296 091 Euro (2015.g. 5 013 490 Euro, 2016.g. 4 932 202 Euro, 2017.g. 4 450 133 Euro, 2018.g. 4 450 133 Euro, 2018.g. 4 450 133 Euro) 2) Dažādi projekti
A5.2. Stiprināt pašvaldību kapacitāti vides aizsardzībā, lai nodrošinātu labāku sasaisti ar ES un Latvijas vides prasību īstenošanu	2016.	VARAM, pašvaldības	NVO	Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
A5.3. Veicināt vides sektora NVO kā nozīmīga partnera līdzdalību vides jautājumu risināšanā valsts un pašvaldību līmenī	2014.-2017.	VARAM, IZM,	NVO, pašvaldības	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros
A5.4. Pilnveidot piesārņojošo darbību uzraudzības sistēmu, nodrošinot arī operatīvu rīcību avāriju situācijās	2014.-2020.	VVD, VARAM, IEM, pašvaldības		Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
A5.5. Nodrošināt apmācību un pieredzes apmaiņu vides aizsardzības prasību kontrolējošo iestāžu darbiniekiem	2014.-2020.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)

A5.6. Paaugstināt Vides zinātnes un izglītības padomes ²⁴ lomu lietišķo pētījumu pasūtīšanā un veikšanā	2016.	VARAM	ZM, VM	Esošo valsts pamatbudžeta līdzekļu ietvaros
A5.7. Izvērtēt Lietišķās ekoloģijas institūta izveidi, apvienojot tajā esošo zinātnisko potenciālu, lai nodrošinātu kvalitatīvās zinātniskās informācijas iegūšanu, apstrādi un analīzi, lēmumu pamatošanai, kā arī nepieciešamo ziņojumu gatavošanai	2016.	VARAM	ZM, VM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais, gadījumā, ja institūts tiks veidots)
A5.8. Uzņēmumu „Zaļā saraksta” izveidošana	2014.	VVD, VARAM		Esošo valsts pamatbudžeta līdzekļu ietvaros
A5.9. Stiprināt VI kapacitāti vides veselības jautājumu risināšanai	2014.-2020.	VM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
A5.10. Kontroles pilnveidošana par vides aizsardzības prasību ievērošanu būvniecības procesā	2014.-2020.	Pašvaldības, VVD		Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
A5.11. Normatīvo aktu grozījumu rosināšana VVD un DAP kompetences nodalīšanai vides kontroles jomā	2014.-2015.	VARAM		Esošo valsts pamatbudžeta līdzekļu ietvaros

12.2. Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas²⁵

Politikas mērķis	Nodrošināt augsnes ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija		Nepieciešamais finansējums un tā avoti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	B1. Aktualizēt pieejamo informāciju par augsnēm, iegūt jaunu informāciju, izmantot to, plānojamā attīstību			
B1.1. Sagatavot augšņu kartes, kas atbilst FAO klasifikācijai	2014.–2020.	ZM	VARAM, TM, AiM, IZM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus)

²⁴ 2004.gada maijā ar Vides ministra rīkojumu tika izveidota Vides zinātnes un izglītības padome (VZIP) - koordinējoša un konsultatīva starpnozaru institūcija, kuras lēmumiem ir ieteikuma raksturs vides zinātnes un izglītības attīstības jomā.

²⁵ Rīcības virzieni un paredzētie uzdevumi politikas mērķu sasniegšanai atkritumu apsaimniekošanās jomā ir noteikti Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2013.-2020.gadam (skat. plāna 1.nodaļu, 13. un 14.tabulu, kā arī 1.pielikumu) un tie vērsti uz atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību, atkritumu rašanās novēršanu, atkritumu dalīto vākšanu, atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, atkritumu reģenerāciju un pārstrādi, atkritumu apglabāšanu.

				nepieciešamais), dažādi projekti
B1.2. Veikt pētījumus par augsnes kvalitāti, par dažādu faktoru ietekmi uz augsni	2014.–2020.	ZM	IZM, VARAM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), dažādi projekti
B1.3. Plānojot teritoriju attīstību, ņemt vērā augsnes kvalitāti, iespēju robežās nepieļaujot auglīgo augšņu apbūvi	2014.-2020.	VARAM, pašvaldības	ZM	Esošo budžeta līdzekļu ietvaros, dažādi projekti
B1.4. Veicināt augsnes kaļķošanu	2014.-2020.	ZM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), privātie līdzekļi
B1.5. Nodrošināt nacionālās rīcības programmas augsnes un zemes degradācijas novēršanai aktualizāciju	2014.–2015.	VARAM	ZM, TM, FM EM	Nepieciešams papildus valsts pamatbudžeta finansējums
B1.6. Izvērtēt problēmas notekūdeņu dūņu apsaimniekošanā un izstrādāt plānošanas dokumentu notekūdeņu dūņu jautājuma risināšanai	2017.	VARAM	ZM, LLU, nozares asociācijas	Nepieciešams papildus valsts pamatbudžeta finansējums
Politikas mērķis	Nodrošināt sabiedrību ar mūsdienīgu, aktuālu informāciju par zemes dziļu resursiem un mūsdienu ģeoloģiskajiem procesiem, kas tiek ņemta vērā attīstības plānošanā			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	B2. Nodrošināt sabiedrību ar mūsdienīgu, aktuālu informāciju par zemes dziļu resursiem			
B2.1. Izstrādāt zemes dziļu izmantošanas stratēģiju (plānošanas dokumentu), katru derīgo izrakteņu veidu izdalot atsevišķi	2016.	VARAM	EM, ZM, SAM, Pašvaldības, NVO	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
B2.2. Sagatavot koncepcijas projektu par potenciālo investīciju projektu īstenošanu derīgo izrakteņu ieguvē un par zemes dziļu izmantošanas tiesiskā regulējuma pilnveidošanu potenciālo investīciju piesaistei	2014.	VARAM	EM, TM	Esošo valsts pamatbudžeta līdzekļu ietvaros

B2.3. Veikt ģeoloģiskās informācijas sistēmā esošās ģeoloģiskās informācijas digitalizāciju. Uzlabot infrastruktūru ģeoloģiskās izpētes materiālu (urbumu seržu paraugu, plānslīpējumu) uzglabāšanai, apstrādei, kā arī vides izglītības mērķiem un sabiedrības apziņas veidošanai par Latvijas zemes dziļēm un to potenciālu.	2014.- 2020.	VARAM	LVĢMC, VVD	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP[415] 3) Dažādi projekti
B2.4. Sistemātiski apstrādāt un aktualizēt pieejamo ģeoloģisko informāciju, sastādīt kartes, prognozes par resursu izmantošanas iespējām.	2014.- 2020.	VARAM	LVĢMC	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), dažādi projekti
B2.5. Nodrošināt teritorijas attīstības plānotājus ar nepieciešamo ģeoloģisko informāciju, tai skaitā ar kartogrāfisko materiālu (derīgo izrakteņu krājumi, mūsdienu ģeoloģiskie procesi, inženierģeoloģiskie apstākļi). Veicināt šīs informācijas ņemšanu vērā, plānojot teritorijas attīstību.	2014.- 2020.	VARAM, LVĢMC	VVD, pašvaldības	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	B3. Pilnveidot zemes dziļu izmantošanas juridisko ietvaru un celt institucionālo kapacitāti			
B3.1 Izvērtēt zemes dziļu valsts pārvaldības modeli, analizējot vismaz šādas iespējas: esošo zemes dziļu pārvaldībā iesaistīto valsts institūciju kapacitātes celšana, valsts pārvaldes institūcijas, kas būtu analoga vairumā ES dalībvalstīs esošajam Ģeoloģijas dienestam, izveidošana, augstskolu potenciāla plašāka iesaistīšana.	2014.- 2020.	VARAM	LVĢMC, VVD, pašvaldības	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais). Indikatīvi nepieciešams 3 672 998Euro (2015.g. 738 300 Euro, 2016.g. 732 608 Euro, 2017.g. 734 030 Euro, 2018.g. 734 030 Euro, 2019.g. 734 030 Euro)
B3.2. Izstrādāt normatīvo regulējumu petrotermālās enerģijas izmantošanai. Pilnveidot derīgo izrakteņu izpētes, ieguves, uzskaites, kontroles un ieguves vietu rekultivācijas metodikas.	2015.-2016.	VARAM	EM, VVD, LVĢMC, IZM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)

B3.3. Uzlabot sadarbību ar kaimiņvalstīm ģeoloģiska rakstura problēmu risināšanā, lai pilnvērtīgi izmantotu Latvijā esošo ģeoloģisko informāciju. Veicināt Latvijas pārstāvniecību starptautiskajās ģeoloģiskajās organizācijās.	2014.-2020.	VARAM	VVD, LVĢMC	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), dažādi projekti
B3.4. Uzlabot jauno speciālistu sagatavošanu, attiecībā uz praktisko zemes dzīļu izmantošanu.	2014.-2020.	IZM	Augstākās izglītības iestādes	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)

12.3. Dabas aizsardzība

Politikas mērķis	Nodrošināt dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarotību			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvīrtā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	C1. Saglabāta un atjaunota ekosistēmu un to dabiskās struktūras, kā arī vietējo savvaļas sugu daudzveidību			
C1.1. Nodrošināt aizsargājamo teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrādi un ieviešanu	2014.–2020.	VARAM	ZM, DAP, pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), dažādi projekti 2) ES fondi, NAP[436] Indikatīvi papildus nepieciešamais finansējums 818 151 Euro (tikai izstrādei)
C1.2. Izstrādāt sugu un biotopu aizsardzības plāni un uzsākta to ieviešana	2014.–2020.	VARAM	ZM, DAP	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) Dažādi projekti 3) ES fondi, NAP[436] Indikatīvi papildus nepieciešamais finansējums 1 038 696

				Euro
C1.3. Noteikt aizsardzības mērķus ES nozīmes sugām un biotopiem valstī	2014.–2020.	VARAM	ZM, DAP, pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) Dažādi projekti
C1.4. Atbilstoši Natura 2000 apsaimniekošanas programmā noteiktajām prioritātēm veikta aizsargājamo biotopu atjaunošana	2017.–2020.	VARAM	ZM, DAP	1) ES fondi, NAP[436] 2) Dažādi projekti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	C2. Pilnveidots ES nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju Natura 2000 tīkls, balstoties uz sugu un biotopu izplatības kartēšanu, kā arī ņemot vērā jaunāko zinātnisko pētījumu un regulāra monitoringa datus			
C2.1. Veikt ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu izplatības kartēšanu visā valstī	2014.–2020.	VARAM	ZM	ES fondi, NAP[338]
C2.2. Nodrošināt kvalitatīvas zinātniskās informācijas iegūšanu, apstrādi un analīzi lēmumu pamatošanai, kā arī nepieciešamo ziņojumu gatavošanai (skat. pasākumu A5.6.)	2016.	VARAM	IZM, ZM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
C2.3. Veikt Natura 2000 teritoriju robežu precizēšanu, ņemot vērā jaunāko zinātnisko informāciju un monitoringa rezultātus	2014.–2020.	VARAM	DAP, ZM	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais). 2) Dažādi projekti Indikatīvi papildus nepieciešamais finansējums 1 180 980 Euro
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	C3. Apsaimniekošanas pasākumu plānošana un ieviešana, saskaņojot dabas aizsardzības un sociāli-ekonomiskās intereses			
C3.1. Veicināt pašvaldību iesaistīšanos ĪADT apsaimniekošanā, veidojot publisko un privāto partnerību, kā arī sekmējot biedrību un nodibinājumu līdzdalību ĪADT apsaimniekošanā, t.sk. veicinot dabas aizsardzības jautājumu iekļaušanu vietējo rīcības grupu stratēģijās	2014.–2020.	VARAM	ZM, DAP, pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros), 2) ES fondi

C.3.2. Pilnveidot sabiedriskā monitoringa sistēmu, kā arī veicināt plašākas sabiedrības iesaistīšanos sabiedriskā monitoringa aktivitātēs	2015.–2020.	VARAM	DAP	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) Dažādi projekti Indikatīvi papildus nepieciešamais finansējums 996 010 Euro
C.3.3. ĪADT dabas aizsardzības plānu un pašvaldību teritorijas attīstības plānojumu integrēšana	2014.-2020.	VARAM	DAP, pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) dažādi projekti
C3.4. Izstrādāt koncepciju par atsevišķu ar ĪADT pārvaldību saistītu funkciju nodošanu plānošanas reģioniem	2014.-2016.	VARAM		1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) Dažādi projekti
C3.5. Izstrādāt rezultatīvo rādītāju dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarotības noteikšanai	2014.-2019.	VARAM	ZM, DAP, LPS	Esošo valsts pamatbudžeta līdzekļu ietvaros
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	C4. Nodrošināt aizsargājamo sugu un biotopu atjaunošanu un atbilstošu apsaimniekošanu, sākot ar plānošanu un nepieciešamo atbalsta pasākumu veicināšanu			
C4.1. Aktivizēt finansējuma piesaisti ĪADT apsaimniekošanai (īpaši atbalstot inovatīvus dabas aizsardzības pasākumus)	2014.–2020.	VARAM	FM, ZM	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi
C4.2. Nodrošināt finansējumu atbalsta un kompensējošiem maksājumiem, t.sk. par saimnieciskās darbības ierobežojumiem un/ vai papildus nosacījumiem aizsargājamās teritorijās, u.c.	2014.–2020.	VARAM	ZM	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi Indikatīvi papildus nepieciešamais finansējums 38 687 885 Euro

C4.3. Izstrādāt VARAM piekrītošā valsts īpašuma apsaimniekošanas ĪADT koncepciju	2014.-2015.	VARAM	ZM FM	Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
--	-------------	-------	----------	--

12.4. Gaisa aizsardzība

Politikas mērķis	Līdz 2020.gadam samazināt gaisa piesārņojuma ietekmi uz iedzīvotājiem un ekosistēmām līdz līmenim, kas nerada draudus veselībai un neizraisa ekosistēmu degradāciju. Prasību minimums šā mērķa sasniegšanai ir spēkā esošo gaisa kvalitātes normatīvu izpilde un faktiskā emisiju apjoma samazināšana zem emisijas griestu līmeņa			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	D1. Lokālo gaisa kvalitātes un smaku piesārņojuma problēmu risināšana			
D1.1. Īstenot gaisa kvalitātes uzlabošanas programmas pašvaldībās, novērtēt un uzlabot jau agrāk pašvaldībās īstenoto pasākumu efektivitāti	2014.-2020.	Pašvaldības ²⁶	VARAM	1) Pašvaldību budžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) dažādi projekti, ES fondi
D1.2. Teritorijas attīstības plānošanas procesā paredzēt pasākumus gaisa kvalitātes uzlabošanai pilsētās	2014.-2020.	Pašvaldības, VARAM		Pašvaldību un valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
D1.3. Aktualizēt atbilstoši esošajai situācijai izstrādāto „Rīgas pilsētas gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības programma 2011.-2015.gadam”, tai skaitā tajā iekļaujot jaunus pasākumus Rīgas Brīvostas radītā gaisa piesārņojuma mazināšanai	2014.	Rīgas dome, VARAM	VVD, LVGMC, Rīgas Brīvostas pārvalde, A/S „Latvijas dzelzceļš”, SM, NVO	Rīgas domes esošā budžeta līdzekļi, valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
D1.4. Īstenot Rīgas un Pierīgas mobilitātes plānā iekļautos pasākumus	2014.-2020.	Rīgas dome, SM	VARAM	Skatīt Rīgas un Pierīgas mobilitātes plānā
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	D2. Dažādu sektoru radītā piesārņojuma samazināšana			

²⁶ Ja gaisa kvalitātes uzlabošanas programmas izstrādi un īstenošanu nosaka normatīvie akti.

D2.1. Veicināt jaunu tehnoloģiju ieviešanu un resursu racionālu izmantošanu, tādējādi panākot gaisu piesārņojošo vielu emisijas samazinājumu un f-gāzu izmantošanu enerģētikas, rūpniecības, transporta un lauksaimniecības nozarēs, kā arī māsaimniecībās	2014.-2020.	VARAM, EM, SM, ZM	Nozaru asociācijas	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
D2.2. Koordinēt un sekot labāko pieejamo tehnisko paņēmieni, videi draudzīgu tehnoloģiju un tīrākas ražošanas ieviešanai tautsaimniecībā (emisiju kontrole, tai skaitā dūmgāzu)	2014.-2020.	VARAM, EM	Nozaru asociācijas	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
D2.3. Palielināt energoresursu efektīvu un racionālu izmantošanu, tai skaitā, atbalstot efektīvu un ekonomiski pamatotu koģenerācijas staciju būvi, atbilstoši izvērtētajam koģenerācijas potenciālam, energoefektivitātes paaugstināšanas un ēku energoefektivitātes uzlabošanas projektus	2014.-2020.	EM, VARAM	Pašvaldības	1) Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP[202], [203], Emisiju kvotu izsoles ieņēmums (indikatīvi) 3) privātais finansējums
D2.4. Stimulēt neefektīvu un novecojušu sadedzināšanas iekārtu nomaiņu individuālajā apkurē ar modernākām un vides prasībām atbilstošākām iekārtām	2014.-2020.	VARAM, EM		ES fondi, dažādi projekti
D2.5. Izstrādāt normatīvā akta projektu gaisa un smaku piesārņojuma samazināšanai no termināļiem un dzelzceļa cisternām	2014.-2015.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
D2.6. Izstrādāt priekšlikumus gaisa piesārņojuma samazināšanai no sadedzināšanas iekārtām ar nominālo ievadīto siltumjaudu līdz 50 MW	2014.-2016.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
D2.7. Izstrādāt rīcības programmu daļiņu PM _{2,5} koncentrācijas samazināšanai pilsētu fona līmeni līdz 2020.gadam ²⁷	2014.-2015	LVĢMC, VARAM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
D2.8. Veikt izpēti par heksahlorbenzola, policiklisko aromātisko ogļūdeņražu un polihlorēto dibenzo-p-dioksīnu un dibenzofurānu emisiju samazināšanas pasākumiem	2014.-2020.	VARAM		Valsts pamatbudžets (papildus indikatīvi nepieciešami 14 000 Euro)

²⁷ Ja rīcības programmas izstrādā nosaka normatīvie akti.

D2.9. Virzīt ratificēšanai 2012.gadā veiktos grozījumus Ženēvas konvencijas 1999.gada protokolā "Par paskābināšanas, eitrofikācijas un piezemes ozona līmeņa samazināšanu" (jeb Gēteborgas protokolā)	2014.-2017.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
D2.10. Veicināt labas lauksaimniecības prakses īstenošanu	2014.-2020.	ZM, VVD		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
D2.11. Izņemt halonus no saimnieciskās aprites	2014.-2020.	VARAM, VVD	Nozaru asociācijas	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), komersantu finansējums
D2.12. Apturēt f-gāzu izmantošanas pieaugumu un pakāpeniski tās izņemt no saimnieciskās aprites	2015.-2020.	VARAM, VVD		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	D3. Informācijas ieguve un atbildīgo institūciju kapacitātes celšana			
D3.1. Uzturēt un atjaunot piesārņojošo vielu emisiju un pārvešu reģistru	2014.-2020.	VARAM, LVĢMC		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
D3.2. Būtiski uzlabot heksahlorbenzola, policiklisko aromātisko ogļūdeņražu un polihlorēto dibenzo-p-dioksīnu un dibenzofurānu emisijas aprēķinus un uzskaiti	2014.-2020.	LVĢMC		Valsts pamatbudžets (papildus indikatīvi nepieciešami 21 000 Euro)
D3.3. VVD kapacitātes stiprināšana	2014.-2020.	VARAM, VVD		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
D3.4. LVĢMC kapacitātes stiprināšana	2014.-2020.	VARAM, LVĢMC		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)

D3.5. Izstrādāt/pārskatīt un uzsākt ieviest rīcības plānus trokšņa ietekmes samazināšanai	2014.-2020.	SM, pašvaldības ²⁸	VARAM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), dažādi projekti
D3.6. Sertifikācijas procesa ietvaros uzlabot apmācības par alternatīvo vielu izmantošanu speciālistiem, kas nodarbojas ar ozona slāni noārdošām vielām un F-gāzēm	2014.-2016.	VARAM, Saldētāju iekārtu inženieru asociācija		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), dažādi projekti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	D4. Sabiedrības informēšana			
D4.1. Nodrošināt informācijas pieaugumu iedzīvotājus ar visaptverošu un vieglo pieejamu informāciju par gaisa kvalitāti sniedzot informāciju par gaisa kvalitātes jautājumiem un individuālām iespējām samazināt gaisa piesārņojumu	2014.-2020.	VARAM, VM, Pašvaldības		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi (LIFE+)
D4.2. Sabiedrības informēšana par individuālo apkures iekārtu (krāsnis, apkures katli, kamīni u.c.) pareizu ekspluatāciju, par labas kurināmā sadedzināšanas praksi, par koksnes kurināmā dedzināšanas ietekmi uz veselību un vidi	2014.-2020.	VARAM, Rīgas dome		1) Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi (LIFE+)
D4.3. Savākt un apkopot statistikas datus par mājāsaimniecībās izmantotajiem siltumenerģijas avotiem Rīgā un Liepājā, Ventspilī, Rēzeknē (apkures katliem, kurināmā veidiem u.c.) un veikt to radītā gaisa piesārņojuma aprēķinus	2014.-2020.	VARAM, attiecīgās pašvaldības		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi (LIFE+)
D4.4. Nodrošināt sabiedrību ar informāciju par vides troksni un paredzamajiem pasākumiem trokšņa samazināšanai, kā arī informāciju par trokšņa ietekmi uz cilvēku	2014.-2020.	SM, pašvaldības ²⁹ , VM, VARAM		Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), dažādi projekti

²⁸ Ja rīcības plānu trokšņa ietekmes samazināšanai izstrādi un ieviešanu nosaka normatīvie akti.

²⁹ Ja sabiedrības informēšanu par vides troksni nosaka normatīvie akti.

12.5. Klimata pārmaiņas

Politikas mērķis				
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	E1. SEG emisiju samazināšana un CO₂ piesaistes nodrošināšana			
E1.1. ETS darbības nodrošināšana	2014.-2020.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
E1.2. Oglekļa mazietilpīgas attīstības plānošanas dokuments izstrāde	2014.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) Indikatīvi nepieciešams 2600 Euro
E1.3. Ilgtspējīgas biomasas izmantošanas veicināšana enerģijas ražošanā, izmantojot emisiju mazietilpīgas tehnoloģijas	2014.-2020.	EM	ZM, VARAM	Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
E1.4. Ekonomiski un ekoloģiski ilgtspējīgu biomasas piegāžu nodrošināšanas veicināšana	2014.-2020.	ZM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
E1.5. Ēku energoefektivitātes veicināšana	2014.-2020.	EM	VARAM, pašvaldības	1) ES fondi (NAP prioritāte [202], [203]), 2) Emisiju kvotu izsoles ieņēmums (indikatīvi)
E1.6. Apgaismojuma infrastruktūras efektivitātes paaugstināšana	2014.	VARAM	Pašvaldības	1) KPFI, ES fondi 2) Emisiju kvotu izsoles ieņēmumi (indikatīvi), 3) pašvaldību budžets. Indikatīvi nepieciešams 1,56 milj. Euro
E1.7. CO ₂ piesaistes nodrošināšanas veicināšana meža zemēs	2014.-2020.	ZM	VARAM	1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) ES fondu un privātais

				finansējums
E1.8. Oglekļa saistīšanas koksnes produktos ar ilgu kalpošanas laiku veicināšana	2014.-2020.	ZM, EM		1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) ES fondi un privātais finansējums
E1.9. Oglekļa mazietilpīgu tehnoloģiju un ilgtspējīgas saimniekošanas prakses ieviešana lauksaimniecībā	2014.-2020.	ZM		1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) ES fondi
E1.10. Klimata jautājumu integrācija transporta politikās nacionālajā un vietējā līmenī	2014.-2020.	SM	Pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) ES fondi
E1.11. Videi draudzīgas transporta infrastruktūras attīstība un AER izmantošanas veicināšana sabiedriskajā transportā	2014.-2020.	SM,	EM, VARAM, pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros), pašvaldību budžets 2) Emisiju kvotu izsoles ieņēmums (indikatīvi)
E1.12. Zaļā publiskā iepirkuma veicināšanas plāna izstrāde un ieviešana	2014.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) Indikatīvi nepieciešams 17164 Euro
E1.13. Pētījumi klimata pārmaiņu un pielāgošanās jomās	2014.-2020.	VARAM, ZM,	EM, IZM	EEZ finanšu instruments
E1.14. AER un energoefektivitātes veicināšana siltumapgādē	2014.-2020.	EM		1) ES fondu finansējums (NAP prioritāte [206]) 2) Emisiju kvotu izsoles ieņēmums (indikatīvi)
E1.15. Zaļo Tehnoloģiju inkubatora izveide	2016.	EM		1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) Norvēģijas finanšu instruments. Indikatīvi nepieciešams 12,52 miljoni Euro

E.1.16. Klimata pārmaiņu samazināšanas plāna izstrāde un ieviešana	2014.-2020.	VARAM	EM, ZM, SM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) Indikatīvi nepieciešams 2500 Euro
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	E2. Pielāgošanās klimata pārmaiņām			
E2.1. Nacionālās pielāgošanās klimata pārmaiņām politikas dokumenta izstrāde	2017.	VARAM		1) Valsts pamatbudžets (esošais) 2) EEZ finanšu instruments Indikatīvi nepieciešams 53 372 Euro
E2.2. Klimata scenāriju modelēšana un integrētas datu sistēmas izveide	2014.	VARAM, LVĢMC	sadarbībā ar citām institūcijām	EEZ finanšu instruments Indikatīvi nepieciešams 130 634 Euro
E2.3. Pašvaldību kapacitātes pilnveidošana pielāgošanās jautājumu novērtēšanā un plānošanā	2014.-2020.	VARAM, pašvaldības		EEZ finanšu instruments
E2.4. Risku un jutīguma analīze un pasākumus identificēšana prioritārajos sektoros	2015.	VARAM	Citas ministrijas, augstskolas un ekspertu grupas	EEZ finanšu instruments Indikatīvi nepieciešams 208 428 Euro
E2.5. Nacionālās sistēmas pilnveidošana gatavībai un reaģēšanai uz klimata pārmaiņu radītajām sekām (plūdi, vētras, karstuma viļņi, infrastruktūras bojājumi vai pārtraukumi u.c.)	2014.-2020.	IeM	VUGD, NMPD, vitāli svarīgo publisko pakalpojumu sniedzēji	Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
E2.6. Pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumu integrēšana sabiedrības veselības politikā	2014.-2020.	VM		1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) EEZ finanšu instruments
E2.7. Infrastruktūras nodrošināšana klimata pārmaiņu izraisīto plūdu risku novēršanai, t.sk. dabisko ekosistēmu funkciju nodrošināšana, hidrotehnisko būvju un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu rekonstrukcija un renovācija, līdzsvarojot ūdeņu	2014.-2020.	ZM	VARAM, EM, pašvaldības	ES fondi, NAP[438]

ekosistēmas ilgtspējīgu funkcionēšanu un saimnieciskās darbības nodrošināšanu				
E2.8. Pretplūdu un krasta erozijas riska mazināšanas pasākumu ieviešana sabiedriski nozīmīgu infrastruktūras objektu aizsardzībai, vienlaikus saglabājot dabisko ekosistēmu funkciju uzturēšanu un izmantojot ekosistēmu pakalpojumus mērķa sasniegšanai	2014.-2020.	VARAM	Pašvaldības	ES fondi, pašvaldību finansējums
E2.9. Jūras telpiskās plānošanas pētījumu veikšana	2015.	VARAM	LHEI un augstskolas	EEZ finanšu instruments Indikatīvi nepieciešams 277 256 Euro
E2.10. Nacionāla klimata pārmaiņu un pielāgošanās tiešsaistes portāla izveide un darbības nodrošināšana	2016.	VARAM		EEZ finanšu instruments Indikatīvi nepieciešams 17 250 Euro
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	E3. SEG emisiju uzskaitē un prognozēšana			
E3.1. Nacionālā sistēmas ikgadējās SEG inventarizācijas sagatavošanai pilnveidošana, ietverot informāciju par zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības darbībām	2016.	VARAM, ZM, EM, LVĢMC, LLU, LVMI „Silava”	Augstskolas un zinātniskās institūcijas (LU, RTU, FEI u.c.)	1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) EEZ finanšu instruments
E3.2. Nacionālā sistēmas SEG emisiju un piesaistes prognožu sagatavošanai izveidošana, ietverot zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības darbības	2015.	VARAM, ZM, EM, LVĢMC, LLU, LVMI „Silava”	Augstskolas un zinātniskās institūcijas (LU, RTU, FEI u.c.)	1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) EEZ finanšu instruments
E3.3. Klimata pārmaiņu, SEG emisijas/piesaistes un prognožu monitoringa nodrošināšana, ietverot zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības darbības	2014.-2020.	VARAM, ZM, EM, LVĢMC, LLU, LVMI „Silava”	Augstskolas un zinātniskās institūcijas (LU, RTU, FEI u.c.)	1) Valsts pamatbudžets (esošā un papildus budžets ietvaros) Indikatīvi nepieciešams 771853 Euro 2)EEZ finanšu instruments
E3.4. Pētījumu bāzes un nepieciešamo datu ieguves un monitoringa sistēmu SEG emisiju un piesaistes novērtēšanai pilnveidošana	2014.-2020.	VARAM, CSP, IZM, LVĢMC	sadarbībā ar citām institūcijām	1)Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) ES fondi 3) EEZ finanšu instruments

E3.5. Latvijas starptautisko saistību izpildes ziņošanā nodrošināšana	2014.-2020.	VARAM, ZM, EM, LVĢMC, LLU, LVMI „Silava”	Augstskolas un zinātniskās institūcijas (LU, RTU, FEI u.c.)	Valsts pamatbudžets (esošā un papildus budžeta ietvaros)
E3.6. Sabiedrības informēšana un izglītošana klimata pārmaiņu un pielāgošanās jomās, kā arī sabiedrības iesaiste politikas veidošanā un ieviešanā	2014.-2020.	VARAM	ZM, VM, IZM, SM, pašvaldības, NVO, izglītības iestādes	1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) ES fondi, NAP prioritāte [338] 3) EEZ finanšu instruments

12.6. Ūdens resursi un Baltijas jūra

Pamatnostādnēs definētais politikas mērķis	Nodrošināt labu ūdeņu stāvokli un to ilgtspējīgu izmantošanu			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	F1. Iekšzemes un jūras ūdeņu eitifikācijas un piesārņojuma samazināšanās, stāvokļa uzlabošanās			
F1.1. Nodrošināt Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu (UBAP) izstrādi II ciklam (2016.-2021.) un uzsākt III cikla (2022.-2027.) UBAP sagatavošanu	2014.-2015. 2019.-2020.	VARAM	ZM, VM, EM, NVO, pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais finansējums 750 000 Euro) 2) ES fondi, dažādi projekti.
F1.2. Īstenot upju baseinu apsaimniekošanas plānos paredzētos pasākumus pilnā apjomā, piesaistot nepieciešamo finansējumu	2014.-2020.	VARAM	ZM, VM, EM, pašvaldības, NVO, pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi (tai skaitā NAP prioritāte [338],

				[417], [438], 3) Dažādi projekti
F1.3. Izstrādāt jūras stratēģiju (pasākumu kopums), tai skaitā izstrādāt un īstenot pasākumu programmu, lai panāktu labu jūras vides stāvokli un ES stratēģijas Baltijas jūras reģionam stratēģisko mērķi jūras vides aizsardzībai	2015.–2020.	VARAM	SM, EM, ZM, IZM, ostas, piekrastes pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais indikatīvais finansējums 200 000 Euro pasākumu programmas izstrādei) 2) ES fondi 3) Ostu finansējums 4) Privātais finansējums.
F1.4. Īstenot pasākumus, lai apzinātu, izvērtētu un samazinātu biogēnu noplūdes, ko rada lauksaimnieciskā un mežsaimnieciskā darbība, kā arī zemes izmantošana saimnieciskai darbībai	2014.-2020.	VARAM, ZM		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais saistībā ar UBAP izstrādi, skat. F1.1) 2) ES fondi
F1.5. Īstenot pasākumus, lai samazinātu kuģu radīto jūras vides piesārņojumu (no emisijām gaisā, ar notekūdeņiem) atbilstoši starptautiskajam regulējumam.	2014.-2020.	SM, ostas, VARAM		1) Privātais finansējums 2) ES fondi 3) Ostu finansējums
F1.6. Īstenot pasākumus starptautiskā regulējuma ietvaros, lai samazinātu neatbilstoši apsaimniekotu kuģu balasta ūdeņu un nosēdumu radīto invazīvo sugu introdukcijas risku.	2014.–2020.	SM, ostas, VARAM		1) Privātais finansējums 2) ES fondi 3) Ostu finansējums
F1.7. Aktualizēt Nacionālo gatavības plānu naftas un bīstamo vielu piesārņojuma novēršanai jūrā	2016.	VARAM, EM, AIM, IEM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
F1.8. Apzināt un identificēt problēmas un nepieciešamos pasākumus mazo upju aizsardzībai	2017.	VARAM	Pašvaldības, NVO	Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) Indikatīvi nepieciešams 50 000 Euro)

F1.9. Pilnveidot normatīvo aktu bāzi, lai noteiktu vides aizsardzības prasības ūdens objektu apsaimniekošanai, neatkarīgi no objekta piederības, kā arī nodrošinātu ar mazo HES darbību saistītās ūdens izmantošanas izmaksu segšanu	2014.-2020.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
F1.10. Noteikt vienotas prasības ģeotermālās enerģijas izmantošanai (resursu izpētei, izpētes pārskatam, krājumu aprēķināšanai, izmantošanas iespējām) un prasības pazemes ūdeņu aizsardzībai, ierīkojot zemes siltumsūkņus	2015.-2016.	VARAM, EM	NVO	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) Indikatīvi nepieciešams 25 000 Euro
F1.11. Regulāra meliorācijas sistēmu un ar tām saistīto hidrotehnisko būvju uzturēšana, ekspluatācija un renovācija, ieviešot videi draudzīgākas tehnoloģijas un metodes	2014.-2020.	ZM		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP[440]
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	F2. Ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu attīstība pakalpojumu kvalitātei un pieejamībai			
F2.1 Palielināt centralizētās kanalizācijas pakalpojumu pieejamību un kvalitāti, paplašinot kanalizācijas tīklus un rekonstruējot kvalitātes prasībām neatbilstošos tīklus aglomerācijās ar CE > 2000, kā arī aglomerācijās ar CE < 2000, kur notekūdeņi tiek novadīti riska ūdens objektos, un risināt jautājumu par finansējuma piesaisti centralizētās kanalizācijas pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai arī pārējās aglomerācijās	2014.-2020.	VARAM un pašvaldības		1) ES fondi, NAP[417] 2) Pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
F2.2. Palielināt centralizētās ūdens apgādes pakalpojumu pieejamību, paplašinot ūdensapgādes tīklus un rekonstruējot kvalitātes prasībām neatbilstošus tīklus aglomerācijās ar CE > 2000, kā arī risināt centralizētās ūdens apgādes pakalpojumu pieejamības nodrošināšanu aglomerācijās ar CE < 2000	2014.-2020.	VARAM un pašvaldības		1) ES fondi, NAP[417] 2) Pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
F2.3. Nodrošināt iedzīvotājus ar atbilstošas kvalitātes dzeramo ūdeni un kanalizācijas pakalpojumiem, veicinot pievadu izbūvi pakalpojumu lietotājiem un māju iekšējo tīklu rekonstrukciju/	2014.-2020.	VARAM		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)

izbūvi aglomerācijās ar CE > 2000, kā arī risināt jautājumu par finansējuma piesaisti arī pārējās aglomerācijās				2) ES fondi, NAP[417] 3) privātie līdzekļi. Indikatīvi papildus nepieciešami 350 miljoni Euro
F2.4. Nodrošināt ūdenssaimniecības pakalpojumu instrumentālās uzskaites uzlabošanu	2014.-2020.	VARAM un Ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzēji	Pakalpojumu lietotāji	Privātie līdzekļi
F2.5. Noteikt prasības ūdenssaimniecības pakalpojumu (ūdensapgādes un kanalizācijas) sniegšanai un lietošanai	2014.-2015.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	F3. Plūdu riska mazināšana un plūdu seku pārvaldība			
F3.1. Nodrošināt Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas plūdu riska pārvaldības plānu izstrādi, integrējot tos UBAP 2016.-2021.gada periodam un UBAP 2022.-2027.gada periodam	2015.	VARAM	IEM	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi. Indikatīvi nepieciešami 300 000 Euro
F.3.2. Īstenot Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas plūdu riska pārvaldības plānos noteiktos pasākumus	2016.-2020.	VARAM	IEM, pašvaldības	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi
F3.3. Hidrotehnisko būvju izveide, paplašināšana un rekonstrukcija pilsētās un apdzīvotās vietās, kas pakļautas plūdu riskam, un teritorijās, kur jāsamazina jūras krasta erozijas risks, pielietojot videi draudzīgas tehnoloģijas un veidojot zaļo infrastruktūru	2014.-2020.	VARAM, pašvaldības, ZM		1) Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP [438]
F3.4. Sakārtot virszemes noteču un lietus ūdeņu novadīšanu pilsētās	2014.-2020.	VARAM, pašvaldības		1) Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais

				un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP [438]
F3.5. Izveidot plūdu riska informācijas sistēmu visai Latvijas teritorijai plūdu apdraudējuma un seku prognozēšanai un nodrošināt tai publisku pieejamību	2015.-2018.	VARAM		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP[415] 3) Eiropas Ekonomiskās zonas un Norvēģijas finanšu instrumenti
F3.5. Aktualizēt būvnormatīvus, ņemot vērā prognozēto klimata pārmaiņu ietekmi	2014.-2020.	EM, ZM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	F4. Pārrobežu sadarbība iekšzemes un jūras ūdeņu stāvokļa uzlabošanai			
F4.1. Nodrošināt Latvijas līdzdalību jūras stratēģijas (pasākumu kopums) saskaņotā un koordinētā izstrādē un ieviešanā Baltijas jūras reģionā, tai skaitā pārrobežu avāriju risku apzināšanā un reaģētspējas nodrošināšanā iekšzemes ūdeņos un jūrā	2014.-2020.	VARAM, ĀM, AM, NBS, IEM		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi. Indikatīvi atbilstoša aprīkojuma iegādei nepieciešami papildus 4,7 miljoni Euro
F4.2. Nodrošināt pārrobežu UBAP un plūdu riska pārvaldības plānu izstrādi sadarbībā ar kaimiņvalstīm, kas ir ES dalībvalstis	2014.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
F4.3. Pilnveidot agrīnās brīdināšanas sistēmu attiecībā uz plūdu risku un avāriju risku iekšzemē un jūrā	2014.-2020.	VARAM, IEM, AIM,	NBS JS, pašvaldības	Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
F4.4. Lai sekmētu pārrobežu piesārņojuma samazināšanu, aktualizēt sadarbības līgumus vides aizsardzības jomā ar kaimiņvalstīm, kuras nav ES dalībvalstis	2014.-2020.	ĀM	VARAM	Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)

F4.5. Īstenot apakšreģionālos daudzpusējos līgumus par sadarbību jūras piesārņojuma novēršanā.	2014.-2020.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	F5. Vispusīgas un pilnvērtīgas informācijas ieguve monitoringa, pētījumu, informācijas apmaiņas, moderno tehnoloģiju pielietošanas ceļā			
F5.1. Nodrošināt ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes parametru/kritēriju vērtēšanas metožu izstrādi un veikt to harmonizāciju (vismaz ar Lietuvu un Igauniju)	2016.	VARAM		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
F5.2. Atbalstīt vides pētījumu, īpaši ūdeņu un jūras vides izpēti, iekļaušanu Valsts pētījumu programmas prioritārajos zinātnes virzienos nākošajā periodā (2014.–2017.gads) un arī turpmāk, kā arī Latvijas līdzdalību starptautiskajās pētniecības programmās	2014.-2017.	VARAM, IZM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
F5.3. Pilnveidot ģeotelpiskās informācijas pamatdatus, kas nepieciešami plānošanas dokumentu izstrādei un nepieciešamo vides risku mazināšanas pasākumu izvēlei un kā informatīvais nodrošinājums jūras telpiskā plānojuma izstrādei	2014.-2020.	VARAM, AIM		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP [415]
F5.4. Veicināt oficiālo peldvietu ierīkošanu un nodrošināt sabiedrības informēšanu par peldvietu ūdeņu kvalitāti	2014.-2020.	VM, VARAM	Pašvaldības, NVO	Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) Indikatīvi jaunu oficiālo peldvietu valsts monitoringam nepieciešami 20 694 Euro
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	F6. Administratīvās, tehniskās un profesionālās kapacitātes paaugstināšana ar vides kontroli, uzraudzību un novērtēšanu saistītām institūcijām			
F6.1. Pilnveidot un harmonizēt tiesību aktus attiecībā uz ūdens resursu lietošanu un būvniecību Latvijas Republikas teritoriālajā jūrā, ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā un iekšējos ūdeņos	2014.-2020.	VARAM, EM, ZM		Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)

12.7. Vides piesārņojums un riski

Politikas mērķis	Nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, veicinot vides risku mazināšanu un pārvaldību			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	G1. Piesārņoto vietu apsaimniekošana, mazinot risku videi			
G1.1. Realizēt piesārņoto vietu sanācijas projektus	2014.– 2020.	VARAM, nekustamo īpašumu īpašnieki	VVD	1) ES fondu, Šveices finanšu instrumenta, Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldes 2) Valsts un pašvaldību pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 3) Neliela mēroga sanācijas projektiem – arī privātpersonu finansējums
G1.2. Aktualizēt informāciju piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrā un nodrošināt tā izmantošanu teritorijas attīstības plānošanas procesā	2014.–2020.	LVĢMC	VVD VARAM pašvaldības	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	G2. Ķīmisko vielu apsaimniekošana un pārvaldība			
G2.1. Nodrošināt drošu ķīmisko vielu apsaimniekošanu un kontroli valstī, uzlabojot iesaistīto iestāžu sadarbību un darba koordināciju	2014.- 2020.	VARAM	VVD, LVĢMC	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
G2.2. Nodrošināt apmācības VVD inspektoriem par REACH regulu un CLP regulu kontrolēm	2014.- 2020.	VARAM	VVD	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)

				nepieciešamais)
G2.3. Aktualizēt Nacionālo ieviešanas plānu par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem 2005.-2020.gadam	2014.-2020.	VARAM	VVD	Valsts pamatbudžets (papildus nepieciešamais)
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	G3. Jonizējošā starojuma avotu droša apsaimniekošana			
G3.1. Likvidēt un demontēt Salaspils kodolreaktoru un izveidot ciklotrona centru	2014.-2020.	VARAM/ IZM	LU	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais finansējums 8,47 miljoni Euro ³⁰ 2) ES fondi (ciklotrona izveidei), dažādi projekti
G3.2. Uzlabot ilgtermiņa drošību radioaktīvo atkritumu glabātavā „Radons” (t.sk. papildus radioaktīvo tvertņu būvniecība)	2014.-2020.	VARAM	LVĢMC	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), ES fondi un citi pieejamie fondi, SAEA. Indikatīvi papildus nepieciešams 9,08 miljoni Euro ³¹
G3.3. Sadarboties ar Baldones pašvaldību un sabiedrību, mazinot negatīvo attieksmi pret radioaktīvo atkritumu glabātavu „Radons”	2014.-2020.	VARAM, LVĢMC		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
G3.4. Nodrošināt kodoldrošības un radioaktīvo atkritumu sistēmas Latvijā novērtējumu (arī starptautisko līgumu izpildei), kā arī radioaktīvo atkritumu glabātavas „Radons” ilgtermiņa drošības izvērtējumu	2014.-2020.	VARAM	VVD RDC, LVĢMC	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), SAEA projekti
G3.5. Izstrādāt radioaktīvo atkritumu pārvaldības programmu, iekļaujot to VPP2020	2015.	VARAM	VVD RDC, LVĢMC	Valsts pamatbudžets (esošais)

³⁰ Saskaņā ar VPP2015 6.2.tabulā sniegto informāciju

³¹ Saskaņā ar VPP2015 6.2.tabulā sniegto informāciju. Aprēķinus būs nepieciešams aktualizēt, izstrādājot radioaktīvo atkritumu pārvaldības programmu (skatG3.5.punktu)

G3.6. Veikt plašu radona pētījumu visā Latvijas teritorijā	2016.	VARAM	VVD RDC, LVĢMC	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) Dažādi projekti
G3.7. Pilnveidot sabiedrībai un komersantiem, kuri veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, pieejamo informāciju par radiācijas drošības jautājumiem, kā arī veikt pasākumus uapmācību radiācijas drošības jomā uzlabošanai	2014.-2020.	VARAM	VVD RDC, LVĢMC, LU, RTU, P.Stradiņa universitāte, NVO LM, IZM	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
G3.8. Risināt jautājumu par Dubultu speciecirkņa (Jūrmala) atbrīvošanu no valsts uzraudzības, veicot objekta dezaktivāciju	2020.	VARAM	LVĢMC, VVD	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	G4. Mazināt avāriju riskus, nodrošinot operatīvu rīcību avāriju situācijās			
G4.1. Pabeigt PHB saturošo iekārtu pārstrādi videi draudzīgā veidā	2014.-2020.	Komersanti	VVD	ES fondi un citi pieejamie fondi, komersantu finansējums
G4.2. Sekmēt sadarbību starp komersantiem, valsts iestādēm un pašvaldībām, kas vērsta uz rūpniecisko avāriju risku samazināšanu un vides un cilvēku drošības palielināšanu	2014.-2020.	VARAM	VVD, VPVB	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
G4.3. Nodrošināt VARAM institūciju gatavību un rīcību avāriju situācijās	2014.-2020.	VARAM	VVD, LVĢMC	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
G4.4. Nodrošināt apmācības un mācības civilajā aizsardzībā, tai skaitā, par rīcībām avārijas situācijās gan teorētiskā, gan praktiskā līmenī, iesaistot mācībās arī pašvaldības un citas valsts institūcijas.	2014.-2020.	VARAM, IeM	VVD, LVĢMC, VUGD, pašvaldības	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais), dažādu valstu projekti, SAEA

12.8. Vides veselība

Politikas mērķis	Samazināt nelabvēlīgo vides faktoru ietekmi uz cilvēku veselību un labklājību, t.sk. novēršot pēc iespējas psihosomatisko ietekmi, ko rada vides
-------------------------	---

veselības informācijas trūkums vai neadekvāta tās komunicēšana sabiedrībai.				
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai				
H1 Nodrošināta kvalitatīva vides veselības komunikācija				
H1.1. Izstrādāt vadlīnijas sabiedrības informēšanai par vides riska faktoriem	2016.	VM	VI, SPKC	Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
H1.2. Uzlabot vides veselības informācijas pieejamību par sabiedrībai aktuālām tēmām tīmekļa vietnēs, t.sk. izmantojot ģeotelpiskās informācijas līdzekļus, kā arī nodrošinot informāciju par objektu paredzamās darbības ietekmes izvērtēšanas rezultātiem	2014.-2020.	VI, SPKC	VM	1) Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros) 2) ES fondi ģeotelpiskās informācijas attīstībai cilvēka drošības un veselības tēmai Indikatīvi nepieciešami 120 000 Euro
H1.3. Pilnveidot ietekmes uz veselību novērtējumu stratēģiskās ietekmes uz vidi un ietekmes uz vidi novērtējuma ietvaros, paaugstinot speciālistu kvalifikāciju un izstrādājot metodiku	2020.	VI, SPKC	VM, SPKC	Nepieciešams papildu finansējums no ES fondiem Indikatīvi nepieciešami 20 000 Euro
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai				
H2 Latvijā radīti priekšnoteikumi vides veselības integratīvo pētījumu uzsākšanai				
H2.1. Sagatavot pārskatu par līdz šim veiktajiem pētījumiem Latvijā, kuri ietver vides veselības komponenti.	2015.	VM, VI	SPKC, RSU	Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
H2.2. Izstrādāt rekomendācijas vides veselības integratīvo zinātnisko pētījumu veikšanai, prioritizējot Latvijai aktuālas pētījumu tēmas, kā arī apzinot esošo potenciālu šādu pētījumu izpildei	2018.	VM, VI	SPKC, RSU	Nepieciešams papildu finansējums no ES fondiem Indikatīvi nepieciešami 10 000 Euro
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai				
H3 Latvijā uzsākts cilvēku biomonitorings				
H3.1. Izstrādāt rekomendācijas cilvēku biomonitoringam	2016.	VM, VI	SPKC, RSU	Nepieciešams papildu

Latvijā, apzinot esošo potenciālu biomonitoringa izpildei un nepieciešamo resursu attīstību				finansējums no ES fondiem Indikatīvi nepieciešami 10 000 Euro
H3.2. Izstrādāt programmas projektu cilvēku biomonitoringam Latvijā	2017.	VM, VI	VM, SPKC, RSU	Nepieciešams papildu finansējums no ES fondiem Indikatīvi nepieciešami 10 000 Euro
H3.3. Uzsākt cilvēku biomonitoringu Latvijā pilotprojektu veidā	2017.-2020.	VM, VI	SPKC, RSU	Nepieciešams papildu finansējums no ES fondiem Indikatīvi nepieciešami 100 000 Euro
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	H4 Izveidotas INSPIRE direktīvas prasībām atbilstošas ģeotelpisko datu kopas cilvēku veselības un drošības tēmai			
H4.1. Sagatavot pārskatu par citu valstu pieredzi vides veselības informācijas sniegšanā sabiedrībai, izmantojot ģeotelpiskās informācijas līdzekļus	2014.	VI	VM	Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
H4.2. Izstrādāt vides veselības informācijas produktus, kas balstīti uz ģeotelpiskās informācijas līdzekļiem	2015.-2016.	VI, SPKC	VM	Nepieciešams papildu finansējums no ES fondiem Indikatīvi nepieciešami 15 000 Euro
H4.3. Izveidot INSPIRE direktīvas prasībām atbilstošas ģeotelpisko datu kopas cilvēku veselības un drošības tēmai, atbilstoši katras institūciju kompetences sfērai, un iekļaut tās nacionālajā ģeoportālā	2016.-2020.	VI, SPKC	VM	Nepieciešams papildu finansējums no ES fondiem Indikatīvi nepieciešami 50 000 Euro

12.9. Vides monitorings

Politikas mērķis	Nodrošināt savlaicīgu un visaptverošu vides un klimata pārmaiņu datu un informācijas apkopošanu un vispusīgu analīzi, lai noteiktu politikas mērķus un atbilstošus pasākumus vides stāvokļa uzlabošanai un savlaicīgai reaģēšanai uz klimata pārmaiņām, kā arī novērtētu līdzšinējo pasākumu un ieguldītā finansējuma lietderību un efektivitāti.			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti³²
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	M1. Nodrošināt sabiedrību ar operatīvu informāciju par gaisa kvalitātes bīstamām izmaiņām			
Gaisa un klimata pārmaiņu monitoringa programma				
M1.1. Sistemātiska primārās meteoroloģiskās un klimata informācijas ieguve un uzkrāšana	2014.–2018.	LVĢMC		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M1.2. Gaisa kvalitātes monitorings	2014.–2018.	LVĢMC, VVD RDC		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M1.3. Nokrišņu kvalitātes monitorings	2014.–2018.	LVĢMC		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M1.4. Gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos un tās ietekmes monitorings	2014.–2018.	LVĢMC		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M1.5. Apkārtējās gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas	2014.–2018.	VVD RDC		1) Valsts pamatbudžets

³² Informāciju par vides monitoringam nepieciešamo finansējumu ir sniegta 3.pielikumā. Vides monitoringa un vides kontroles pasākumus plānots īstenot saskaņā ar ir NAP [338].

monitorings				(esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M1.6. Siltumnīcefekta gāzu (SEG) un gaisu piesārņojošo vielu emisijas monitorings	2014.–2018.	LVĢMC VARAM	LVMI „Silava”, LLU	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	M2. Iegūt pietiekamu informāciju par ūdeņu kvalitāti un kvantitāti			
Ūdeņu monitoringa programma				
M2.1. Virszemes ūdeņu monitorings	2014.–2018.	LVĢMC ZMNI	BIOR	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M2.2. Jūras vides monitorings	2014.–2018.	LHEI	LVĢMC BIOR	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M2.3. Pazemes ūdeņu monitorings	2014.–2018.	LVĢMC		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M2.4. Lauksaimniecības noteču monitorings	2014.–2018.	LLU	LHEI	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M2.5. Peldvietu ūdens kvalitātes monitorings	2014.–2018.	VI		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
M2.6. Dzeramā ūdens kvalitātes monitorings (jo īpaši mazajās (līdz 100 m ³ /dnn) ūdens apgādes sistēmās)	2014.–2018.	VI		Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)

				nepieciešamais) Indikatīvi dzeramā ūdens monitoringa izpildei atbilstoši ES prasībām katru gadu nepieciešami 336 000 Euro, no kuriem 2013.gadā tiek nodrošināti ~108 400 Euro
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai		M3. Pilnveidot zemes monitoringa īstenošanu		
Zemes monitoringa programma				
M3.1. Zemes virsmas apauguma monitorings	2017.	LVĢMC	LĢIA	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
M3.2. Augšnes monitorings	2014.–2018.	VAAD, LVĢMC		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M3.3. Mūsdienu ģeoloģisko procesu monitorings	2014.–2018.	LVĢMC		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M3.4. Seismiskais monitorings	2014.–2018.	LVĢMC		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai		A4. Iegūt informāciju par sugām un biotopiem Natura 2000 vietās un ārpus tām		
Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma				
M4.1. Natura 2000 vietu monitorings	2014.–2018.	DAP LHEI	BIOR	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus

				nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M4.2. Fona monitorings	2014.–2018.	DAP VMD	BIOR	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M4.3. Speciālais monitorings	2014.–2018.	DAP VMD	BIOR	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M4.4. Invazīvo sugu monitorings	2014.–2018.	VAAD DAP		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M4.5. Pilnveidot sabiedriskā monitoringa sistēmu, kā arī veicināt plašākas sabiedrības iesaistīšanos sabiedriskā monitoringa aktivitātēs	2014.-2018.	DAP		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	M5. Nodrošināt meža resursu un meža stāvokļa novērtējumu			
5. Meža monitorings				
M5.1. Meža resursu monitorings	2014.–2018.	LVMI „Silava”		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M5.2. Gaisa piesārņojuma ietekme uz mežiem novērtēšanas monitorings (ICP Forest)	2014.–2018.	LVMI „Silava”		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
M5.3. Meža kaitēkļu un slimību zinātniskais monitorings	2013.–2018.	LVMI „Silava” VMD		1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti

				nepieciešamais) 2) ES fondi, dažādi projekti
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	M6. Nodrošināt savlaicīgu un regulāru sabiedrības informēšanu par vides monitoringa rezultātiem			
M6.1. Gada pārskatu par vides monitoringa rezultātiem sagatavošana un to ievietošana institūcijas tīmekļa vietnē	2014-2019.	LVĢMC, VVD RDC, VI, LHEI, LLU, ZMNI, VAAD, VMD, LVMI „Silava”, DAP	BIOR	Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)
M6.2. Sagatavot Nacionālo ziņojumu par vides stāvokli 2012.-2015.gadam	2016.	LVĢMC	DAP, VVD, LHEI	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
M6.3. Nodrošināt Nacionālā ziņojuma par vides stāvokli 2008.-2011.gadam ikgadējo aktualizāciju	2014.-2015.	LVĢMC	DAP, VVD, LHEI	Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais)
M6.4. Pilnveidot vides monitoringa datu bāzes un interneta mājas lapas, nodrošinot sabiedrībai pieejamus vides monitoringa iegūtos rezultātus un analīzes	2014.-2018.	LVĢMC, VVD RDC, VI, LHEI, ZMNI, VAAD, VMD, LVMI „Silava”, DAP	BIOR	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP [415] 3) Dažādi projekti
M6.5. Nodrošināt vides monitoringa datu un kontroles datu vizualizāciju (t.sk. nodrošinot sasaisti ar dažādu iestāžu datu bāzēm)	2014.-2020.	LVĢMC VVD DAP VPVB LHEI LVAF	VRAA	1) Valsts pamatbudžets (esošais un papildus nepieciešamais) 2) ES fondi, NAP [415] 3) Dažādi projekti
M6.6. Sagatavot pārskatu par vides monitoringa īstenošanu un iesniegt MK	2017. un 2021.	VARAM	LVĢMC, RDC, VI, LHEI, LLU, ZMNI, BIOR, VAAD, VMD,	Valsts pamatbudžets (esošā budžeta ietvaros)

			LVMI „Silava”, LĢIA, DAP	
--	--	--	-----------------------------	--

13. Noslēguma jautājumi

13.1. Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldību budžetu novērtējums

Lai īstenotu VPP2020 ietvertos pasākumus un uzdevumus, plānots izmantot gan valsts budžeta finansējumu, gan piesaistīt ES finanšu līdzekļus un privāto kapitālu. Dažiem VPP2020 noteikto pasākumu īstenošanai **būs nepieciešami papildus valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi**. Uz VPP2020 izstrādes brīdi nav iespējams novērtēt nepieciešamo finansējumu visiem pamatnostādņēs ietvertiem pasākumiem un precīzi noteikt finanšu sadalījumu pa gadiem, līdz ar to pamatnostādņu 12.sadaļā ir norādīts indikatīvi nepieciešamais finansējums tiem pasākumiem, kuriem ir iespējams to novērtēt. Papildus detālais finansējuma izvērtējums tiks veikts plānojot konkrētās aktivitātes.

Pasākumus, kas saistīti ar tiesību aktu un politikas plānošanas dokumentu izstrādi, un ar to saistīto pētījumu veikšanu, institūcijas īsteno tām piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros.

VPP2020 īstenojot, laikā līdz 2015.gadam tiks pabeigti agrāk uzsāktie projekti, kuriem apstiprināts ES fondu 2007.-2013.gada finanšu plānošanas perioda finansējums. Pēc datiem uz 2013.gada 1.maiju, vides sektora projektiem 12 aktivitātēs/apakšaktivitātēs ir apstiprināts ES fondu līdzfinansējums 659,32 milj. Euro apjomā, no kuriem noslēgti līgumi/vienošanās par projektu īstenošanu 653,25 milj. Euro apmērā (kopējais ES fondu līdzfinansējums atbilstoši ES fondu 3.darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājumiem ir 773,27 milj. Euro), kas jāizmanto līdz 2015.gadam. Šo projektu īstenošanas ietekme uz budžetu būs gan tieša – realizējot vēl nepabeigtos projektus, gan arī netieša, jo pakāpeniski tiks uzlaboti gan vides, gan ekonomiskie rādītāji pabeigto projektu ietekmes rezultātā.

VPP2020 īstenojot, tiks pabeigti arī Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta ietvaros uzsāktie projekti, kuru īstenošanai pieejamais finansējums ir 191,09 milj. Euro apmērā, kuru izmantošanu ierobežo ar valstīm – pircējām noslēgto līgumu nosacījumi. Papildus VPP2020 īstenošanai turpmākajos periodos būs izmantojami arī Latvijas iegūtie emisiju kvotu tirdzniecības ieņēmumi (ETS) 2,13 milj. Euro apjomā (iegūti no emisiju kvotu izsolīšanas līdz 2012.gada beigām). Teorētiski no emisijas kvotu izsolīšanas turpmākajos periodos ir iespējams vēl iegūt ieņēmumus aptuveni 69,68 milj. Euro apmērā.

No 2014.gada Latvijai būs pieejams ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam piešķirtais finansējums atbilstoši tā izmantošanas noteikumiem un prioritātēm. 2013.gada 29.janvārī MK apstiprināja informatīvo ziņojumu par Eiropas Savienības fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda investīciju prioritātēm. ES fondu regulas paredz arī investīciju atbilstību „Eiropa2020” stratēģijai, nosakot finansējuma prioritātes. Latvijas Nacionālajā reformu programmā ir definēti Eiropa2020 atbilstoši nacionālie mērķi, tai skaitā atjaunojamo energoresursu izmantošanas palielināšana līdz 40%, kā arī energoefektivitātes celšana un siltumnīcas efekta gāzu emisiju samazināšana. Atbilstoši panāktajam kompromisam diskusijās starp valstu vadītājiem, pirms galīgās apstiprināšanas Eiropas Parlamentā, Latvijai pieejamā indikatīvā ES finansējuma summa šajā periodā ir 6,0 miljardu Euro, kas ir vairāk nekā NAP2020 noteiktais kopīgais apjoms 4,404 milj. Euro ERAF, ESF un KF un 1,141 milj. Euro ELFLA un EFZF.

Galvenās 2014.-2020.gada finanšu perioda prioritātes indikatīvi ir:

- Zem mērķa „Atbalstīt pāreju uz ekonomiku, kura rada mazas oglekļa emisijas visās nozarēs”, atbilstoši NAP2020 prioritātei „Tautas saimniecības izaugsme”, ar ES fondu atbalstu plānots veikt energoefektivitātes pasākumus ēkās un ražošanā, atbalstīt energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus.

- Zem mērķa „Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, riska novēršanu un pārvaldību”, atbilstoši NAP2020 prioritātei „Izaugsmi atbalstošas teritorijas”, ar ES fondu

atbalstu plānots sniegt atbalstu dabas stihiju novēršanā, kā arī sniegt atbalstu zemes un citu dabas resursu ilgtspējīgai izmantošanai un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai.

- Zem mērķa „Aizsargāt vidi un veicināt dabas resursu izmantošanas efektivitāti”, atbilstoši NAP2020 prioritātei „Izaugsmi atbalstošas teritorijas”, ar ES fondu atbalstu plānots un kontrolēt vides piesārņojumu, saglabāt bioloģisko daudzveidību, kā arī sekmēt vides resursu racionālu izmantošanu. Šajā prioritātē ietilpst ūdenssaimniecības un atkritumu saimniecības pakalpojumu tālāka sakārtošana visā Latvijas teritorijā, dabas aizsardzības un apskates infrastruktūras attīstība un biotopu atjaunošana, vides monitoringa un vides kontrole, sabiedrības „zaļās” apziņas veicināšanas pasākumi.

Indikatīvais finansējums „Vides aizsardzība un resursu izmantošanas efektivitāte” ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam ir dots 13.1.tabulā.

13.1.tabula

Indikatīvais finansējums „Vides aizsardzība un resursu izmantošanas efektivitāte” ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam

Specifiskais atbalsta mērķis/aktivitātes	Atsauce uz NAP	Finansējums	
		Kopējais, milj. Euro	ES fondu, milj. Euro
1. Novērst plūdu un krasta erozijas risku apdraudējumu	[438] Stimulēt zemes un citu dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un bioloģisko daudzveidību, pielietojot vidi saudzējošas tehnoloģijas	34,04	28,94
2. Attīstīt un uzlabot ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas pakalpojumu kvalitāti un pieejamību	[417] Noteikt un ieviest publisko un sabiedrisko pakalpojumu grozu dažādiem apdzīvojuma līmeņiem: a) Pakalpojumi nacionālās un reģionālās nozīmes centros (9+21); b) Pakalpojumi lauku teritorijās (ārpus nacionālās un reģionālās nozīmes centriem)	293,99	120,57
3. Palielināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju	[442] Atkritumu šķirošana un dalīti savākto atkritumu pārstrāde	92,41	32,34
3.1. Iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas attīstība		21,34	7,47
3.2. Esošo atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai, atkritumu pārstrādei un atkritumu reģenerācijai, kā arī jaunu iekārtu izveide		71,06	24,87
4. Saglabāt un atjaunot bioloģisko daudzveidību un aizsargāt ekosistēmas	[436] Kultūras pieminekļu un dabas objektu infrastruktūras attīstīšana un atjaunošana	19,16	16,28
5. Nodrošināt vides monitoringa kontroles sistēmas attīstību un savlaicīgu vides risku novēršanu	[338] Kvalitatīva pilsoniskās līdzdalības veicināšana un publiskās pārvaldes	24,63	20,94

5.1. Risku novēršana, profilakse un pārvaldība – vides monitoringa un kontroles sistēmas attīstība	komunikācija ar sabiedrību jautājumos, kas visvairāk skar cilvēku	18,59	15,80
5.2. Sabiedrības zaļās apziņas veidošana ilgtspējīgai dzīves veida veicināšanai		6,04	5,14
Kopā		464,23	219,08

Ar vidi saistītas aktivitātes iekļautas arī citos mērķos, piemēram, „Nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovācijas”, „Uzlabot informācijas un komunikāciju tehnoloģiju pieejamību, izmantošanu un kvalitāti” utt. Vides monitoringa un vides kontroles informāciju tehnoloģiju nodrošināšanu plānots finansēt zem NAP2020 rīcības virziena uzdevuma [415] „Digitālā satura un citu produktu veidošana un e-pakalpojumu attīstība, paplašinot pakalpojumu pieejamības un izmantošanas iespējas ekonomiskajā darbībā, kā arī iedzīvotāju e-prasmju pilnveide”.

Tiek plānots, ka Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2009.-2014.gadam programmas LV02 „Nacionālā klimata politika” ietvaros būs pieejams finansējums - 11 205 406 Euro apmērā, ieskaitot nacionālo līdzfinansējumu. Programmas ietvaros paredzēts īstenot 2 iepriekšnoteiktos projektus, atklātie projektu konkursi un mazo grantu shēma. Divos iepriekšnoteiktajos projektos, kuru pieejamais finansējums ir 3 191 176 Euro, tiek paredzēts pilnveidot SEG emisiju nacionālo sistēmu, sagatavot priekšlikumus nacionālajai adaptācijas stratēģijai. Paredzēts atklāto projektu konkursā atbalstīt emisijas samazinošu tehnoloģiju ieviešanu, bet mazo grantu shēmā - pētījumus klimata pārmaiņu jomā un izglītības programmu izstrādi. Finansējums un projektu realizācija tiek paredzēta līdz 2016.gada 30.aprīlim.

MK 2013.gada 29.janvārī izskatītajā Informatīvajā ziņojumā "Par Eiropas Savienības fondu investīciju prioritātēm Latvijā 2014.-2020.gada plānošanas periodam" 1.pielikumā norādīts proporcionālais ES KF finansējuma sadalījums %, kā arī indikatīvais finansējuma sadalījums pa tematiskajiem mērķiem. Partnerības līgums 2013.gada 17.decembrī tika apstiprināts MK sēdē un 2014.gada 15.janvārī oficiāli tika iesniegts EK. Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” tika apstiprināta MK 2014.gada 11.februāra sēdē un to plānots oficiāli iesniegt EK līdz 2014.gada februāra beigām.

Saskaņā ar Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.-2020.gadam (ELFLA) projektu, no kopējās programmas finansējuma summas 1,5 miljardi euro, vides un klimata pārmaiņu mazināšanas mērķu sasniegšanai tiks novirzīti vismaz 25 % no finansējuma.

VPP2020 3.pielikumā ir iekļauta informācija par papildus nepieciešamo valsts budžeta finansējumu vides monitoringa nodrošināšanai, kā arī informācija par plānotajiem pasākumiem no ERAF finansējuma 2014.-2020.gadam.

13.2. Turpmākās rīcības plānojums

VPP2020 izstrādāts atbilstoši 2012.gada decembrī pieņemtajam NAP2020 un diskusijām par ES jauno ilgtermiņa finanšu periodu 2014.-2020.gadam, kā arī saskaņā ar ES 7.Vides rīcības programmu. Mainoties vai tiekot pārskatītiem minētajiem dokumentiem, būs jāizdara atbilstoši grozījumi arī VPP2020. Savukārt citām nozarēm izstrādājot savus vidēja termiņa plānošanas dokumentus, tajos jāintegrē vides sektora mērķi un pasākumi.

Līdz ar VPP2020 apstiprināšanu MK, VPP2015 zaudē savu aktualitāti tālākajā laika periodā.

Katrā VPP2020 tematiskajā sadaļā mērķu sasniegšanai izvirzītas konkrētas rīcības, noteiktas atbildīgās institūcijas un noteikts ieviešanas laika grafiks. VPP2020 sagatavošanas

laikā nevar droši secināt, kādi tieši papildus stratēģiskie, plānošanas vai finansēšanas dokumenti būs nepieciešami atsevišķu mērķu sasniegšanai un uzdevumu veikšanai. VPP2020 mērķu sasniegšanai netiek paredzēta VARAM stratēģijas izstrāde, tomēr jau tā gatavošanas procesā tiek sagatavoti dažādi pakārtoti plānošanas dokumenti.

13.3. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība

Atskaitīšanās par VPP2020 īstenošanu notiek pamatnostādņu darbības vidus un beigu posmā. Informatīvo ziņojumu par pamatnostādņu ieviešanas gaitu (*vidusposma ziņojums*) VARAM iesniedz MK attiecīgi līdz 2017.gada 1.jūlijam.

Līdz 2021.gada 1.jūlijam VARAM sagatavo un iesniedz MK informatīvo ziņojumu par pamatnostādņu īstenošanu un izstrādā priekšlikumus vides politikas attīstībai turpmākajiem gadiem.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministra
pienākumu izpildītāja,
tieslietu ministre

Baiba Broka

Informācija par Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam projekta izstrādes laikā notikušajām sanāksmēm un sabiedrisko apspriešanu

1. 2013.gada 10.janvārī tika saņemti VKP priekšlikumi par VPP2020 struktūru un saturu.

2013.gada 8.janvāra VKP sēdē apspriesta VARAM sagatavotais informatīvais ziņojums par VPP2015 īstenošanas rezultātiem laikā no 2009. līdz 2012.gadam un nepieciešamajiem grozījumiem 2013.-2015.gadam paredzētajos uzdevumos, kā arī iespējamā alternatīva – sagatavot jaunas VPP 2014.-2020.gadam. VKP principiāli atbalstīja jaunu VPP2020 sagatavošanu. Līdz 2013.gada 31.janvārim VKP tika aicināta iesniegt VARAM priekšlikumus par šā dokumenta struktūru un saturu. Balstoties uz VKP priekšlikumiem, VARAM sagatavoja pirmo materiālu diskusijai par vides politikas uzdevumiem laikā no 2014.līdz 2020.gadam. Cita starpā VKP ieteica apkopot un apvienot vienā sadaļa jautājumus, kas atkārtojas visās nodaļās, piemēram, monitorings, kontrole, vides informācija, sabiedrības iesaistīšana vides pasākumu veikšanā.

2. 2013.gada 15.februārī VARAM organizēja starpministriju sanāksmi par VPP2020, kurā piedalījās ĀM, FM, IZM, ZM, AM, EM, IeM, SM un VK PKC pārstāvji, kā arī VARAM padotības iestāžu un vides sektora NVO pārstāvji. Sanāksmes dalībniekus iepazīstināja ar materiālu par vides politikas uzdevumiem laikā no 2014. līdz 2020.gadam un pārrunāja saistību ar NAP2020 un citiem citu nozaru politikas plānošanas dokumentiem vai to projektiem, lai panāktu lielāku vides politikas integrāciju citu nozaru attīstības plānošanas dokumentu saturā un to īstenošanas procesā. Sanāksmes dalībnieki tika lūgti precizēt informāciju par savu nozaru politikas saistību ar vides jautājumiem līdz 1.martam. Pēc sanāksmes līdz 1.martam sanāksmes dalībnieki iesniedza informāciju un priekšlikumus VPP2020 sagatavošanai, balstoties uz tiem tika sagatavots materiāls diskusijai par visām VPP2020 sadaļām.

3. VPP2020 sagatavošanas laikā tika izveidotas vairākas diskusiju grupas, kurās tika uzaicināti piedalīties iesaistīto ministriju un pašvaldību pārstāvji, uzņēmēji, zinātnes pārstāvji, vides sektora institūciju un vides NVO pārstāvji:

3.1. Sadaļa „Gaisa aizsardzība”: EM, IZM, VM, LPS, Rīgas dome, VVD, LVĢMC, LVAFA, VKP, REC Latvija.

3.2. Sadaļa „Ūdens”:

3.2.1. diskusijā aicināti piedalīties iekšzemes un jūras ūdeņu aizsardzības jomas tiesību aktu un politikas dokumentu ieviešanas nodrošināšanai izveidoto konsultatīvo padomju pārstāvji:

3.2.1.1. Jūras vides padomes locekļi, kas pārstāv Aizsardzības ministriju, EM, IZM, SM, ZM (zivsaimniecības un lauksaimniecības jomā), valsts akciju sabiedrību "Latvijas Jūras administrācija", LPS Piekrastes pašvaldību apvienību, Latvijas Tranzīta biznesa asociāciju, Latvijas Ostu asociāciju, valsts zinātnisko institūtu "Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts "BIOR"", Vides konsultatīvo padomi, Zivsaimniecības konsultatīvo padomi, Jūrniecības savienību;

3.2.1.2. Daugavas upju baseinu apgabala konsultatīvās padomes locekļi, kas pārstāv nevalstiskās organizācijas (biedrības „Daugavas savienība", „Vides aizsardzības klubs", „Zemnieku saeima", „Mazās Hidroenerģētikas asociācija", „Baltijas Vides Forums", Vides aizsardzības biedrība), ministrijas vai to padotības iestādes (Valsts SIA „Zemkopības

ministrijas nekustamie īpašumi", VVD Lielrīgas reģionālā vides pārvalde, VARAM, VM, EM) un Rīgas, Latgales, Zemgales un Vidzemes plānošanas reģionu attīstības padomes;

3.2.1.3. Gaujas upju baseinu apgabala konsultatīvās padomes locekļi, kas pārstāv nevalstiskās organizācijas (biedrības „Vides aizsardzības klubs”, „Zemnieku saeima”, „Mazās Hidroenerģētikas asociācija”, „Baltijas Vides Forums”, „Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padome” un Latvijas ekoloģijas biedrība), ministrijas vai to padotības iestādes (Valsts SIA „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, DAP, VVD Valmieras reģionālā vides pārvalde, VARAM, EM, VI) un Vidzemes plānošanas reģiona attīstības padomi;

3.2.1.4. Lielupes upju baseinu apgabala konsultatīvās padomes locekļi, kas pārstāv nevalstiskās organizācijas (biedrības „Vides aizsardzības klubs”, „Zemnieku saeima”, „Mazās Hidroenerģētikas asociācija”, „Baltijas Vides Forums”, „Zemūdens kultūrvēsturiskā mantojuma asociācija”, Bauskas Mednieku un makšķernieku biedrība), ministrijas vai to padotības iestādes (Valsts SIA „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, VVD Jelgavas reģionālā vides pārvalde, VARAM, EM, VI) un Rīgas un Zemgales plānošanas reģionu attīstības padomes;

3.2.1.5. Ventas upju baseinu apgabala konsultatīvās padomes locekļi, kas pārstāv nevalstiskās organizācijas (biedrības „Vides aizsardzības klubs”, „Zemnieku saeima”, „Mazās Hidroenerģētikas asociācija”, „Baltijas Vides Forums”, „Abavas ielejas attīstības centrs”), ministrijas vai to padotības iestādes (Valsts SIA „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, VVD Liepājas un Ventspils reģionālā vides pārvalde, VARAM, EM, VI) un Rīgas, Zemgales un Kurzemes plānošanas reģionu attīstības padomes;

3.2.2. atsevišķi uzaicinājums piedalīties diskusijā tika nosūtīts Vides konsultatīvajai padomei un konkrētiem speciālistiem, ar kuriem VARAM ir izveidojusies veiksmīga sadarbība tiesību aktu un politikas dokumentu projektu sagatavošanā un kuri pārstāv VARAM padotības institūcijas, Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāti, Latvijas Universitātes Bioloģijas institūtu, Latvijas Lauksaimniecības universitāti, Latvijas Ģeologu savienību.

3.3. Sadaļa „Zemes un augsnes aizsardzība: Pārresoru koordinācijas centrs, Ārlietu ministrija, EM, ZM, IZM, LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte, VUGD Civilās aizsardzības pārvalde, Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta Pilsētvides attīstības pārvalde, Rīgas domes Mājokļu un vides departaments, VPVB, VVD, LVAFA, LVĢMC, Latvijas Ģeologu savienība, Latvijas Kūdras ražotāju asociācija, Vides konsultatīvā padome.

3.4. Sadaļa „Dabas aizsardzības”: ZM, AS „Latvenergo”, LPS, LHEI, DAP, DAP Kurzemes reģionālā administrācija, Pārresoru koordinācijas centrs, Latvijas Valsts meži, Latvijas Dabas fonds, Valsts meža dienests, LU Bioloģijas institūts, Daugavpils Universitātes Sistēmiskās bioloģijas institūts, Daugavpils Universitātes Ekoloģijas institūts, Latvijas Elektroenerģētiķu un elektrobūvnieku asociācija, VPVB, Abavas ielejas attīstības centrs, Rīgas Plānošanas reģions, LDM, Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts, LVAFA, Latvijas Ornitoloģijas biedrība, Zemnieku saeima.

3.5. Sadaļa „Klimata pārmaiņas un pielāgošanās”: LVMI “Silava”, LVĢMC, Baltijas Vides Forums, ZM, VI.

4. 2013.gada 19.martā VARAM telpās notika diskusijas par VPP2020 sadaļas „Gaisa aizsardzība” problēmām un to risinājumiem.

Sanāksmē piedalījās: VVD, VPVB, VKP, LVĢMC, SM, EM, LVAFA, Rīgas dome, VARAM

Sanāksmē apspriestie jautājumi:

- 1) Gaisa aizsardzības un vides trokšņa ierobežošanas jautājumu normatīvais regulējums;
- 2) Situācijas analīze un sasniegtais progress gaisa aizsardzības un vides trokšņa ierobežošanas jomā VPP2015 īstenošanas laikā
- 3) ES un ANO un valsts politikas gaisa aizsardzības un vides trokšņa ierobežošanas jomā virzības prognozes laika posmam līdz 2020.gadam
- 4) Priekšlikumi par sadaļā ietveramajiem pasākumiem, lai nodrošinātu VPP2020 noteikto mērķu sasniegšanu

Sanāksmes kopsavilkums:

Gaisa aizsardzības jomā:

- Situācijas analīze uzrāda, ka, īstenojot pasākumus gaisa piesārņojuma samazināšanā ir vērojama pozitīva tendence attiecībā uz gaisa kvalitātes normatīva daļiņu PM₁₀ samazināšanos, kaut arī šajā jomā nepieciešama turpmāka rīcība, lai nodrošinātu Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 21.maija Direktīvas 2008/50/EK par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropai prasību īstenošanu;
- Problēmas nākotnē var būt saistītas ar daļiņu PM_{2,5} un PM₁₀ piesārņojumu Liepājā un Rēzeknē; benzola un benz(a)pirēna normatīvu pārsniegums iespējams Ventspilī. Vērojami gaisa kvalitātes normatīvu pārsniegumi daļiņām PM₁₀, NO₂, benzolam. Pārsniegumi biežāk novēroti Rīgas pilsētā;
- Lai veiktu efektīvus pasākumus gaisa piesārņojuma samazināšanai, nepieciešams izstrādāt un īstenot gaisa kvalitātes uzlabošanas programmas pašvaldībās, novērtēt īstenoto pasākumu efektivitāti;
- Nepieciešams veicināt jaunu tehnoloģiju ieviešanu un racionālu resursu izmantošanu enerģētikā, rūpniecībā, transportā, kā arī stimulēt novecojušu sadedzināšanas tehnoloģiju nomaiņu individuālajā apkurē;
- Atbildīga pieeja teritorijas attīstības plānošanas jautājumiem – ir iespēja kā attīstības plānošanas līmenī izvairīties no gaisa piesārņojuma iespējamās radītas ietekmes uz vidi un cilvēka veselību. Nepieciešams informēt iedzīvotājus par pasākumiem, kas saistīti ar gaisa kvalitātes jautājumiem, tai skaitā individuālām iespējām piesārņojumu mazināt.

Vides trokšņa ierobežošanas jomā:

- Ievērojot, ka Rīgā ir problēmas arī ar gaisa piesārņojumu, tad vienlaicīgi jārisina gaisa un trokšņa problēmas, meklējot optimālākos pasākumus;
- Ņemot vērā to, ka nav pabeigti rīcības plāni trokšņa ierobežošanā visiem objektiem, minētais uzdevums turpināms nākošajā plānošanas periodā;
- Izvirzīto pasākumu trokšņa samazināšanai īstenošanā nozīmīga ietekme nepietiekamajam finansējumam;
- Nepieciešams uzlabot sabiedrības informētību par trokšņa jautājumiem.

Sanāksmes dalībnieki vienojās iesniegt VARAM papildu materiālus, kā arī turpināt diskusiju elektroniskajā vidē. Pēc sanāksmes tika saņemti vairāki priekšlikumi sadaļas precizēšanai.

5. 2013.gada 19.martā VARAM telpās notika diskusijas par VPP2020 **sadaļas „Ūdens”** problēmām un to risinājumiem.

Sanāksmē piedalījās ap 50 pārstāvji no:

- VARAM un tās padotajām institūcijām: VVD centrālās struktūrvienības, Jūras un iekšējo ūdeņu pārvaldes, Liepājas, Ventspils un Valmieras reģionālās vides pārvaldes, VPVB, LVGMC;
- citām valsts iestādēm: EM, SM, IZM, ZM, Valsts SIA „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, Latvijas Jūras administrācijas, VI;

- pašvaldībām vai to institūcijām: LPS, Vidzemes plānošanas reģiona attīstības padomes, Rīgas plānošanas reģiona attīstības padomes, Rīgas domes, Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta;
- zinātniskiem institūtiem: LHEI, Latvijas Universitātes Bioloģijas institūta, "Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta „BIOR”";
- nevalstiskajām organizācijām: biedrībām „Daugavas savienība", „Latvijas jūrniecības savienība", „Latvijas Makšķernieku asociācija", „Zemnieku saeima", „Mazās Hidroenerģētikas asociācija", „Baltijas Vides Forums", „Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padome", „Zemes draugi", „Latvijas ģeologu savienība";
- augstskolām: Latvijas Lauksaimniecības universitātes;
- atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas: Ventspils brīvostas pārvaldes.

Dalībniekiem, kuri bija informējuši par dalību apspriedē, VPP2020 Ūdeņu sadaļas projekts tika nosūtīts elektroniski vēl pirms sanāksmes. Pārējiem bija iespēja sanāksmes laikā saņemt apspriežamo nodaļu kopijas. Sanāksmes sākumā dalībnieki tika iepazīstināti ar sadaļas saturu un būtiskākajiem jautājumiem. Pēc tam notika diskusija piecās darba grupās „Jūras ūdeņi", „Virszemes ūdeņi" (lielā interesentu skaita dēļ izveidotas divas šīs tēmas grupas), „Pazemes ūdeņi", „Ūdenssaimniecības jautājumi". Darba grupas apsprieda nozīmīgākās slodzes uz attiecīgo ūdeņu vai to lietošanas veidu un ar tām saistītos riskus, kā arī pārskatīja un papildināja būtiskāko problēmu uzskaitījumu, kuru risināšanai vajadzīga valdības politika. Sanāksmes otrajā daļā notika kopīga diskusija, kurā tika apspriesti, koriģēti un papildināti VPP2020 Ūdeņu sadaļas projektā minētie rīcības virzieni un ar tiem saistītie uzdevumi. Dalībnieki tika aicināti iesūtīt rakstiskus komentārus par citām VPP2020 Ūdeņu sadaļas nodaļām; daļa dalībnieku to arī izdarīja.

6. 2013.gada 21.martā VARAM notika diskusijas par VPP2020 sadaļas „Horizontālie jautājumi" problēmām un to risinājumiem.

Sanāksmē piedalījās ĀM, EM, VM, Veselības inspekcija, ZM, IeM, VK PKC, LPS, VVD, DAD, VPVB, VKP, LVGMC, LVAFA, REC Latvija, Rīgas dome, LU, LLU, LHEI, biedrības „BEF Latvija" un „Zemes draugi".

Sanāksmē tika atkārtoti izvērtēts VKP janvāra beigās izteiktais priekšlikums apkopot un apvienot vienā nodaļā jautājumus, kuri atkārtos visās nodaļās, piemēram, monitorings, kontrole, vides informācija, vides izglītība, sabiedrības iesaistīšana vides pasākumu veikšanā u.c. Tās sākotnējais nosaukums bija „Horizontālie jautājumi". Sanāksmē tika uzsvēta arī tiešā saikne starp ekonomikas izaugsmi un vides sektora kapacitāti, kurai jāsakāms ar atbilstoši NAP2020 mērķiem sagaidāmo Latvijas attīstības modeli. Piemēram, vairākas reizes palielinoties Rīgas ostas apgrozījumam, jāpieaug arī vides inspekcijas spējai nodrošināt adekvātu kontroli, lai aizsargātu iedzīvotāju tiesības dzīvot labā vidē, bez smakām un gaisa piesārņojuma. Kopumā atbalstot tā saucamo horizontālo jautājumu izdalīšanu atsevišķi, diskusijas gaitā panākta vienošanās, ka ar vides politikas mērķiem un instrumentiem tiek saprasti starptautiskie un nacionālie vides kvalitātes mērķi, ieskaitot ilgtspējīgu attīstību, bet šo mērķu sasniegšanai tiek izmantoti starptautiskie un nacionālie juridiskie un ekonomiskie instrumenti. Vides politikas horizontālie jautājumi ietver vides informāciju, vides izglītību, vides zinātni un sabiedrības līdzdalību vides jautājumu risināšanā, t.sk. videi draudzīgas rīcības veicināšanu.

Sanāksmē izvērtēts sadaļas „Noslēguma jautājumi" projekts, kā arī pārrunāti galvenie tajā aplūkotie jautājumi – VPP2020 ietekme uz valsts un pašvaldību budžetu, turpmākās rīcības plānojums un pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība. Dalībnieki vienojās, ka visbūtiskāko šīs sadaļas jautājumu – plānoto pasākumu ietekme uz valsts un pašvaldības

budžetu – pagaidām nav iespējams aprakstīt pietiekami detalizēti, jo nav zināms Latvijai pieejamā ES fondu līdzfinansējuma apjoms un nosacījumi. Savukārt galvenās tālākās darbības būs saistītas ar ES nākamā finanšu perioda partnerības dokumentu sagatavošanu un nepieciešamību nodrošināt saikni starp lauksaimniecības, transporta un enerģētikas nozares, kā arī zinātnes finansējumu vides jautājumiem.

Neskatoties uz VARAM centieniem samazināt dažādu politikas plānošanas dokumentu skaitu un apvienot daudzus vides politikas uzdevumus un mērķus VPP2020 saturā, 2012.gada beigās tika pieņemts Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns, kas ir par pamatnostādņēm detalizētāks dokuments. Līdzīgi detalizētāki politikas plānošanas dokumenti varētu būt nepieciešami arī klimata pārmaiņu samazināšanas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas jomā.

Runājot par pārskatu iesniegšanas un atskaitīšanās kārtību, dalībnieki izteica viedokli, ka vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentam divi starpziņojumi un gala ziņojums ir pārlietu liels administratīvais slogs, turklāt nenodrošina precīzu informāciju par reālajām vides stāvokļa izmaiņām. Piemēram, informācija par Latvijas saistību izpildi laikā līdz 2015.gada beigām tiks apkopota tikai 2016.gadā, kad daudzi infrastruktūras objekti vēl atradīsies ieregulēšanas fāzē, bet vides uzlabojumus vēl nebūs iespējams konstatēt monitoringa rezultātos. Tāpēc vēlams tikai viens starpziņojums un viens gala ziņojums.

Sanāksmes dalībnieki vienojās iesniegt VARAM papildu materiālus, kā arī turpināt diskusiju elektroniskajā vidē.

7. VPP2020 sadaļas „Zeme” apspriešana notika 2013.gada 21.martā, VARAM telpās.

Sanāksmes piedalījās Pārresoru koordinācijas centrs, Ārlietu ministrija, EM, ZM, IZM, LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte, VUGD Civilās aizsardzības pārvalde, Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta Pilsētvides attīstības pārvalde, Rīgas domes Mājokļu un vides departaments, VPVB, VVD, LVAFA, LVĢMC, Latvijas Ģeologu savienība, Latvijas Kūdras ražotāju asociācija, Vides konsultatīvā padome.

Dalībniekiem, kuri bija informējuši par dalību apspriedē, sadaļas „Zeme” projekts tika nosūtīts elektroniski vēl pirms sanāksmes. Pārējiem bija iespēja sanāksmes laikā saņemt apspriežamo problēmu un piedāvāto risinājumu aprakstu.

Sanāksmes laikā tika pārrunātas šādas tēmas: augsne, zemes dzīles, vides piesārņojums un riski. Diskusijas skāra problēmas, kuru risinājums tiek gaidīts no Zemes pārvaldības likuma, lai gan tā pieņemšanas laiks joprojām nav prognozējams. Norādīts, ka zemes aizsardzības jautājumi jāintegrē citu nozaru politikās. Tika diskutēts par riskiem un ķīmisko vielu apsaimniekošanu, kā arī radioaktīvo vielu apsaimniekošanu. LU izteica viedokli, ka nodaļa „Zeme” būtu dalāma daļās: atsevišķi skatot zemes un augsnes resursus un to aizsardzību, atsevišķi - piesārņojuma un ķīmisko vielu apsaimniekošanas riska jautājumus. Tika norādīts uz šādām problēmām: atbildība par augsnes un zemes dziļņu izmantošanas jautājumiem ir sadrumstalota starp iestādēm; trūkst kontroles; siltumsūkņu ierīkošana apdraud zemes dzīles; nav zemes dziļņu izmantošanas stratēģijas, kas īpaši svarīga būtu kūdras ieguves nozarei. Augsnes aizsardzības jautājumus ierosināja papildināt ar meliorācijas jautājumiem. Klātesošie norādīja uz nepieciešamību stiprināt sadarbību ar augstskolām un pētniekiem.

Savukārt par atkritumu apsaimniekošanu atsevišķas diskusijas netika izvērstas, ievērojot, ka nesen pieņemts Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.-2020.gadam (apstiprināts ar MK 2013.gada 21.marta rīkojumu Nr.100), kura izstrādes laikā notika plaša apspriešana.

Sanāksmes dalībnieki vienojās iesniegt VARAM papildu materiālus, kā arī turpināt diskusiju elektroniskajā vidē. Rakstiski (par augsni – zemes dziļēm) savus priekšlikumus iesniedza LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte, Latvijas Ģeologu savienība, Latvijas Kūdras ražotāju asociācija, LVĢMC.

8. 2013.gada 3.aprīlī VARAM telpās notika diskusijas par VPP2020 sadaļas „**Klimata pārmaiņas un pielāgošanās**” problēmām un to risinājumiem.

Sanāksmē piedalījās: LVMI “Silava”, LVĢMC, Baltijas Vides Forums, ZM, Veselības inspekcija.

Sanāksmes laikā apspriesti ar klimata pārmaiņām un piemērošanos tām saistīti jautājumi, tai skaitā, īpaša klimata pārmaiņu monitoringa nepieciešamība. Lai novērtētu klimata pārmaiņu ietekmi, nepieciešams apkopot dažādus datus no visām tautsaimniecības nozarēm, kā arī pastāvīgi zinātniskie pētījumi, kuri pagaidām notiek neregulāri. Diskusijās noskaidrojās, ka klimata pārmaiņu dokumentu saturs ir ļoti plašs un aptver gandrīz visus vides sektorus. Piemēram, klimata pārmaiņas aptver arī ar plūdu riskiem saistītās problēmas, kas jau aprakstītas sadaļā „Ūdens resursi”. Lai samazinātu informācijas dublēšanos, sanāksmes dalībnieki vienojās jautājumus, kuru radīto problēmu novēršanā galvenā loma ir klimata pārmaiņu finanšu instrumentiem, detalizēti izklāstīt VPP2020 sadaļa „Klimats”, Savukārt jautājumus, ko finansē no citiem instrumentiem, aprakstīt attiecīgajās sadaļās.

Sanāksmes dalībnieki vienojās iesniegt VARAM papildu materiālus, kā arī turpināt diskusiju elektroniskajā vidē. Vairums atsūtīto komentāru tika iestrādāti sadaļas tekstā.

9. VPP2020 sadaļas „**Bioloģiskā daudzveidība**” sabiedriskā apspriešana notika 2013.gada 31.maijā, VARAM telpās.

Sanāksmes sākumā tika diskutēti ar VPP2020 projekta horizontālajām nodaļām saistīti jautājumi, jo šajās nodaļās ietverti vispārīgie jautājumi, kas skar arī nodaļu „Dabas aizsardzība”. Horizontālie jautājumi tiek skatīti VPP2020 sākumā un nodaļās uz tiem nav paredzētas atsauces, līdzīgi arī ar pamatnostādņem saistītie attīstības plānošanas dokumenti tiek ietverti pašu VPP2020 pirmajā nodaļā. Sanāksmes sākumā tika izskatīti arī tālākie ar pamatnostādņu sabiedrisko apspriešanu saistītie jautājumi, tai skaitā SIVN Vides pārskata ziņojuma saturs un gatavība.

Saistībā ar sadaļu „Dabas aizsardzība” cita starpā apspriesti tādi jautājumi kā finansējums, zinātnes potenciāla iesaistīšanas nepieciešamība, dabas aizsardzība un mežsaimniecība, saistība ar ainavu un zemes dzīļu politiku.

Sanāksmes materiāli un piezīmes pieejamas VARAM mājas lapas sadaļā Kalendārs (31.maijs). Sanāksmes dalībnieki tika aicināti iesniegt savus priekšlikumus arī rakstiski.

10. Paralēli VPP2020 projekta izstrādei atbilstoši likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” notika arī pamatnostādņu stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma Vides pārskata sagatavošana.

11. Diskusiju galvenie secinājumi:

Lai nodrošinātu NAP2020 mērķu sasniegšanu, vienlaicīgi saglabājot Latvijas vides kvalitāti un palielinot dabas kapitālu, nepieciešama daudz labāka vides jautājumu integrācija citu nozaru stratēģijās un plānos, lielāka pašvaldību atbildība par vides jautājumu risināšanu savā teritorijā un plaša uzņēmēju un sabiedrības līdzdalība vides jautājumu risināšanā. Šādu mērķu sasniegšanai vajadzīgi gan jauni instrumenti, gan jau esošo instrumentu plašāka pielietošana – kā piemērus var minēt zaļo ekonomiku, zaļo iepirkumu, dažādus ekonomiskos instrumentus. Jāapsver LVAF līdzekļu tiešāka sasaiste ar vides problēmu mērogiem un to risināšanas izmaksām. Nozīmīgi ir palielināt vides institūciju kapacitāti, tai skaitā pašvaldību līmenī, lai forsētas ekonomiskās attīstības rezultātā nepasliktinātos iedzīvotāju dzīves apstākļi.

Nākamajā politikas plānošanas periodā Latvijā ir obligāti jānodrošina atbilstošs vides monitorings, kura problēmas šodien tieši saistītas ar nepietiekamo finansējumu, jo monitoringa plāni Latvijā atbilst visām starptautiskajām un nacionālajām prasībām. Jāturpina

sabiedrības izglītošana vides jautājumos un tās iesaiste videi draudzīgu pasākumu īstenošanā. Pašlaik Latvijā ir tikai viena vides zinātnes institūcija, kas galvenokārt darbojas jūras pētniecības jomā - LHEI, tomēr regulāri zinātniskie pētījumi nepieciešami arī citiem vides jautājumiem. Tāpēc VPP2020 aptvertajā laika periodā jautājums par jaunas zinātniskās institūcijas izveidi iegūst jaunu aktualitāti, arī domājot par ES 7.Zinātnes ietvarprogrammas doto iespēju pilnīgāku izmantošanu.

Tāpat kā laikā līdz 2020.gadam svarīgi jautājumi tika atzīmēti zemes dzīļu un pazemes ūdeņu aizsardzības un izmantošanas attīstība, mazo upju aizsardzības stratēģija, jūras krastu erozijas risku mazināšana

Vides politikas pamatnostādņu 2013.-2020.gadam vides pārskata sabiedriskā apspriešana VARAM, 23.jūlijā 15:00

Atklāj Jurijs Spiridonovs, VARAM Valsts sekretāra vietnieks vides aizsardzības jautājumos
Šodien esam iecerējuši runāt par Vides Politikas Pamatnostādņem 2014.-2020.gadam (turpmāk – VPP2020) un VPP2020 vides pārskatu.

Sabiedriskās apspriešanas process ir samērā garš – no publicēšanas brīža ir 40 dienas, kuru laikā sniegt komentārus - ja neesat snieguši komentārus līdz šim, tos varat turpināt sniegt. Ceram uz diskusijām un komentāriem – tos atspoguļosim gala dokumentā. Prezentācija būs publiski pieejama.

Ievads

Sāksim ar dokumenta mērķi – mēs runājam par koncepciju, kurā veidojam pasākumu kopu, kas beigās padarītu cilvēka dzīvi vienkāršāku, labāku un zaļāku. Esam formulējuši mērķi, par kuru esam saņēmuši iebildumus no LPS par to, ka iedzīvotājam nav jāpiešķir tiesības dzīvot, bet gan iespējas, taču šajā brīdī svarīgākā ir doma, kas slēpjas zem šī mērķa, nevis valodas semantika. Doma ir tāda, ka mums ir svarīgi nodrošināt iespējas vai tiesības izvēlēties kaut ko zaļāku. Tas ir viens liels mērķis, apakšā ir vairāki citi mērķi, kas varbūt nav tik radikāli zaļi kā kādam gribētos, bet mēs daudz runāsim par lietām, kuras nav saistītas ar koncepciju „*dzīvosim bez ekonomikas un paskatīsimies, kā mums ies*”, bet mēs runāsim par to, kā šie zaļās ekonomikas principi būtu izmantojami normālā ekonomiskajā attīstībā.

Atgādināšu par NAP2020 – tā galvenais uzstādījums ir ekonomiskais izrāviens, šajā sakarā svarīgs uzsvars šajā dokumentā ir uz zaļu un sakoptu valsti – pēc tā mēs vadāmies, to mēs gribētu redzēt. Redzam pamatā šo zaļo komponenti, kas ir svarīga, bet ar attiecībā uz „sakoptu” mēs saprotam ko vairāk par Lielo talku, mēs redzam lielu darbu ar likumdošanas izmaiņām, jo sakopšanas process jāsāk no regulējuma. Mūsu izsludinātajā dokumentā ir vairāk nekā 14 jomas, kurās tiesiskais regulējums vispār nepastāv lielās lietās, kas sarežģī dzīvi gan pašvaldībām, gan uzņēmējiem un iedzīvotājiem. Tas, kas ir dokumenta saturā – tematiski ir iezīmētas galvenās sadaļas – jauna un iepriekš nebijusi komponente ir sadaļa „Horizontālie jautājumi”, kas attiecas uz sabiedrības informēšanu, kuras ir saistītas ar pētniecību. Salīdzinājumā ar iepriekšējo versiju, tās daudz plašāk parādās šajā dokumentā. Vēl, kas mums ir svarīgi šajā procesā, ir kopsavilkuma informācija, pie kuras papildināšanas tiek strādāts – arī pēc šodienas mums būs papildinājumi pie kopsavilkuma informācijas. Beigās mēs gribētu redzēt īsu un koncentrētu papildus dokumentu, kas īsi un stratēģiski aprakstītu VPP, dotu stratēģisku skatījumu, uz ko mēs virzāmies - šis dokuments neaizstāj VPP, bet ļaus sabiedrībai izprast ieceres, kuras plānots īstenot dažādās jomās.

Šajā dokumentā mēs gribētu redzēt aprakstu par Latvijas dalību starptautiskās organizācijās, konvencijās utt., lai lasītājam/lietotājam būtu plašāks priekšstats par to, kuras ir tās starptautiskās saistības, par kurām tik bieži tiek runāts un kas ir tie iemesli, kuru dēļ mēs

konkrētās situācijās neīstenojam savu nacionālo politiku, bet gan globālu politiku. Šeit mēs nerunājam tikai par ES – mums ir starptautiskas konvencijas, kas saistītas ar ANO procesiem, ar kuriem Latvijai kā dalībvalstij ir saistītas rīcības un pienākumi, arī normatīvo aktu līmenī.

Vides zinātne/izglītība – par to mēs iepriekš runājām vismazāk, bet šobrīd uz to esam ļoti noskaņoti. Ir nepieciešams ar to detalizētāk pastrādāt, rast labākos risinājumus, lai beigās tas produkts, kuru Latvijas zinātnieki dod vides, dabas un klimata aizsardzībai būtu lielāks un labāk pielietojams – veidojot politiskos dokumentus un normatīvos aktus.

Šajā dokumentā ūdens resursu kontekstā akcentējam ne tikai virszemes vai pazemes ūdens resursus, mēs minam arī Baltijas jūru, jo tajā notiekošie procesi atšķiras no tiem jautājumiem, kas saistīti ar ezeru vai upju pārvaldību.

Šajā dokumentā mēs ļoti maz slēpjam - tajā iezīmētas galvenās problēmas, kuras sadarbībā ar departamentiem un iesaistītajiem partneriem esam spējuši identificēt un izprast pēdējo gadu laikā. Šeit minēts viss, ko zinām par problēmām jomā pēdējo gadu laikā. Ne vienmēr ir zināms, kā situācijas atrisināt, bet mums bija būtiski iezīmēt šo problēmu vietu šajā dokumentā, nevis teikt, ka kādā jomā mums viss ir kārtībā un mēs par to klusēsim, bet gan norādīt, ka šis ir mums svarīgs jautājums, kurā mums ir jāiedziļinās. Vēl viens jauninājums - šī dokumenta sastāvā ir arī vides monitoringa pamatnostādnes, līdz ar to gan kopējais politiskais redzējums uz aktuālākajiem jautājumiem vides aizsardzībā un arī nepieciešamās darbības saistībā ar monitoringu iekļautas vienā dokumentā.

Galvenās reformas, kuras ir publiski izskanējušas:

1) Dabas resursu nodoklis – ar to ir interesanta situācija, jo tas tiek iekļauts valsts budžeta ieņēmumos un tālāk tiek tērēts vispārējiem valdības izdevumos, izņemot aptuveni 20% - tas attiecas uz balsts daļu. Savukārt, attiecībā uz pašvaldību daļu, tad lielās pašvaldības reizēm saņem pat gadā tikai 10 000 LVL – viņi nevar sūdzēties, ka viņiem trūkst rūpnieciski uzņēmumu – bet tas ir saistīts arī ar to, ka šī uzskaites sistēma (kāda veidā nodoklis tiek nomaksāts pašvaldībām) šobrīd nestrādāt pilnībā un neattaisno šī nodokļa mērķi. Šis nodoklis, atšķirībā no daudziem citiem, ir sodošs mērķis – ja jūs veicat pasākumus, lai novērstu piesārņojuma rašanos, jūs šo nodokli nemaksājat. Šajā ziņā ir svarīgi nodrošināt, lai DRN atgriežas atpakaļ vides un dabas pasākumos, lai tas veicinātu atjaunošanās procesus, kas nepieciešami dabai un videi saistībā ar tai nodarīto kaitējumu. Šajā ziņā mums ir svarīgi nodrošināt, lai iemaksātais DRN atgrieztos dabas un vides pasākumos, lai tas veicinātu atjaunošanas procesus, kuri nepieciešami dabai un videi saistībā ar tām nodarītu kaitējumu.

2) Zemes dzīles – zemes dzīļu izmantošanas jomā trūkst regulējuma; sen dažādu apstākļu dēļ nenotiek plānveidīgi pētījumi par zemes dzīlēm, tādēļ pēdējā laikā maz zinām, kas mums pieder, kas atrodas zem zemes. Mums ir brīnišķīgi vēsturiskie krājumi ar ģeoloģisko informāciju, kas ir pieejami Latvijā vienā eksemplārā, kas nav digitalizēti vai apstrādāti un tādēļ ir pieejami sarežģītā veidā. Par to mums ir jāsāk runāt, jo tā ir nacionālā bagātība, kuru vajag pienācīgi uzturēt, ja no tā gribam iegūt ekonomisku labumu.

3) Depozītu sistēma dzērienu iepakojumam – ar nozarēm ir parakstīts sadarbības memorands par sistēmas ieviešanu. Tas ir viens no nozīmīgākajiem pasākumiem, pie kuriem ministrija strādā.

4) Ūdenssaimniecības pakalpojumi – jautājums par to, ka ūdens resursi tiek ne tikai sargāti, bet arī tiek lietoti ikdienā dažādos veidos. Svarīgi saprast, ka Latvijā šobrīd nav vienota regulējuma, kas noteiktu, kādā veidā šī nozare darbojas. Šādi normatīvie akti ir citās jomās, bet ūdenssaimniecības jomā nav. Tas sarežģī dzīvi daudziem un apgrūtina pašvaldību darbu un to esam iecerējuši mainīt.

5) Lietišķās ekoloģijas institūta izveide – tas nav jāsaprot kā pieņemts fakts ar konkrētu shēmu, bet mēs piedāvājam Latvijas zinātniskajai sabiedrībai primāri padomāt par to, ka varbūt ir brīdis labāko spēku konsolidēšanai vienā spēcīgā institūtā. Nevis strādāt dažādos institūtos, bet strādāt kopā. Ir skaidrs, ka vides un dabas nozarēs trūkst pētījumu par to, ko mēs sargājam un ar kādiem paņēmieniem tas būtu jādara. Pat, ja šādi pētījumi ir, parasti tos īsteno projektu veidā. Diemžēl tikai noteiktā mazā teritorijā vai teritorijā, kas saistīta ar citu valstu interesēm. Uz jautājumiem par to, kādēļ noteiktas tieši tādas un ne savādākas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas robežas, mēs gribam atbildēt ne tikai ierēdņu valodā, bet arī zinātnieku valodā.

Runājot par konkrētiem pasākumiem – saistībā ar horizontāliem jautājumiem gribētu minēt, ka mūsu aicinājums pievērsties teritorijas attīstības plānošanas jautājumiem dabas un vides aizsardzības kontekstā nav saistīts ar papildus administratīvo slogu, ko mēs kādam gribētu uzticēt. Mēs gribētu meklēt labākos risinājumus, kādā veidā mēs varam noteiktas lietas paredzēt savlaicīgi, izvairoties no laikietilpīgām procedūrām nākotnē. Piemēra pēc jūs ziniet, ka IVN procedūra ir diezgan liela un apjomīga – dārga gan valstij, gan uzņēmējam. Mums ir jāsaprot, ka ne visos gadījumos mums ir jānonāk līdz tam, ka mēs ejam IVN procedūru. Vienkāršāk būtu jau pašā ter.pl. izstrādes laikā pateikt, kādas konkrētas darbības noteiktās teritorijās nav īstenojamas un netiek īstenotas. Tas ietaupītu visiem laiku tālākā procesā.

Zaļais publiskais iepirkums – koncepcija visiem ir zināma, bet sarežģījumi ar šo koncepciju ir diezgan ievērojami, jo standarta metodes, kādā veidā mēs strādājam ar tematu, ir diezgan sarežģītas, kaut arī vizuāli šķiet vienkāršas. Mums sen ir piedāvājums piešķirt lielāku punktu skaitu tai produkcijai, kura ražošanas procesā radījusi vismazāk CO2 emisijas vai arī alternatīvi vērtēt transporta plūsmu (cik transporta ķēde radījusi emisijas) un tādā veidā piešķirt vairāk vai mazāk punktus iepirkuma procesā. Tas nav tik vienkārši kā šķiet, jo šādā procesā mums ir jāsaprot, kādā veidā ir ražotas Ķīnā izgatavotās preces vai arī mums jāsaprot, kāda ir patiesā loģistikas ķēde – ka tas nenāk no noliktavas, bet patiesībā ir atnācis no kādas citas valsts. Tas, ko gribam izdarīt, ir izstrādāt principus un paņēmienus, kurus varētu droši izmantot iepirkuma procedūrā, par kurām pēc tam nebūtu nebeidzami daudz sūdzību un kuras netiktu apstrīdētas tiesā. Pie tā noteikti jāstrādā kopā ar Iepirkumu Uzraudzības Biroju.

Monitoringa sistēma – gribētos, lai vienā brīdī, aizejot uz LVĢMC vai CSB mājas lapu, mēs varētu iegūt ticamus statistikas datus par situāciju dažādās Latvijas vietās dažādos vides un dabas aspektos. Tāpēc jāstiprina šī sistēma, lai mēs iegūtu ticamu informāciju un iegūtos datus varētu izmantot dažādos citos procesos.

Vides ekonomiskie instrumenti – tuvāko divu nedēļu laikā mani kolēģi sagatavos priekšlikumu DRN nodokļa paaugstināšanai, kā arī DRN objektu skaita paplašināšanai. Tas nozīmē to, ka mēs gribēsim, lai DRN samaksā vairāk un par lielāku produkcijas vai procesu apjomu kā līdz šim. Tas ir saistīts ar šo pasākumu – tas nav kāda spiediens, tas nav Eiropas spiediens, bet jāsaprot, ka objekti mainās, mainās arī valsts risinājumi attiecībā uz nodokļu sistēmas darbību. Esam aicinājuši FM un VID pārskatīt līdzšinējo praksi par to, ka pašvaldības samaksāto DRN saņem tikai tad, kad nodokļu maksātājs ir pilnībā norēķinājies ar valsts budžetu. Mēs aicinām uzreiz, pēc jebkuras naudas summas saņemšanas, to dalīt proporcionāli un pašvaldībām izmaksāt uzreiz pēc līdzekļu saņemšanas proporcijā, kas noteikta likumā.

Lietišķās ekoloģijas institūts – lūdzu neuztvert to tā, ka esam iecerējuši sargāt kādus zinātniskos institūtus zem sava jumta. Mums tas nav galvenais – daudz svarīgāka mums ir šo pētījumu un zinātniskās bāzes konsolidācija. Svarīgi ir tas, lai visi saprotam, ka, jo stiprāks ir institūts, jo lielāks ir tā bāzes finansējums. Mazi pētniecības institūti nozīmē to, ka viņiem būs grūta dzīve arī nākotnē, jo mazs pētniecības apjoms un neliels publikāciju skaits nozīmē mazāku bāzes finansējumu.

VPP2020 Tematiskās sadaļas:

Zemes dzīles – ģeoloģijas sakarā teiktais attiecas uz visu sadaļu, tā tiešām ir liela un būtiska lieta, kas mums valsts pārvaldē ir jāatrisina – mums jādod normāli spēles noteikumi. Attiecībā uz struktūru – VPP2020 nav sadaļas „Atkritumi” tādēļ, ka mums ir Valsts atkritumu plāns un mēs negribam vides politikas sakarā atkritumus uztvert kā atkritumus, bet mēs gribētu skatīties uz šo jomu kā uz otrreizējiem materiāliem. Ja mēs nesākam no vides politikas pamatdokumentiem, tad mums ir problēmas – mēs diez vai pārmācīsim cilvēkus domāt savādāk, ja paši nelietosim pareizu terminoloģiju. Galvenie pasākumi atkritumu apsaimniekošanā izriet no Valsts atkritumu plāna.

Dabas aizsardzība – mums ļoti svarīga ir kartēšana, kur nepieciešams sākt normālu sugu un biotopu kartēšanu, lai mēs zinām, kur kas atrodas un lai varam noslēgt N2000 tīkla plānošanu. Tad varam pateikt, vai šobrīd noteiktās robežas ir tādas, kurām tādām jābūt, vai tās būtu jāpārskata. Mēs esam saņēmuši LPS iebildumus saistībā ar šo, bet mēs gribētu lielāku pašvaldību iesaisti ĪADT apsaimniekošanā. Šajā gadījumā mēs nerunājam par naudu, bet par to, ka zeme ĪADT bieži nepieder DAP – tā pieder pašvaldībām un privātpersonām. Mums ir svarīgi, lai visi spēlētāji, kas atrodas pie aizsargājamām teritorijām, sastrādājas un beigās mēs sasniežam normālu rezultātu. Normāls rezultāts ir tas, ka varam izskaidrot zemes īpašniekiem un sev pašiem, ko mēs konkrētajā teritorijā esam darījuši (piemērs par Līgatni). Šajā kontekstā runājam par esošo finanšu resursu izlietojuma uzlabošanu. Perspektīvā mums ir jāpanāk uzlabojums arī ĪADT apsaimniekošanā. Rādītājs, kas to raksturo, ir labvēlīgs aizsardzības statuss un tāpēc mums ir pasākumi, kuri ir vērsti uz šo – jūs ziniet, ka pirms nedēļas ir publicēta informācija par situāciju ar pēdējo pārskatu, kas raksturo šo statusu un ir redzams, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo novērtējumu dabas aizsardzībā mums iet sliktāk un mēs nekļūstam *zaļāki*. Tas, kas mums ir svarīgi, ir jāsaprot, ka mums ir jāatgriežas kaut kad atpakaļ, par cik mums ir jāatrisina lietas arī DAP saistībā ar mežu ciršanu utt.– tas viss ir vērsti uz to, lai beigās šīs teritorijas būtu apsaimniekotas normāli.

Gaisa aizsardzība – smaku pārvaldība ir centrālais jautājums un ar smakām saistītais regulējums, kas skar vairākas pašvaldības. Lielākā aglomerācija Rīga un attiecīgi Rīgā nepieciešams aktualizēt kvalitātes uzlabošanas rīcības programma, cita starpā saprotot, ko mēs darām ar ostas teritoriju, kādā veidā šis process turpmāk attīstīsies.

Klimata pārmaiņu jautājumi – no vienas puses mērķis ir ārkārtīgi ambiciozs – SEG emisiju samazinājums. Tas, ko mēs saprotam, ka nevaram izdarīt, protams, ka varam aizliegt kaut kādas darbības, kaut kādus procesus, bet tas ekonomiski nav attaisnojami. Tas, ko mums vajag izdarīt, ir veikt tehnoloģiju platforma, kas piedāvātu uzņēmējiem iespējas uzlabot procesus tādā veidā, kas dotu lielāko efektu SEG emisiju samazināšanā. Arī saistībā ar mežu nozari – jūs ļoti labi saprotiet, ka dažādiem kokiem ir dažāda CO2 piesaiste un arī tur mums ir iespēja nevis ieguldīt papildus resursus vai atmežot papildus platības, bet iegūt lielāku efektu vienkārši izmantojot citus kokus. Tas ir tas, par ko mums ir jārunā. Vēl viens bloks ir jautājums par pielāgošanās klimata pārmaiņu sekām – šeit runājam par pretplūdu pasākumiem un krasta eroziju. Mums ir jāpārliecina teritorijas, kas ir potenciāli apdraudētas.

Ūdenssaimniecība – jautājums par regulējumu. Viens liels pārmaiņu elements ir tajā, ka ierosinām neregulēt mazo ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifus. Šis likumprojekts ir diskusiju procesā un par to ir jādiskutē, bet tas noteikti varētu atvieglot dzīvi mazajiem ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzējiem. Attiecībā uz Baltijas jūru – liels jautājums ir par jūras stratēģijas izstrādi. Šajā kontekstā ir jāsaprot, kādā veidā valsts pozīciju attiecībā uz dalību HELCOM un kuģošanu – kā samazināt emisijas no kuģiem un kādiem kuģiem ļaut kuģot Baltijas jūrā – šis ir ļoti ekonomisks jautājums. Mums ir jāsaprot, kādā veidā mēs varam veidot kopēju valsts pozīciju, ņemot vērā vides un ekonomiskos aspektus.

Pretplūdu pasākumi – viens būtisks rīks, kuru esam iecerējuši attīstīt, ir plūdu riska informācijas sistēma, kas izmantojama gan plānošanas posmos, gan iedzīvotājam pašam varētu būt iespēja apskatīties, vai tā teritorija, kur viņi taisās ko darīt, atrodas riska zonā vai nē. Tas ļautu mums vieglāk noteikt investīciju vietas – šobrīd naudas trūkuma dēļ mēs neesam bijuši īpaši izvēlīgi, bet, ja finansējums pieaug vai parādās jauns finansējums, mums jābūt skaidrībai un savām prioritātēm – kur un ko mēs gribam darīt.

Vides piesārņojums – kā daļai no ES, NATO un citām organizācijām, mums ir jāsaprot, vai esam spēcīgi rīkoties mazu vai lielu avāriju gadījumā. Mums ir bijušas vairākas starptautiskas mācības un mēs redzējām, ka mēs neesam spēcīgi. Mums šajās mācībās iet jautri, bet secinājumi no tām priekš mums var būt negatīvi. Mums ir jāiegulda papildus resursi, lai izvairītos no lielām situācijām (piemērs par Olaines ugunsgrēku). VARAM ir jāprot iesaistīties glābšanā, dodot padomu un veidojot zināšanu centru, kas varētu krīzes situācijās novērst problēmas.

Piesārņoto vietu sanācija – jāsāk no sākuma, jāapzinās līdz galam, kuras vietas ir piesārņotas un par kādu nopietnības līmeni tiek runāts. Piesārņoto vietu reģistrā ir piesārņotas vietas ar 1m2 platību – īstenībā tur ir sajauktas mērvienības un neviens nav pārbaudījis. Bet problēma ir tāda, ja gribam nopietni izturēties pret jomu, kuru pārvaldām, ir jāsaprot ar ticamas informācijas savākšanu.

Radiācijas drošība – divas daļas, kas ir nozīmīgas Latvijas kontekstā. Pirmā no tām ir Baldone, kur atrodas vienīgā šāda veida būve Latvijā, kur glabājam radioaktīvos atkritumus – kamēr Liepājas metalurģs bija aktīvs, papildinājumi mūsu krājumiem bija aptuveni reizi nedēļā, tāpēc, ka metāliem, kas tiek ievesti no ārzemēm, mēdz gadīties neliels radioaktīvs fons. Jautājums ir par to, ka mums ir pastāvīga radioaktīvo materiālu plūsma un mums ir jāzina, kā pret to attiekties. Objekts nav pilnībā novecojis, bet tam nepieciešamas investīcijas. Mums ir arī jāzina, kā palīdzēt pašvaldībai, kurai padomju laikos mēs šādu objektu esam *uzdāvinājuši*. Tikpat interesants ir jautājums par Salaspils kodolreaktora likvidēšanu un iespējamās zinātniskās kapacitātes veidošana ap to.

Vides monitorings – to veicam, jo mums ir nepieciešama ticama informācija tālāko lēmumu pieņemšanai. Ja mums šāda informācija ir, mums ir vieglāk pieņemt lēmumus, kuri ir ticami, ja informācija nav, mēs diemžēl pieņemam lēmumus tāpēc, ka mēs vienkārši tā domājam. Tāpēc monitoringa sistēmas attīstīšana ir prioritāra lieta – svarīgi, ka tai jābūt nepārtrauktai, lai šie dati būtu ticami.

Diskusija

1) Aigars Dudelis, Latvijas Valsts meži – ikdienā strādāju ar meža apsaimniekošanas plāniem – pavisam īsi - kāda būs tālākā virzība? Esam iesnieguši priekšlikumus, vai mēs dabūsim atpakaļ?

J. Spiridonovs – mums jāgaida noteikti 40 dienas, lai ienāktu visa iespējamā pakete. Bet, tā kā ir saņemti konkrēti priekšlikumi, diez vai Jūs komentējāt, piemēram, radiācijas sadaļu, es aicinātu departamentu atrast iespēju un laiku pēc iespējas īsākā laikā uzsākt sarunas. Es domāju, ka tas ir pāris nedēļu jautājums, lai satiktos un izrunātu priekšlikumus. Iniciatīva nāks no mums.

2) Pēteris Lakovsis, Agrārās ekonomikas institūts – jautājums par problēmu prioritizēšanu – VPP2020 cerēju atrast prioritāri noteiktas ar lauksaimniecību un vidi saistītās problēmas. Kādas ir aktuālākās problēmas - ūdeņu apsaimniekošana vai mežu, zālāju apsaimniekošana? Prioritizēšana šeit neparādās, problēmas ir vairāk uzskaitītas.

J. Spiridonovs – Es atbildot uz šo atgriežos pie slaida, kur teicu 5 lietas, kur esam publiski pateikuši, ka tie ir prioritārie virzieni, kuros mēs ejam. Ir jāsaprot, ka arī vides nozare ir tāda, kur atsevišķi priekšmeti ne tuvu nav viens otram – mums ir jautājums par jūras krasta eroziju un Baldones radioaktīvajiem atkritumiem. Es nevaru pateikt, kas ir vairāk prioritārs, jo šīs lietas nav salīdzināmas. Ņemot vērē ierobežotās personāla un finansiālās iespējas, šīs 5 lietas ir tās, kuras ir reālas. Katrā tematiskajā blokā iezīmētās lietas būtu jāīsteno, pretējā gadījumā tās līdz galam neīstenosies. Jautājums par to, kuras lietas būtu īstenojamas pirmās un kuras – pēc tam – ir vairāk gaumes jautājums.

J. Spiridonovs – vēl gribēju pateikt, ka publicēsim arī prezentāciju par IVN stratēģisko novērtējumu. Ja ir par to jautājumi, varam arī par to runāt. Es vienkārši piesaku, ka tāds materiāls arī ir, vēlreiz nestāstīšu, kas vides pārskatā rakstīts, bet galvenais - ja neīstenojam to, ko esam iecerējuši, mēs ne tikai neuzlabosim stāvokli, bet to pasliktināsim. Šis ir vēl viens apspriešanai pieejams dokuments.

3) Alda Ozola, Vides Konsultatīvā Padome – līdz piektdienai tiks noformulēts un iesniegts VKP atzinums un komentāri ir dažādi, bet svaigākie - nepatīk atsauce uz EPI, to vajadzētu ņemt ārā, jo tas ir ļoti kritiski vērtējams un labāk būtu izmantot citus datus par vides stāvokli. Lūdzam precizēt mērķi 6. un 9. lpp – nav skaidrs, vai mērķis ir saglabāt iespējami augstu [vides] kvalitāti vai saglabāt esošo vides kvalitāti?

Ir dažādi komentāri par rādītājiem – nav līdz galam skaidrs, kā tie veidojas; par sabiedrības līdzdalību un otro sadaļu – iespējams, dokumentu liekot kopā, būtiskas lietas ir izkritušas ārā, jo pie problēmām ir identificētas lietas kā nepietiekama sabiedrības līdzdalība un vides izglītības sistēma nedarbojas, bet nav paredzēti pasākumi problēmu risināšanai un nav rādītāju – vienīgais rādītājs bija mājas lapu apmeklējumu skaits, tā kā tur ir ļoti būtiski jāuzlabo.

Ir komentārs par Lietišķās ekoloģijas institūta izveidi – kopumā pozitīvi, jautājums par to, vai tas neveido konkurenci esošajiem.

J. Spiridonovs – par Lietišķās ekoloģijas institūtu – Salaspilī tiek īstenots liels projekts, kas beigās ļaus pārnest esošās kolekcijas uz jaunām oranžerijām. Kāpēc es to stāstu – mums būs jauks, moderns oranžeriju komplekss un aizmugurē fonā viņam atradīsies bioloģijas institūts – šī ēka un tās izskats labi raksturo, kāds ir bijis finansējums zinātnei un kāda ir zinātniskā kapacitāte. Mēs negribam iznīcināt vai izkonkurēt, bet gribam vietu, kur varētu iegūt ne tikai pētījumus par jūru, bet arī pētījumus par vidi un dabu. Pie tam mēs gribētu saņemt ne tikai šādus tematiskos pētījumus, bet varbūt arī metapētījumus, kuri šos visus pētījumus varētu salikt kopā. Tāpēc mēs labprāt padiskutētu ar kolēģiem no dažādām zinātniskajām institūcijām par to, kā viņiem liekas labāk. Mums likās, ka ir pēdējais brīdis pieteikt, ka mēs vēlamies iesaistīties zinātniskajā darbībā arī šādā veidā, jo šobrīd varam paļauties tikai uz LHEI, bet mēs gribētu atbalstu arī dabas un vides, smaku jautājumos. Mēs gribam, lai pētījumi būtu publiski pieejami – par pētījumiem mēs saucam arī bakalaura un maģistra darbus. Protams, ka esam saņēmuši komentārus, ka tas varētu izraisīt plaģiātismu, bet man šķiet, ka šobrīd ir diezgan grūti paslēpt savu bakalaura darbu. Pārsteidz, ka ir tik daudz

pētnieku, kuri kaut ko pēta par vidi, bet mēs par nožēlu ministrijā neesam redzējuši nevienu pētījumu / darbu – tas noteikti ir jālabo. Ja mums studentu grupa ģeogrāfijas fakultātē ir nolēmusi izstaigāt kādu upi un izpētīt krastus un, tad viņi izdomā šo informāciju paslēpt fakultātē kaut kur plauktā un ļaut mums viņu tur meklēt, tas nebūtu labs variants. Ja viņi ir ieguldījuši darbu, kuru mēs nekad nevarētu ieguldīt par budžeta līdzekļiem, mēs gribētu to informāciju šeit, ja tas mums ļaus kaut ko izņemt ārā. Institūta veidošana ir par to pašu – mēs gribam konsolidēt pētnieciskos spēkus vienā vietā.

4) Elita Kļaviņa, Vides Konsultatīvā Padome –gribētu papildināt – bija runa par monitoringa datu bāzēm – jo tās arī ir daudzām nevalstiskajām organizācijām (dabasdati.lv, ezeri.lv), to arī kaut kā veicināt, es jau saprotu, ka daži pētnieki tā kā „sēž” uz tiem datiem virsū, bet kaut kādas *zaļās* autortiesības viņiem var pasludināt.. Dati patiesībā ir izkaisīti un ļoti daudz, tikai viņi nav vienkopus.

5) Rita Zaļkalne, Dabas aizsardzības pārvalde – jūs minējāt, ka būtu nepieciešams pārskatīt IVN procesa nepieciešamību atsevišķās..?

J. Spiridonovs - biju teicis, ka IVN procesu mēs bieži ejam tur, kur pašvaldība jau sākotnēji zina, ka viņa nevēlas redzēt konkrētu ražotnes tipa apbūvi. Tas, ko ierosinu, ir nevis neveikt IVN, bet teritorijas attīstības plānojuma izstrādes laikā paredzēt tādus nosacījumus, kas vienkārši neradītu uzņēmējam jautājumus, vai viņš drīkst šeit kaut ko darīt. Ja, piemēram, pašvaldība pasaka, ka manā teritorijā nevar būt neviena ražošanas uzņēmuma – vienalga, vai tas ir pareizi vai nepareizi, tad mēs zinām, ka tur nav vērts iniciēt projektu. Process vienkārši nesāksies, nebūs tā, ka mēs ilgi tapināsim projektu un beigās nonāksim līdz tam, ka pašvaldība pateiks, ka neraugoties uz visu, mēs to negribam. Iespējams, ka no tā var izvairīties.

6) Alda Ozola, Vides konsultatīvā padome – kas notiek, ja mainās politiskā vadība?

J. Spiridonovs - tad mainās arī plānojums. Plānojums nav uz mūžu – to var mainīt. Ja, piemēram, Liepājā beidzot noskalos notekūdeņu attīrīšanas ietaises, noteikti būs jauns plānojums.

7) Gunta Lukstiņa, LPS – cik lielā mērā VPP2020 izstrādē piedalījušās citas ministrijas struktūrvienības?

J.Spiridonovs – 10%. Mēs tik lielā mērā neaiztiekam likumdošanu vai tos plānošanas procesus, kuri noteikti ar likumiem. Gribam pateikt, ka mums acīmredzot ir problēmas, kuras veidojas no plānošanas posma, un beigās, pie īstenošanas, rada sarežģījumus. Bet mēs nemeklējam un nepiedāvājam kaut kādus veidus, kā mainīt teritorijas attīstības plānojumus.

Gunta Lukstiņa, LPS – varbūt tieši vajag? Pašlaik pašvaldības izstrādā ilgtspējīgas attīstības stratēģijas ar telpisko perspektīvi, bet varbūt no šī ilgtspējīgas attīstības jēdziena tur varbūt kaut kā trūkst. Varbūt būtu vēlējums kopīgi padomāt, jo tagad teritorijas attīstības plānojums ir kļuvis vairāk kā zemes izmantošanas plāns / zonējums. Te es gribu vērst uzmanību varbūt parunāt ar attiecīgo departamentu par vides un ilgtspējīgas attīstības politiku, integrāciju tieši stratēģiskajā līmenī.

J.Spiridonovs – es piekrižu, bet es nedomāju, ka mums ir vērts runāt ar departamentu, tā vietā varbūt ir vērts runāt ar klientu – šajā gadījumā ar pašvaldībām. Ja ir ierosinājums, kā labāk integrēt dabas jautājumu plānošanu likumdošanas iniciatīvās, esam gatavi to uzklaust. Problēma ir tāda, ka pāris reizes esmu dzirdējis, ka mums jāparedz dabas attīstības procesi – es baidos, ka mēs neesam uz to spējīgi. Mēs nevaram pateikt uz priekšu, kuri biotopi kādā teritorijā augs pēc kāda laika, mēs nevaram garantēt, ka zaļās vārnas nemainīs dislokācijas vietu. Mēs būtu ieinteresēti padomāt par lietām, kā nevis ar naudas resursu ieguldīšanu, bet ar prātīgu sadarbību atrast veidus / modeļus, kā labāk vides lietas sasaistīt ar ekonomiskās

attīstības lietām. Es lasīju arī atzinumā, ko LPS sagatavoja, par ilgtspējīgu attīstību un, varbūt mēs esam saputrojušies, bet pašā ievadā mēs ilgtspējīgu attīstību arī traktējam kā sociāl-ekonomisko utt. izglītības procesu, tā kā tas nav pretrunā ar to koncepciju. Man ir jāatzīst, ka mums ir jāvadās no 1987.gada Brundtlandes ziņojuma formulējuma, kas paredz, ka ilgtspējīga attīstība kopumā ir vides aizsardzība. Šis nav zinātniskais darbs, kur apskatīt dažādu zinātnieku viedokļus, bet mēs skatāmies uz šo jautājumu caur normatīvo regulējumu, kurš pastāv caur tām konvencijām, kurās mēs esam iekšā. Tas nav pretrunā, ka ilgtspējīga attīstība var būt vēl kas. Mēs tomēr nepretendējam uz šī dokumenta lomu kā centrālajam Latvijas politikā - tam vajadzētu būt NAP2020 – liekas, kuru tur nav, ar VPP2020 atrisināt mēs nevaram.

8) Alda Ozola, Vides konsultatīvā padome – par ES fondu plānošanu – bija garas diskusijas par zaļās apziņas nacionālo programmu, bet VPP2020 nekur neparādās nekādi pasākumi/aktivitātes un plāni šajā jomā. Gribētos to redzēt.

J. Spiridonovs – sagatavojot nacionālās programmas attiecībā uz ES fondiem, tas ir iekšā, apņemšanās, kas mums bija, tās paliek. Mums būs jāsaista izstrādātie fondu dokumenti ar šo dokumentu. Pamatnostādnes papildinās ar šiem jautājumiem.

9) Ligita Vircava, LVGMC – VPP2020 kontekstā mēs runājam par reformām. Attiecībā uz depozītsistēmu – vai pēc 2015. gada pārējās pārtikas iepakojumu sistēmas ieviešana arī būs aktuāla?

J. Spiridonovs – jā. Jo mēs, runājot par zaļo iepakojumu, dzērienu kontekstā runājam par 3 iepakojumu veidiem – plastmasas pudelēm, alumīniju un stiklu. Igaunijā sākusies diskusija par kartona iepakojumu. Protams, būs arī citi jautājumi, sistēmu varēs paplašināt. Kas attiecas uz iepakojumu depozītu kā tādu, mums vienkārši jāpaskatās, vai cilvēki būs gatavi nest maisiņus atpakaļ nodot veikalā, vai viņiem vienkārši uzstādīt konteineru priekš plastmasas. Tas būs diskusiju rezultāts. Šobrīd mēs neesam redzējuši depozītu sistēmas tiešu saistību ar citu iepakojumu.

10) Ligita Vircava, LVGMC – par vides zinātnes jomu – veicināt akadēmiskās un praktiskās zinātnes pētījumu rezultātu izmantošanu, vai šajā sakarā arī akreditācijas izdevumi būs no valsts pamatbudžeta?

J. Spiridonovs – šobrīd zinātniskajās institūcijās bieži tiek pētīts tas, ko nevajag pētīt vai par izpētīto nevienam netiek stāstīts. Negribam runāt par papildu finansējumu, jo tas ir IZM jautājums, bet gribam, lai esam mērķtiecīgāki. Ja mēs kaut ko pētām, sākumā mēs gribētu, lai augstskolas parunā ar ministriju par to, kādas ir tās prioritārās lietas, par kurām trūkst informācijas un tad, kad šis pētījums ir veikts, mēs varētu pētījumu rezultātus redzēt. Tas varētu notikt to pašu profesiju ietvaros, kas ir šobrīd. Mēs neredzētu 150 pētījumus par atkritumiem, kur principā atkārtojas viens un tas pats nepārtraukti. Mēs gribētu ieraudzīt, iespējams, vairāk pētījumu par smaku problemātiku vai trokšņiem vai par tādām lietām, par ko mums tiešām pietrūkst laika savākt aprakstus par labākajām tehnoloģijām. Mani kolēģi, piemēram, diskutē par smaku noteikumiem, tas aizņem gadu, lai nonāktu līdz kaut kādam risinājumam. Tas ir jautājums par to, ka Polijas kolēģi vēršas pie mums pēc padoma, kā viņiem taisīt noteikumus. Tas nav tikai Latvijas gadījums, tas ir plašāks jautājums.

11) Līga Pakalna, Latvijas Universitāte – turpināšu par iepriekšējo jautājumu par pētījumiem. Ir skaidrs, ka komunikācija būtu jāuzlabo, bet kāds būtu tas vēlamais veids kā to darīt? Cik man zināms, LVM mājas lapā ir pieejamas iepriekšējo gadu tēmas pētījumiem, kas izstrādāti sadarbībā ar LVM, tad principā students var izvēlēties, sazināties un tad viņam tiek dota apstiprinoša atbilde – tas ir aktuāli vai nav. Kā būtu ministrijas gadījumā – arī būtu tās tēmas publicētas mājas lapā vai tā būtu individuāla saziņa ar augstskolām un universitātēm?

J. Spiridonovs – Jūs uzdodat ļoti pareizu jautājumu, no vienas puses tas ir vienkārši, no otras puses tas ir ārkārtīgi sarežģīti, jo mums ir ļoti interesanta valsts. Sāls ir tajā, ka man personīgi gribētos vairāk pētījumu par smaku problemātiku, bet vai Rīgas Tehniskajā vai Latvijas Universitātē ir pietiekami daudz zinātnisko vadītāju, kas būtu ar gatavi akceptēt šādus studentus? Šis ir jautājums. Zinātniskais vadītājs pasaka, kādus tematus viņš gribētu risināt – šeit veidojas problēma. Mums nav nepieciešama cieša komunikācija ar studentiem, bet drīzāk ar zinātnisko darbu vadītājiem un rektoriem, lai mēs varētu izdiskutēt, kā viņi nosaka šos prioritāros virzienus pie sevis. Jūs nāksiet tikai pie konkrēta cilvēka, kurš mācību procesā Jūs ir pārliecinājis, ka Jūs gribētu pie viņa rakstīt kādu zinātnisko darbu. Te mēs redzam problēmu - tas, ko mēs varam dot studentiem ir tas, ka esam atvērti attiecībā uz informācijas sniegšanu un sadarbību pētījumu izstrādē – to mēs varam izdarīt speciālistu līmenī. Mūsu mājas lapā ir kontakti un tas cilvēks, kurs jums liekas pietiekami augstā amatā un pārvalsta noteiktu jomu noteikti varēs atbildēt uz Jūsu jautājumiem. Bet, runājot par mērķtiecīgu darbību, ir svarīgi, lai mēs varētu studiju virzienā vai augstā līmenī ar rektoriem un zinātniskajiem vadītājiem mēs varētu nospraust prioritāro tematiku, kas mūs interesē un kas ir iespējama universitātē – šie divi procesi ir jāsasaista. Piemēram, es gribētu daudz vairāk pētījumu par radiāciju, bet diemžēl Latvijā to nav iespējams īstenot.

12) Pēteris Lakovskis, Latvijas Agrārās ekonomikas institūts – komentārs par minēto zinātnieku savstarpējo sadarbību un kapacitāti. Nezinu, kurā no dokumentiem tur arī ir izteikta atziņa, ka pētījumi nenotiek vēlamā virzienā, bet es domāju, ka vajadzētu minēt, ka, manuprāt, pētījumi ir notikuši, bet no ministrijas puses tie nav tikuši ņemti vērā un nav izmantotas šīs jaunās metodikas vai cita veida atziņas, kas ir ieteiktas. Katrā ziņā dokumentā tas ir vairāk vienpusēji pateikts – ka zinātnieku kapacitāte nav pietiekama.

J. Spiridonovs – tas, ka zinātnieku kapacitāte nav pietiekama, ir vairāk saistīts ar to, ka Latvijā ir pietiekami šaurs spektrs zinātnes, kuru mēs varam attīstīt ar savu kapacitāti kā tādu. Ja mēs runājam par vides nozīmi, mums vajag ļoti nopietnu fiziku, ļoti nopietnu ķīmiju – ļoti nopietnas jomas, kur Latvijā, piemēram, nav iespējams iegūt augstākas pakāpes izglītību vispār. Tas ir drīzāk par to. Kas attiecas uz to, ko jūs sakāt, es piekrītu, ka daļēji tā ir mūsu vaina, bet mums ir zināma veida kapacitātes limiti. Teorētiski jebkurš mans kolēģis vai aiziet uz jebkuras universitātes bibliotēku un pasēdēt dažus mēnešus un izlasīt visus darbus, kuri ir arhīvā, bet tas nav pareizi. Teorētiski, ja students ir pabeidzis maģistru, viņam ir secinājumu sadaļa un tur ir rekomendācijas, tad nebūtu slikti, ja rekomendāciju sadaļa tiktu nosūtīta tam, kam rekomendācijas ir izteikta. Ja tās ir izteiktas SIA „Zvaigznīte”, tad lai SIA „Zvaigznīte” dzīvo mierīgi, bet, ja, nedod dievs, tā ir izteikta ministrijai vai valsts pārvaldes iestādei, nebūtu slikti, ja universitāte nodrošinātu procesu, kas nosūta šo secinājumu daļu. Tas ļautu mums tālāk iepazīties ar pētījumu, ja mēs saprotam, kas tur ir kaut kas, kas mūs interesē. Bet nākotnē būtu daudz interesantāk redzēt vispārēju datu bāzi, kurā mēs varētu redzēt visus bakalaura un maģistra darbus, kas noteiktā laika periodā ir izstrādāti. Tas būtu ļoti interesanti – tas gan studentiem, gan pasniedzējiem uzliktu nedaudz lielāku atbildību par to, ko viņi raksta. Man nācās diezgan daudz recenzēt darbus un es aptuveni zinu, kādā pakāpē kas var notikt, ja zinātniskais vadītājs nepieskata. Tāpēc es domāju, ka tur ir gan mūsu vaina, gan ir arī objektīvi, kāpēc mēs to visu nevaram aptvert.

13) Pēteris Lakovskis, Latvijas Agrārās ekonomikas institūts – vēl viens komentārs par situācijas raksturojumu vides jomā. Es tomēr uzskatu, ka vides aizsardzības jomā būs tā, ka, meklējot to, kas ir prioritārs, skatīsies šo dokumentu vai pašas pamatnostādnes. Ir daudzas lietas, kas ir diezgan udeņaini aprakstītas, piemēram, dabas aizsardzības nozarē. Ja paskatās gaisa aizsardzību, tur ir jau precīzi grafiki pa gadiem, emisijas un kartoshēmas, tad dabas aizsardzībā vai ar augsnes resursiem ir diezgan tā vispārīgi, paņemtas kaut kādas izplatītākas problēmas Rietumeiropā un Centrāleiropā, piemēram, par lauksaimniecības zemju apbūvi, kas

reāli Latvijā ir 0,1% piepilsētās, kas, manuprāt, nav nacionāla mēroga vides problēma. Ir būtiski par to padomāt un precizēt. Vēl viena būtiska lieta - vai nu vispār nav nevienas vai ir ļoti maz atsaucis, no kurienes informācija ir ņemta. Tas vietām rada papildus jautājumus.

J. Spiridonovs – par atsaucēm es viennozīmīgi piekrītu – atsaucis ir svarīga lieta. Esam iekšēji diskutējuši, ka acīmredzot nepieciešama papildus statistika, papildus informācija par jomām. Mēs vienīgi esam izauguši dokumentā līdz 200 lapām, bet mēs padomāsim, kādā veidā mēs varam vai nu pielikumos vai citos materiālos atspoguļot papildus informāciju, jo es pilnīgi Jums piekrītu. Es gribētu panākt, lai šis dokuments ir tas, ko lasa tad, kad runā par vides politiku un viņam secīgi izlasa 5 lappušu kopsavilkumu, lai saprastu, par ko tas ir un tad aiziet uz tematisko sadaļu, kas interesē un tur var iegūt gan atsaucis, gan visu, lai saprastu ne tikai, kas ir šajā dokumentā, bet kas vispār ir ar šo jomu, jo es baidos, ka piespiest cilvēkus izlasīt 162 direktīvas mēs diez vai kādreiz varēsim. Mūsu realitāte ir tāda, ka mums tiešām ir daudz dokumentu, kas ietekmē mūsu darbību un acīmredzot mums kaut kādā veidā saprotamā kopsavilkumā cilvēkiem tas ir jāizskaidro. Bet es jums piekrītu, tas derētu - plašāk aprakstīt vai nu līdzīgi gaisa sadaļai vai nu līdzīgi citām sadaļām paplašināt materiālu, kas mums faktiski jau ir pieejams.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministra
pienākumu izpildītāja,
tieslietu ministre

Baiba Broka

Situācijas raksturojums vides aizsardzības jomā

1. Horizontālie jautājumi vides aizsardzībā

1.1. Ekonomiskie instrumenti vides politikas īstenošanai

VPP2015 īstenošanas periodā un VPP2020 plānošanas periodā būtisks ekonomikas instruments vides aizsardzībā ir ES fondu līdzfinansējums vides projektos, ko īsteno valsts, pašvaldības uzņēmēji. Dalība ES līmeņa instrumentos bieži ir bijusi ierobežota tikai ar kohēzijas politikas instrumentu izmantošanu.

Latvijā pagaidām nepietiekami tiek izmantoti uz tirgu balstīti vides politikas instrumenti, kas būtu sasaistīti ar vides politikas mērķu īstenošanu. Īstenojot „zaļās ekonomikas” principus, Latvijā ir jāuzsāk diskusija par nodokļu sistēmu attiecībā uz nodokļa objektu (piemēram, dabas resursu nodokļi *versus* darba resursu nodokļi). Līdz šim nodokļu jautājumos tika uzskatīts par pietiekamu strādāt tikai dabas resursu nodokļa (DRN) sistēmā. Lai gan arī ar elektroenerģijas nodokļa un akcīzes nodokļa degvielai starpniecību arī tiek pastarpināti panākti ieguvumi videi.

Būtiska problēma ir, ka DRN, kurš nav tikai fiskālais instruments, bet arī mērķorientēts instruments, maksājumu ieņēmumi netiek tieši novirzīti vides kvalitātes uzlabošanai, bet lielākā daļa no tā ieņēmumiem nonāk valsts budžetā, no kura tiek piešķirta dotācija LVAf (dotācija ir tikai daļa no iemaksātā nodokļa apmēra). Tāda pati pieeja ir arī sodu maksājumiem par pārkāpumiem vides aizsardzības jomā. Tajā pašā laikā valsts budžeta apakšprogrammā LVAf ieskaitītais finansējums ir nepietiekams vides problēmu risināšanai un efektīvai vides komunikācijai, iesniegto projektu skaits ir ievērojami lielāks par pieejamiem resursiem, un nav pieejams finansējums ilgtermiņa projektu īstenošanai vai projektiem, kuros būtu nepieciešams lielāks finanšu atbalsts¹.

DRN likmes ir periodiski pārskatāmas – tām jābūt vērstām uz videi kaitīgas rīcības ierobežošanu un resursu efektivitātes atbalstīšanu un veicināšanu. Jāatzīmē, ka daļa no samaksātā nodokļa nonāk pašvaldību vides aizsardzības speciālajos budžetos, un tām pašvaldībām, kuru teritorijā tiek iegūti dabas resursi vai veiktas piesārņojošas darbības, ir pieejami zināmi līdzekļi vides stāvokļa uzlabošanai, lai gan ne vienmēr tie ir pietiekami, kā arī ne vienmēr tie tiek izmantoti atbilstoši mērķim – vides aizsardzības pasākumu īstenošanai. Vienlaikus ir jāmaina kārtībā, kādā iekasētais nodoklis tiek pārskaitīts pašvaldībām, atbilstoši pastāvošai kārtībai pašvaldībai finansējums tiek pārskaitīts tikai tad, kad persona ir pilnībā norēķinājusies par DRN, tomēr atbilstoša kārtība būtu, kad visiem nodokļa maksātāja maksājumiem uzreiz tiktu piemērota likumā noteiktā proporcija.

Ar DRN apliekamo objektu grupas ir dažādas. DRN likmju efektivitāti par zemes dzīļu resursu izmantošanu nepieciešams plānošanas periodā rūpīgi izvērtēt un aktualizēt. Šobrīd ar DRN apliek 21 dažādu zemes dzīļu resursus, kuri pārsvarā ir bieži sastopamie derīgie izrakteņi. Tajā pašā laikā perspektīvie un neizpētītie resursi, ko nākotnē varētu iegūt, nav paredzēti šobrīd aplikt ar nodokli, kas plānojot tautsaimniecības attīstību, būtu jāņem vērā. Līdz ar to būtu nepieciešams apzināt situāciju uz izvērtēt nepieciešamību noteikt nodokļa likmes arī par perspektīvajiem iegūstamajiem zemes dzīļu resursiem. Par naftas ieguvu šobrīd valstī noteikta valsts nodeva.

---

¹ Piemēram, pasākumi, kuri būtu īstenojami saistībā ar Salaspils kodolreaktora demontāžu vai radioaktīvo atkritumu glabātavu „Radons”, ievērojami pārsniedz LVAf budžetu. Jāatzīmē, ka no ES fondiem nevar finansēt ar radioaktīvo piesārņojumu saistītos pasākumus.

Valsts pamatbudžetā tiek ieskaitīti arī maksājumi par vides aizsardzības valsts iestāžu uzliktajiem administratīvajiem sodiem par pārkāpumiem vides aizsardzībā un ieņēmumi no maksājumiem par videi nodarītā kaitējuma novērtēšanu, preventīvo, neatliekamo vai sanācijas pasākumu veikšanu un operatora, kura profesionālā darbība izraisījusi kaitējumu videi vai tiešus kaitējuma draudus, segtās preventīvo, neatliekamo un sanācijas pasākumu izmaksas, bet vides aizsardzības valsts kontrolējošajām institūcijām trūkst resursu inspektoru darba tehniskajai nodrošināšanai – degvielai, sakaru līdzekļiem utt.

LVAF ir valsts budžeta līdzekļu kopums vides aizsardzības pasākumu un projektu īstenošanai. Tā mērķis ir veicināt ilgtspējīgu tautsaimniecības attīstību, integrējot vides aizsardzības prasības visās tautsaimniecības nozarēs, lai nodrošinātu iedzīvotāju tiesības dzīvot kvalitatīvā vidē saskaņā ar valsts vides politikas pamatnostādņem, kā arī pietiekamus pasākumus bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai. LVAF finansiāli atbalsta privātpersonu un publisko tiesību juridisko personu īstenotos ar vides aizsardzību saistītos projektus. Pēdējos gados LVAF budžeta apmērs ir krasi mainījies. Saistībā ar ieviestajiem taupības pasākumiem valstī, sākot ar 2009.gadu, būtiski tika samazināts valsts budžeta dotācijas apjoms. LVAF budžeta apjoms no vairāk kā 12,8 miljoniem Euro 2008.gadā tika samazināts līdz 2,42 miljoniem Euro 2013.gadā (*plānotais*).

Pie šādas LVAF finansēšanas kārtības ir noteikts, paredzams finanšu apjoms un ir viegli plānot budžetu un projektu konkursus. Kā negatīvs aspekts minams, ka līdzekļu atlikums nepāriet uz nākamo gadu, projekti jāīsteno kalendārā gada ietvaros, kas var iespaidot projektu kvalitāti vai veicināt mākslīgu projektu sadalīšanu un atkārtotu iesniegšanu vairāku gadu garumā, tāpēc ir nepieciešams veidot finansēšanas modeli, kas paredz LVAF iespēju uzņemt ilgtermiņa saistības.

Nemot vērā pašreizējo dotāciju noteikšanas kārtību, Dabas resursu nodokļa likuma viens no mērķiem - finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus – netiek pilnībā īstenots caur dotācijām LVAF. Valsts pamatbudžetā ieskaitītās ar vides aizsardzību summas nedod tiešu ieguldījumu vides aizsardzībā. Uz šīs saiknes trūkumu ir norādīts arī Valsts kontroles revīzijas lietas Nr.5.1-2-6/2010 2010.gada 26.novembra ziņojumā „Videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas administrēšanas atbilstība normatīvo aktu prasībām un nodarīto zaudējumu kompensēšanas efektivitāte”. Cita starpā tajā ieteikts VARAM „izstrādāt mehānismu, kas ļautu izsekot saiknei starp valsts budžetā iekasētajiem zaudējumiem par videi nodarīto kaitējumu un veiktajiem pasākumiem vides atjaunošanai”.

Lai efektīvāk piesaistītu finanšu līdzekļus vides aizsardzībai un padarītu LVAF darbību efektīvāku, kā arī lai sakārtotu atbildības jomas, būtu veicamas vairākas izmaiņas LVAF darbībā, saistītajos fondos un finansējuma avotos. Būtu jāaktualizē budžeta apakšprogrammas, mainot to struktūru un prioritātes, ir iespējams uzlabot arī projektu finansēšanas kārtību. Lai nodrošinātu efektīvu budžeta apakšprogrammu īstenošanu, LVAF budžeta apmērs būtu saistāms ar dabas resursu nodokļa (u.c. vides aizsardzības) ieņēmumiem valsts pamatbudžetā iepriekšējos gados, maksājumiem par videi nodarīto kaitējumu un soda naudām par vides aizsardzības prasību pārkāpumiem. Šāda pieeja radītu loģisko sasaisti starp iemaksātajām summām un vides aizsardzībai novirzītajiem līdzekļiem.

Viena no finansējuma piešķiršanas iespējām ir LVAF budžetu veidot no iemaksām valsts vides aizsardzības speciālajā budžetā. Šāds princips LVAF bija piemērots tā izveidošanas sākumā. Šobrīd valsts speciālie budžeti nepastāv, tāpēc valsts vides aizsardzības speciālā budžeta izveide nebūtu saskaņā ar vispārējo valsts virzību budžeta veidošanas un struktūras jomā.

Otrs finansējuma piešķiršanas veids ir LVAF budžeta veidošana kā dotācijas no valsts pamatbudžeta. Finansējuma ikgadējā apjoma noteikšanas pamatprincips būtu LVAF budžeta ieņēmumus veidot kā valsts budžeta dotāciju no vispārējiem ieņēmumiem, dotācijas lielumu x gadā nosakot Latvijas vides aizsardzības fonda likumā kā līdzvērtīgu valsts budžetā $x-2$ gadā ieskaitītajam dabas resursu nodoklim, maksājumiem par videi nodarīto kaitējumu un soda naudām par vides aizsardzības prasību pārkāpumiem.

Ieviešot šādu finansēšanas modeli, tiktu īstenots dabas resursu nodokļa mērķis - veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus. Šāds fonda finansēšanas modelis kā labākais iespējamais ir ieteikts Valsts kancelejas pasūtītajā pētījumā „Valsts dibināto fondu sistēmas turpmākās attīstības modelis” (izpildītājs SAFEGE Baltija, 2011.).

Atzīmējama būtu iespēja, ka finanšu līdzekļi pāriet uz nākamo gadu, jo tad nav nepieciešams projektu īstenošanu veikt viena kalendārā gada ietvaros un iespējamais ilgtermiņa saistības. Piedāvāto pieeju iespējams ieviest uzreiz ar 2014.gadu vai arī pakāpeniski, vairāku gadu griezumā.

Savukārt, budžeta apakšprogrammas „Zivju fonds” mērķis ir nodrošināt līdzekļus zinātniskiem pētījumiem, kuri saistīti ar zivju resursu izpēti, piesārņojuma un dažādas saimnieciskās darbības ietekmi uz zivju resursiem, kā arī līdzekļus zivju atražošanas un aizsardzības pasākumiem, tai skaitā papildu līdzekļus Zivju fonda mērķim atbilstošiem projektiem, kurus saistībā ar to kompetencē esošiem uzdevumiem realizē valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības un citas atvasinātas publiskas personas, un konkrētiem normatīvajos aktos par Zivju fondu norādītiem pasākumiem, ko veic biedrības, kuru darbības mērķis ir saistīts ar zivju resursu izmantošanu un aizsardzību. Zivju fonda turētāja ir ZM, un tā finanšu līdzekļus administrē Lauku atbalsta dienests. Neskatoties uz to, ka Zivju fonds atrodas ZM pārziņā, zvejas un maksšķerēšanas noteikumu ievērošanu kontrolē VVD un DAP, kas ir VARAM pakļautībā esošas iestādes. Līdzekļi no Zivju fonda tiek piešķirti arī DAP.

Kā būtisks un efektīvs ekonomiskais instruments vides aizsardzības politikas jomā atzīmējams arī **zaļais publiskais iepirkums (ZPI)**. Ar ZPI palīdzību ir iespējams palielināt ilgtspējīgu preču un pakalpojumu ražošanu un patēriņu, veicināt sociālus uzlabojumus, panākt ietaupījumus budžetā.

Līdz šim ZPI īpatsvars kopējā publisko iepirkumu apjomā ir bijis salīdzinoši neliels (2010.-2013.gadam svārstās 4-5% robežās). Kā barjeras ZPI īstenošanai tiek minētas: informācijas un motivācijas trūkums augstā politiskā līmenī; Informācijas trūkums valsts pārvaldē un sabiedrībā; videi draudzīgu preču cenas parasti ir augstākas; jaunas preces prasa lietotāju uzvedības maiņu; īstermiņa budžeta veidošanas prakse, neņemot vērā ilgtermiņā izdevīgākās preces. Līdz šim rokasgrāmatas un vadlīnijas nav sekmējušas ZPI, tādēļ nepieciešams mainīt pieeju, motivējot un informējot par ZPI priekšrocībām augstā politiskā līmenī, valsts pārvaldē, sabiedrībā. Nepieciešams skaidrot ilgtermiņa budžeta plānošanas ieguvumus, dodot priekšroku ilgtspējīgām precēm un pakalpojumiem, pakāpeniski mainot uzvedības modeli, ieviešot ilgtspējīgas preces un pakalpojumus. Vienlaikus, ir nepieciešams izstrādāt atbilstošu normatīvo aktu regulējumu, nosakot priekšroku ilgtspējīgu preču un pakalpojumu iegādei publiskajos iepirkumos.

Normatīvais regulējums nostiprina ražotāju atbildības principa piemērošanu. Tas nozīmē, ka ražotāji ir atbildīgi par veselu rindu preču atkritumu atbilstošu apsaimniekošanu, tajā skaitā iepakošanas savākšanu un pārstrādi. Lielākoties šos pakalpojumus viņiem sniedz citi uzņēmumi uz līguma pamata. Tādējādi tiek īstenots ražotāju atbildības princips. Taču neskatoties uz to, daļa iepakošanas nonāk atkritumiem nepiemērotās vietās – mežos,

ūdenstilpju krastos, ceļmalās. Lai samazinātu un novērstu iepakojuma nonākšanu vidē, 2013.gada 23.aprīlī MK akceptēja **Koncepciju par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam**. Sistēmai jāsāk darboties 2015.gada 1.janvārī. Depozīta sistēmu Latvijā plānots ieviest gan atkārtoti lietojamam, gan vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam un t.i., PET, stikls, metāls – bezalkoholiskie dzērienu, alus, dzērieni ar zemu alkohola saturu (sidrs). Iepakojuma pieņemšanas punktos vai automātos varēs nodot nebojātas pudeles, bet vidē salasītās pudeles joprojām varēs nodot dalītās atkritumu vākšanas punktos. Depozīta sistēmas lielākais pluss, vienlaikus ar apkārtējās vides sakopšanu, ir iespēja savākt daudz tīrākas izejvielas nekā atkritumu dalītās savākšanas sistēmā, un tas ir izdevīgāk gan ražotājiem, gan iepakojuma pārstrādātājiem, un viegli atsver sākotnējos ieguldījumus sistēmas ieviešanā. Citu valstu pieredze ir pierādījusi, ka depozīta sistēma ir efektīvs patērētāju motivators un nodrošina būtisku izlietotā iepakojuma atgriešanas rādītāju uzlabošanu un vides tīrību. Tāpat sagaidāms, ka depozīta sistēmas ieviešanas rezultātā pēc trīs gadiem četras reizes samazināsies mežu, ceļu nomaļu un ceļmalas stāvvietu piegružojums, tādējādi proporcionāli samazinot arī izdevumus par šo vietu sakārtošanu un tīrīšanu.

1.2. Videi draudzīgas rīcības veicināšana

Videi draudzīga rīcība ir sabiedrības un katra indivīda motivēta rīcība profesionālajā un ikdienas dzīves darbībā vides problēmu identifikācijā un to novēršanā. Valsts līmenī to varētu attiecināt uz ilgtspējīgas attīstības un vides aspektu integrēšanu attīstības dokumentos, bet pašvaldību līmenī – uz vides sektora jautājumu integrēšanu pašvaldību attīstības un teritorijas attīstības plānošanas dokumentos un saistošajos noteikumos. Ja pirmie uzdevumi netiek veikti, tad arī nevar sekot to īstenošanas kontrole, rodas jaunas vides problēmas, nesaskaņas ar kontrolējošajām institūcijām un izpaužas sabiedrības neapmierinātība ar pašvaldību pieņemtajiem lēmumiem.

Pašvaldību līmenī nepieciešams plašāk ieviest brīvprātīgos vides mērķus – atbalstot pilsētu pievienojoties Pilsētu mēru paktam un ar to saistīto Ilgtspējīgas enerģētikas rīcības plānu izstrādi, pilsētā, veicināt zaļo zonu veidošanu pilsētās un zaļas infrastruktūras izveidi pašvaldībās. Arī pilsētu līmenī liela loma ir zaļa iepirkuma realizēšanai. Mazo pašvaldību līmenī nostiprinās ekociematu izveides prakse.

Uzņēmumu līmenī darbojas brīvprātīgās vides pārvaldības shēmas un ekosertifikācijas shēmas, tām nākamajā politikas plānošanas periodā jāpievērš lielāka uzmanība un jādod lielāks atbalsts. Uzņēmumu līmenī svarīgi ne tikai vides aspekti, bet arī uzņēmumu veiktā risku apzināšana un to novēršanas pasākumi – tehnoloģijas, bīstamo vielu apsaimniekošana, piesārņojuma novēršana. Kā viena no atraktīvām uzņēmējdarbības formām ir uzskatāms ekotūrisms, kas pieprasa videi draudzīgu pieeju un tehnoloģiju ieviešanu un to demonstrēšanu. Šajā sektorā Latvijai ir ievērojamas attīstības potences, sasaistot ekotūrisma ar pašvaldību ekonomiku un attīstību. Tiem uzņēmumiem, kuru plānotajai darbībai piemērots ietekmes uz vidi novērtējums, būtu jāapzinās, ka tieši novērtējums, kas tiek veikts darbības sākuma stadijā, ļaus izvēlēties tos risinājumus, kas radīs vismazāko ietekmi uz vidi.

Mājsaimniecību līmenī būtiska ir sabiedrības vides apziņas veidošana – gan izglītojot par ilgtspējīgu dzīvesveidu un videi draudzīgu patēriņu, gan iesaistot iedzīvotājus un atsevišķas mērķgrupas praktisku vides aizsardzības pasākumu īstenošanā, piemēram, atkritumu šķirošanā.

1.3. Vides politikas īstenošana citu nozaru politikās

Kopumā jāatzīmē, ka vides apsvērumi netiek pietiekami integrēti citu nozaru politikas plānošanas dokumentos, kā arī nepietiekami tiek kontrolēta to realizācija īstenošanas procesā, īpaši tādos sektoros kā lauksaimniecība, transports, enerģētika un pilsētvides attīstība. Daļēji to var izskaidrot arī ar laiku pēc 2009.gada notikušo institūciju konsolidāciju un to funkciju

optimizāciju. Nepietiekami vides aspekti un vides riski apzināti un integrēti teritorijas attīstības plānošanas procesā, kādēļ VPP2015 pārskata periodā pieauguši riski ne tikai videi, bet arī iedzīvotājiem. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes transformācija par apbūves teritoriju, kā arī strauja urbanizācija ir palielinājusi plūdu un ugunsdrošības riskus, strauja urbanizācija apsteigusi infrastruktūras attīstību, jaunos ciematos bieži nav atrisināti ūdensapgādes un kanalizācijas, atkritumu apsaimniekošanas jautājumi, bet celtniecības atkritumi daļēji palikuši tuvākajās mežmalās. Saistībā ar urbanizāciju agrākās piepilsētu lauksaimniecības zemju meliorācijas sistēmas tagad kalpo iedzīvotāju aizsardzībai pret plūdiem vai HES darbību, piemēram, Ikšķiles vai Ogres polderiem sen nav saistības ar lauksaimniecības zemju aizsardzību, tie aizsargā pilsētu iedzīvotājus, tomēr formāli skaitās meliorācijas sistēmu sastāvdaļa. Līdzīgi, daudzās urbanizētās vietās uz agrākajām lauksaimniecības zemēm skatās kā uz lauksaimniecības zemju meliorāciju, neizvērtējot šo būvju nozīmi valsts un pašvaldību infrastruktūras uzturēšanā – nodrošinot satiksmes ceļus, tiltus, elektropārvades un sakaru līnijas. Sakarā ar ilgstoši neopto (aizaugušo, piesērējušo) vai arī urbanizācijas apstākļiem nepiemēroto (siena miltu ražošanai plānoto polderu vai ganību) platību apbūvi, plūdu draudi parādījušies tādās vietās, kurās tie agrāk neradīja problēmas, jo īslaicīga applūšana atbilda agrākajam zemes lietošanas veidam.

Savukārt ražošanas attīstība un transporta infrastruktūras novēlota attīstība VPP2015 pārskata periodā ir saasinājusi gaisa piesārņojuma un smaku jautājumus, par ko neapmierinātību izteikuši ne tikai atsevišķi iedzīvotāji, bet pat veseli pilsētu mikrorajoni. Bieži vien rezultāts izriet no atsevišķu piesārņotāju vienlaicīgas darbības kumulatīvā efekta, kā arī no nesaderīgu darbību pieļaušanas (bīstamo vielu apsaimniekošana – pārtikas pārstrāde), plānojot pilsētu vai apdzīvotu vietu attīstību.

ES Padomē 2006.gada 6.oktobrī tika pieņemta „Atjaunotā Eiropas Savienības ilgtspējīgas attīstības stratēģija”². Stratēģijas pamatā izmantota Eiropadomes 2005.gada jūnijā apstiprinātā deklarācija, kuras viens no galvenajiem mērķiem ir saistīts ar vides aizsardzību: *Saglabāt Zemes spēju nodrošināt dzīvību visā tās daudzveidībā, ievērot, ka planētas dabas resursi ir ierobežoti, un nodrošināt augsta līmeņa vides aizsardzību, kā arī uzlabot vides kvalitāti. Nepieļaut un mazināt vides piesārņojumu un veicināt ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu, lai likvidētu saikni starp ekonomikas izaugsmi un vides degradāciju.*

2007.gada 22.septembrī ar EK tika saskaņots Valsts stratēģiskais ietvardokuments (VSID), kas nosaka Eiropas Savienības fondu apguves stratēģiju 2007.-2013.gadam (apstiprināts ar MK 2007.gada 23.oktobra rīkojumu ”Par Valsts stratēģiskā ietvardokumenta apstiprināšanu”). VSID stratēģijā ir izvirzīta virkne horizontālo prioritāšu, kuru īstenošanai jānodrošina līdzsvarota valsts attīstība, veicot ieguldījumus ES fondu ietvaros.

Arī nākošā ES finanšu plānošanas perioda ietvaros svarīgi nodrošināt, ka veiktie ieguldījumi strauja ekonomiskā izrāviena nodrošināšanai nerada nevēlamus blakusefektus valsts līdzsvarotai attīstībai. EK norāda, ka līdz 2050.gadam pieprasījums pēc pārtikas, lopbarības un rūpnieciskajām izejvielām var pieaugt par 70% , tādējādi, palielinot resursu trūkumu problēmu par 60%. Var prognozēt, ka notiks ražošanas pārbīde un var nākties atteikties no tradicionālajām sfērām, kur ražošana varētu arī nesaskanēt ar „zaļās” politikas pamatprincipiem. Tas nozīmē arī biznesa ietekmju sfēru pārdalīšanu kā iekšējā, tā ārējā tirgū. Ekonomiskā izaugsme ir atkarīga no ilgtspējīgas dabas resursu apsaimniekošanas (ūdens, gaiss, augsne, zivju krājumi, bioloģiskā daudzveidība) un ekosistēmu pakalpojumiem.

Jāatzīmē, ka Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likums nosaka jūras izmantošanas pamatprincipus, taču vēl joprojām nav izstrādāts regulējums attiecībā uz atļaujas vai licences laukuma noteikšanu jūrā, konkursa rīkošanu par tiesībām izmantot šo laukumu, atļaujas vai

² Communication from the Commission to the Council and European Parliament COM(2005)658 final of 13 December 2005 On the Review of the Sustainable Development Strategy. A Platform for Action

licences nodevas apmēru, tās izsniegšanu, apturēšanu vai anulēšanu, kā arī būvju un iekārtu ierīkošanu, būvniecību un ekspluatāciju jūrā, tādejādi apgrūtinot potenciālo jūras izmantotāju iespējas izmantot jūras resursus. Galvenie jautājumi, kas jārisina šajā sakarā, ir svarīgāko iekšzemes ekonomikas un nozaru politiku (jo īpaši transporta, enerģētikas, lauksaimniecības, tirdzniecības, investīciju un attīstības jomās) sistemātiska analīze par to iespējamo ietekmi uz vidi (gan kaitīgo, un izdevīgo). OECD ir izstrādājusi virkni konkrētu priekšlikumu, kā valstīm atšķirībā no konkrētā brīža ekonomiskās un politiskās situācijas virzīties zaļās ekonomikas attīstības virzienā. Tie bez politisko un likumdošanas jautājumu loka ietver tādas jomas kā nodokļu politika un tirdzniecība, nemateriālie tirgu ietekmējošie instrumenti, subsīdiju un tehnoloģiju pielietojuma atbalsta analīze, rīcības veidi zaļo inovāciju atbalsta veicināšanai, zaļās domāšanas veicināšana mājsaimniecību sektoram, infrastruktūras ieguldījumu palielināšana, darbaspēka tirgus orientēšana zaļās izaugsmes virzienā, starptautiskās konkurētspējas faktori, konkurētspējas ietekme uz intensīvi enerģiju patērējošām nozarēm.

Zaļās izaugsmes virziena izvēle nozīmē iespēju paplašināšanos jaunām zaļām industrijas nozarēm, darba vietām un tehnoloģijām, kā arī tas stimulē tradicionālo nozaru pāreju uz videi draudzīgākām darbības metodēm. Ir jāizvēlas tāds politiskais mehānisms, kurš apliecina, ka jaunās tehnoloģijas ir pietiekoši attīstītas un piemērotas darboties komerciālā vidē, tam jāveicina ilgtspējīgu pieprasījumu no iedzīvotāju, uzņēmumu un līdz ar to arī valsts varas realizētāju puses.

Latvijas ilgtspējīgas un līdzsvarotas izaugsmes nodrošināšanai būtiska loma ir efektīvai dabas resursu apsaimniekošanai, zemas oglekļa dioksīda emisijas līmeņa ekonomikas attīstībai, kā arī bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai, pieaugot ekonomiskajām aktivitātēm. Īstenojot atsevišķas aktivitātes, atbalstāmo projektu atlasē svarīgi integrēt vides aizsardzības prasības, paredzot resursu efektivitātes uzlabošanas un klimata pārmaiņu samazināšanas un adaptācijas pasākumus, kā arī risku novēršanas un pārvaldības pasākumus. Stimulējot uzņēmējdarbības attīstību, viens no pamatprincipiem atbalsta saņemšanai ir un būs obligāta princips „piesārņotājs maksā” piemērošana.

Pieaugot ekonomiskajām aktivitātēm, Latvijas ilgtspējīgas un līdzsvarotas izaugsmes nodrošināšanai būtiska nozīme ir pārdomātai dabas resursu apsaimniekošanai, zemas oglekļa dioksīda emisijas līmeņa ekonomikas attīstībai, kā arī bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Īstenojot Eiropas Savienības fondu līdzfinansētos pasākumus, būtiski ir integrēt vides aizsardzības prasības tajos, paredzot resursu efektivitātes uzlabošanas un klimata pārmaiņu samazināšanas un adaptācijas pasākumus, kā arī risku novēršanas un pārvaldības pasākumus. Augstas vides kvalitātes nodrošināšanai 2014.-2020.gada ES finanšu plānošanas periodā paredzēts finansēt specifiskas aktivitātes, kas vērstas uz vides aizsardzības mērķu sasniegšanu, kā arī īpašu uzmanību pievērst ekonomisko aktivitāšu negatīvās ietekmes uz vidi mazināšanai.

Viens no efektīvākajiem veidiem augstas vides kvalitātes nodrošināšanai ir vides aizsardzības normatīvo aktu prasību ieviešana, tostarp atbilstošas ūdenssaimniecības un atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras izveidošanai un pilnveidošanai.

Pilnīgai vides *acquis* prasību ieviešanai ūdenssaimniecības jomā Latvijā, pēctecīgi aktivitātēm, kas tika īstenotas 2007.–2013.gada ES finanšu plānošanas periodā, papildus investīcijas prioritāri jāiegulda ūdenssaimniecības pakalpojumu pieejamības paplašināšanai un pakalpojumu kvalitātes uzlabošanai, tur, kur ūdensapgādes tīklu neatbilstošas kvalitātes dēļ konstatēti būtiski kvalitatīva dzeramā ūdens zudumi tīklos, kā arī konstatētas kanalizācijas notekūdeņu noplūdes no savu laiku nokalpojušajiem kanalizācijas tīkliem. Pilnveidojot ūdenssaimniecības infrastruktūru, paaugstināsies dabas resursu izmantošanas efektivitāte, kas daļēji kompensēs dabas resursu izmantošanas pieaugumu uzņēmējdarbības sfērā.

Latvijā ir senas dabas aizsardzības tradīcijas, kuras kopīgi ar salīdzinoši neattīstīto tautsaimniecību nodrošinājušas iespēju saglabāties daudzām sugām un biotopiem, kuri Rietumeiropā ir jau izzuduši. Pieaugot atbalstam no ES fondiem, notiek lauksaimniecības un mežsaimniecības intensifikācija, kā rezultātā veidojas lielas vienlaidus platības ar dominējošām monokultūrām. Savukārt saimnieciski nerentablajās vietās lauksaimnieciskā darbība tiek pārtraukta vai tradicionālie saimniekošanas veidi tiek mainīti. Mainās dabas aizsardzības politika no sugu un biotopu aizsardzības uz plašāku ekosistēmu aizsardzību un to sniegto pakalpojumu pieejamību. Regulāru apsaimniekošanas pasākumu veikšanai lauksaimniecības un meža zemēs, kā arī kompensējošu maksājumu finansēšanai Natura 2000 teritorijās plānots izmantot Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai finansējumu, bet biotopu, kas atbilstoši Latvijas zemes iedalījumam nekvalificējas nedz kā lauksaimniecības, nedz meža zeme, atjaunošanai paredzēts piesaistīt Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzekļus.

Lai samazinātu piesārņojošo vielu emisijas enerģētikas, lauksaimniecības, rūpniecības un transporta nozarēs, jāatbalsta jaunu resursus taupošu inovatīvu tehnoloģiju izstrāde, padarot šīs inovācijas pieejamas uzņēmējdarbības attīstībai. Vienlaikus svarīgs ilgtermiņa konkurētspējas priekšnosacījums ir zema oglekļa ietilpības ražošanas un pakalpojumu attīstība un kompleksi risinājumi oglekļa dioksīda emisiju samazināšanai, t.sk., ražošanas procesu un ēku energoefektivitātes paaugstināšana un energoapgādes infrastruktūras uzlabošana videi draudzīgu rīcību ieviešanai un tehnoloģiju izmantošanai.

Klimata pārmaiņu samazināšanas jomā būtisks ir atbalsts transporta, kas ir viens no galvenajiem SEG emisiju avotiem, pārejai no fosilās degvielas izmantošanas uz biometāna un elektroenerģijas izmantošanu. Transporta vides slodžu samazināšanai jāattīsta sabiedriskais transports, kā arī jāsniedz atbalsts alternatīvu degvielu un energoefektīvu transporta līdzekļu izmantošanai.

Galvenais izaicinājums ir zemā energoefektivitāte enerģijas galapatēriņā, nepietiekošas sabiedrības iesaistīšanās energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumos, kā arī centralizētās siltumapgādes sistēmu energoefektivitātes uzlabošanas iespēju vispusīga izmantošana. Investīcijas nepieciešamas energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumiem un energoapgādes infrastruktūras attīstībai.

Palielinoties lauksaimniecības intensifikācijai, plānots atbalstīt tādu SEG emisiju samazināšanas pasākumus kā bioloģiskās lauksaimniecības attīstību, integrētas dārzkopības ieviešanas veicināšanu, bioloģiskās daudzveidības uzturēšanu zālajos, kā arī Natura 2000 maksājumu izmaksu un lauksaimnieku praktiskās izglītības un informēšanas pasākumus.

Klimata pārmaiņas ietekmē virszemes un pazemes ūdeņu hidroloģisko režīmu. Pieaugot nokrišņu daudzumam, palielinās upju notecē. Vienlaikus temperatūras pieaugums ietekmē iztvaikošanas procesus un sekmē upju noteces samazināšanos vai arī ezeru ūdens līmeņa pazemināšanos. Vienas no svarīgākajām novērtētajām klimata pārmaiņu sekām Latvijā ir jūras līmeņa celšanās, kā arī nokrišņu daudzuma palielināšanās. Plūdu rezultātā apdraudēta iedzīvotāju drošība, satiksmes, sakaru un elektroapgādes infrastruktūras funkcionēšana, medicīnas pakalpojumu pieejamība, rodas zaudējumi lauksaimniecībā izmantojamām zemēm un mežiem. Klimata pārmaiņu iespaidā pieaug jūras uzplūdu radīto plūdu ietekme uz Latvijas jūras krastu un lielo upju grīvām, skarot tajās novietotās pilsētas. Tiek prognozēts, ka vētru biežuma un spēka palielināšanās, kā arī ledus trūkums izraisīs vēl izteiktāku jūras krasta eroziju nākotnē, kas apdraudēs gan piekrastes iedzīvotāju drošību, gan arī tur esošās infrastruktūras darbību.

Plānošanas perioda ietvaros adaptācijai klimata pārmaiņām pieejamās investīcijas plānots prioritāri novirzīt hidrotehnisko būvju izveidei un rekonstrukcijai, infrastruktūras sakārtošanai pilsētās un apdzīvotās vietās, lai tādējādi atrisinātu virszemes noteces un lietus

ūdeņu kanalizācijas sistēmu radītos applūšanas draudus. Lauksaimniecības un mežsaimniecības zemju aizsardzībai no plūdu draudiem nepieciešams finansējums meliorācijas sistēmu rekonstrukcijai, iespēju robežās izmantojot „zaļo infrastruktūru” adaptācijas klimata pārmaiņām pasākumos.

Svarīga loma ir arī risku novēršanas, profilakses un pārvaldības pasākumiem. Lai nodrošinātu sabiedrību un kompetentās institūcijas ar savlaicīgu un kvalitatīvu informāciju, nepieciešams kvalitatīvs un visaptverošs vides monitorings, kā arī avāriju risku kontrole, jūras un iekšējo ūdeņu vides kvalitātes kontrole un dažādu vides datu pieejamība. Lai nodrošinātu šo priekšnosacījumu izpildi, tiks veikti ieguldījumi vides monitoringa un kontroles, tostarp zvejas kontroles, tehniskās bāzes pilnveidošanā un uzlabošanā atbilstoši ES prasībām, sabiedrības „zaļās apziņas” veidošanā ilgtspējīgas dzīves veicināšanai. Minētie pasākumi ir būtiski, lai nodrošinātu efektīvu risku novēršanas un pārvaldības sistēmu ne tikai nacionālā līmenī, bet tie sniegs ieguldījumu arī Baltijas reģionā kopējai drošībai un vides ilgtspējībai.

Ilgspējīga attīstība ir viens no svarīgākajiem ES mērķiem, lai turpinātu uzlabot iedzīvotāju dzīves kvalitāti un labklājību gan šodienā, gan nākamajām paaudzēm. Vērā ņemami ir ES un citu Pasaules Tirdzniecības organizācijas (turpmāk – PTO) dalībvalstu centieni, strādājot pie starptautiskās tirdzniecības ierobežojumu mazināšanas, vienlaikus sekmēt videi draudzīgu preču, pakalpojumu un tehnoloģiju attīstību un izplatību. Tas ir tiešā veidā saistīts ar klimata pārmaiņu mazināšanu, videi draudzīgu uzņēmumu attīstību un to starptautiskās konkurētspējas uzlabošanu, tādā veidā veicinot arī zaļo ekonomiku.

Vides apziņa ir viens no būtiskiem faktoriem, kas ietekmē cilvēku rīcību, pieņemot lēmumus attiecībā uz ilgtspējīgu dzīvesveidu. Sabiedrības vides apziņas veicināšanas un informēšanas nozīmība ir uzsvērtā starptautiskā līmenī, piemēram, Komisijas paziņojumā COM(2011)21 Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai par resursu ziņā efektīvu Eiropu, ANO konvencijā par bioloģisko daudzveidību, Vispārējā konvencijā par klimata pārmaiņām, Orhūsas konvencijā, ANO EEK stratēģijai „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai”, Eiropa 2020: *stratēģijai gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei*; ES INSPIRE Direktīvā; ES Direktīvā 2003/4/EK par vides informācijas pieejamību sabiedrībai, kā arī UNESCO, UNEP konferences „Vides izglītība ilgtspējīgai attīstībai” ietvaros apspriestajam (Tbilisi, 2012.gadā). Arī Latvijas VPP 2009.-2015.gadam norādīts, ka nepieciešams pilnveidot vides informāciju un izglītību vides politikas ieviešanai un sabiedrības izglītībai vides aizsardzības aspektā un ilgtspējīgas attīstības nostiprināšanā. Šajā jomā, lai palielinātu sabiedrības izpratni par dabas vērtību nozīmi, identificēta nepieciešamība organizēt informatīvos seminārus, pilnveidot informatīvos un vides gidu, vides izglītotāju tīklus, interaktīvus izglītojošos pasākumus, uzturēt un ierīkot jaunas ekspozīcijas, modernizēt esošo neformālās vides izglītības infrastruktūru, nodrošināt nacionālas nozīmes dabas izpētes kolekciju pieejamību plašai sabiedrībai.

1.4. Vides informācija

Vides informāciju veido vides monitoringa un statistikas informācija, kas tiek uzkrāta datu bāzēs. Daļa no informācijas tiek sagatavota atbilstoši Latvijas, starptautiskajām vai ES dalībvalsts saistībām un atbilstoši to noteiktajiem formātiem, piemēram, EVA vai EK datu bāzu formātiem.

Atbilstoši Vides aizsardzības likumam LVĢMC ne retāk, kā reizi 4 gados sagatavo un publicē nacionālo ziņojumu par vides stāvokli, ietverot tajā informāciju par vides kvalitāti un slodzi uz vidi. Nacionālais ziņojums ir vides informācijas apkopojums, kas rāda atbilstošajā periodā Latvijā notikušās vides stāvokļa izmaiņas uz EVA apkopotās informācijas fona, kā arī informē par Latvijas EK iesniegtajiem ziņojumiem par ES vides sektora prasību izpildi vai ANO konvenciju sekretariātiem sniegto informāciju.

VPP2015 realizācijas laikā no 2009.gada sakarā ar finanšu krīzi, vides monitorings tika veikts ierobežotos apjomos, tādējādi apdraudot ilgtermiņa novērojumu rindu uzturēšanu. Nepietiekamā informācija atstāja negatīvu iespaidu uz pārskatā periodā sagatavoto ziņojumu kvalitāti. Tikai 2012.gadā valsts budžetā tika atbalstīti papildus finanšu līdzekļi, kas paredzēti pārtraukto novērojumu daļējai atjaunošanai. Konsekventi turpinot šādu politiku arī nākamajos gados, vides informācijas kvalitāte un nepieciešamais datu izvērtējums var tikt pilnībā nodrošināts.³ Situācijas apraksts vides monitoringa īstenošanā ir iekļauts VPP2020 3.pielikumā.

Valsts pārvaldei, pašvaldībām un sabiedrībai ir nepieciešama aktuāla un operatīva vides informācija, ko sniedz Latvijas vides institūciju un pašvaldību tīmekļa vietnes, kas ne vienmēr piedāvā aktuālu informāciju. Brīvi pieejamo bezmaksas informāciju var izmantot studenti, rakstot zinātniskos pētījumus, kā arī uzņēmēji, gatavojot ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojumu par paredzēto darbību. Izvērtējot vides informācijas pieejamību, sabiedrība ir uzsvērusi informācijas nepietiekamību vai neatbilstību lietotāja prasībām visos līmeņos. Valsts līmenī tīmekļa vietnēs bieži ievietota ANO vai ES institūcijām sniegtā informācija, kas ir specifiskā formātā un pamatā angļu valodā. Savukārt pašvaldību tīmekļa vietnēs pieejamā informācija visbiežāk ir novecojusi, vai ļoti vispārīga, dodot priekšstatu tikai vispārīnātu informāciju par pilsētu vai reģionu kopumā. Piemēram, informāciju par gaisa kvalitāti pašvaldībā vai par peldūdeņu stāvokli iedzīvotājiem praktiski nevar izmantot.

VPP2015 pārskata periodā liela sabiedriskā rezonanse un stimulējoša ietekme sapratnes veidošanā starp dažādām iedzīvotāju grupām vides jautājumos, bijusi TV vides raidījumiem, radio vides raidījumiem, publikācijām presē, kā arī LDM un NBD informatīvajiem un izglītojošajiem pasākumiem. Par sabiedrības interesi par dažādiem vides aizsardzības jautājumiem liecina arī sabiedrības apmeklējumi LVĢMC interneta mājas lapā - vidēji 2-2,5 miljoni apmeklējumi mēnesī (atkarībā no sezonas).

1.5. Vides izglītība

Vides izglītības ietvaros tiek iegūtas zināšanas un izpratne par ilgtspējīgas attīstības principiem un vides aizsardzības problēmām, attīstīta atbildīga attieksme pret vidi, dabas aizsardzību, izkoptas vides problēmu risināšanai nepieciešamās prasmes un iemaņas.

Vides izglītības jautājumi ir iekļauti izglītības programmu saturā, tomēr izvirzīto mērķu īstenošanā svarīga ir gan skolotāju un docētāju iniciatīva, gan arī NVO iesaiste. Vides aizsardzības likums nosaka, ka augstskolu un koledžu programmu obligātajā daļā jāiekļauj vides izglītības kursi, tomēr izpētot augstākās izglītības programmas, jāsecina, ka ilgtspējīgas attīstības jēdziena izpratne bieži netiek dota, piemēram, ar cilvēka veselības aizsardzību studējošie studenti netiek pietiekami informēti par noturīgo organisko piesārņotāju (turpmāk – NOP) paliekošo ietekmi uz cilvēka organismu, par smago metālu uzkrāšanos organismos un barības ķēdēs u.c. būtiskiem jautājumiem. Arī skolu līmenī vides izglītība nav pietiekami akcentēta, tā bieži atkarīga no skolotāju iniciatīvas, vai NVO iesaistes, piemēram, Latvijas Vides izglītotāju asociācijas realizētajiem projektiem un AS „Latvijas Valsts meži” vides izglītības programmas „Izzini mežu” ietvaros. Tomēr salīdzinoši jaunieši iegūst daudz labāku vides izglītību, nekā viņu vecāki, kā rezultātā vides izglītības jautājumi jo īpaši nozīmīgi kļūst mūžizglītības kontekstā - bez pietiekamas izpratnes sabiedrību grūti iesaistīt atkritumu šķirošanā, dabas resursu taupīšanā, videi draudzīgu mājāsaimniecības līdzekļu izvēlē. Būtiska vides izglītības pilnveidošana ir izglītība ilgtspējīgai attīstībai, kas papildina vides jomu ar sociālo un ekonomisko jomām, tādējādi pilnībā atbilstot ilgtspējīgas attīstības principiem. Latvijā kopš 2005.gada tiek īstenota ANO EEK Stratēģija Izglītība ilgtspējīgai attīstībai, kas

³ Informācija par situāciju vides monitoringa un zvejas kontroles nodrošināšanu 2009.-2012.gadā, kā arī par risinājumu turpmākajiem gadiem tika atspoguļota Informatīvajā ziņojumā „Par vides monitoringu un jūras zvejas kontroli”, kurš izskatīts MK sēdē 29.01.2013.

attīsta formālo un neformālo izglītību, stiprina nacionālo un starptautiska mēroga sadarbības tīklus, aktivizē sabiedrības līdzdalību un veicina kvalitatīvu izglītības materiālu izstrādi un to ieviešanu visos izglītības līmeņos, ieskaitot arī augstskolas.

Līdztekus vides izglītības jautājumu iekļaušanai izglītības iestāžu izglītības programmās, nepieciešami pasākumi vispārējas sabiedrības izpratnes veidošanai vides jautājumos. Lai to panāktu, nepieciešams:

- padarīt vides informāciju un vides izglītību pieejamu un saprotamu plašai sabiedrībai;
- nodrošināt kvalitatīvu vides tematisko informāciju un atraktīvu mūsdienīgu informācijas pasniegšanas veidu;
- izvirzīt atsevišķas vides problēmas vai problēmu kopumus sabiedrības uzmanības centrā, padarot tās par prioritātēm;
- iesaistīt sabiedrību atsevišķu vides problēmu apspriešanā un risināšanā;
- informēt par jaunumiem vides aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības jomās, veicināt zināšanu apmaiņu;
- mērķtiecīgi ietekmēt patērētāju sabiedrības uzvedības modeli un veicināt attieksmes maiņu;
- veidot izpratni par ekosistēmu sniegto pakalpojumu vērtību, par dabas kapitālu un tā nozīmi, globālajiem vides procesiem, piemēram, klimata pārmaiņām un nepieciešamību pielāgoties tām.

Vides informācijas, komunikāciju un vides izglītības, kā arī izglītības ilgtspējīgai attīstībai funkciju veikšanai īpaša nozīme ir tādām sabiedrībā plaši pazīstamām institūcijām kā Nacionālajam Botāniskajam dārzam (NBD), Latvijas Dabas muzejam (LDM), Rīgas Nacionālajam zooloģiskajam dārzam (RNZD), Tērvetes Dabas parkam (TDP). Tādēļ nepieciešams turpināt attīstīt šo institūciju kā vides izglītības centru kapacitāti, paplašinot sadarbību ar citām valsts un pašvaldību institūcijām, zinātniskajiem institūtiem, augstskolām, vispārējās izglītības iestādēm, plašsaziņas līdzekļiem, privāto sektoru un NVO. NBD, LDM, RNZD un TDP pieredze vides komunikācijā ar sabiedrību ir uzskatāma par nozīmīgu. Taču jāatzīmē, ka iepriekšminētajās iestādēs ir izteikta cilvēkresursu nepietiekamība vides izglītības darbam, jo esošie administratīvie resursi tiek izmantoti arī vairāku citu ar iestāžu darbības nodrošināšanu saistītu funkciju īstenošanā. Nepieciešami uzlabojumi šo institūciju tehnoloģiskajam aprīkojumam, kas ir novecojis un nav piemērots mūsdienām atbilstoša informācijas un vides izglītības procesa nodrošināšanai. Būtu jāizvērtē iespēja radīt multifunkcionālu bērnu un jauniešu vides izziņas un izglītības centru. Tāpat ir pilnībā jānodrošina pieeja personām ar īpašām vajadzībām, kas ir ieinteresētas piedalīties minēto iestāžu organizētajos pasākumos, kā arī citi infrastruktūras elementi.

Sabiedrībai plaši zināmā Līgatnes izglītības un atpūtas parka (kopš 2003.gadā - Līgatnes dabas takas) izveidošanas ideja bija radīt iespēju sabiedrībai iepazīties ar Latvijā dzīvojošiem savvaļas dzīvniekiem dabiskiem apstākļiem pietuvinātās ekspozīcijās. Tomēr, lai Līgatnes dabas takas varētu droši apmeklēt, nepieciešams veikt būtiskus infrastruktūras uzlabojumus, kam steidzami nepieciešams finansējums. Ar līdzīgam problēmām saskaras Latvijā vienīgais Nacionālais zooloģiskais dārzs. Šajā sakarā VARAM šobrīd strādā pie risinājumu rašanas valstiskā līmenī minēto problēmu novēršanai ilgtermiņā.

Tērvetes dabas parks ir viena no tūristu iecienītākajām atpūtas vietām Latvijā - atzīts par draudzīgu atpūtas vietu ģimenēm ar bērniem, aktīvas atpūtas cienītājiem. TDP regulāri notiek arī dažādas aktivitātes vides izglītības programmas „Izzini mežu” ietvaros.

ZM organizētā, nu jau par tradīciju kļuvušā, konkursa „Mūsu mazais pārgājiens” mērķis ir vairot bērnu un jauniešu zināšanas un izpratni par meža un koka daudzveidīgajiem izmantošanas veidiem un iespējām Latvijā. Tajā tiek aicināti piedalīties visu Latvijas

vispārīzglītojošo un profesionālo izglītības iestāžu skolēni, kā arī interešu izglītības pulciņi un mazpulki.

Liela nozīme vides izglītības pilnveidošanā ir sadarbībai ar vides zinātnes programmas un kursus docējošām augstskolām un zinātniskajiem institūtiem. Šīs sadarbības ietvaros, saskaņojot autortiesību jautājumus, ir jāizveido vides zinātnes jomā veikto pētījumu datu bāze par nozares pētījumiem, t.sk. promocijas darbiem, kas būtu pieejami visiem vides pārvaldības pilnveidošanā iesaistītiem interesentiem, kā arī sabiedrībai kopumā. Līdzīgas datu bāzes ir jāizveido arī par vides izglītības procesus veicinošajiem pasākumiem – konferencēm, semināriem, diskusijām, kā arī izglītības un informācijas materiāliem.

Būtisks ieguldījums vides izglītībā un ilgtspējīgā dzīvesveida pamatošanā un popularizēšanā ir vides nevalstiskajām organizācijām - biedrībām un nodibinājumiem, kas līdzdarbojušās normatīvo aktu un attīstības plānošanas dokumenti projektu izstrādē, daudzveidīgu vides izglītības programmu un projektu realizēšanā, kā arī turpina darboties attiecīgajās jomās. Augstvērtīgs sniegums sabiedrības informēšanā un izglītošanā vides aizsardzības jomā ir vides medijiem. Summējot šo vides organizāciju un vides mediju darbību Latvijā, ir nozīmīgi un vērā ņemami sasniegumi vides izglītības un informācijas jomā. Sabiedrībā augstu novērtētas daudzveidīgās neformālās vides izglītības un izglītības ilgtspējīgai attīstībai programmas un projekti, kas norāda uz būtisku potenciālu vides izglītības pilnveidošanā valstī. Vides izglītības procesu pilnveidošanā būtiska ir kontinuitāte un jaunāko metožu un informācijas pielietošana. Kā Latvijai raksturīgu pozitīvu pašvaldību un NVO sadarbības piemēru var atzīmēt 1998.gadā uzsākto Latvijas pašvaldību iesaisti Starptautiskā vides izglītības fonda (angliskais sāsinājums - FEE International) ekosertifikācijas programmā „Zilais karogs peldvietām un jahtu ostām”, kurā iesaistījušās Ventspils, Liepājas, Jūrmalas, Rīgas, Daugavpils, Jēkabpils, Kuldīgas u.c. pašvaldības, vienlaicīgi palielinot savu kapacitāti vides jautājumu risināšanā, veicinot tūrismu un videi draudzīgu atpūtu savā teritorijā un izglītojot un disciplinējot tūkstošiem apmeklētāju zilo karogu ieguvušajās peldvietās. Nozīmīgs ieguldījums gan vides izglītībā, gan sabiedrības iesaistīšanā vides jautājumu risināšanā, ir arī FEE International programmu: Ekoskola un Zaļā atslēga realizācija Latvijā, ko Latvijā koordinē Vides izglītības fonds. Jāpiezīmē, ka lieli sasniegumu ilgtspējīgas izglītības attīstībā ir arī Vides izglītotāju asociācijai, Latvijas Zaļajai kustībai, biedrībai „homo ecos”, talku kustībai un daudzām vides izglītotāju biedrībām un nodibinājumiem.

1.6. Sabiedrības līdzdalība ar vidi saistītu jautājumu risināšanā

Sabiedrībai ir centrālā loma ilgtspējīgu attīstību veicinošu vides aizsardzības normatīvo aktu un politikas izstrādāšanā un ieviešanā. Ilgtspējīga attīstība ir process, kas prasa visu iesaistīto pušu plašu sadarbību. Tas attiecas gan uz valsts pārvaldes dažādiem līmeņiem, gan uz tautsaimniecību, gan uz plašu iedzīvotāju loku. Veidojot domu apmaiņu ar sabiedrības grupām, var panākt būtisku atbalstu valsts īstenotajām iniciatīvām vides aizsardzības jomā un ilgtspējīgas attīstības veicināšanai kopumā, kas sevišķi svarīgi ir vides risku novēršanā, profilaksē un vides pārvaldībā.

Lai arī ir sasniegts progress vides izglītībā, sabiedrībai kopumā ir vērojama nepilnīga izpratne par dažādiem vides aizsardzības un ilgtspējas aspektiem. Piemēram, kāda ir bioloģiskās daudzveidības, ekosistēmu un to nodrošināto pakalpojumu nozīme ilglaicīgā dzīves kvalitātes nodrošināšanā pretstatā īslaicīgiem ieguvumiem, kas balstās uz dabas resursu intensīvu izmantošanu. Atkritumu šķirošanas ieviešanu praksē kavē efektīvas informācijas trūkums par šādas sistēmas ieguvumiem, piemēram, izdevumu samazināšanos par atkritumu apsaimniekošanu. Enerģijas taupības pasākumi cieši saistīti ar klimata pārmaiņu samazināšanu un attiecināms uz ikviena iedzīvotāja rīcību, tomēr bieži pietrūkst atbilstošas motivējošas informācijas vai arī tā ir nepietiekama. Gan ūdens racionāla izmantošana, gan

ūdeņu un to piekrastes nepiesārņošana lielā mērā atkarīga no cilvēku izpratnes par ūdens resursu vērtību, ūdeņu savstarpējo saistību un savas darbības sekām uz ūdeņu stāvokli, kā to nosaka stratēģija „*Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei.*”

Sabiedrības rīcībā pieejamās tematiskās informācijas daudzums, aprīte un tās pasniegšanas veids nav pietiekami efektīvi, lai veicinātu valsts nospraustos mērķus klimata, vides un dabas aizsardzības politikas īstenošanas jomā. Tematiskās vides informācijas trūkums mazina ieviesto pasākumu, tostarp izveidotās infrastruktūras izmantošanas efektivitāti un tāad arī ieguldīto finanšu līdzekļu atmaksāšanos, bet vides institūciju rīcībā esošie finanšu un materiāltehniskie līdzekļi, kā arī administratīvā kapacitāte nav pietiekama, lai nodrošinātu vides izglītības un informācijas pieejamību plašai sabiedrībai. Savukārt ierobežotā informācijas pieejamība kavē pāreju no patērētāju sabiedrības uz ilgtspējīgu sabiedrību, kā arī sabiedrība nevar pilnvērtīgi piedalīties dzīves kvalitāti ietekmējošu lēmumu pieņemšanā. Vides informācijas un izglītības trūkums nereti sabiedrībā rada aplamu priekšstatu par vides aizsardzību kā bremsējošo faktoru valsts ekonomikas attīstībā, un tādēļ ir lieka un nevajadzīga. Apstākļos, kad daļa uzņēmēju sistemātiski popularizē viedokli par vides aizsardzības „kaitniecisko būtību”, pastāv risks par vides aizsardzības pasākumu ignoranci no sabiedrības puses, līdz ar to samazinot nepieciešamību pēc vides kvalitātes uzlabojumiem un atbalstu zaļās apziņas mērķiem nepieciešamo investīciju piesaistīšanai.

Vides informācija un izglītība ir pasākumu komplekss, kas veido sabiedrības izpratni par vidi un nodrošina vides aizsardzības prioritāti līdzsvarotā attīstībā. Īpaša nozīme šo pasākumu ieviešanā tiek paredzēta vides izglītības centru un vides gidu darbības aktivizēšanai. Līdztekus formālai vides izglītības apguvei nepieciešami pasākumi vispārējās sabiedrības vides apziņas celšanai populārzinātniskā veidā pielietojot modernās IT.

Latvijas normatīvajos aktos noteiktas sabiedrības tiesības iesaistīties vides jautājumu risināšanā, tai skaitā ietekmes uz vidi novērtēšanas procesā, teritorijas plānojuma izstrādes procesā vai būvniecības ieceres sabiedriskajā apspriešanā, un šīs tiesības tiek aktīvi izmantotas. Sabiedrībai ir iespēja iesaistīties plānotajos projektos (paredzētajās darbībās) no to sākuma plānošanas stadijas, piemēram, ietekmes uz vidi novērtējuma procedūrā sabiedrībai ir tiesības komentēt ziņojumu, komunicēt ar projekta attīstītāju sabiedriskajās apspriešanās un sniegt viedokli.

NVO ir iespējas sniegt atzinumus par tiesību aktu projektiem to dažādās izstrādes stadijās, komentēt politikas plānošanas dokumentus un piedalīties sabiedriskās apspriešanas sanāksmēs. Vides NVO savā darbā parasti īsteno divu veidu funkcijas: pārstāvniecību (vides interešu aizstāvība, pārstāvot noteiktas sabiedrības daļas vai savu biedru intereses) un partnerību (sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām noteiktu vides problēmu risināšanā, ekspertīze noteiktos jautājumos). Efektīvas līdzdalības nodrošināšanai pozitīva nozīme ir institucionālajam ietvaram, piemēram, veicinot NVO līdzdalību dažādās darba grupās, konsultatīvajās padomēs, uzraudzības komitejās, projektu vērtēšanas komisijās u.t.t. Ja NVO tiek iesaistīta jau lēmuma veidošanas stadijā, partnerības funkcija var tikt realizēta kvalitatīvāk.

Atbilstoši Vides aizsardzības likumam pie VARAM izveidota Vides konsultatīvās padome, kurā darbojas pārstāvji no 20 biedrībām un nodibinājumiem, kuru mērķis ir vides aizsardzība. VKP kā konsultatīva koordinējoša institūcija ar mērķi veicināt sabiedrības līdzdalību vides politikas izstrādē un īstenošanā darbojas kopš 2003.gada, nodrošinot vides NVO iesaisti vides politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu projektu sagatavošanas procesā, tai skaitā sniedzot pozīcijas par ES jautājumiem, kas saistīti ar vides aizsardzību. VKP devusi arī lielu ieguldījumu VPP2020 sagatavošanas procesā.

Pašvaldību līmenī sabiedrības līdzdalība lielākoties saistāma ar dažādu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu un būvniecības ieceru apspriešanu, teritorijas attīstības

plānošanas jautājumiem un attīstības stratēģiju izstrādi. Lai sasniegtu pēc iespējas labākus rezultātus sabiedrības iesaistīšanai, to nepieciešams veikt jau sākotnējā stadijā – teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādē, jo sabiedrības iesaiste ietekmes uz vidi novērtējuma procesa laikā varētu izrādīties jau par vēlu un projekts tiktu apturēts. Tas nozīmē, ka pašvaldībām, teritorijas attīstības plānošanā, nepieciešams pēc iespējas rūpīgāk izvērtēt un ieplānot projektu attīstības virzienus. Dažās pašvaldībās, lielākoties lielajās pilsētās, ir izveidotas vides aizsardzības komisijas, kuru darbā ir iespēja iesaistīties arī NVO pārstāvim.

Sabiedrības līdzdalība var uzlabot pieņemto lēmumu kvalitāti, jo lēmumu pieņemšanas procesā tiek izvērtēti dažādi viedokļi un riski. Tomēr nepietiekamas kapacitātes dēļ vides NVO ne vienmēr spēj sniegt savlaicīgu un kvalitatīvu ieguldījumu dažādos vides pārvaldības procesos, jo vides interešu aizstāvība lielākoties tiek īstenota uz brīvprātības principu pamata. Tāpēc svarīgi būtu atbalstīt vides NVO speciālistu kapacitātes paaugstināšanu par konkrētiem jautājumiem, kā arī atbalstot NVO projektus sabiedrības līdzdalības veicināšanai ar vidi saistītu jautājumu risināšanā.

Kopumā VPP2015 pārskata periodā sabiedrības iesaistīšanā ar vidi saistītu pasākumu veikšanā pašvaldību līmenī nav sasniegti būtiski uzlabojumi, tomēr kā nenoliedzams pozitīvs sabiedrības iesaistīšanās fakts ir ikgadējās Lielās talkas. Arī skolas ir izrādījušas lielu aktivitāti, piedaloties dažādos vides projektos, konkursos un akcijās, piemēram, izlietotā iepakojuma un bateriju apsaimniekošanā.

1.7. Vides zinātne un pētījumi

Vides aizsardzības likums nosaka Vides zinātnes un izglītības padomes (turpmāk – VZIP) izveidi un darbības principus. Padome ir 2004.gadā VARAM izveidota koordinējoša un konsultatīva starpnozaru institūcija, kas nodrošina formālo ietvaru regulārai sadarbībai ar Latvijas akadēmisko zinātni. Vides zinātnes popularizēšanai nozīmīgas ir VIZP organizētās ikgadējās starptautiskās konferences un Vides zinātnes balvas konkursi un ceremonijas. Diemžēl šai sadarbībai nav atrasti adekvāti resursi, lai veiktu vides sektorā nepieciešamos akadēmiskos pētījumus, kā arī praktiskus pētījumus, kas ļautu papildināt EVA datu bāzes, kā arī sadarboties ar EK Kopīgo Pētniecības centru (angļu valodā saīsinājums – JRC). Problēmas rada arī praktiski pielietojamu pētījumu organizēšana vides politikas pamatošanai (piemēram, atkritumu apjomi, ūdens taupīšana, smakas, trokšņi utt). Vides zinātnes prioritāšu noteikšana un jautājumu risināšana ir nepieciešama arī tādēļ, lai Latvija spētu sekmīgi izmantot ES Zinātnes programmas pētniecības, inovācijas un konkurētspējas sekmēšanai „Horizonts 2020” (2014.-2020), Valsts pētījumu programmas, fundamentālo, lietišķo un tirgus orientēto pētījumu piedāvātās iespējas.

Zinātnes atziņu, tai skaitā vides zinātnes izmantošana lielā mērā nosaka politikas mērķus, pamato vides monitoringa sistēmas izveides efektivitāti un veic tajā iegūto datu pareizu interpretāciju, lai varētu monitoringa rezultātus izmantot vides politikas precizēšanai. Latvija ir teritoriāli maza un pārrobežu efektu ietekme uz tās vidi ir ievērojama, kādēļ vitāli svarīga ir sadarbība ar Baltijas valstu un visa Baltijas jūras reģiona zinātniekiem. Tikai no Latvijas viedokļa ir grūti izvērtēt globālo klimata pārmaiņu projekciju uz Ziemeļeiropu vai Baltijas jūras reģionu, arī Baltijas jūras stāvokli, kā arī bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas vai gaisa pārrobežu pārnese jautājumi nevar tikt vērtēti tikai no Latvijas šaurā skatupunkta. Diemžēl Latvijas zinātnieki visbiežāk šādu reģionālu izvērtējumu un ilgtermiņa prognožu sagatavošanā (uz 2030., 2050.gadu) nav pietiekami pārstāvēti.

Latvijā VPP2015 pārskata periodā ciešāka saikne starp zinātni un vides politiku pastāvēja tikai jūras vides pētījumu jomā, ko nodrošināja VARAM padotībā esošais LHEI. LHEI dibināts 1994.gadā ar mērķi konsolidēt vienā zinātniskā iestādē visus jūras ekosistēmas pētījumus un tam jau ir starptautiski atzīta kompetence un atpazīstamība. Vienlaikus LHEI

tvērums ir ierobežots, tā darbība neaptver visu vides aizsardzības jautājumu spektru, tāpēc apsverams, kādā veidā vislabāk, tuvināt vai apvienot dažādas zinātniskās institūcijas, kuras darbojas vides aizsardzības jomā. VPP2020 darbības periodā tālāk jāattīsta un jāpamato jau agrāk iezīmētās idejas par iespējamu šāda institūta izveidi, apvienojot galvenos vides pētījumu virzienus vienā programmā un institūcijā.

Līdz šim pētījumi notiek tikai ārkārtējas nepieciešamības gadījumos, saistībā ar starptautiskās vai ES vides politikas īstenošanas aspektiem, dodot fragmentāru un nepārliciešu kopainu. Nepieciešamība pēc regulāriem un ilglaicīgiem pētījumiem nobriedusi attiecībā uz klimata pārmaiņām un adaptāciju, vides resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu ekoloģisko un ekonomisko izvērtēšanu un šo jutīgo dabas resursu saglabāšanas plāniem, kas ir neatņemama „zaļās ekonomikas” sastāvdaļa. Tāpēc ir būtiski, lai vides zinātne un ar to saistītie pētījumi tiktu atzīti par Latvijai nozīmīgu zinātnes virzienu un noteikti kā viena no prioritātēm Valsts finansētajā pētījumu programmā.

1.8. Vides aizsardzības kontrole un vides aizsardzības institūcijas

Valsts kontroles vides jomā mērķis ir nodrošināt vides normatīvo aktu prasību ievērošanas kontroli, lai nodrošinātu vides kvalitātes saglabāšanu, piesārņojuma mazināšanu un novēršanu, dabas resursu ilgtspējīgu resursu aizsardzību un izmantošanu. Valsts vides kontroli veic VVD un DAP, kā arī citas vides normatīvajos aktos noteiktās tiešās pārvaldes iestādes. Papildus vides kontrolei svarīgus uzdevumus vides aizsardzības jomā (vides monitorings, vides stāvokļa novērtēšana, vides izglītība, u.c.) īsteno arī citas vides aizsardzības institūcijas: LVĢMC, LHEI, VPVB, LDM, NBD.

Sakarā ar finanšu krīzi un tās izsaukto institūciju funkciju optimizāciju, VPP2015 plānotie pasākumi vides institūciju kapacitātes stiprināšanai vai palielināšanai netika īstenoti, taisni otrādi, budžeta un funkciju optimizācijas rezultātā visas VARAM padotībā un pakļautībā esošās vides institūcijas, bet jo īpaši VVD pārcieta ievērojamu resursu samazinājumu. Kaut arī tika veikti funkciju izvērtēšanas un uzdevumu izpildes optimizācijas pasākumi, pie lielā darbinieku skaita samazinājuma un tehnisko resursu, īpaši transporta lietošanas ierobežojumiem, veikt kvalitatīvu vides inspekcijas darbu bija gandrīz neiespējami, ko apstiprina VPP2015 izvērtējums. Salīdzinājumam – šajā laikā dubultojās Rīgas brīvdostas kravu apgrozījums un vairākkārtīgi pieauga iedzīvotāju sūdzības par gaisa piesārņojumu un smakām Rīgas brīvdostas tuvumā, kā arī kopīgi ar VUGD bija jānovērš vairākas avārijas situācijas, kas varēja prasīt pat iedzīvotāju evakuāciju no ostas apkārtnes. Par Latvijas nepietiekamo institucionālo kapacitāti norādīts ES direktīvu infrastruktūras nodrošināšanas ziņojumos, EK izveidotās Vides inspekciju institūcijas (angļu valodā saīsinājums - IMPEL) ziņojumos, kā arī ziņojumos par savstarpējās atbilstības novērtēšanu vides un lauksaimniecības saskares jomā.

Institūciju kapacitāte ietekmē uzdevumu izpildes operativitāti, īpaši tas ir aktuāli VPVB sakarā. Stiprinot šo institūciju, pastāv reālas iespējas ievērojami paātrināt administratīvās procedūras, ļaujot komersantiem ātrāk uzsākt vides prasībām atbilstošu projektu realizāciju.

Institūciju kapacitāte ietekmē arī vides kontroles īstenošanu, jo samazinās pieejamie resursi kontroles nodrošināšanai. Pašreiz vides kontrolei pieejamie resursi nav pietiekami, lai nodrošinātu operatīvu vides kvalitātes datu ieguvu un novērtēšanu un operatīvu rīcību, piemēram, pieejamie resursi jūras zvejas kontrolei nav pietiekami, kas var ietekmēt zivju resursu ilgtspējīgu izmantošanu un radīt risku zvejniekiem veikt nelegālas zvejas darbības.” ES finanšu plānošanas periodā 2014.-2020.gadā nepieciešams sakārtot vides kontroles infrastruktūru, attīstīt plašāk e-pakalpojumu sniegšanu sabiedrībai un vides datu bāzes.

VVD mērķis ir nodrošināt, lai tiktu ievēroti normatīvie akti vides aizsardzības, radiācijas drošības un kodoldrošības un dabas resursu izmantošanas jomā, kā arī veicināt dabas resursu un enerģijas ilgtspējīgu izmantošanu. VVD kompetencē ir veikt vides aizsardzības un dabas resursu izmantošanas valsts kontroli, kā arī kontrolēt zveju un makšķerēšanu. Lai risinātu iepriekšminētās problēmas vides kontroles jomā, VVD plāno veikt vairākas reformas:

- 1) Metodiskās vadības darba pastiprināšana, lai nodrošinātu:
  - a) vienotu pieeju izdodamo administratīvo aktu – licenču, atļauju, tehnisko noteikumu izdošanā un tajās ietvertu prasību izvirzīšanā;
  - b) vienotu inspekcijas veikšanas kārtību;
  - c) nepārtrauktu kvalifikācijas paaugstināšanu.
- 2) Skaidra VVD veicamo funkciju sadalījuma ieviešana starp struktūrvienībām, visu iespējamo pamatfunkciju veikšanu nodrošinot reģionālajās vides pārvaldēs, tai skaitā uzsākta JIŪP reorganizācija, optimizējot makšķerēšanas kontroli, zvejas kontroles funkciju gan jūrā, gan iekšējos ūdeņos un jūras un ostu piesārņojuma kontroles funkcijas nododot RVP.
- 3) Administratīvās kapacitātes stiprināšana visās kontroles un uzraudzības jomās;
- 4) Preventīvo pasākumu veikšana ar nolūku samazināt administratīvo pārkāpumu skaitu:
  - a) Juridiskām personām – izstrādājot un ieviešot audita tipa pārbaudes, kas samazina administratīvo slogu operatoriem;
  - b) Fiziskām personām – izvērtēt iespēju, iesaistot sadarbības partnerus, nevalstiskās organizācijas, veidot vairāk informatīvu materiālu, lai nodrošinātu personu labāku informētību un atbilstošu uzvedību;
  - c) „Zaļā saraksta” koncepcijas izstrāde un ieviešana, lai motivētu operatorus, kuri savā darbībā ir sasnieguši ievērojamus rezultātus vides aizsardzības prasību ievērošanā.
- 5) Skaidra funkciju sadalījuma ieviešana starp VVD un citām VARAM padotībā esošajām institūcijām, tai skaitā izvērtēt iespēju uzlabot zemes dzīļu valsts pārvaldību, kas nodrošina zemes dzīļu saprātīgu un ilgtspējīgu izmantošanu, visu ar zemes dzīļu izmantošanas atļaušanu saistīto funkciju pārņemot no LVĢMC un pašvaldībām
- 6) 2009.gadā tika veikta īpaši aizsargājamo dabas teritoriju administrāciju reforma, kā rezultātā tika izveidota vienota Dabas aizsardzības pārvalde (DAP) kā dabas aizsardzības politikas īstenošanas institūcija. Tādēļ DAP nolikumā iekļautas daudzas funkcijas un īstenojamiem uzdevumi, kuru īstenošanai nepieciešams ievērojams finansējums. Diemžēl ekonomiskās krīzes laikā veiktā valsts pārvaldes iestāžu finansējuma konsolidācija attiecās tikai uz valsts budžeta finansējuma samazinājumu, bet veicamo funkciju un uzdevumu skaits netika samazināts. Tā rezultātā valsts budžeta dotācija sedz tikai 69% no kopējiem izdevumiem. Trūkstošā daļa tiek nodrošināta ar ieņēmumiem no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem, ko nodrošina, galvenokārt, meža saimnieciska izmantošana DAP valdījumā nodotajos VARAM mežos. Par šādu pieeju jau vairākkārtīgi ir iebildušas vides nevalstiskās organizācijas, tai skaitā VKP. Turklāt, ievērojot labas meža apsaimniekošanas principus, lai nodrošinātu sugu un biotopu aizsardzību, bioloģisko daudzveidību un ilgtspējību, laika periodā no 2014. līdz 2016.gadam pašu ieņēmumus no koku ciršanas DAP var nodrošināt tikai ievērojami samazinātā apjomā, bet, sākot no 2017.gada, pašu ieņēmumus no plānveidīgas koku ciršanas DAP nodrošināt nevar. Līdz ar to dotācija no vispārējiem ieņēmumiem esošajā apjomā nenodrošinās DAP normatīvajos aktos deleģēto funkciju un uzdevumu veikšanu līdzšinējā apjomā. Tādēļ turpmākajos gados ir nepieciešams papildu finansējums no valsts budžeta, lai nodrošinātu trūkstošos līdzekļus DAP funkciju veikšanai. Piešķirot nepieciešamos līdzekļus DAP tiktu nodrošināts, ka VARAM valdījumā esošajos valsts mežos netiktu veiktas cirtes, kuru mērķis ir koksnes ieguves un ienākumu nodrošināšana. Šādi arī tiktu nodrošināts, ka valsts pārvaldes iestādes funkcijas netiek finansētas no

ienākumiem par koku ciršanu īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, jo par dabas aizsardzību atbildīgās valsts pārvaldes iestādes ienākumi nevar būt tieši atkarīgi no koksnes ieguves.

Vienlaikus ar valsts budžeta dotācijas palielināšanu DAP, ir jāveic funkciju izvērtējums. Tā, piemēram, Vides aizsardzības likumā (likums nosaka, vides valsts kontroli īsteno VVD, DAP un citas vides normatīvajos aktos noteiktās tiešās pārvaldes iestādes) un Sugu un biotopu aizsardzības likumā (likums nosaka VARAM un tās padotībā esošo iestāžu kompetenci, neizdalot konkrēti VVD vai DAP) nav precīzi nodalīta iestāžu kompetence atbilstošo normatīvo aktu kontroles nodrošināšanā, bet sniegts vispārīgs regulējums. Lai risinātu minētās problēmas un, ievērojot Valsts kontroles 2010.gada 26.novembra revīzijas ziņojumā Nr.5.1-2-6/2010 „Videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas administrēšanas atbilstība normatīvo aktu prasībām un nodarīto zaudējumu kompensēšanas efektivitāte” konstatēto un izteiktās rekomendācijas, 2011.gada 30.jūnijā ir noslēgta vienošanās starp VVD un DAP par kontroles jomu nodalīšanu, tomēr vienošanās uzskatāma par pagaidu risinājumu un VVD un DAP kompetences vides kontroles jomā jānodala normatīvajos aktos.

Valsts interešu vides aizsardzības, meteoroloģijas, ģeoloģijas, bīstamo atkritumu apsaimniekošanas un radiācijas jautājumos, nodrošinot vides monitoringa veikšanu, informācijas uzkrāšanu, saglabāšanu un sagatavošanu, 2009.gada jūlijā tika izveidota LVĢMC. LVĢMC savā darbībā kā galvenos darbības virzienus izvirzījusi:

- pilnveidot uzņēmuma rīcībā esošo resursu pārvaldību;
- nodrošināt personāla attīstības un motivācijas politikas izstrādi un sekmīgu īstenošanu; attīstīt darbinieku kompetenci;
- kļūt par videi draudzīgu organizāciju ne tikai nosaukumā, bet arī ikdienas darbībā.

Saistībā ar LDM un NBD, jāatzīmē, ka šo institūciju nepietiekama kapacitāte neļauj īstenot pasākumus, kuri būtu ārkārtīgi nozīmīgi vides izglītības jomā. VPP2020 īstenošanas periodā nepieciešams panākt starptautiskās sadarbības aktivizēšanos, tai skaitā īstenojot ārvalstu dabas muzeju kolekciju eksponēšanu Latvijā. Detalizēta informācija par problēmām vides aizsardzības institūciju kapacitātei ir sniegta arī konkrētajās sadaļās pa sektoriem.

Līdzīgi kā valsts sektorā, arī pašvaldībās vides sektors pārcieta ievērojamu kapacitātes samazinājumu, pat tik lielā pašvaldībā kā Rīga, Vides aizsardzības departaments tika iekļauts Mājokļu un vides departamentā, kā rezultātā uz laiku tika pārtraukta gaisa kvalitātes uzlabošanas plānu sagatavošana un zaudēta kontrole par plānā paredzēto pasākumu savlaicīgu un kvalitatīvu izpildi. Sekas tam ir EK argumentētais paziņojums par pārkāpuma procedūras ierosināšanu pret Latvijas valsti par gaisa kvalitāte pārkāpumiem Rīgas pilsētā.

2. Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas

Šajā sadaļā apskatīti augsnes un zemes dzīļu izmantošanas un aizsardzības jautājumi, kā arī atkritumu apsaimniekošanas jautājumi. Zemes izmantošanas jautājumi skarti arī citu jomu politikās – teritorijas attīstības plānošanā, lauku attīstības politikā, meža politikā.

2.1. Augsnes aizsardzības jomā

Latvijā atsevišķos normatīvajos aktos augsnes aizsardzības jautājumi ir minēti, bet nav skaidri nodefinēti, kurai institūcijai kas jā dara tieši augsnes aizsardzības aspektā. MK ir apstiprinājis Zemes politikas pamatnostādnes 2008.-2014.gadam. Zemes politikas pamatnostādņēs zeme, galvenokārt, tiek apskatīta kā resurss izmantošanai un attīstībai, kā tiesību objekts un kā vērtības objekts. Augsnes aizsardzības jautājumi daļēji skarti Zemes pārvaldības likumprojektā, kas ir saskaņošanas stadijā.

Latvijā līdz šim nav veikts komplekss stāvokļa izvērtējums un noteiktas prioritārās problēmas augšņu degradācijas jomā, bet balstoties uz pieejamo informāciju un ekspertu

viedokli, var konstatēt, ka Latvijā ir sastopami šādi augsnes degradācijas veidi: organisko vielu satura samazināšanās augsnē, paskābināšanās, sablīvēšanās, nosēšanās, piesārņojums, erozija (vēja, ūdens un tehniskā), sasāļošana, noslīdējumi, bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, augsnes slāņa samazināšanās (it sevišķi kūdrājos), auglīgo augšņu apbūvēšana.

Latvijā vidējais svērtais augsnes kvalitātes novērtējums ballēs ir 38, kas norāda uz nepieciešamu turpmāku rīcību, lai Latvijas lauksaimniecības resursu – augsni ilgtermiņā saglabātu kā konkurētspējīgu resursu augkopības produkcijas ražošanai. Valstī trūkst sistematizētas informācijas par augšņu kvalitāti, par erozijas procesu izplatību, jo pēc valsts neatkarības atjaunošanas nav veikts sistematizēts augšņu kvalitātes vērtējums un kartēšana. Ir pieejamas padomju laikā izgatavotās augšņu kartes, kurās ietvertā informācija ir vecāka par 20 gadiem. Pēc valsts neatkarības atjaunošanas augsnes auglību raksturojoši rādītāji (organisko vielu saturs, augsnes reakcija u.c.) tiek noteikti epizodiski un salīdzinoši nelielā lauksaimniecībā izmantojamo zemju platībā. Nenotiek lauksaimniecības augšņu monitorings.

Latvijā joprojām lieto augšņu klasifikācijas sistēmu, kura būtiski atšķiras no Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) klasifikācijas, tādēļ nepieciešams sagatavot augšņu kartes, kas atbilst FAO normām. Augšņu kartēšana vajadzīga, lai iegūtu sistemātisku informāciju par augšņu stāvokli, varētu noteikt augsnes degradācijas riska zonas, aprēķinātu oglekļa bilanci, kā arī saimnieciskās darbības plānošanai un lai nodrošinātu minerālmēsli un augu aizsardzības līdzekļu saprātīgu izmantošanu.

Augsnes aizsardzības jautājumi ir risināti epizodiski, projektu veidā. ANO Attīstības programma (UNDP) un Pasaules Vides fonds (GEF) īstenoja projektu „Latvijas kapacitātes nodrošināšana ANO konvencijas „Par cīņu pret pārtuksnešanos/zemes degradāciju” ieviešanai”. Šī projekta galvenais mērķis bija būtiski palielināt kapacitāti un atbildību zemes degradācijas mazināšanai Latvijā. Īstenots starptautisks projekts „Biosoil”, kura ietvaros tiek vērtētas meža augsnes 95 parauglaukumos (meža monitoringa I līmeņa tīklā).

Zemes resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas veicināšana ir dalītas atbildības jautājums starp ZM kā lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantojamo zemju pārraudzītāju un VARAM kā teritorijas attīstības plānošanas koordinējošo institūciju un kā atbildīgo par piesārņojuma novēršanu, eroziju un riska procesiem. Savukārt TM pārraudzībā esošais VZD savā arhīvā uzglabā agrākajos gados veiktās augsnes kartēšanas materiālus papīra formātā un ar to saistīto informāciju. Tāpat būtiska loma ir pašvaldībām un zemes īpašniekiem. ES šobrīd nav pieņemti juridiski saistoši dokumenti zemes politikas vai augsnes aizsardzības jomā. Šobrīd Latvijā ir izstrādāti un tiek pielietoti augsnes un grunts kvalitātes normatīvi, spēkā ir arī noteikumi par notekūdeņu dūņu un to komposta izmantošanu, monitoringu un kontroli, t.sk. notekūdeņu dūņu un komposta izmantošanu augsnes mēslošanai lauksaimniecības zemēs.

Latvijai rekomendējoša ir Eiropas Savienībā 2006.gada septembrī pieņemtā Augsnes aizsardzības tematiskā stratēģija, Latvija ir arī ANO konvencijas "Par cīņu pret pārtuksnešanos/zemes degradāciju" dalībvalsts.

2.2. Zemes dziļi izmantošanas jomā

2.2.1. Zemes dziļi resursu raksturojums

Augsne un zem tās esošie ieži ir neatjaunojams dabas resurss, kas nodrošina ekosistēmu un cilvēku dzīves procesu nepieciešamās vajadzības, tai skaitā, pazemes dzeramā ūdens resursus, bāzi inženiertehniskās, ražošanas, sadzīves infrastruktūras izveidei. Latvijas zemes dziļi resursus veido tagad vai nākotnē izmantojamie ieži un minerāli, iežos sastopamie pazemes ūdeņi un ogļūdeņraži, zemes dziļi siltums un saimnieciskai izmantošanai derīgas ģeoloģiskās struktūras.

Izmantojamie resursi ⁴ir tie, kuru apguvi var uzsākt tūlīt, kuri ir pietiekoši izpētīti. **Smilts un grants** plaši sastopama Latvijas kvartāra nogulumos. Pētītās atradnes saistītas ar eolajiem, ledāja kušanas ūdeņu, upju, Baltijas jūras seno krasta formu un mūsdienu jūras veidojumiem. Grants, kā arī akmeņu un oļu frakciju drupināšanas produktus var izmantot betonam, dzelzceļa balastam, autoceļu būvē u.c.. Smilts un grants atradņu kopējie izpētītie krājumi 34 nozīmīgākajās atradnēs ir ap 240 milj.m³. Bez tām ir vairāki simti sīku atradņu.

Laukakmeņu grēdas, akmeņu lauki visbiežāk sastopami jūras piekrastes apgabalos Ziemeļvidzemē un Ziemeļkurzemē. Dažas laukakmeņu grēdas, kā arī atsevišķi laukakmeņi ir aizsargājami dabas pieminekļi. Kopējie laukakmeņu resursi Latvijā līdz šim nav novērtēti.

Ļoti plašas izmantošanas iespējas ir **māliem**, no kuriem varētu ražot izstrādājumus, kas pagaidām Latvijā netiek izgatavoti: keramzītu, blīvus materiālus ar mazu ūdensuzsūci, sorbentus u.c. Būvmateriālu ražošanai izmantojamā māla iegulas galvenokārt saistās ar devona un kvartāra sistēmu nogulumiem. Tās veido illīta māls ar nelielu (līdz 20%) kaolinīta un hlorīta (līdz 10%) piemaisījumu. Izmantojams ir arī triasa māls, kuram raksturīgs augsts smektīta saturs. Valsts pētījumu programmas 2010.-2013.gadam ietvaros prioritārajā zinātnes virzienā "Vietējo resursu (zemes dziļi, meža, pārtikas un transporta) ilgtspējīga izmantošana - jauni produkti un tehnoloģijas" pētītas Latvijas māla iegulas, māla sastāvs, izveidoti jauni produkti un to ražošanas tehnoloģijas, izveidots pamats produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanai.

Rūpniecībā izmantojamu **kvarca smilts** (vāji cementētu smilšakmeņu) iegulas sastopamas Valmieras un Cēsu apkaimē, kā arī Kuldīgas apkaimē. Tīru, stikla ražošanai piemērotu smilšu iegulas ir samērā reti sastopamas. Par perspektīvām uzskatāmas kvarca smilts Skudru un Pīlādžu atradnēs Skrundas novadā. Svarīgi būtu kvarca smilti izmantot produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanai.

Dolomīts ir viens no galvenajiem mehāniski izturīgu akmens materiālu avotiem Latvijā. Mehāniski izturīgi un salturīgi dolomīti plaši izplatīti Latvijas centrālajā un austrumu daļā, kur arī atrodas lielākās atradnes un prognozēto krājumu laukumi. Dolomītu Latvijā galvenokārt izmanto šķembu, kas atbilst 400, 600, 800 stiprības klasei, ražošanai. Mehāniski izturīgākais dolomīts ir arī ķīmiski tīrākais un satur vairāk par 90% CaMg(CO₃)₂. No tā var ražot būvkaļķi un dolomīta miltus. Sastopams mazplaisains dolomīts, kas piemērots kā būvkmens vai apdares materiāls. Tomēr dolomīta izmantošanas iespējas citās nozarēs, piemēram, stikla ražošanā vai metalurģijas vajadzībām nav pietiekami pētītas.

Ģipšakmens ir viens no vērtīgākajiem Latvijas zemes dziļi resursiem, jo Eiropā tā izplatība ir ierobežota. Latvijā ģipšakmens izplatīts galvenokārt Rīgas un Bauskas apkārtnē. Tā kvalitāte tiek vērtēta pēc CaSO₄ X 2H₂O satura: jo tas ir augstāks, jo augstāka arī izejvielas klase. Zemākas kvalitātes ģipšakmeni izmanto cementa ražošanai, augstākas - dažādiem ģipsi saturošiem būvizstrādājumiem, bet tīru selenītu - medicīnas ģipša iegūšanai.

Kaļķakmens krājumi sastopami Latvijas dienvidrietumu daļā, perma sistēmas nogulumos. Kaļķakmeni var izmantot kaļķa un cementa ražošanai, kā arī cukura, stikla un papīrrūpniecībā.

Liela saimnieciska nozīme ir **kūdrai**. Purvi, kuri tiek uzskatīti par kūdras atradnēm, Latvijā aizņem 10,7% no valsts teritorijas, apzināti ir 6,8 tūkstoši purvu. Kūdras krājumi sasniedz 1,5 miljardus tonnu. Latvijā atrodas 0,4% no pasaules kūdras krājumiem un pēc kūdras krājumu daudzuma uz iedzīvotāju Latvija ir 8. vietā pasaulē⁵. Daudzas kūdras atradnes iekļautas īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un to izmantošana ir apgrūtināta vai nav

⁴ <http://www.lvgmc.lv/lapas/geologija/zemes-dzilu-resursi/derigie-izrakteni-buvmateriālu-izejvielas-kudra-un-sapropelis-/derigie-izrakteni-buvmateriālu-izejvielas-kudra-un-sapropelis-?id=1479&nid=490>

⁵ Avots: Latvija Kūdras ražotāju asociācijas tīmekļa vietne www.peat.lv

iespējama. Kūdras izmanto lauksaimniecībā, iespējama tās plašāka izmantošana enerģētikā. Kūdras var izmantot kā sorbentu, plašas izmantošanas iespējas ir no kūdras izdalītajām humusvielām. Kūdra gan kā izejmateriāls, gan kā produkts ir kļuvusi par vienu no galvenajām Latvijas eksportprecēm. Tomēr izmantots tiek tikai purva augšējais slānis, t.s. „gaišā kūdra”, ko izmanto lauksaimniecībā. Savukārt purva dziļākie slāņi jeb tā saucamā „tumšā kūdra”, kas veido trešdaļu vai pat pusi no purva, paliek neizstrādāti un neizmantoti, lai gan tā varētu būt perspektīvs izejmateriāls elektroenerģijas ražošanai un apkurei, vienlaikus zināmā mērā nodrošinot fosilo kurināmo aizstāšanu. Ieguves gaitā purva ekosistēma tiek izmainīta, bet, kamēr kūdras atradne nav pienācīgi izstrādāta, nevar arī veikt rekultivāciju.

Ezeros un purvos sastopams **sapropelis**, ko var izmantot lauksaimniecībā, ķīmiskajā rūpniecībā un medicīnā. Sapropelis ir organogēni ezera nogulumi, kas veidojas nogulsņējoties un pārveidojoties ūdensaugu un organismu atliekām kopā ar minerāldaļiņām. Tas ir brūngana, melna, pelēka, zaļgana vai dzeltenīga recekļaina vai želejveidīga koloidālas struktūras masa, kas sastopama lielākajā daļā ezeru un vairāk kā trešdaļā purvu. Sapropela iegulu biezums mainās no dažiem centimetriem līdz 20 m. Kopējie rūpnieciski izmantojamie sapropela krājumi ir 732,4 milj.m³. Ievērojot tehnoloģiju un zināšanu attīstību pēdējos gados, sapropeli varētu izmantot daudz plašāk.

Latvija ir bagāta arī ar kūrorta resursiem – **dziednieciskajām dūņām un minerālūdeņiem**. Dziednieciskās dūņas sastopamas sēravotu izplūšanas vietās Ķemeru, Kandavā, Baldonē, Siguldā un Jūdažos. Slokas atradnes dūņas izmanto Ķemeru sanatorijas. Ķemeru apkārtnē sastopami četru tipu minerālūdeņi. Baldones pašvaldības teritorijā dziedniecības dūņas iegūstamas Pladu purvā. Atradnes platība 14 ha, dūņu krājumi 190 tūkst.t. Minerālūdeņus un dziedniecības dūņas izmanto profilaksei, ārstēšanā, kā arī rehabilitācijai. Tas ir nozīmīgs resurss kūrortu attīstībai. Pateicoties dziedniecības dūņu un minerālūdeņu pieejamībai attīstījies Ķemeru kūrorts. Kūrortu resursus varētu izmantot daudz plašāk.

Perspektīvie resursi visbiežāk atrodas ievērojamā dziļumā, zināšanas par tiem nav pilnīgas un to izpēte ir jāturpina.

Ogļūdeņraži (nafta). Ogļūdeņražu ieguves perspektīvas ir Latvijas rietumdaļā un Baltijas jūrā. Pašlaik izsniegtas trīs licences ogļūdeņražu izpētei un ieguvei uz sauszemes, vienā gadījumā notiek eksperimentāla ieguve. Ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā izsniegta viena licence ogļūdeņražu meklēšanai un četras licences ogļūdeņražu izpētei un ieguvei.

Ģeoloģiskās struktūras dabasgāzes pazemes glabātavu ierīkošanai. Latvijā, atšķirībā no kaimiņvalstīm, ir labvēlīgi ģeoloģiskie apstākļi pazemes gāzes krātuvju ierīkošanai. Ģeoloģiskās struktūras dabasgāzes pazemes glabātavu ierīkošanai ir viena no nozīmīgākajām zemes dzīļu bagātībām Latvijā. Vienā no šādām ģeoloģiskām struktūrām jau 1968.gadā ir ierīkota pazemes glabātava – Inčukalna gāzes krātuve. Papildus Inčukalna pazemes gāzes krātuvei iespējams ierīkot vairākas jaunas pazemes gāzes glabātavas. Šobrīd par perspektīvāko ir uzskatāma Dobeles struktūra, kurai ir noteikts valsts nozīmes zemes dzīļu nogabala statuss, ir veikta ģeoloģiskā izpēte un ekonomiskā izvērtēšana.

Zemes siltums tiek izmantots horizontālo un vertikālo zemes siltumsūkņu darbībā. Vairāki pazemes ūdeņu horizonti satur **ģeotermālos ūdeņus**, kas ir perspektīvi siltumapgādes un karstā ūdens ieguves jautājumu risināšanai. Pazemes ūdeņu temperatūra kembrija nogulumos sasniedz 62,5 °C, dziļums uz dienvidiem un dienvidaustrumiem no Liepājas 1192-1714m. Perspektīvi varētu būt arī apakšējā devona nogulumi, kur maksimālā temperatūra konstatēta Jelgavas - Elejas rajonā un 400-584 m dziļumā svārstās ap 20 – 30 °C. Strauji attīstoties tehnoloģijām, pieaug pašvaldību un privātpersonu pieprasījums pēc jauniem enerģijas avotiem, tajā skaitā pieaug interese par **petrotermālo enerģiju** - pirmskembrija pamatklintāja iežu siltumu. Šajā jomā ir jāveic jauni pētījumi, jo pagaidām nav iegūti dati par

šo iežu termālo režīmu. **Ģeotermālās enerģijas** plašāka izmantošana dotu iespēju samazināt Latvijas tautsaimniecības atkarību no importētajiem energoresursiem;

Ir izdalīti Centrālkurzemes un Valmieras laukumi, kas ir perspektīvi **dimantu** meklējumiem. Latvijas teritorijas vidusdaļa starp Lielupi rietumos un līniju Valka - Cēsis - Subate austrumos ir perspektīva rūpnieciski nozīmīgu **dzelzsrūdas** atradņu atklāšanai pirmskembrija pamatklintājā 700 – 1000 m dziļumā. Latvijas dienvidrietumu daļā, konstatēti **rūpnieciskie minerālūdeņi** ar augstām **broma, litija** un dažu citu elementu koncentrācijām.

Mazizplatītie un problemātiskie resursi resursi ir reti sastopami un maz pētīti derīgie izrakteņi: brūnogles, limonītu dzelzsrūdas, dzelzs un mangāna konkrēcijas, urāna rūdas, dažādu reto un krāsaino metālu rūdas dzintars u.c. To izmantošanas iespējas nākotnē ir ierobežotas vai arī pagaidām nenoskaidrotas. Pie šādiem resursiem pieskaitāmas brūnogles, limonītu dzelzsrūdas, dzelzs - mangāna konkrēcijas, urāna, u.c., kā arī dzintars.

2.2.2.Zemes dzīļu resursu izmantošana

Ir izveidota normatīvo aktu sistēma, kas reglamentē zemes dzīļu izmantošanu. Noteikta zemes dzīļu izmantošanas licenču un bieži sastopamo derīgo izrakteņu ieguves atļauju izsniegšanas kārtība, ģeoloģiskās informācijas izmantošanas kārtība, derīgo izrakteņu ieguves kārtība, tajā skaitā, prasības ģeoloģiskajai izpētei, ieguves projektiem un projektu akceptēšanai. Attiecībā uz valsts un pašvaldību zemēm tiesības izmantot zemes dzīles var iegūt konkursa kārtībā, savukārt, privātpersonas pašas ir tiesīgas lemt par savu zemi.

Latvija ir vienīgā Eiropas valsts, kurā zemes dzīles pieder zemes īpašniekam. Tomēr zemes dzīļu uzbūve, resursu un derīgo īpašību izplatības robežas, dabīgo vai cilvēka izraisīto procesu norise zemes dzīlēs nekādā mērā nesakrīt ar zemes īpašumu vai administratīvajām robežām. Līdz ar to viena īpašnieka rīcība savā īpašumā var būtiski ietekmēt ne tikai blakus esošos īpašumus, bet arī daudz plašākas teritorijas.

Valsts un pašvaldību īpašumā ir 15,9% zemes platību valstī, bet valstij un pašvaldībām piekritošā zeme ir 17,5%. Tātad zemes dzīļu izmantošanu valsts un pašvaldības var plānot kopā 33,4 % valsts teritorijas. Jāņem vērā, ka patiesībā šis skaitlis ir mazāks, jo ir virkne teritoriju, kur ieguve nav iespējama – ceļi, aizsargjoslas, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas.

Zemes dzīļu pārvaldība sadalīta starp vairākām institūcijām. VVD (VARAM padotības iestāde) izsniedz zemes dzīļu izmantošanas licences, dabas resursu lietošanas atļaujas, veic zemes dzīļu izmantošanas kontroles funkciju. Pašvaldības izsniedz bieži sastopamo derīgo izrakteņu (māls, smilts, smilts-grants, irdenie saldūdens kaļķieži, smilšmāls, mālsmilts, aleirīts, kūdras iegulas līdz 5 hektāru platībā vienam īpašniekam piederoša īpašuma robežās) ieguves atļaujas. LVGMC uztur ģeoloģiskās informācijas sistēmu, akceptē derīgo izrakteņu krājumus, veic ogļūdeņražu izpēti ģeoloģiskā pārraudzību, seismisko procesu monitoringu, sniedz maksas pakalpojumus saistībā ar ģeoloģiskās informācijas sniegšanu. EM izsniedz licences ogļūdeņražu meklēšanai, izpētei un ieguvei. Nelielos apjomos DAP apsaimnieko VARAM valdījumā esošo valsts zemi. Šādā situācijā ir grūti nodrošināt vienotu zemes dzīļu apsaimniekošanas politiku. Līdzekļu trūkuma dēļ netiek veikts mūsdienu eksogēno ģeoloģisko procesu (krastu erozija, karsta un sufozijas procesi) monitorings.

Zemes dzīļu izmantošanas mērķis ir nodrošināt sabiedrību (valsts, pašvaldības, teritorijas plānotāji, komersanti, zemes īpašnieki) ar mūsdienīgu, aktuālu informāciju par zemes dzīļu resursiem un mūsdienu ģeoloģiskajiem procesiem. Plānojot, projektējot un veicot jebkārus darbus, kas saistīti ar zemes dzīļu izmantošanu, ir būtiski ņemt vērā informāciju par zemes dzīļu uzbūvi un īpašībām. No 2011.gada valstī nav iespējama no jauna ierīkojamo urbumu un jau pastāvošo urbumu tehniskā stāvokļa kontrole, kuru spēj nodrošināt tikai ģeofizikālās urbumu izpēti (karotāžas) metodes. Pilnvērtīgu visaptverošu zemes dzīļu resursu izpēti un izmantošanas kontroli traucē zemes īpašnieku tiesības neatļaut savā īpašumā

veikt pat valsts pasūtīto pētījumu izpildei nepieciešamos darbus, pārbaudīt ūdens apgādes urbuma stāvokli u.c. sabiedrībai nozīmīgas darbības.

Valsts un pašvaldību zemēs zemes dzīļu izmantošana notiek nesistemātiski. Latvijā jau 20 gadus nenotiek plānveidīgi jaunu derīgo izrakteņu un citu zemes dzīļu resursu meklēšanas un izpētes darbi, kā arī zināmo resursu atradņu papildus detalizētāki izpētes darbi racionālākas izmantošanas nolūkos. Kaut arī ģeoloģiskās informācijas sistēmā ģeoloģiskā informācija tiek uzglabāta, to nepieciešams digitalizēt, kā arī atbilstoši jāuztur tā informācija, ko ģeoloģisko darbu veicēji nodod digitālā formā. Nenotiek sistemātiska ģeoloģiskās informācijas apkopšana un apstrāde (karšu sastādīšana, prognozes u.tml.), netiek papildināta ģeoloģiskās literatūras bibliotēka. Novārtā atstāti daudzu gadu laikā sakrāto un saglabāto nozīmīgāko urbumu seržu un iežu etalonparaugu saglabāšanas jautājumi urbumu seržu un etalonparaugu glabātuvē. Lai arī LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē ir atjaunotas ģeoloģijas studijas, tomēr studentiem netiek pietiekoši mācītas zināšanas, kas nepieciešamas Latvijas ģeoloģiskajos apstākļos – derīgo izrakteņu izpēte, krājumu aprēķins, projektēšana, ieguve, zemes siltuma izmantošana.

Sīkāk zemes dzīļu izmantošanas jautājumi analizēti informatīvajā ziņojumā „Par zemes dzīļu izmantošanu”.⁶

2.3. Otrreizējās izejvielas – atkritumu apsaimniekošana

Latvijā ik gadus tiek aptuveni 700 000 tonnu sadzīves atkritumu un ap 50 000 tonnu bīstamo atkritumu. Savukārt ražošanas atkritumu apjomu šobrīd vēl ir precīzi grūti novērtēt, jo šāda atkritumu grupa līdz 2011.gadam netika izdalīta atsevišķi, līdz ar to ražošanas atkritumi iepriekš tika ieskaitīt sadzīves vai bīstamo atkritumu grupā.

Latvijā atkritumu apsaimniekošanu regulē Atkritumu apsaimniekošanas likums, Iepakojuma likums, Nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas likums un no tiem izrietošie vairāk kā 40 MK noteikumi. Papildus vēl jāmin Dabas resursu nodokļa likums, kas nosaka nodokļa piemērošanu atkritumu apglabāšanai un vairākām preču grupām, kuru atkritumu apsaimniekošanai izvirzītas specifiskas prasības. Normatīvajos aktos ir noteikta atkritumu apsaimniekošanā iesaistīto institūciju un personu atbildība un kompetence, kas nav būtiski mainījusies normatīvo aktu pārskatīšanas rezultātā.

Latvijā pielietotie ekonomiskie instrumenti atkritumu apsaimniekošanā ir maksa par atkritumu apsaimniekošanu, tarifs par atkritumu apglabāšanu, dabas resursu nodoklis, kas ne tikai īsteno principu „piesārņotājs maksā”, bet arī stimulē ražotāju atbildības principa īstenošanu. Kā vēl viens instruments, kas palīdz sasniegt labākus rezultātus atkritumu apsaimniekošanā, jāmin arī MK 2010.gada 23.jūlija rīkojums Nr.422 "Par izlietotā papīra, nolietotās biroja tehnikas un nolietoto bateriju un akumulatoru apsaimniekošanu". Rīkojums uzdod visām ministrijām un to padotībā esošajām iestādēm nodrošināt izlietotā papīra, nolietoto elektrisko un elektronisko iekārtu un nolietoto bateriju un akumulatoru nodošanu atkārtotai lietošanai vai pārstrādei un reģenerācijai. Valsts iestāžu iniciatīva un praktiskais piemērs, šķirojot atkritumus un nododot tos kā otrreizējās izejvielas pārstrādei vai reģenerācijai, ir ļoti būtisks ieguldījums atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pilnveidošanā un dabas resursu ilgtspējīgā izmantošanā. Valsts iestādes praksē realizē atbildīgu pieeju atkritumu apsaimniekošanas jautājumiem, šķirojot atkritumus un nododot tos pārstrādei un reģenerācijai. Nepieciešams veicināt šādas prakses ieviešanu arī pašvaldībās un pašvaldību iestādēs.

Būtisks instruments atkritumu apsaimniekošanas politikas īstenošanā ir arī zaļais publiskais iepirkums un tādi brīvprātīgie instrumenti kā vides pārvaldības un tām līdzīgās

⁶ Informatīvais ziņojums izsludināts Valsts sekretāru 2013.gada 16.maija sanāksmē, VSS-466.

sistēmas un ekomarķējumu izmantošana. Visi minētie instrumenti vērtē tādu būtisku aspektu kā preces/produkta aprites cikla analīzi, kas ietver arī atkritumu aspektus. Līdz ar to arī šos instrumentus nedrīkst ignorēt un novērtēt par zemu. Lai arī šobrīd tie nav plaši piemēroti instrumenti Latvijā, to loma nākotnē tikai pieaugs, tāpēc nākamajā plānošanas periodā tie jāņem vērā un jāveicina to intensīvāka izmantošana.

Pie politikas ieviešanas instrumentiem jāpiemin arī sodu piemērošana par pārkāpumiem atkritumu apsaimniekošanas jomā. Latvijā tas ir administratīvais sods, ko par pārkāpumiem, veicot vai neveicot darbības ar atkritumiem, piemēro gan fiziskajām, gan juridiskajām personām. Nākamajā plānošanas periodā nepieciešams izvērtēt šo sodu efektivitāti un samērīgumu.

Sadzīves atkritumu, tai skaitā sadzīvē radušos bīstamo atkritumu, apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā organizē pašvaldība atbilstoši pašvaldības saistošajiem noteikumiem par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, ievērojot atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu un reģionālos atkritumu apsaimniekošanas plānus.

Lai valstī maksimāli īsā laikā panāktu pozitīvu attīstību atkritumu apsaimniekošanā, izveidojot vides prasībām atbilstošu atkritumu apglabāšanas infrastruktūru, un efektīvi izmantotu pieejamos vietējos resursus un piesaistītu ES fondu līdzekļus, izstrādājot Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2006.-2012.gadam, tika noteikti un darbojas 10 atkritumu apsaimniekošanas reģioni (AAR).

Latvijā darbojas 11 sadzīves atkritumu apglabāšanas poligoni. Vislielākais atkritumu apjoms ir apglabāts poligonā „Getliņi”, jo Rīgā un Rīgas AAR koncentrēta gandrīz puse Latvijas iedzīvotāju un liela daļa rūpniecības. Izveidojot valstī normatīvo aktu prasībām atbilstošus atkritumu apglabāšanas poligonus, tika radīti priekšnoteikumi, lai slēgtu un rekultivētu likumdošanas prasībām neatbilstošās atkritumu izgāztuves. Līdz 2011.gada beigām, piesaistot 2007.–2013.gada ES finanšu plānošanas perioda finanšu līdzekļus, rekultivētas 30 sadzīves atkritumu izgāztuves ~51 ha platībā, no tām 7 izgāztuves 18,185 ha platībā 2011.gadā.

Par sadzīves atkritumu savākšanu, tai skaitā dalīto savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu un uzglabāšanu attiecīgajā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonā pašvaldība slēdz līgumu ar atkritumu apsaimniekotāju, kurš izraudzīts publisko iepirkumu vai publisko un privāto partnerību regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un veiks atbilstošās darbības. Pēc VARAM rīcībā esošās informācijas 2011.gadā pašvaldības bija noslēgušas aptuveni 400 līgumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu. Pašvaldības izdod saistošos noteikumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā, nosakot šīs teritorijas daļījumu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonās, prasības atkritumu savākšanai, arī minimālajam sadzīves atkritumu savākšanas biežumam, pārvadāšanai, pārkraušanai un uzglabāšanai, kā arī kārtību, kādā veicami maksājumi par šo atkritumu apsaimniekošanu. Katra sadzīves atkritumu sākotnējā radītāja pienākums ir piedalīties pašvaldības organizētajā sadzīves atkritumu apsaimniekošanā, ievērojot normatīvo aktu prasības atkritumu apsaimniekošanas jomā un jānoslēdz līgums ar atkritumu apsaimniekotāju, kurš ir noslēdzis attiecīgu līgumu ar pašvaldību.

Par bīstamo atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu un koordinēšanu Latvijā ir atbildīga valsts un šīs funkcijas pilda valsts LVĢMC, kuras uzdevums ir nodrošināt valsts bīstamo atkritumu infrastruktūras objektu apsaimniekošanu, tajā skaitā bīstamo atkritumu poligona “Zebrene” (Dobeles novada Zebrenes pagasts). Šis poligons būs vienīgā bīstamo atkritumu apglabāšanas vieta Latvijā, tai skaitā azbestu saturošo atkritumu apglabāšanai. LVĢMC veic arī neliela apjoma bīstamo atkritumu izraisīto avāriju seku likvidāciju un bīstamo atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēmas (BAPUS) administrēšanu.

Sadzīves atkritumu dalītās vākšanas nodrošināšanai visā Latvijas teritorijā ir izveidoti dalītās savākšanas punkti, kas ietver viena vai vairāku konteineru uzstādīšanu, kuros atkritumu radītāji var izmest sašķirotos papīra, kartona, stikla, plastmasas un metāla atkritumus, kā arī šķirotu atkritumu savākšanas laukumi, kuros iespējams videi drošā veidā atbrīvoties arī no citiem atkritumu veidiem, piemēram, sadzīves bīstamajiem atkritumiem, lieltgabariem u.c. atkritumu veidiem. Pēc publiski pieejamās informācijas uz 2012.gada novembri dalītās sadzīves atkritumu savākšanas pakalpojums pieejams 74 pašvaldībās, kur kopā izveidoti vairāk kā 940 dalītās vākšanas punkti, 25 atkritumu šķirošanas laukumi un 9 atkritumu šķirošana un pārkraušanas centri. Šobrīd visiem iedzīvotājiem valstī nav pieejama pietiekami ērta un motivējoša dalīto atkritumu nodošanas iespēja. Vienlaikus darbojas arī ražotāja atbildības ietvaros izveidotās videi kaitīgo preču atkritumu, iepakojuma un nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmas, kuras uz līgumu pamata izmanto pašvaldību un pašvaldību uzņēmumu izveidotos dalītās savākšanas punktus vai šķirotu atkritumu savākšanas laukumus, vai arī veido tos savu sistēmu ietvaros.

Atkritumu reģenerācija tiek veikta atkritumu reģenerācijas iekārtās. Atkarībā no atkritumu reģenerācijas iekārtas jaudas, to darbībai VVD izsniedz atļauju A vai B kategorijas piesārņojošas darbības veikšanai. Atkritumu pārstrādi veic atkritumu apsaimniekošanas komersanti. Uz 2012.gada 1.septembri 1055 darbībām ar atkritumiem VVD ir izsniedzis atļaujas atkritumu apsaimniekošanai. Iepriekšējos gados vairākkārt ir mainījusies atkritumu apsaimniekošanas atļauju, izņemot A vai B kategorijas piesārņojošo darbību atļaujas, izsniegšanas sistēma; operatori bieži ir katrai atsevišķai darbībai ar atkritumiem saņēmuši atkal jaunu atsevišķu atļauju, tajā skaitā atsevišķu pārvaldīšanas atļauju katrā pašvaldībā, kur tiek veikta darbība. Tāpēc nākamajā plānošanas periodā šis jautājums ir jāsakārto, lai valstī būtu pieejama pārredzama un skaidra informācija par operatoriem, kuri veic vai var veikt konkrētas darbības ar atkritumiem.

2010.gadā Latvijā tika pārstrādāti 47% no savāktajiem sadzīves atkritumiem un apmēram 65% no savāktajiem bīstamajiem atkritumiem. Informācija par sasniedzamajiem mērķiem atkritumu apsaimniekošanā un esošo situāciju ir sniegta 1.tabulā.

1.tabula

Atkritumu apsaimniekošanā noteiktie mērķi un faktiskā situācija

Mērķi direktīvu ieviešanai	Faktiskā situācija
1. Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem	
1.1. attīstīt un pilnveidot <u>dalītās savākšanas sistēmu</u> (papīram, metālam, plastmasai un stiklam), nodrošinot sistēmas darbību un pakalpojuma pieejamību visā valsts teritorijā līdz 2014.g. 31.decembrim	2012.gadā nav vēl sasniegts mērķis.
1.2. <u>sagatavot otreizējai izmantošanai un pārstrādāt vismaz 50%</u> (pēc svara) mājsaimniecības atkritumos un citās līdzīgās atkritumu plūsmās esošos papīra, metāla, plastmasas un stikla atkritumus līdz 2019.gada 31.decembrim	2012.gadā nav vēl sasniegts mērķis. 2012.gadā tika pārstrādāti 15,2% no mājsaimniecību savāktajiem atkritumiem.
1.3. līdz 2019.g. 31.decembrim palielināt vismaz līdz 70% pēc svara būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai reģenerācijai	Mērķis izpildīts. 2011.gadā tika pārstrādāti 95,5% no savāktajiem būvniecības un ēku nojaukšanas atkritumiem.
2. Direktīva 1999/31/EK par atkritumu poligoniem	
2.1. līdz 2013.g. 16.jūlijam samazināt apglabājamo bioloģiski noārdāmo atkritumu daudzumu <u>līdz 50% no 1995.gadā apglabātā bioloģiski noārdāmo atkritumu daudzuma</u>	Izpildīts daļēji. 2011.gadā poligonos apglabāti 58,79% bioloģiski noārdāmo atkritumu. 2012.gadā apglabāti 58,1% no bioloģiski noārdāmajiem atkritumiem.
2.2. līdz 2020.g. 16.jūlijam samazināt apglabājamo	

bioloģiski noārdāmo atkritumu daudzumu līdz 35% no 1995.gadā apglabātā bioloģiski noārdāmo atkritumu daudzuma	
3. Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu	
3.1. 2015.gadā reģenerēt 60% no izlietotā iepakojuma un sasniegt minimālos reģenerācijas mērķus konkrētam materiālam ⁷	2011.gada mērķis 55% nav izpildīts - reģenerēti 54%. Atsevišķiem materiālu veidiem reģenerācijas apjoms atpalika no mērķiem.
3.2. 2015.gadā pārstrādāt 55% no izlietotā iepakojuma un sasniegt minimālos pārstrādes mērķus konkrētam materiālam ¹	2011.gada mērķis 50% ir izpildīts – pārstrādāti 51%.
4. Direktīva 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem	
4.1. līdz 2015.g. 1.janvārim visus nolietotos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un reģenerēt vismaz 95% apmērā no savāktā transportlīdzekļa vidējās masas gadā	2012.gadā nav vēl sasniegts mērķis.
4.2. līdz 2015.g. 1.janvārim visus nolietotos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un pārstrādāt vismaz 85% apmērā no savāktā transportlīdzekļa vidējās masas gadā	2012.gadā mērķis ir izpildīts. Tika pārstrādāti 86% no nolietota transportlīdzekļa masas.
5. Direktīva 2012/19/EK par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA)	
5.1. no 2012.g. 13.augusta līdz 2016.g. 13.augustam nodrošināt, ka uz vienu iedzīvotāju gadā tiek savākti 4 kg māsaimecības EEIA	Mērķis 2012.gadā nav izpildīts. 2012.gadā uz 1 iedzīvotāju gadā savākti aptuveni 2 kg EEIA. ⁸
5.2. no 2016.g. 14.augusta palielināt EEIA savākšanas apjomu līdz 40-45% gadā no iekārtu vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados	Pašlaik tiek savākti 25% no iepriekšējā kalendārajā gadā tirgū laistā iekārtu apjoma (masas).
5.3. no 2021.g. 14.augusta palielināt EEIA savākšanas apjomu līdz 65% no iekārtu vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados, vai arī 85% no Latvijas teritorijā radītajiem EEIA	
5.4. nodrošināt EEIA reģenerāciju un pārstrādi atbilstoši Direktīvas 2012/19/EK noteiktajiem reģenerācijas un pārstrādes rādītājiem.	2012.gadā mērķis ir izpildīts
6. Direktīva 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem un bateriju un akumulatoru atkritumiem noteiktie savākšanas un pārstrādes mērķi.	Savākšanas mērķis 2012.gadā ir izpildīts. Pārstrādes mērķis 2010.gadā ir izpildīts.

Informācija par papildus pārstrādājamo atkritumu apjomiem, lai nodrošinātu ES direktīvās noteikto mērķu izpildi, ir dota 2.tabulā.

⁷ Nepieciešams ņemt vērā, ka reģenerācijas/pārstrādes apjomi ir noteikti katram materiāla veidam un katram gadam.

⁸ Neizpilde ir saistīta ar zemu elektrisko un elektronisko iekārtu patēriņu, kā arī ar to, ka normatīvajos aktos par dabas resursu nodokļa atbrīvojumu noteikts, ka ir jāsavāc 25% no iepriekšējā kalendārajā gadā tirgū laistā iekārtu apjoma

Informācija par pārstrādājamo atkritumu apjomiem

Atkritumu veids	2010.gads			2022.gads (indikatorī)			
	Radīts (tonnas)	Pārstrādāts (tonnas)	Pārstrādāts no radītā, % (esošā situācija)	Radīts (tonnas)	Pārstrādāts (tonnas)	Papildus jāpārstrādā salīdzinājumā ar 2010.gadu, lai sasniegtu direktīvās noteikto mērķi (tonnas)	Pārstrādāts no radītā, % (sasniezamais mērķis)
Bioloģiski noārdāmie atkritumi	382 099	153 292	40.11%	461 228	299 798	146 506	65%
Sadzīves (mājsaimniecības) un tiem līdzīgie atkritumi	649 485	94 501	15.63%	647 284	323 642	229 141	50%
Iepakojums, tai skaitā:	213 906	104 644	48.92%	251 646	138 405	33 761	55%
Plastmasa	35 192	8 447	24%	43 787	9 825	1 378	22,5%
Stikls	51 896	24 703	47,6%	58 888	35 333	10 630	60%
Metāls	10 818	8 070	74,6%	12 664	10 117	2 047	80%
Nolietotie transportlīdzekļi ⁹	10 640	9 044	85%	13 794	13 104,3	4 060,3	95%
Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi ¹⁰	5 020	4 267	85%	9 036	7 680,6	3413,6	85%

Plašāka informācija par atkritumu apsaimniekošanas sistēmu Latvijā ir sniegta Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013.-2020.gadam.¹¹

3. Dabas aizsardzība

Savvaļas augi un dzīvnieki ir nozīmīga ikvienas ekosistēmas sastāvdaļa. Kādai sugai izzūdot, tiek izjauktas sugu savstarpējās saiknes. Tāpat neatgriezeniski var izzust iespēja nākotnē cilvēku labā izmantot pašreiz nezināmas šo sugu īpašības. Latvijā līdz šim zinātnieki ir uzskaitījuši kopumā 27 443 sugu (18 047 dzīvnieku, 5396 augu un aptuveni 4000 sēņu sugu) un tiek atzīts, ka reāli ir uzskaitītas tikai aptuveni 75% kukaiņu sugu, apzināti tikai 60% viēnsūņu. Kopumā Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā iekļautas 236 dzīvnieku un 485 ziedaugu, paparžaugu un sēņu sugas. Savukārt 22 augu un dzīvnieku sugas iekļautas ierobežoti izmantojamo sugu sarakstā. Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā iekļautas arī 180 ES nozīmes augu un dzīvnieku sugas. Savukārt no Latvijā aizsargājamiem 94 biotopu veidiem 57 ir ES nozīmes biotopi. Lielāko daļu ES sugu un biotopu aizsardzību nodrošina, veidojot ES nozīmes aizsargājamās teritorijas *Natura 2000* (130 sugām un visiem biotopiem), tādējādi nodrošinot sugu reālu saglabāšanu to dabiskajā vidē (aizsardzība *in situ*). Jāatzīmē, ka dabas aizsardzības prasības jāievēro ne tikai aizsargājamās teritorijās, bet arī visā valsts teritorijā.

Konvencija „Par bioloģisko daudzveidību” uzsver trīs savstarpēji saistītu jomu nozīmīgumu – sugu, ekosistēmu un ģenētiskās daudzveidības saglabāšanu. Latvijas dabas aizsardzības tradīcijas galvenokārt vērstas uz sugu un ekosistēmu aizsardzību, savukārt

⁹ Savāktie apjomi

¹⁰ Savāktie apjomi

¹¹ Apstiprināts ar MK 2013.gada 21.marta rīkojumu Nr.100 "Par Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2013.-2020.gadam" (prot.Nr.11 35.§)

Ģenētiskās daudzveidības aizsardzība ir salīdzinoši nesena koncepcija. Ģenētiskās daudzveidības saglabāšana attiecas gan uz savvaļas augu un dzīvnieku sugām, gan arī uz selekcionētām augu un dzīvnieku šķirnēm. Augsta ģenētiskā daudzveidība savvaļas sugu populācijās paaugstina to pielāgošanās spējas un nodrošina labāku izturību pret nelabvēlīgām pārmaiņām apkārtējā vidē. Gadsimtu gaitā Latvijas zemnieki ir izaudzējuši vairākas vietējiem apstākļiem labi piemērotas kultūraugu un mājdzīvnieku šķirnes. Šādam ģenētiskajam materiālam varētu būt liela nozīme nākotnē, veidojot jaunas saimnieciski nozīmīgas šķirnes.

Paralēli aizsardzībai *in situ* īpašos gadījumos ir nepieciešami arī sugu aizsardzības un saglabāšanas pasākumi ārpus to dabīgās vides (*ex situ*). Īpaši apdraudētām un izzūdošām sugām *ex situ* metodes bieži vien ir vienīgās, kas var tās glābt. Noteiktu sugu saglabāšanas un atjaunošanas plānos, kā arī izglītošanas un informācijas darbā sava loma ir zooloģiskajam un botāniskajiem dārziem, kas piedalās globāli apdraudēto sugu aizsardzības *ex situ* programmās. Latvijas Mikroorganismu kultūru kolekcijā glabājas baktēriju un sēņu tīrkultūras.

2009.gadā apstiprinātas Vides politikas pamatnostādnes, kurās aprakstītas dabas aizsardzības problēmas un piedāvāti risinājumi. Neskatoties uz ievērojamo līdzekļu samazinājumu ekonomiskās lejupslīdes laikā, daļa VPP2015 paredzēto pasākumu politikas mērķu sasniegšanai ir ieviesti. Ir veikta dabas aizsardzības institūciju reorganizācija, izveidojot vienotu DAP. Ir izveidota dabas aizsardzības ekspertu sertificēšanas sistēma. Tiek pilnveidots Natura 2000 tīkls atbilstoši jaunākajai zinātniskajai informācijai par ES nozīmes sugu un biotopu izplatību valstī, kā arī EK norādīto nepilnību novēršanai (tai skaitā, jūras Natura 2000 veidošana), uzsākta Natura 2000 monitoringa ieviešana.

3.1. Zināšanu bāze par Latvijā sastopamām sugām un biotopiem un izpētes un ekspertu piesaistīšanas iespējas

Līdzšinējā informācija par sugu un biotopu izplatību, stāvokli un aizsardzību nereti ir balstīta uz ekspertu vērtējumiem un informācijas, kas iegūta no dažādiem projektiem. 2010. gadā ar ERAF atbalstu DAP uzsākta dabas datu sistēmas „Ozols” veidošana, kas satur kartogrāfisko un datu informāciju par ĪADT, mikroliegumiem, īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem, to apsaimniekošanas pasākumiem, tūrisma infrastruktūru un izmaksātajām kompensācijām zemju īpašniekiem. Datu sistēmā tiks apkopota arī pētījumu un monitoringa dati, nodrošinot vienotu pieeju dabas datiem. 2008.gadā Latvijas Dabas fonds un Latvijas Ornitoloģijas biedrība atklāja dabas novērojumu dienasgrāmatu www.dabasdati.lv, kur jebkurš interesents var ievietot savus novērojumus. Ievadīto datu precizitāti un novērojumu atbilstību sugai novērtē eksperti. Līdz 2012.gada sākumam www.dabasdati.lv saņemti 43918 novērojumi. Visbiežāk ziņots par putniem (70% novērojumu), tauriņiem (8%), zīdītājdzīvniekiem (5%), pārējos gadījumos (17%) ziņots par spārēm, vabolēm, augiem, abiniekiem, rāpuļiem un sēnēm. Ņemot vērā, ka visus novērojumus izvērtē nozares eksperti, www.dabasdati.lv uzskatāmi par ticamiem datiem, kas izmantojami arī oficiālās publikācijās.

Līdzšinējie pētījumi neaptver visas Latvijā sastopamās īpaši aizsargājamās sugas un biotopus ne ĪADT, nedz arī ārpus tām. 2009.gadā Latvijas Dabas fonds sadarbībā ar VARAM izstrādāja Metodiku ES nozīmes aizsargājamo biotopu noteikšanai Latvijā. Metodikas pamatā ir ES aizsargājamo biotopu noteikšanas rokasgrāmata, kas pielāgota Latvijas apstākļiem. Nākamais solis pēc aizsargājamā biotopa noteikšanas ir atbilstošas apsaimniekošanas nodrošināšana. Lai izstrādātu vienotas apsaimniekošanas prasības ES nozīmes īpaši aizsargājamiem biotopiem, 2012.gadā DAP uzsākts projekts „Natura 2000 teritoriju nacionālā aizsardzības un apsaimniekošanas programma”, kurā paredzēta apsaimniekošanas vadlīniju izstrāde ES nozīmes īpaši aizsargājamiem biotopiem.

Kaut arī izstrādātās Vides monitoringa programmas ieviešana nav uzsākta pilnā apjomā, tomēr ir izdevies nodrošināt vienas programmas sadaļas – Natura 2000 vietu

monitorings – daļēju finansēšanu. Natura 2000 vietu monitoringa ietvaros ir ievākta informācija par sugu pārstāvību ES nozīmes aizsargājamās teritorijās Natura 2000, kā arī veikta pilnīga vai daļēja biotopu kartēšana 63% teritoriju. 2007.gadā EK ierosināja pārkāpumu lietu pret Latviju par nepietiekamu aizsargājamo teritoriju izveidošanu putnu sugu aizsardzībai. Lai novērstu pārkāpumu lietā minētos trūkumus, tika veikta vairāk kā 20 Natura 2000 teritoriju apsekošana, kā arī izstrādāti priekšlikumi teritoriju paplašināšanai. Tā rezultātā iegūta informācija par putnu sugām, to populāciju lielumiem, kā arī atsevišķos gadījumos veikta biotopu kartēšana paplašināmajās teritorijās.

Tādējādi pat samazinātā finansējuma apstākļos pakāpeniski tiek iegūta informācija par īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem. Tomēr šāda informācijas ievākšana nav uzskatāma par mērķtiecīgu procesu un tā nav pietiekoša nedz aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu plānošanai, nedz atskaišu sagatavošanai. 2013.gadā jāiesniedz atskaites par Biotopu direktīvas ieviešanu, kā arī par Putnu direktīvas ieviešanu. Abās atskaitēs jāsniedz detalizēta informācija par katras sugas kopējo populāciju valstī, aizsardzības statusu un attīstības tendencēm. Detalizēta informācija jāsniedz arī par katra ES nozīmes aizsargājamā biotopa kopējo platību valstī, aizsardzību un attīstības tendencēm.

Ilgtērmiņa zinātniskie pētījumi (gan fundamentālie, gan lietišķie) par sugu un biotopu ekoloģiskajām prasībām palīdzētu izprast sugu skaita un izplatības svārstības – cik no tām ir dabisko izmaiņu robežās un cik rodas dažādu ārējo apstākļu rezultātā (cilvēka darbība, klimata pārmaiņas, un. tml.). Tas ļautu pielāgot apsaimniekošanas un aizsardzības režīmus. Tai pašā laikā jāveicina pētījumi par sugām un biotopiem, kur esošais zināšanu līmenis ir nepietiekošs, lai izvērtētu, vai sugas vai biotopu ilgtermiņa pastāvēšana ir pietiekoši nodrošināta. Iegūtā informācija būtu uzkrājama dabas datu sistēmā „Ozols” vai arī tādā formātā, kas savietojams ar dabas datu sistēmu „Ozols”. Lai veicinātu dabas aizsardzības politikas lēmumu balstīšanu uz zinātniskajiem pētījumiem, kā arī nodrošinātu monitoringa datu rindu nepārtrauktību un zinātnisko pētījumu papildināmību, būtu nepieciešams veidot zinātnisko institūciju bioloģiskās daudzveidības pētījumu jomā. Zinātniskās institūcija būtu jāveido, izvērtējot esošo zinātnisko institūciju devumu un pārveidošanas iespējas.

Izveidojot *Natura 2000* tīklu, ES direktīvas nosaka papildus prasības darbībām, kas jāievēro *Natura 2000* teritorijās un kas nav saistītas ar tiešu ĪADT apsaimniekošanu vai sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu. Šīs prasības iestrādātas IVN normatīvajos aktos. Visiem plāniem un projektiem, kas iespējami varētu negatīvi ietekmēt *Natura 2000*, jāveic atbilstošs izvērtējums. Kamēr visām aizsargājamām sugām un biotopiem nav noteikti aizsardzības mērķi un definēts labvēlīgs aizsardzības statuss, plāna vai projekta potenciālās ietekmes izvērtējumu veic eksperti, kuri nereti izvērtē tikai konkrētās paredzētās darbības ietekmi konkrētajā vietā, bet ne tās iespējamo kumulatīvo efektu, kā arī ietekmi uz sugas vai biotopa kopējo stāvokli valstī. Tas saistīts ar nepietiekamu informāciju par aizsargājamās sugas vai biotopa sastopamību un kvalitāti valstī kopumā. Tādēļ nepieciešams veikt īpaši aizsargājamo sugu un biotopu kartēšanu visā valstī, prioritāri kartējot to sugu izplatību, kuru aizsardzībai veidojamas *Natura 2000* teritorijas. Veidojot ES nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīklu, par pamatu tika izmantots 2000.gadu sākumā esošais īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīkls. Kopš *Natura 2000* teritoriju izveidošanas ir paplašinājušās zināšanas par atsevišķu sugu izplatību un ekoloģiskajām prasībām, kā arī monitoringa datu analīze liecina, ka atsevišķu teritoriju konfigurācija un aizsardzības režīms nenodrošina optimālus apstākļus ES nozīmes sugu un biotopu pastāvēšanai ilgtermiņā. Tādēļ nepieciešams izvērtēt esošo *Natura 2000* teritoriju tīklu un tā devumu sugu un biotopu aizsardzībā, nepieciešamības gadījumā veicot atsevišķu teritoriju robežu optimizāciju. Tāpat, pamatojoties uz monitoringa un jaunāko zinātnisko pētījumu datiem, nepieciešams noteikt aizsardzības mērķus ES nozīmes aizsargājamām sugām un biotopiem, ņemot vērā ekoloģiskās prasības un lietderības apsvērumus.

Kopš 2010.gada valstī izveidots vienots vides ekspertu reģistrs un izstrādāta ekspertu sertifikācijas sistēma.

Nepietiekoša zināšanu bāze ir šķērslis arī starptautisko prasību ieviešanai, tai skaitā arī ģenētisko resursu aizsardzības jomā. Nagojas protokols par ģenētisko resursu pieejamību un to izmantošanā iegūto labumu taisnīgu un vienlīdzīgu sadali, kas pievienots Konvencijai par bioloģisko daudzveidību (turpmāk – Nagojas protokols) ir juridiski saistošs līgums, kas ievērojami paplašina Konvencijas par bioloģisko daudzveidību vispārīgo regulējumu. Paredzams, ka Nagojas protokols stāsies spēkā 2014.gadā. Kad Nagojas protokols sāks funkcionēt, tas ievērojami nāks par labu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai valstīs, kas dara pieejamus ģenētiskos resursus, uz kuriem tām ir suverēnas tiesības, jo tiks izveidoti paredzamāki nosacījumi par ģenētisko resursu pieejamību, tiks nodrošināta labumu sadale starp ģenētisko resursu lietotājiem un piegādātājiem, kā arī tiks nodrošināts, ka tiek izmantoti tikai likumīgi iegūti ģenētiskie resursi.

Protokols balstās uz diviem galvenajiem pīlāriem: pieejamības pasākumiem un izpildes nodrošināšanas pasākumiem. Pieejamības pīlārs paredz, ka pušu ziņā ir, vai tās vēlas regulēt pieeju un pieprasa iepriekšēju informētu piekrišanu un labumu sadali attiecībā uz to ģenētisko resursu izmantošanu. Savukārt protokola izpildes nodrošināšanas pīlārs nosaka, ka visām protokola pusēm ir jāveic pasākumi, kas paredz, ka to jurisdikcijā tiek izmantoti tikai likumīgi iegūti ģenētiskie resursi un saistītās tradicionālās zināšanas. Paredzēts, ka Nagojas protokolu ratificē arī ES. Lai Latvija to varētu darīt, nepieciešams izveidot ģenētisko resursu izmantošanas uzraudzības sistēmu. Savukārt, lai izveidotu efektīvu ģenētisko resursu izmantošanas uzraudzības sistēmu, jābūt informācijai par tiem Latvijas savvaļas ģenētiskajiem resursiem, kas tiek izmantoti dažādu produktu veidošanā (pārtikas, kosmētikas ražošana, farmācijā, selekcijā, augu aizsardzības biolontroles joma, u.c.). Jānodrošina, lai savvaļas resursus ieguve notiek ilgtspējīgi un daļai no iegūtajiem finanšu līdzekļiem tiek novirzīti savvaļas resursu aizsardzībai.

3.2. Saimnieciskās darbības intensificēšanās, ekonomisko aktivitāšu pārtraukšanas vai diversifikācijas ietekme uz sugu un biotopu aizsardzību ĪADT un ārpus tām

Latvijā ir ilgas dabas aizsardzības tradīcijas, kuras kopīgi ar salīdzinoši neattīstīto tautsaimniecību nodrošinājušas iespēju saglabāties daudzām sugām un biotopiem, kuri Rietumeiropā ir jau izzuduši. Latvijā izveidotas 689 īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (turpmāk - ĪADT). Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēmu veido dabas rezervāti, nacionālie parki, dabas liegumi, dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas pieminekļi, dendroloģiskie stādījumi un alejas, kā arī biosfēras rezervāts. Kopējā sauszemes ĪADT aizņemtā platība ir 17% valsts teritorijas. Savukārt nozīmīgu sugu un biotopu aizsardzībai ārpus ĪADT var veidot mikroliegumus. Daļa izveidoto ĪADT un mikroliegumu iekļauti arī ES nozīmes aizsargājamo teritoriju Natura 2000 tīklā (302 ĪADT un 24 mikroliegumi). Natura 2000 tīklā iekļautās teritorijas aizņem 11,5% Latvijas sauszemes teritorijas un 15% jūras teritorijas.

Bieži sastopamajam apgalvojumam, ka aizsargājamās teritorijās tiek pilnīgi apturēta jebkāda attīstība un saimnieciskā darbība, nav pamata, jo lielajās teritorijās - dabas parkos, aizsargājamo ainavu apvidos, kā arī biosfēras rezervātā, atkarībā no teritorijas zonējuma, aizsardzības režīms ir salīdzinoši vājāks un saimnieciskā darbība tiek ierobežota minimāli – aizsargājamās teritorijās intensīvi attīstās tūrisms, veiksmīgi darbojas viesu nami ar plašu aktivitāšu piedāvājumu dabā. Pieaugot atbalstam no ES fondiem, notiek lauksaimniecības un mežsaimniecības intensifikācija visā Latvijā. Lauksaimnieciskajā ražošanā iesaistītās zemes platība kļūst lielāka. Atsevišķos reģionos veidojas lielas vienlaidus platības, kurās netiek

nodrošināta augu maiņa¹². Savukārt saimnieciski nerentablajās vietās lauksaimnieciskā darbība tiek pārtraukta vai tradicionālie saimniekošanas veidi tiek mainīti (piem., ilglaicīgie zālāji pret rapsi, ganīšana pret pļaušanu).

Kopš 2010.gada pakāpeniski notiek dabas aizsardzības politikas maiņa no sugu un biotopu aizsardzības uz plašāku ekosistēmu aizsardzību un to sniegto pakalpojumu funkcionēšanas nodrošinājumu. Tas saistīts ar zaļās ekonomikas attīstību, t.i. mērķiem maksimāli samazināt resursu patēriņu, kā arī globālajiem pētījumiem vides ekonomikā. Piemēram, 2009.gadā uzsāktais UNEP pētījums „Ekosistēmu un bioloģiskās daudzveidības ekonomika” parāda, ka ekonomiski izdevīgāk ir saglabāt ekosistēmu funkcionēšanu nekā nodrošināt šos pašus pakalpojumus ar pilnībā cilvēku veidotām struktūrām. Tādēļ nepieciešams ekosistēmu novērtējums un atjaunošanas prioritāšu noteikšana.

3.3. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošana un apsaimniekošanas iespējas

Te izšķirami 3 darbības virzieni. Pirmais darbības virziens ir nodrošināt aizsargājamām sugām un biotopiem piemērotu apsaimniekošanas veidu un režīmu. Daudzas sugas ir atkarīgas no apsaimniekošanas. Attiecas galvenokārt uz biotopiem, kas veidojušies cilvēka saimnieciskās darbības rezultātā un ir no tās atkarīgi (piem., pļavas). Pārtraucot vai mainot tradicionālo saimniekošanas veidu, šo biotopu ilgstoša pastāvēšana ir apdraudēta. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzību un apsaimniekošanu nodrošina VARAM un tās padotības iestādes. 2009.gadā veikta visu atsevišķo īpaši aizsargājamo dabas teritoriju administrāciju un DAP reorganizācija, nodrošinot vienotu ĪADT apsaimniekošanu visā valstī. Pašvaldību un īpaši nevalstisko vides organizāciju iesaistīšanās ĪADT apsaimniekošanā ir nozīmīga, tomēr galvenokārt projektu ietvaros.

Izvērtējama ir atsevišķu ar ĪADT pārvaldību noteiktu funkciju nodošana plānošanas reģioniem, vienlaikus ar funkciju nodošanu nodrošinot arī plānošanas reģionu kapacitātes celšanu dabas aizsardzības jomā. Šīs funkcijas varētu būt saistītas ar īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānu ieviešanu, nepieciešamo dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu organizēšanu, tai skaitā informatīvo zīmju izvietojumu dabā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju ārējo robežu apzīmēšanai. Citu funkciju nodošana plānošanas reģioniem jāizvērtē, lai nodrošinātu vienotu dabas aizsardzības politikas ieviešanu visā valstī, nodrošinātu dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarotību (ekonomiskās intereses prevalēs pār dabas aizsardzības interesēm). Plānošanas reģioniem iespējams nodot īpaši aizsargājamo dabas teritoriju konsultatīvo padomju darba organizēšanu, kas ir instruments, lai saskaņotu dabas aizsardzības intereses un saimniecisko darbību īpaši aizsargājamās dabas teritorijās. Tādējādi ĪADT konsultatīvās padomes vairs netiktu izveidotas ar MK noteikumiem, tādējādi samazinātos normatīvo aktu skaits, kas regulē dabas aizsardzības jomu.

Tomēr ne visu kategoriju aizsargājamo teritoriju pārvaldība būtu nododama plānošanas reģioniem. Nacionālie parki kā valstij nozīmīgas aizsargājamas teritorijas reprezentē valsti, dabas rezervātos un dabas liegumos nenotiek saimnieciskā darbība vai tā ir ierobežota, un kopumā tie ir Latvijas dabas aizsardzības zīmoli. Tā kā šīs ir platības ziņā pietiekami lielas teritorijas, viena aizsargājamā teritorija vienlaikus var atrasties vairākos plānošanas reģionos. Tāpēc nacionālo parku, dabas rezervātu un dabas liegumu apsaimniekošana un aizsardzības pasākumu veikšana saglabājama valsts kompetencē.

Otrais darbības virziens ir ĪADT integrēšana saimnieciskajā dzīvē. Ar retiem izņēmumiem (rezervātos un atsevišķos liegumos) saimnieciskā darbība ĪADT ir atļauta ar nosacījumiem, kas, pēc labākās pieejamās informācijas principa, labvēlīgi ietekmētu sugas vai

¹² Valsts agrārās ekonomikas institūta pētījumi par maksājumu, t.sk. LAP maksājumu ietekmi, atrodamai LVAEI mājas lapā - www.lvaei.lv

biotopa ilgtermiņa pastāvēšanu. Daudzas ĪADT ir nozīmīgas arī kā kultūras mantojuma saglabāšanas vietas (nacionālie parki, biosfēras rezervāts, citas teritorijas). Lai varētu ĪADT integrēt saimnieciskajā dzīvē, visām ĪADT jāizstrādā dabas aizsardzības plāni vai arī jābūt izstrādātiem aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzības plāniem vai apsaimniekošanas vadlīnijām. Dabas aizsardzības plāni domāti dabas aizsardzības un saimniecisko interešu, tai skaitā tūrisma, interešu saskaņošanai. Šie dokumenti kalpotu par pamatu nopietnai apsaimniekošanas nosacījumu skaidrošanai, lai veicinātu zemes īpašnieku izpratni par to mērķi un veicinātu tādu saimniecisko darbību, kas neapdraud dabas vērtību saglabāšanos nākotnē. Dabas aizsardzības plāni vai apsaimniekošanas vadlīnijas var tikt izmantotas arī atbalsta pasākumu pamatošanai ES fondu finansējuma piesaistei. Jāņem vērā arī zemes īpašuma struktūra ĪADT, kur privātajiem zemes īpašniekiem pieder apmēram puse no kopējās zemes platības ĪADT. Iespējamās arī citas ĪADT apsaimniekošanas organizēšanas formas (brīvprātīgās vienošanās, pozitīvi atbalsta mehānismi, publiskā un privātā partnerība), tomēr to pielietošana dabas aizsardzībā nav izplatīta.

Pie nepietiekošas apsaimniekošanas jāpieskaita arī dabas tūrisma infrastruktūras trūkums ĪADT. Pastāvīgais tūristu skaita pieaugums, kā arī pieaugoša cilvēku mobilitāte nākotnē var radīt būtisku ietekmi uz sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu. Tāpēc tūristu plūsmas novirzīšanai no jūtīgām teritorijām uz ĪADT daļām ar lielāku vides ietilpību ar ES Kohēzijas fonda atbalstu kopš 2010.gada tiek veidotas takas un laipas, skatu torņi un iekārtotas skatu vietas, norādes un informācijas zīmes, kā arī vienkārši iekārtoti stāvlaukumi u.c. infrastruktūra, kas mazinātu tūristu negatīvo ietekmi uz ĪADT, tai skaitā, neradītu jaunas vides problēmas, piemēram, atkritumu jomā. Plānojot infrastruktūras izvietojumu, rīcība jāaskaņo ar kultūras pieminekļu atjaunošanas iecerēm, veidojot daudzveidīgu tūrisma piedāvājumu. Veidojot infrastruktūru īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, iespējams veicināt veselības un dabas tūrisma piedāvājuma paplašināšanos.

Pirmos divos darbības virzienos nākotnē liela nozīme varētu būt pašvaldībām un plānošanas reģioniem. 2012.gadā uzsākts pilotprojekts Zemgales plānošanas reģionā par iespējām integrēt īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plānu pašvaldības teritoriju attīstības plāņos. Gan ĪADT dabas aizsardzības plānus, gan pašvaldību teritorijas attīstības plāņus izstrādā kopš 1990.gadu beigām, tomēr šo divu dokumentu prasības nereti ir pretrunīgas, pat ja attiecas uz vienu un to pašu teritoriju. Atbilstoši likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” nosacījumiem, dabas aizsardzības plānam ir ieteikuma raksturs. Tādēļ, lai padarītu dabas aizsardzības plānā ietvertos aizsardzības un apsaimniekošanas nosacījumus par saistošiem, tiek izstrādāti ĪADT individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, kurus apstiprina MK. Tādēļ ĪADT dabas aizsardzības plānu un pašvaldību teritorijas attīstības plāņu integrēšana būtu ievērojams administratīvā sloga samazinājums un prasību vienkāršošana.

Ja pilotprojekta ideja par dabas aizsardzības un teritorijas attīstības plāņu dokumentu pierādīs savu lietderību, būs nepieciešami grozījumi likumā „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, MK 2007.gada 9.oktobra noteikumos Nr.686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” un citos normatīvajos aktos, lai nostiprinātu pašvaldību tiesības īpaši aizsargājamo dabas teritoriju attīstības plānošanā, ietverot tos teritoriju attīstības plāņos, kā arī lai noteiktu vispārējos principus un procedūru (t.sk. sadarbība ar pašvaldībām, uzraudzība, interešu saskaņošana) pārejai uz dabas plānu nosacījumu integrēšanu.

Trešais darbības virziens ir valsts īpašuma politikas noteikšana ĪADT. Zeme ĪADT pieder gan privātpersonām, gan pašvaldībām, gan valstij (ZM un VARAM personā). Valstī nav definētas valsts ilgtermiņa intereses attiecībā uz valstij piekrītošā īpašuma apsaimniekošanu īpaši aizsargājamās dabas teritorijās. VARAM piekrītošā zeme ĪADT sastāda 99007 ha (valsts meža zemes visos dabas rezervātos un visos nacionālajos parkos, kā

arī cita valstij piekrītošā zeme – Ķemeru Nacionālā parka dabas rezervāta, dabas lieguma un ainavu aizsardzības zonā, t.sk. publiskie ūdeņi – Kaņiera ezers, Dūņiera ezers, Valguma ezers, Rāznes Nacionālā parka dabas lieguma un dabas parka zonā, t.sk. publiskie ūdeņi – Rāznes ezers, Ežezers, Papes ezers (dabas parks „Pape”) ~ 2860 ha un Jelgavas pils sala (dabas liegums „Lielupes palienes pļavas”) ~122 ha). Jāatzīmē, ka līdzekļu trūkuma dēļ tikai apmēram 30% no VARAM piekrītošās zemes ir uzmērīta un ierakstīta zemesgrāmatā.

Lielākais valsts meža zemes turētājs ĪADT ir ZM, kuras pārziņā ir 30% no kopējās ĪADT platības. AS „Latvijas Valsts meži” veic mežsaimniecisko darbību īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, kurās tā ir atļauta/daļēji atļauta, piemēram, dabas parku, ainavu aizsardzības un neitrālajās zonās. AS „Latvijas Valsts meži” arī apsaimnieko īpaši aizsargājamās dabas teritorijas rekreatīviem un izglītojošiem mērķiem, ierīko dabas takas, informācijas standus u.t.t., piemēram, Tērvetes dabas parks.

3.4. Finansējuma piesaiste bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai

Kopš 2003.gada likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” paredz kompensāciju zemes īpašniekiem par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās dabas teritorijās, bet reāli kompensācijas mehānisms darbojas tikai kopš 2006.gada 1.janvāra, un to nosaka likums „Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos”. Likums paredz dažādus kompensāciju veidus – atlīdzību, zemes atpirkšanu (kopš 01.01.2008.), kā arī atbalsta maksājumus no ES fondu līdzekļiem vai valsts budžeta. Līdz 2012.gada beigām atlīdzībā par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem ir izmaksāti 8 785 089 miljoni Euro. 2012.gadā uzsākta kompensāciju sistēmas pārveide, pārejot no vienreizējās atlīdzības izmaksas uz ikgadējiem maksājumiem. 2013.gada 4.aprīlī Saeima apstiprināja jauno likumu „Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās”.

Kopš 2007.gada Lauku attīstības programmas ietvaros tiek nodrošināts finansiāls atbalsts atsevišķiem, ar dabas aizsardzību saistītiem pasākumiem. Pastāvīgo pļavu un ganību uzaršanas aizliegumu ES nozīmes aizsargājamās teritorijās Natura 2000 kompensē Natura 2000 atbalsta maksājums. Mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi saimnieciskai darbībai tiek kompensēti ar Natura 2000 meža maksājumu. Savukārt bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošanas nodrošināšanai zemes īpašnieki var pieteikties Lauku attīstības programmas pasākumam „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”. Kopumā kopš 2007.gada Lauku attīstības programmas maksājumi Natura 2000 teritorijās, kā arī bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošanā sastāda 45,91 milj. Euro.

Finansējums dabas aizsardzības problēmu ir piesaistīts gan no Kohēzijas fonda, gan arī dažādām ES finanšu programmām. Laikā kopš 2007.gada LIFE+ programmas projektu ieviešanai piesaistīti vairāk kā 14,23 milj. Euro, t.sk. 8,25 milj. Euro ES līdzfinansējuma. Dabas aizsardzības problēmu risināšanai piesaistīti līdzekļi no ES pārrobežu sadarbības programmām, tādējādi iesaistot arvien plašāku spēlētāju loku (t.sk. pašvaldības un NVO) dabas aizsardzības jautājumu risināšanā. Kopumā 2007.-2013.gadā, apkopojot pieejamo informāciju par ES fondu un finanšu instrumentu, kā arī valsts budžeta līdzekļu pieejamību īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanai un dabas vērtību saglabāšanai, var secināt, ka šiem mērķiem Latvija ir atvēlējusi vidēji 14 Euro/ha gadā. 2008.gadā veiktās aplēses ES par aizsargājamo teritoriju tīklam Natura 2000 nepieciešamo finansējuma apjomu liecina, ka labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai nepieciešami apm. 60 Euro/ ha/ gadā (t.i. apm. 42 Ls/ha/gadā).

Ņemot vērā sākotnējos datus par ES nozīmes sugu un biotopu aizsardzības stāvokli, kā arī Natura 2000 teritoriju monitoringa datus, kas liecina, ka kopš 2007.gada atskaites par ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzības stāvokli, lielā daļā sugu un biotopu

vērojama aizsardzības stāvokļa pasliktināšanās, būtu jāveicina finansējuma piesaiste dabas aizsardzības problēmu risināšanai. Biotopu direktīvas 8.pants paredz, ka Natura 2000 teritorijās esošo sugu un biotopu saglabāšanai nepieciešamo pasākumu ieviešanai pieejams ES līdzfinansējums. Lai varētu novērtēt katrā valstī nepieciešamos aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus un to ieviešanai nepieciešamo finansējuma apjomu, 2012.gadā ES dalībvalstis tika lūgtas sagatavot un iesniegt EK Prioritāro rīcību ietvarprogrammas (Priority Action Framework), kurās jānorāda nepieciešamie pasākumi, to iespējamie finansējuma avoti, kā arī aplēses par kopējo nepieciešamo finansējumu, neatšifrējot līdz finanšu avota līmenim. Latvijas Prioritāro rīcību ietvarprogramma tika sagatavota LIFE projekta „Natura 2000 teritoriju aizsardzības un apsaimniekošanas programma” ietvaros 2013.gadā. Detalizēta Natura 2000 teritoriju aizsardzības un apsaimniekošanas programma tiks izstrādāta līdz 2017.gadam.

Latvijas Prioritāro rīcību ietvarprogrammā ietverti pasākumi gan Natura 2000 teritoriju tīkla pilnveidošanai, gan konkrētu biotopu grupu vai sugu aizsardzības statusa uzlabošanai nepieciešamie pasākumi, gan pasākumi, kas saistīti ar dabas aizsardzībai nepieciešamas infrastruktūras izveidošanu aizsargājamās teritorijās, gan pasākumi biotopu atjaunošanai, u.c. Ņemot vērā ES fondu un finanšu instrumentu regulu projektos ietvertos nosacījumus, regulāru apsaimniekošanas pasākumu veikšanai lauksaimniecības un meža zemēs, kā arī kompensējošu maksājumu finansēšanai Natura 2000 teritorijās plānots izmantot galvenokārt Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) finansējumu. Ņemot vērā, ka daļa no atjaunojamiem biotopiem atbilstoši Latvijas zemes iedalījumam nekvalificējas nedz kā lauksaimniecības, nedz meža zeme, šo biotopu atjaunošanai paredzēts piesaistīt ERAF līdzekļus. Lai veicinātu vienotu izpratni par ES aizsargājamām dabas vērtībām, kuras sastopamas Baltijas reģiona valstīs, kā arī sekmētu pārrobežu dabas aizsardzības problēmu risināšanu, prioritārajā rīcības ietvarprogrammā izcelti pasākumi, kuru risināšanai piesaistāmi pārrobežu sadarbības programmu līdzekļi. Savukārt inovatīvu dabas aizsardzības problēmu risinājumu meklēšana iespējama ar LIFE programmas finansiālu atbalstu.

4. Gaisa aizsardzība

4.1. Gaisa kvalitāte un smaku piesārņojums pilsētās

Gaisa kvalitāti Latvijā kopumā var uzskatīt par salīdzinoši labu, tomēr, saskaņā ar gaisa kvalitātes novērtējuma rezultātiem atsevišķās Latvijas teritorijās pastāv gaisa kvalitātes un smaku ietekmes izraisītās problēmas.

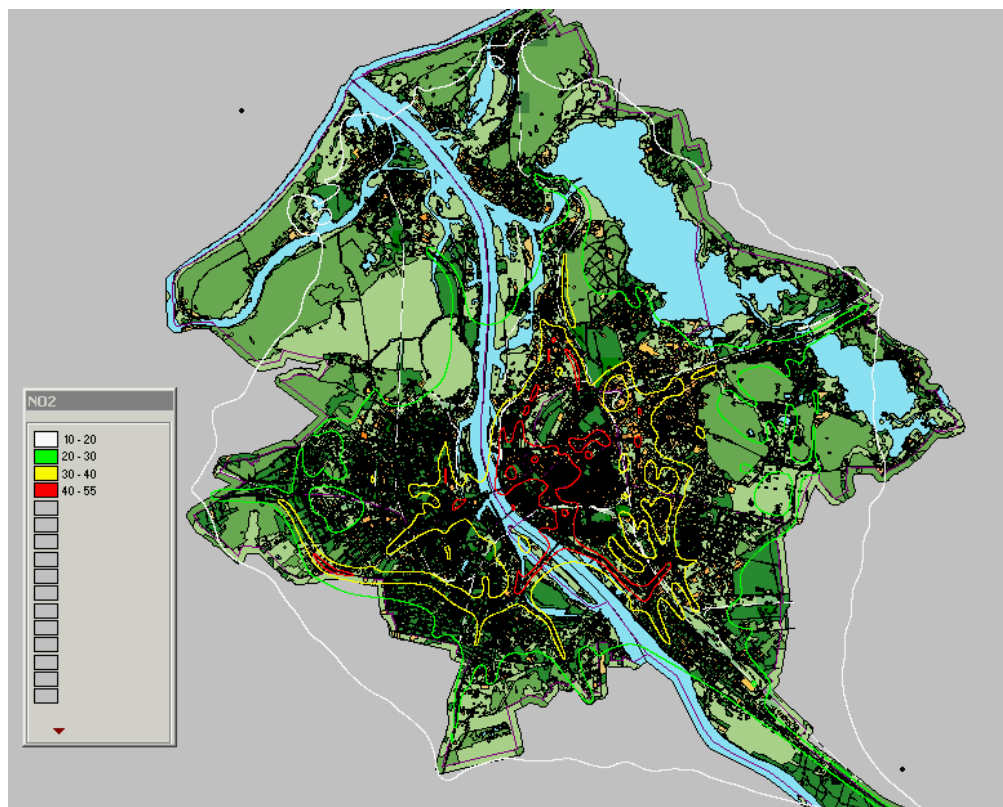
Vides aizsardzības likumdošana iedzīvotāju veselības un ekosistēmu aizsardzībai nosaka prasības gaisu piesārņojošo vielu pieļaujamam līmenim jeb gaisa kvalitātes normatīvus 12 gaisu piesārņojošām vielām. Ja gaisa piesārņojuma līmenis pārsniedz noteiktos gaisa kvalitātes normatīvus vietējā pašvaldība sadarbībā ar VARAM izstrādā un īsteno ilgtermiņa vai īstermiņa rīcības programmu gaisa piesārņojuma samazināšanai.

Arī teritorijās, kurās iespējami gaisa kvalitātes normatīvu pārsniegumi (trīs gadus pēc kārtas pārsniegts augšējais piesārņojuma novērtēšanas sliekšnis), ir jāplāno pasākumi gaisa piesārņojuma samazināšanai.

Par gaisa kvalitātes monitoringu un novērtēšanu atbildīgā institūcija ir Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs.

Rīgā ir raksturīgi gaisa kvalitātes normatīvu pārsniegumi intensīva transporta noslodzes ielās, kā arī ir aktualizējušās gaisa kvalitātes un smaku piesārņojuma problēmas Rīgas Brīvdostas teritorijas apkārtnē.

Rīgas centrā tiltu pievadceļu teritorijās, tipiskajās „kanjonu” ielās un lokāli arī citās vietās pilsētā, tai skaitā Pārdaugavā lielo satiksmes maģistrāļu tuvumā, novērojams paaugstināts gaisa piesārņojums ar **slāpekļa dioksīdu (NO₂)** (2.attēls), piemēram, Kr.Valdemāra ielā 2011.gadā NO₂ gada vidējā koncentrācijas sasniedza 48,9 μg/m³, kas pārsniedz robežlielumu cilvēka veselības aizsardzībai (40 μg/m³). Novērtējuma rezultāti parāda, ka NO₂ piesārņojums nereti pārsniedz gaisa kvalitātes normatīvus.

2.attēls. Gada vidējās koncentrācijas NO₂ no visiem avotiem Rīgā 2008.gadā.
(Avots: Rīgas pilsētas gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības programma 2011.-2015.gadam¹³)

Galvenais slāpekļa dioksīda piesārņojuma avots Rīgā ir **transports**, kas rada ~ 70% no visa slāpekļa dioksīda piesārņojuma.

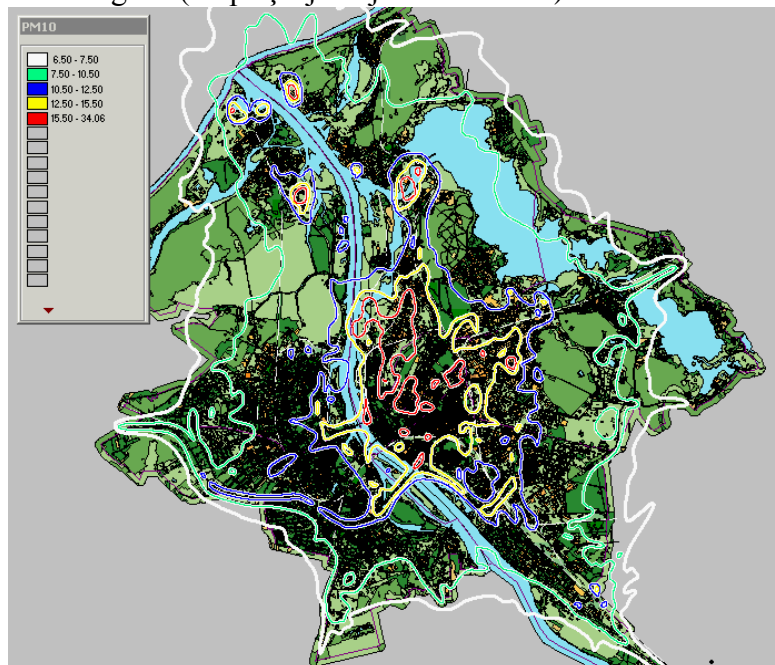
SM izstrādātajā „Rīgas un Pierīgas mobilitātes plāna” vides pārskatā prognozēts, ka salīdzinājumā ar 2007.gadu, Rīgā autotransporta satiksmes apjomi līdz 2020.gadam pieaugs par vairāk kā 50%, kravu pārvadājumi par 10% un samazināsies sabiedriskā transporta izmantošana par apmēram 30%. Tā rezultātā pieaugs autotransporta sastrēgumu un kavējumu skaits un palielināsies gaisa piesārņojums, tai skaitā gaisa piesārņojošo vielu un siltumnīcefekta gāzu emisijas, kā arī trokšņa līmenis.

Atbilstība NO₂ noteiktajam robežlielumam saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 21.maija Direktīvas par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropai prasībām bija jānodrošina līdz 2010.gadam. Tomēr apzinoties to, ka šis gaisa kvalitātes normatīvs nav savlaicīgi sasniedzams, Latvija pieprasīja un EK, pie nosacījuma, ka tiks veikti atbilstoši pasākumi NO₂ piesārņojuma samazināšanai pagarināja NO₂ robežlielumam noteikto normatīva sasniegšanas termiņu līdz 2015.gadam. Tādēļ Rīgas pilsētai un valstij ir jāpievērš

¹³ Rīgas pilsētas gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības programma 2011.-2015.gadam. Baltijas Vides forums, 2011.gads.

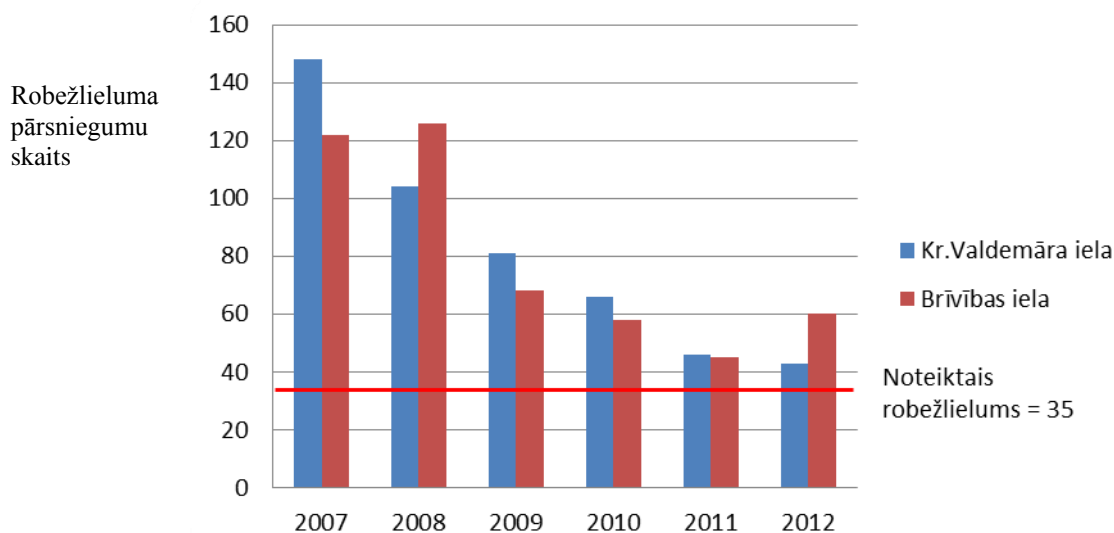
pastiprināta uzmanība solīto pasākumu izpildei, lai līdz 2015.gadā sasniegtu gaisa kvalitātes normatīvu NO₂.

Rīgas transporta piesārņojuma novērtējuma stacijās Kr.Valdemāra un Brīvības ielā konstatēts paaugstināts gaisa piesārņojums ar daļiņām PM₁₀ (3.attēls). Šajās stacijās daļiņu PM₁₀ dienas robežlielums 2012.gadā Kr.Valdemāra ielā pārsniegts 43 reizes un attiecīgi Brīvības ielā - 60 dienas gadā (no pieļaujamajām 35 reizēm).

3.attēls. Gada vidējās koncentrācijas PM₁₀ no visiem avotiem Rīgā 2008.gadā.

Kaut arī laika posmā kopš 2007.gada daļiņu PM₁₀ piesārņojums Rīgas centrā ir ievērojami samazinājies, tomēr 2012.gadā līdz ar autotransporta kustības pieaugumu daļiņu PM₁₀ koncentrācija Brīvības ielā atkal pieauga (4.attēls).

4.attēls. Daļiņu PM₁₀ dienas robežlieluma pārsniegumu skaits no 2007.-2012.gadam.

Galvenais daļiņu PM₁₀ avots transporta noslodzes ielās ir autotransports - 50%, bet savu ietekmi atstāj arī piesārņojums no mājsaimniecībās izmantojamās apkures iekārtām un rūpniecības.¹⁴

Mājsaimniecībās izmantoto apkures iekārtu radītais gaisa piesārņojums dod vairāk kā 55% no kopējā ieguldījumu gaisa piesārņojumam pilsētā ar daļiņām PM₁₀. Saskaņā ar „Rīgas pilsētas gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības programmā 2011.-2015.gadam” sniegto informāciju, aptuveni 40% mājsaimniecībās Rīgā 2001.gadā izmantoja apkures iekārtas, kuru vecums pārsniedza 15 gadus. Novecojušu apkures iekārtu izmantošana attiecīgi dod arī lielāku gaisa piesārņojumu, it īpaši ar smalkajām daļiņām.

Papildus gaisa piesārņojumu ar daļiņām rada Rīgas Brīvostas teritorijā strādājošie uzņēmumi. Galvenie daļiņu PM₁₀ emisijas avoti gaisā Rīgas brīvostas teritorijā ir beramkravu (ogles, minerālmēsli) pārkraušanas un uzglabāšanas procesi, kuģu dzinēju radītā emisija, uzņēmumu lokālo katlumāju un dzelzceļa satiksmes radītās emisijas.

Pieaugot beramkravu pārkraušanai Rīgas Brīvostā, palielinās arī saņemto sūdzību skaits par akmeņogļu putekļu radīto piesārņojumu.

Daudzkārt daļiņu PM₁₀ pārsniegšanas gadījumi tiek fiksēti ziemas vai pavasara periodā, kas liecina arī par sāls/smiltis kaisīšanas ziemā radīto ietekmi.

Atbilstoši LVĢMC veiktajam novērtējumam par sāls/smiltis kaisīšanas ziemā radīto ietekmi 2012.gadā¹⁵ uz daļiņu PM₁₀ koncentrāciju Rīgas centrā, šo avotu ietekme veido ~ 20 – 30% no kopējā dienas robežlielumu pārsniegumu skaita. Saskaņā ar spēkā esošo likumdošanu, šos pārsniegumus atļauts atskaitīt, ja vien iespējams pierādīt, ka pārsniegumus rada sāls/smiltis kaisīšana un tiek veikti pasākumi šādas ietekmes mazināšanai, piemēram, regulāra ielu mazgāšana un tīrīšana.

2010.gadā EK ierosināja pārkāpuma procedūru pret Latviju par daļiņu PM₁₀ pārsniegumiem Rīgā, kas šobrīd atrodas pēdējā stadijā pirms prasības celšanas ES Tiesā. Tādēļ ir īpaši nepieciešama operatīva rīcība no Rīgas pilsētas un valsts institūciju puses šīs problēmas veiksmīgam risinājumam.

Tāpat gaisa kvalitātes monitoringa rezultāti rāda, ka gada vidējā daļiņu PM_{2.5} koncentrācija Rīgā (27,4 µg/m³) ir pārsniegusi mērķlielumu cilvēka veselības aizsardzībai (25µg/m³) un ir arī iespējams, ka tiks pārsniegti gaisa kvalitātes normatīvi benzolam un benz(a)pirēnam. 2012.gadā rūpnieciskā piesārņojuma novērtējuma stacijā Tvaika ielā benzola koncentrācija sasniedza 7,6 µg/m³, kas pārsniedz atļauto gada robežlielumu cilvēka veselības aizsardzībai (5 µg/m³). Atsevišķās dienās novērotā koncentrācija sasniedza pat 200 µg/m³.

Joprojām tiek saņemtas iedzīvotāju sūdzības par stipri traucējošām naftas produktu smakām Rīgas Brīvostas teritorijas apkārtnē, kas saistītas ar naftas produktu pārkraušanu. Tiek saņemtas sūdzības arī par traucējošo smaku klātbūtni teritorijās, kas atrodas netālu no dzelzceļa stacijām un dzelzceļa mezgļiem, kuros tiek novietotas vagoncisternas ar naftas produktiem.

Rīgas Brīvostas teritorijā vai tiešā tās tuvumā atrodas dzīvojamās zonas, vairums no kurām atrodas rūpniecisku darbību tiešā tuvumā. Lielākās apbūves teritorijas, kas atrodas vistuvāk ostas teritorijai ir Daugavgrīva, Mangaļsala, Bolderāja, Vecdaugava, Vecmīlgrāvis, Jaunmīlgrāvis, Sarkandaugava un Kundziņsala, Krēmeri un Voleri. Tādējādi ir sarežģīti nodrošināt atbilstošu vides kvalitāti vienlaikus nekavējot ostas darbību. Problēmai

¹⁴ Rīgas pilsētas gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības programma 2011.-2015.gadam. Baltijas Vides forums, 2011.gads.

¹⁵ Novērtējums par sāls/smiltis kaisīšanas un dabisko avotu radīto ietekmi uz daļiņu PM₁₀ koncentrāciju zonā LV0001 „Rīga” 2012. gadā. Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, 2013.

http://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Vide/Gaiss/Gaisa_kvalitate/Parskati/Novertejums%20par%20sals_smilt_s%20un%20dabisko%20avotu%20radito%20ietekmi%20uz%20dalinu%20PM10%20konc%20%20Riga_2012.pdf

nepieciešams meklēt ilgtermiņa risinājumu un iesaistīt gan Rīgas Brīvastā strādājošos uzņēmumus, gan pašvaldības, gan valsts institūcijas.

Lai samazinātu daļiņu PM₁₀, daļiņu PM_{2,5} un slāpekļa oksīdu piesārņojumu, 2011.gadā Rīgas dome apstiprināja „Rīgas pilsētas gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības programmu 2011.-2015.gadam”. Programmā iekļauti realizējamie pasākumi transporta, rūpniecības un mājāsaimniecības sektoros, kā arī iezīmēti pasākumi, kas saistīti ar teritorijas attīstības plānošanu. Rīcības programmu ir nepieciešams precizēt un aktualizēt atbilstoši esošajai situācijai, tai skaitā tajā iekļaujot jaunus pasākumus Rīgas Brīvastas radītā gaisa piesārņojuma mazināšanai. Pārējā Latvijas teritorijā nav izteiktu gaisa kvalitātes problēmu un pēdējā laikā nav konstatēti arī noteikto gaisa kvalitātes normatīvu pārsniegumi. Tomēr tiek saņemtas iedzīvotāju sūdzības par rūpniecības radīto gaisa piesārņojumu un smaku traucējumiem Ventspilī un Liepājā.

Liepājā gaisa kvalitāte var pasliktināties daļiņu PM₁₀ un daļiņu PM_{2,5} piesārņojuma palielināšanās dēļ, Ventspilī benzola un benz(a)pirēna piesārņojuma palielināšanās dēļ, jo atbilstoši 2011.gada gaisa kvalitātes monitoringa rezultātiem visiem šiem parametriem tika pārsniegts augšējais piesārņojuma novērtēšanas sliekšnis.

Liepājas pilsētai ir pieņemta „Vides rīcības programma 2009.–2014.gadam”, kas ietver gaisa kvalitātes raksturojumu un pasākumus gaisa kvalitātes uzlabošanai. Liepājas pašvaldība ir aktīva energoefektivitātes pasākumu ieviešanā pašvaldības un privātajā ēku fondā.

Atbilstoši „Ventspils attīstības programmas līdz 2020.gadam” vides pārskatā sniegtajai informācijai, gaisa kvalitāti Ventspilī ietekmē stacionārie gaisa piesārņojuma avoti - siltumapgādes uzņēmumi, Ventspils brīvastas uzņēmumi un citi ražošanas un pārstrādes uzņēmumi un mobilie gaisa piesārņojuma avoti - autotransports, dzelzceļa transports un kuģi. Gaisu piesārņojošo vielu emisijas Ventspilī patstāvīgi samazinās un ilggadējie gaisa kvalitātes monitoringa rezultāti parāda gaisa kvalitātes uzlabošanos Ventspilī.

„Ventspils attīstības programmā līdz 2020.gadam” iekļauti vairāki pasākumi gan transporta sektorā, gan arī pasākumi, kas paaugstina ēku energoefektivitāti tādā veidā samazinot arī gaisa piesārņojumu. Tomēr, paplašinot Ventspils ostas darbību, iespējama ietekme uz gaisa kvalitāti, ja tiek attīstītas jaunas darbības, kas radīs gaisa piesārņojumu. Vides pārskatā minēts, ka Ventspils brīvastas un rūpniecības attīstības rezultātā var pieaugt gaisa piesārņojuma emisijas apjomi un pasliktināties gaisa kvalitāte.

Rēzeknē gaisa kvalitātes problēmas var radīt daļiņu PM₁₀ un benzola paaugstinātais piesārņojums. Rēzeknē 2012.gadā salīdzinot ar pārējo Latvijas teritoriju (izņemot Rīgas pilsētu) konstatēts lielākais daļiņu PM₁₀ dienas robežlieluma pārsniegumu skaits (28 reizes no atļautajām 35 reizēm).

Gaisa kvalitātes likumdošana nosaka, ka visā Latvijas teritorijā līdz 2020. gadam ir jāsamazina daļiņu PM_{2,5} ekspozīcijas līmenis par 13% (jeb 13 μg/m³), salīdzinot ar 2010.gada ekspozīcijas līmeni (15,3 μg/m³) šai gaisu piesārņojošai vielai nav veselībai droša piesārņojuma līmeņa.

4.2. Kopējās gaisu piesārņojošo vielu emisijas samazināšana Latvijas teritorijā

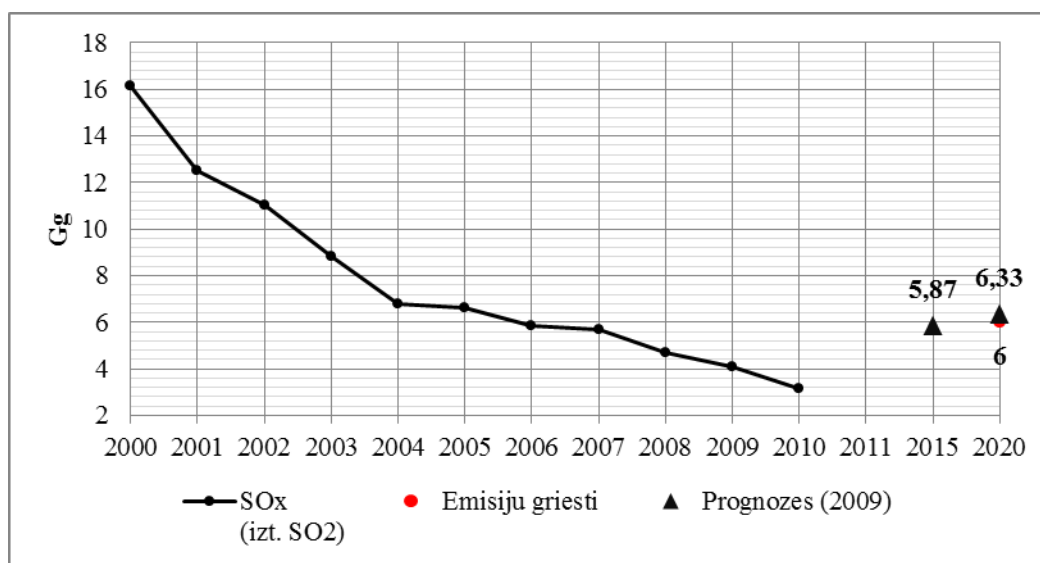
Lai samazināto gaisa piesārņojumu un tā pārrobežu pārnesei lielos attālumos likumdošana nosaka kopējo valstī maksimāli pieļaujamo emisiju gaisā, jeb „emisijas griestus” atsevišķām gaisu piesārņojošām vielām - sēra dioksīdam, slāpekļa oksīdiem, gaistošajiem organiskajiem savienojumiem, amonjakam un daļiņām PM_{2,5}. Ņemot vērā to, ka gaisa piesārņojuma pārrobežu pārnesei jautājums ir starptautisko vides aizsardzības tiesību jautājums, „emisijas griestus” nosaka ANO EEK Ženēvas konvencijas par robežšķērsojošā

gaisa piesārņojuma lielos attālumos ietvaros. Savukārt ES pieņem „emisiju griestus” dalībvalstīm, kas var būt zemāki par ANO EEK pieņemtajiem. Patlaban ir spēkā „emisijas griesti”, kas noteikti 2010.gadam un kas ir sasniegti un tiek ievēroti. „Emisijas griesti” sēra dioksīdam ir 101 Gg/gadā, slāpekļa oksīdiem 61 Gg/gadā, amonjakam 44 Gg/gadā un gaistošajiem organiskajiem savienojumiem 136 Gg/gadā.

2012.gadā ir veikti grozījumi ANO EEK Ženēvas konvencijas 1999.gada protokolā “Par paskābināšanas, eutrofikācijas un piezemes ozona līmeņa samazināšanu” (jeb Gēteborgas protokols) un pieņemti jauni „emisiju griesti” 2020.gadam (skatīt klātpievienotos grafikus), kurus vēl ir nepieciešams pieņemt Saeimai. Turklāt, ES izstrādā jauno stratēģiju gaisa piesārņojuma samazināšanai, kuras ietvaros ir iespējams, ka tiks pieņemti vēl zemāki „emisijas griesti” kā ANO EEK.

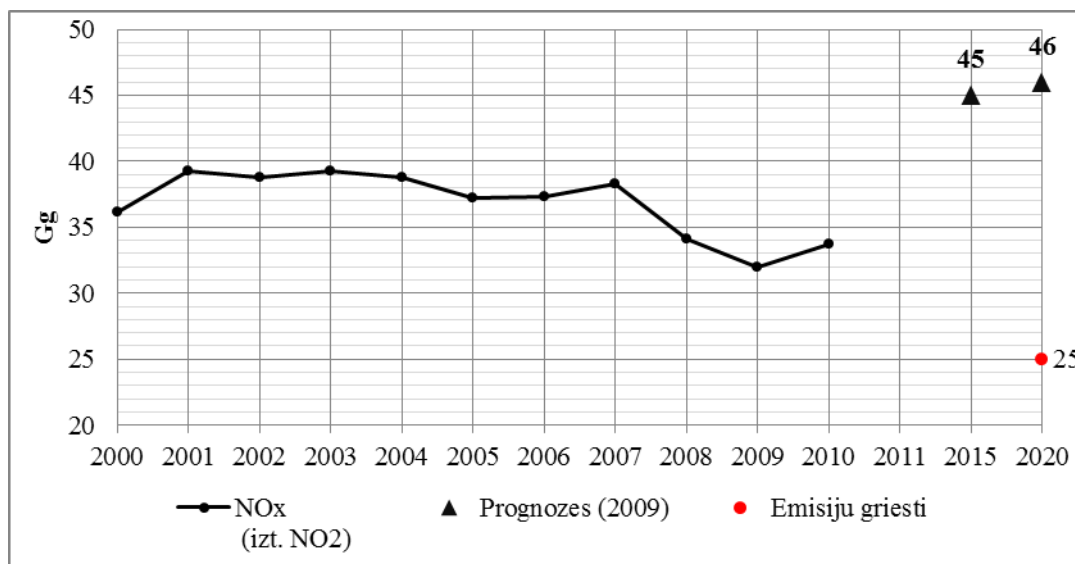
Sēra dioksīda „emisijas griesti” 2010.gadam 101 Gg/gadā. Lielākie sēra dioksīda piesārņojuma avoti ir siltuma un elektrības ražošana (~24%), rūpniecība (~ 18%) un pārtikas ražošana (~13%).

5.attēls. SO_x emisija laikā no 2000.-2010.gadam un prognozētā emisija 2015. un 2020.gadā

Straujo sēra dioksīda emisijas samazinājumu pamatā var izskaidrot ar valsts ekonomikas restrukturizācijas rezultātā 90-jos gados notikušo kurināmā nomaiņa no akmeņoglēm un mazuta ar augstu sēra saturu uz dabas gāzi. ANO EEK prasība ir samazināt sēra dioksīda emisijas par 8% salīdzinot ar 2005.gada emisijām. Kā redzams 5.attēlā, 2020.gada „emisiju griesti” ir sasniegti jau 2007.gadā. Tomēr ņemot vērā to, ka kopējās emisijas sēra dioksīdam ir ļoti mazas, tad pat nelieli šādas emisijas pieaugumi atsevišķās nozarēs var radīt pārsniegumu „emisiju griestiem”.

Slāpekļa oksīda „emisijas griesti” 2010.gadam ir 61 Gg/gadā. Lielākie slāpekļa oksīdu piesārņojuma avoti ir transports (~ 44%), siltuma un elektrības ražošana (~11%) un rūpniecība (~ 14%). Arī šie „emisijas griesti” ir sasniegti 90-jos gados, pateicoties ekonomikas restrukturizācijai. Samazinājumu kopš 2000.gada var izskaidrot ar ES gaisa aizsardzības likumdošanas īstenošanu.

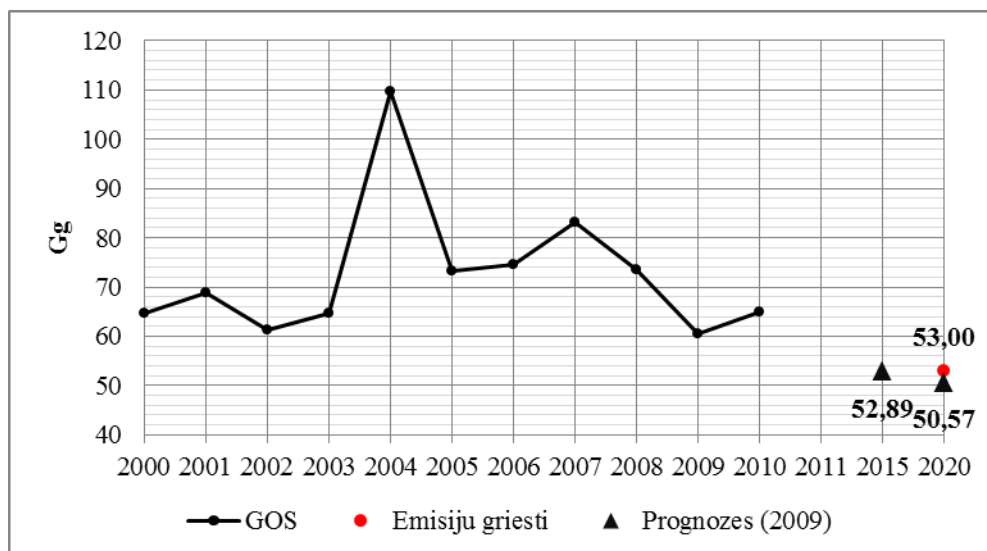

6.attēls. NO_x (izteikts kā NO₂) emisija laikā no 2000.-2010.gadam un prognozētā emisija 2015. un 2020.gadā

ANO EEK prasība ir samazināt slāpekļa oksīdu emisiju par 32% salīdzinot ar kopējām emisijām 2005.gadā. 2009.gadā aprēķinātās prognozes 2009.gadam nav bijušas pietiekoši precīzas, jo ANO EEZ aprēķinātās norādīja uz daudz lielāku emisijas samazinājumu. Salīdzinot ar citām ANO EEZ Pusēm noteiktajiem emisijas griestiem, Latvijai noteiktie ir ar salīdzinoši mazāku samazinājumu attiecībā pret 2005.gadu (skatīt 6.attēlu). Tomēr, lai panāktu emisiju griestu lieluma sasniegšanu 2020. gadā būs nepieciešams veikt papildus pasākumus. Slāpekļa oksīdu samazināšanai labvēlīgu ietekmi dod klimata pārmaiņu novēršanas pasākumu īstenošana.

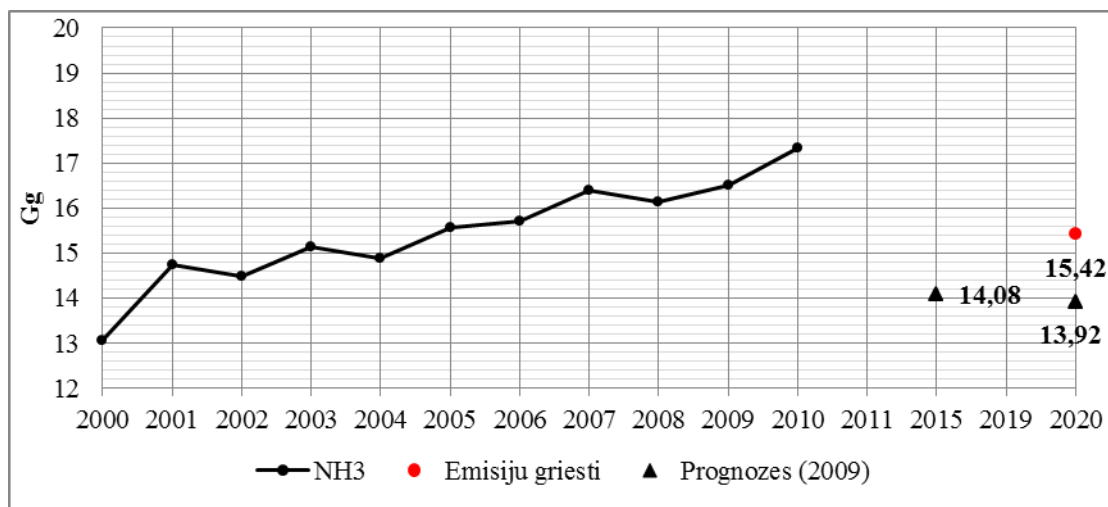
Gaistošajiem organiskajiem savienojumiem „emisiju griesti” 2010.gadam ir 136 Gg/gadā. Lielākie gaistošo organisko savienojumu piesārņojuma avoti ir apkure (~45%), asfalta uzklāšana (~21%) un šķīdinātāju izmantošana (~10%). ES likumdošanas ieviešanas rezultātā ir gaistošo organisko savienojumu kopējai emisijai ir tendence samazināties.

ANO EEK prasība ir samazināt gaistošo organisko savienojumu emisiju par 27% salīdzinot ar 2005.gada kopējo emisiju. Veiktās emisijas prognozes norāda, ka emisijas griestu lielumu 2020.gadā ir iespējams sasniegt jau ar pieņemtajiem ES pasākumiem nozarēs, kas rada gaistošo organisko savienojumu emisiju (skatīt 7.attēlu). Tomēr, lai nebremzētu rūpnieciskās ražošanas iespējamo pieaugumu ir nepieciešams veikt papildus pasākumus gaistošo organisko savienojumu emisijas samazināšanā.

7.attēls. GOS emisija laikā no 2000.-2010.gadam un prognozētā emisija 2015. un 2020.gadā

Amonjaka „emisijas griesti” 2010.gadam ir 44 Gg/gadā. Lielākie amonjaka piesārņojuma avoti ir lauksaimnieciskā darbība, kur mākslīgais slāpekļa mēslojums (~34%), piena lopkopība (~20%), lopkopība (~16%) un cūkkopība (~10%).

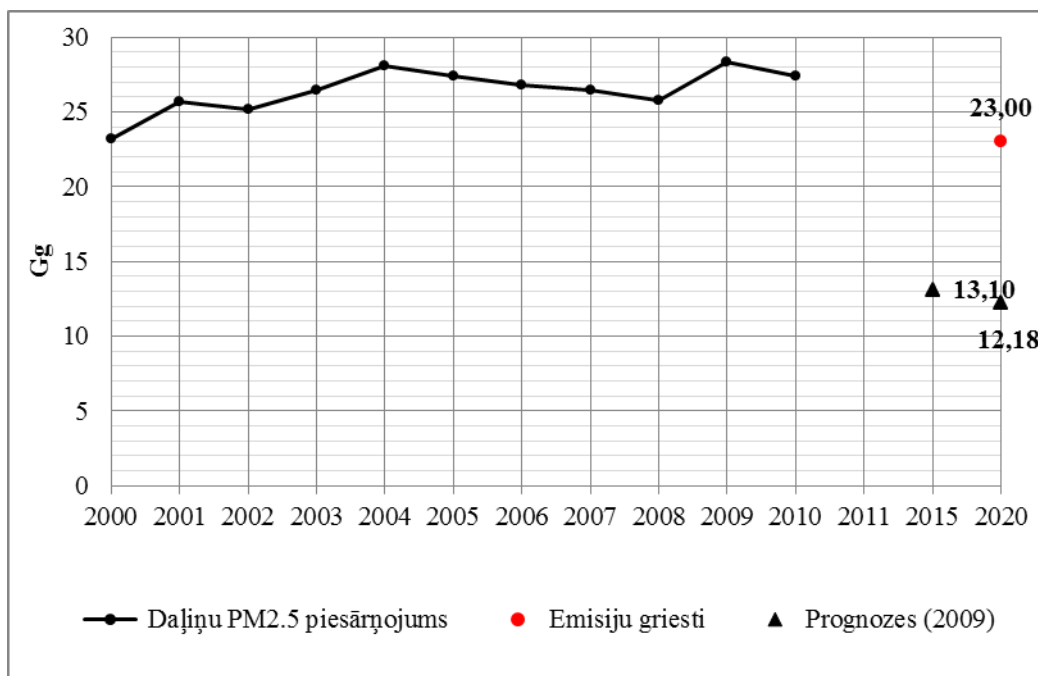
8.attēls. NH₃ emisija laikā no 2000.-2010.gadam un prognozētā emisija 2015. un 2020.gadā

ANO EEK prasība ir samazināt amonjaka emisiju par 1% salīdzinot ar 2005.gada kopējo emisiju. Veiktās emisijas prognozes norāda, ka emisijas griestu lielumu 2020.gadā ir iespējams sasniegt jau ar pieņemtajiem ES pasākumiem nozarēs, kas rada amonjaka emisiju (skatīt 8.attēlu). Tomēr, kopš 2000. gada amonjaka emisijai ir stabila tendence ir pieaugt. Šā iemesla dēļ un lai nebremzētu lauksaimniecisko ražošanas pieaugumu ir nepieciešams veikt papildus pasākumus amonjaka emisijas samazināšanā.

Daļiņu PM_{2,5} „emisijas griesti” 2020.gadam tiek noteikti pirmo reizi. Lielākie daļiņu PM_{2,5} emisijas avoti ir mazās sadedzināšanas iekārtas mājāsaimniecībās un transports (~ 80%) un būvniecība un rūpniecība (~ 9%).

ANO EEK prasība ir samazināt daļiņu PM_{2,5} emisijas apjomu par 16% salīdzinot ar 2005.gadu. Veiktās emisijas prognozes norāda, ka emisijas griestu lielumu 2020.gadā ir

iespējams sasniegt jau ar pieņemtajiem ES pasākumiem nozarēs, kas rada daļiņu PM_{2,5} emisiju (skatīt 9.attēlu). Tomēr, daļiņu PM_{2,5} emisijai kopš 2000.gada ir stabila tendence pieaugt. Šā iemesla dēļ būs nepieciešams veikt papildus pasākumus daļiņu PM_{2,5} emisijas samazināšanai.

9.attēls. Daļiņu PM_{2,5} emisija laikā no 2000.-2010.gadam un prognozētā emisija 2015. un 2020.gadā

Bez iepriekš minētajiem klasiskajiem piesārņotājiem Latvijā kopš 1990.gada palielinās noturīgo organisko piesārņotāju emisija.

1990.gadā **heksahlorbenzola** (HCB) emisija bija 0,19 kg/gadā, līdz 2010.gadam tā pieauga līdz 0,33 kg/gadā. Emisijas pieaugums ir bijis 74%. Galvenais heksahlorbenzola emisiju avots ir koksnes un koksnes atlikumu (biomasas) sadedzināšana stacionārajās sadedzināšanas iekārtās. Laika periodā no 1990. līdz 2010.gadam biomasas izmantošana sadedzināšanas iekārtās ir pieaugusi par 80%.

1990.gadā **policiklisko ogļūdeņražu** (PAH) emisija bija 26,38 kg/gadā, līdz 2010.gadam tā pieauga līdz 28,9 kg/gadā. Emisiju pieaugums ir bijis 9%. Galvenais policiklisko emisiju avots, tāpat kā heksahlorbenzola emisijām ir koksnes un koksnes atlikumu (biomasas) sadedzināšana stacionārajās sadedzināšanas iekārtās.

1990.gadā **dioksīnu/furānu** emisijas bija 26,74 g I-Teq/ gadā, līdz 2010.gadam tā pieauga līdz 29,9 g I-Teq/gadā. Emisiju pieaugums ir bijis 10%. Dioksīnu/furānu emisijas avoti ir enerģijas ražošanas māsājniecībās izmantotajās sadedzināšanas iekārtās (~75%).

Saskaņā ar ANO EEK Ženēvas konvencijas par robežšķērsojošā gaisa piesārņojuma lielos attālumos prasībām heksahlorbenzola, policiklisko ogļūdeņražu un dioksīnu/furānu emisijas pieaugums, salīdzinot ar 1990.gadu, nav atļauts. Tas nozīmē, ka Latvija pārkāpj starptautiskas konvencijas prasības. Lai situāciju atrisinātu ir nepieciešama efektīva rīcība uzlabojot šo piesārņojošo vielu uzskaiti un pieņemot pasākumus, kas samazinātu šo vielu emisiju. Iepriekšējos ekonomiskās krīzes gados (2007.–2012.gads) tas netika veikts līdzekļu trūkuma dēļ.

4.3. Vides troksnis

Atbilstoši likumam „Par piesārņojumu” un ES prasībām jāveic trokšņa stratēģisko karšu un rīcības plānu trokšņa samazināšanai izstrāde un ieviešana lielākajiem trokšņa avotiem. Par trokšņa samazināšanas pasākumiem aglomerācijā ir atbildīga pašvaldība un par pasākumiem attiecībā uz satiksmes infrastruktūru atbildīga ir SM. Trokšņa karšu un rīcības plānu izstrāde veicama divos posmos. Pirmajā posmā līdz 2008.gada 30.aprīlim bija jānodrošina trokšņa karšu un rīcības plānu izstrāde lielākajiem objektu, tai skaitā Rīgas aglomerācijas, un otrajā posmā - līdz 2013.gada 30.jūnijam satiksmes infrastruktūras objektiem ar mazāku intensitāti. Jāņem vērā, ka ik pēc 5 gadiem šīs kartes un rīcības plāni jāpārskata un, ja nepieciešams, jāpārstrādā.

Atbilstoši trokšņa stratēģiskajām kartēm rīcības plāns Rīgas aglomerācijai tika izstrādāts tikai 2009.gadā. Rīcības plāns ietver pasākumus trokšņa samazināšanai Rīgas pilsētā, kā arī Baložu un Jūrmalas pilsētas, Babītes, Mārupes un Olaines pagastos, kā arī Salaspils, Garkalnes un Stopiņu novada administratīvajās teritorijas. Jāņem vērā, ka 2010.gadā ir pārskatītas tiesību aktu prasības un mainīta aglomerācijas definīcija, tādejādi rīcības plāna ieviešana tagad ir obligāta tikai - Rīgas pilsētai. No satiksmes infrastruktūras objektiem dzelzceļa līniju un lidostas satiksmes intensitāte neatbilda pirmajā posmā noteiktajiem kritērijiem, tāpēc kartes un plāni tur netika izstrādāti. Savukārt seši valsts autoceļu posmi atbilda pirmā posma kritērijiem un attiecīgi tika izstrādātas trokšņa kartes un 2009.gadā rīcības plāni.

Savukārt 2012.gadā tika izstrādātas valsts akciju sabiedrības „Starptautiskā lidosta „Rīga”” trokšņa stratēģiskās kartes un rīcības plāns, kā arī VAS „Latvijas Valsts autoceļi” ir veikusi iepriekšējo autoceļu posmu trokšņa karšu pārskatīšanu un trokšņa karšu izstrādāšanu autoceļiem, uz kuriem satiksmes intensitāte ir vairāk nekā trīs miljoni transportlīdzekļu gadā. Tāpat arī VAS „Latvijas dzelzceļš” ir uzsākusi darbu pie trokšņa karšu izstrādes dzelzceļa līnijām. Savukārt 2012. un 2013.gadā vēl nav veikta Rīgas aglomerācijas karšu pārskatīšana, kā arī nav uzsākta rīcības plāna pārskatīšana, tādejādi, tiek kavēta ES prasību izpilde.

Vides trokšņa pārvaldībā svarīgs jautājums ir sabiedrības informēšana. Trokšņa karšu un rīcības plāna izstrādes laikā sabiedrība un attiecīgās pašvaldības tiek informētas. Informācija par kartēm un rīcības plāniem ir pieejama Rīgas domes un SM interneta mājas lapās. Tomēr sabiedrība ne vienmēr ir informēta par pieejamiem datiem trokšņa jomā.

Trokšņa kartēšanā iegūtie rezultāti liecina, ka vislielākās problēmas trokšņa jomā rada autotransports, tas ir - visvairāk ietekmēto cilvēku no autotransporta trokšņa, it īpaši tas ir konstatējams Rīgas teritorijā. Ievērojot, ka Rīgas teritorijā ir problēmas arī ar gaisa piesārņojumu, tad Rīgas pilsētai vienlaicīgi būtu jārisina gaisa un trokšņa problēmas, meklējot optimālākos pasākumus.

Problēmas izvēršto pasākumu trokšņa samazināšanai īstenošanā ir nepietiekamais finansējums. Īstenojot transporta infrastruktūras attīstības projektus, kas tiek finansēti no ES fondu līdzekļiem, tiek ietverti pasākumi trokšņa līmeņa samazināšanai. Bet šie pasākumi nav pietiekoši, lai nodrošinātu atbilstošu trokšņa līmeni problemātiskajās zonās.

EK plāno pārskatīt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2002/49/EK (2002.gada 25.jūnijs) par vides trokšņa novērtēšanu un pārvaldību, tai skaitā trokšņa novērtēšanas metodes, un attiecīgi pēc direktīvas pārskatīšanas būs nepieciešams veikt izmaiņas tiesību aktos.

4.4. Ozona slāņa aizsardzība

Ozona slāņa aizsardzības jomā pēdējo gadu tendences uzrāda stabilas ozona slāņa atjaunošanās pazīmes. Ja nebūs citas negatīvas ietekmes (piemēram, klimata pārmaiņas), tad

ka jau pēc apmēram 50 – 60 gadiem ozona slānis būs atjaunojies līdz līmenim, kāds bija pirms-industrializācijas periodā. Ozona slāņa uzlabošanās panākta veiksmīgu globālo pasākumu (Vīnes konvencijas „Par ozona slāņa aizsardzību” un tās Monreālas protokola „Par ozona slāni noārdošām vielām”) īstenošanas rezultātā – t.i. no saimnieciskās aprites izņemtas praktiski visas ozona slāni noārdošās vielas. Tomēr atsevišķas ozona slāni noārdošās vielas ar mazāku ozona slāņa noārdīšanās potenciālu vēl tiek izmantotas aukstuma tehnikā, un ugunsdzēsības sistēmās un aparatūrā, kā arī pavisam nelieli apjomi citās nozarēs, kas tiek rūpīgi kontrolētas. Latvijā joprojām ir atsevišķi uzņēmumi, kas izmanto ozona slāni noārdošās vielas ar augstu ozona noārdīšanās potenciālu – halonus, kam līdz šim nav atrastas pieņemamas alternatīvas. Latvijā veikto ozona slāni noārdošo vielu izņemšana no saimnieciskās aprites patlaban notiek saskaņā ar laika grafikiem, ko ir noteikusi ANO Vides programma un ES likumdošana, kas paredz pilnībā pārtraukt ozona slāni noārdošo vielu izmantošanu līdz 2025.gadam.

Veicot ozona slāni noārdošo vielu izskaušanas pasākumus, tika atrastas un izmantotas jaunas vielas, kas aizvietoja ozona slāni noārdošās vielas. Diemžēl aukstuma tehnikā, ugunsdrošības sistēmās un aparatūrā, elektriskajos slēdžos un šķīdinātājos alternatīvās vielas ir ar ļoti augstu globālās sasilšanas potenciālu (pat līdz 22 200 GSP sēra heksafluorīdam). Šīs vielas, kuras tiek sauktas par F-gāzēm, līdzīgi kā ozona slāni noārdošās vielas ir pakāpeniski jāizņem no saimnieciskās aprites. Ņemot vērā veiksmīgo ozona slāni noārdošo vielu izņemšanu no saimnieciskās aprites saskaņā ar ANO Vides programmas Monreālas protokola prasībām un ES vides likumdošanas prasībām, līdzīgā veidā plānots samazināt siltumnīcefektu izraisošo **F-gāzu** globālo izmantošanu un pakāpenisku izņemšanu no saimnieciskās aprites. Šajā sakarā ES ir jau pieņemti tiesību akti, kas regulē F-gāzu izmantošanu aukstuma iekārtās, ugunsdzēsības aparatūrā un sistēmās, kā arī šķīdinātājos. Patlaban, kad ozona slāni noārdošās vielas tiek izmantotas mazos apjomos un F-gāzu izmantošana tautsaimniecībā tikai nesen ir uzsākta samazināt, lielākās problēmas saistītas ar šo vielu precīzu uzskaiti, to aprites kontroli un neatļautas laišanas tirgū aizliegumu nodrošināšanu.

5. Klimata pārmaiņas

5.1. Klimata pārmaiņas un to izraisītās ietekmes: globālais un Eiropas konteksts

Klimata pārmaiņas nozīmē ar cilvēka darbību tieši vai netieši izskaidrojamas klimata pārmaiņas, kas izmaina Zemes atmosfēras sastāvu un kas papildus klimata dabiskajām pārmaiņām novērotas noteiktos laika periodos. ANO Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes ziņojumos^{16,17} sniegti neapstrīdami pierādījumi, ka cilvēku darbības rezultātā radītās siltumnīcefekta gāzu (turpmāk – SEG) emisijas izraisa globālo sasilšanu, kas var atstāt postošas sekas sabiedrībā, ekonomikā un vidē. Globālo klimata pārmaiņu esamību apliecina tādas novērotas parādības kā globālās temperatūras paaugstināšanās, nokrišņu zonu pārbīdes, ledāju un sniega platību kušana un pasaules jūras līmeņa celšanās. Novērojumi rāda, ka vidējā gaisa temperatūra pasaulē pēdējos simt gados pieaugusi par $0,7 \pm 0,2^\circ\text{C}$, un tā turpina pieaugt. Zinātnieki prognozē, ka līdz 2100. gadam vidējā gaisa temperatūra varētu paaugstināties par $1,4\text{--}5,8^\circ\text{C}$, bet Eiropā par $2\text{--}5,5^\circ\text{C}$ ¹⁸. Ziņojums ir iesniegts ANO 29.12.2013. Pieejams http://unfccc.int/national_reports/annex_i_natcom/submitted_natcom/items/7742.php

Zinātnieki secina, ka klimata pārmaiņas ietekmē visas nozares¹⁹. Lauksaimniecībā prognozētās klimata pārmaiņas ietekmēs kultūru ražību, lopkopības metodes un ražošanas vietu izvēli. Aizvien pieaug ekstremālu meteoroloģisku parādību iespējamība un nopietnība,

¹⁶ IPCC 4th Assessment Report: Climate Change. http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/syr/en/contents.html

¹⁷ IPCC. 5th Assessment Report. Climate Change 2013: The Physical Science Basis. <http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/#.Uqbv7tziVoI>

¹⁸ Vide Eiropā 2010. Stāvoklis un perspektīvas. Eiropas Vides aģentūra, 2010

¹⁹ Baltā grāmata Adaptācija klimata pārmaiņām — iedibinot Eiropas rīcības pamatprincipus, COM(2009) 147 galīgā redakcija

kas savukārt ievērojami palielina neražas risku. Klimata pārmaiņas skars arī augsni, jo noplicināsies tās organisko vielu saturs - galvenais faktors, kas nosaka augsnes auglību. Klimata pārmaiņu ietekme uz mežiem visticamāk izpaudīsies kā meža veselības un produktivitātes izmaiņas un pārmaiņas dažu koku sugu ģeogrāfiskās izplatības areālā. Klimata pārmaiņas radīs papildu slodzi arī dzīvnieku un akvakultūrā, kā arī smagi ietekmēs piekrastes un jūras ekosistēmas. Paātrināsies krasta erozija, un ar pašreizējām aizsargstruktūrām var nepietikt, lai nodrošinātu pienācīgu aizsardzību.

Ekstremālām klimatiskām parādībām ir arī ekonomiskas un sociālas sekas. Enerģētikas nozarē klimata pārmaiņas ietekmēs gan enerģijas pieprasījumu, gan piedāvājumu. Tās var skart infrastruktūru (ēkas, transports, enerģētika, ūdensapgāde), īpaši apdraudot blīvi apdzīvotus reģionus. Situācija vēl vairāk pasliktināsies, ja paaugstināsies ūdens līmenis.

Mainīgie laikapstākļi ievērojami ietekmēs arī cilvēka, augu un dzīvnieku veselību. Tā kā ekstremālas parādības kļūs aizvien biežākas, varētu pieaugt ar laikapstākļiem saistītu nāves gadījumu un saslimšanu skaits. Klimata pārmaiņas var palielināt smagu, pārnēsājamu un transmisīvu slimību, tostarp zoonožu, izplatīšanos. Klimata pārmaiņas apdraudēs dzīvnieku labturību un var ietekmēt arī augu veselību, jo klimats kļūs labvēlīgs jauniem vai migrējošiem kaitīgiem organismiem; tas savukārt var nelabvēlīgi ietekmēt tirdzniecību ar dzīvniekiem, augiem un to izcelsmes produktiem. Klimata pārmaiņas būtiski mainīs ūdens resursu kvalitāti un pieejamību. Ierobežota ūdens pieejamība jau pašlaik ir problēma daudzviet Eiropā, un domājams, ka klimata pārmaiņu ietekmē situācija vēl pasliktināsies; prognozē, ka Eiropā to teritoriju skaits, kas cieš no ūdens trūkuma, līdz 2070.gadam pieaugs no pašreizējiem 19% līdz 35%. Tas varētu palielināt migrācijas radīto spiedi.

Klimata pārmaiņas aizvien lielākā mērā izraisīs ekosistēmu (tostarp jūras ekosistēmu) un bioloģiskās daudzveidības izzušanu, kas skars gan atsevišķas sugas, gan ekosistēmas un to nodrošinātos pakalpojumus, no kuriem ir atkarīga sabiedrības funkcionēšana. Ekosistēmas tieši ietekmē klimata regulēšanu, proti, kūrājos, mitrainēs un jūras dzelmē uzkrājas ievērojams oglekļa daudzums. Savukārt sāļo purvu ekosistēmas un kāpas nodrošina aizsardzību pret vētrām. Klimata pārmaiņas skars arī citus ekosistēmu pakalpojumus, piemēram, dzeramā ūdens, pārtikas ražošanas un celtniecības materiālu nodrošināšanu, savukārt paskābināšanās dēļ var pasliktināties okeānu stāvoklis. Daži zemes izmantošanas veidi un plānošanas lēmumi (piemēram, būvniecība palienēs), kā arī neilgtspējīga jūras resursu izmantošana (piemēram, pārzveja) ir cēlonis tam, ka ir ievērojami palielinājusies ekosistēmu un sociālekonomisko sistēmu ievainojamība²⁰.

Klimata pārmaiņu ietekmes jau tagad rada lielus izdevumus visā pasaulē. Ja nenotiks pielāgošanās klimata pārmaiņām, minimālās finansiālās izmaksas ES kopumā paredzamas sākot ar 100 miljrd. *euro* gadā 2020.gadā līdz vismaz 250 miljrd. *euro* gadā 2050.gadā. Aptuveni piektdaļa no šīm izmaksām radīsies dēļ plūdu radītiem zaudējumiem. Taču ne visi zaudējumi izsakāmi naudas vērtībā, jo bez pielāgošanās pasākumiem līdzīgi kā karstuma viļņu gadījumā, turpmāk katru gadu palielinātos arī plūdos bojā gājušo skaits. Lai arī patlaban nav pieejams visaptverošs pielāgošanās izmaksu aprēķins, tiek lēsts, ka papildus plūdu aizsardzības pasākumi aprēķināmi 1,7 miljrd. *euro* gadā vērtībā līdz 2020.gadam un 3,4 miljrd. *euro* gadā vērtībā līdz 2050.gadam.²¹

Tomēr pat tad, ja pasaulei izdosies ierobežot un pēc tam samazināt globālās SEG emisijas, būs vajadzīgs laiks, lai tiktu galā ar sekām, ko rada atmosfērā jau esošās SEG. Tas nozīmē, ka vismaz nākamos 50 gadus pasaule saskarsies ar klimata pārmaiņu sekām. Politikas veidotāju uzdevums ir izprast šo klimata pārmaiņu ietekmi un izstrādāt un īstenot atbilstošu rīcībpolitiku, lai nodrošinātu optimālu pielāgošanās pakāpi. Tādejādi SEG emisiju samazināšanas/ierobežošanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām rīcībpolitikas ir jāveido kā

²⁰ *Ievainojamība* ir pakāpe, līdz kurai sistēma ir jutīga pret nelabvēlīgu klimata pārmaiņu ietekmi, tai skaitā klimata nepastāvīgumu un ekstrēmām parādībām, un nav spējīga ar to pati tikt galā. *Pielāgošanās spēja* nozīmē sistēmas spēju tikt galā ar iespējamo ietekmi.

²¹ ES pielāgošanās klimata pārmaiņām stratēģija (2013), http://ec.europa.eu/clima/policies/adaptation/what/docs/com_2013_216_en.pdf

savstarpēji papildinošu pasākumu kopums, kas tiek saskaņoti ieviesti dažādās nozarēs un dažādos pārvaldības līmeņos.

5.2. Klimata pārmaiņas un to izraisītās ietekmes Latvijā

Latvijas zinātnieku veiktie klimata pētījumi uzrāda neapšaubāmu daudzu dabas procesu augsto dabisko mainīgumu (kas nav saistāms ar cilvēka jeb antropogēnajām ietekmēm). Pie dabisku procesu ietekmētām parādībām var pieskaitīt, piemēram, sniega segas veidošanos un tās biezuma mainību, kuras maksimumi ar pietiekami augstu ticamību atkārtojas ar periodu 26–32 gadi. Līdzīgi arī upju noteces mainību raksturo noteces maksimumu periodiska atkārtošanās. Tomēr ir arī citi klimata mainības parametri, kuru mainību raksturo izteikts pieaugums. Zinātne tos skaidro ar globālo SEG emisiju koncentrācijas straujo pieaugumu atmosfērā, kopš rūpnieciskā laikmeta sākuma²².

Ilggadīgie meteoroloģiskie novērojumi liecina, ka pēdējo 50 gadu laikā gaisa temperatūrai un kopējam ikgadējam nokrišņu daudzumam Latvijā ir tendence palielināties (lielākās nokrišņu daudzuma vērtības novērotas Latvijas rietumu daļā). Vidējais gaisa temperatūras pieaugums pēdējā simtgadē Latvijā bijis 0,5°C un Rīgā – ap 1°C. Klimata pārmaiņas ietekmē virszemes un pazemes ūdeņu hidroloģisko režīmu. Pieaugot nokrišņu daudzumam, palielinās upju notece. Temperatūras pieaugums ietekmē iztvaikošanas procesus un sekmē upju noteces samazināšanos vai arī ezeru ūdens līmeņa pazemināšanos. Ir pieauguši Latvijas upju minimālie caurplūdumi, bet maksimālie – samazinājušies. Pastiprinās upju aizaugšanas process. Novērojumi Baltijas jūrā un Rīgas līcī liecina, ka samazinās ledstāves ilgums un ledus izplatība. Pēdējos 30 gados ir samazinājies arī ūdens sāļums.

Zinātnieku izmantotie klimata mainības modeļi ļauj prognozēt klimata mainības raksturu tālākā nākotnē (laika posmā līdz pat 2100.gadam). Prognozes par iespējamām gaisa temperatūras izmaiņām Latvijā liecina, ka gada vidējā temperatūra pieaugs aptuveni par 2,6 līdz 4°C, bet gada nokrišņu summa varētu pieaugt par 4 līdz 11%. Ievērojami palielināsies upju noteces daudzums ziemas mēnešos, savukārt pavasara pali būs agrāki. Tiek prognozēts, ka aptuveni pēc 100 gadiem Latvijā tipiskas var kļūt bezsniega ziemas.

Valsts pētījuma programmā „*Klimata maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi*”²³ veiktie pētījumi liecina par būtiskām erozijas ietekmēm Baltijas jūras piekrastē. Pēdējo 70 gadu laikā, vētrās noskalojot no 50–200 m platu pamatkrasta joslu, Latvijas sauszemes teritorija ir kļuvusi mazāka par 1000 ha. Sagaidāms, ka nākotnē vētru biežuma un spēka palielināšanās, kā arī ledus trūkums izraisīs vēl izteiktāku jūras krasta eroziju. Aplēses liecina, ka turpmāko 15 gadu laikā Latvija var zaudēt vairāk nekā 310 ha (vidēji ap 20 ha gadā) piekrastes kāpu aizsargjoslas mežu, pelēko kāpu un pļavu, apdzīvoto vietu teritorijas ar apbūvi, ceļus gar krastu u.c. infrastruktūras objektus. Krastu erozija aptvers vairāk nekā 258 km jeb 51,5% no Latvijas jūras krasta līnijas kopgaruma.

Klimata pārmaiņas būtiski var ietekmēt arī ekstremālās dabas parādības, piemēram, plūdus, kuru cēlonis var būt gan strauja sniega segas kušana pavasarī, gan intensīvas lietavas, padarot tās daudz intensīvākas vai biežākas. Tikpat nozīmīgas var būt sausuma radītās ietekmes. Ūdeņu režīma un ekstremālo parādību ietekmes būtiski var ietekmēt iedzīvotājus, tautsaimniecību kopumā, bet jo īpaši – lauksaimniecību un hidroenerģētiku, kā arī jūras krastā un lielo upju grīvām novietotās pilsētas.²⁴ Plūdu rezultātā apdraudēta ir iedzīvotāju drošība, satiksmes, sakaru un elektroapgādes infrastruktūras funkcionēšana, medicīnas pakalpojumu pieejamība, rodas zaudējumi lauksaimniecībā izmantojamām zemēm un mežiem. Atsevišķu

²² IPCC. 5th assessment report. Climate Change 2013: The Physical Science Basis. <http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/#.Uqbv7tziVoI>

²³ Valsts pētījuma programmas „Klimata maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi” noslēguma pārskats (2010),

²⁴ Latvijas Republikas Piektais nacionālais ziņojums ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām ietvaros. http://unfccc.int/national_reports/annex_i_natcom/submitted_natcom/items/4903.php

rūpniecības objektu un notekūdeņu attīrīšanas iekārtu applūšanas risku (un Latvijas jūras krastu noskalošanās) dēļ tiek apdraudēta vide kopumā. Ekstremālās lietavas rada problēmas arī pilsētu lietus kanalizācijas sistēmām.

2011.gadā dabas postījumu izraisīto zaudējumu kompensācijai (sniega izraisītu seku likvidēšanai, vētrās nodarīto postījumu segšanai un plūdu izraisītu seku likvidēšanai) valsts tērējusi vairāk nekā 3,98 miljonus euro. Saskaņā ar apdrošināšanas kompānijas „Balta” datiem, kopš 2009.gada Latvijā ir novērotas ar iedzīvotāju īpašumu notiekošo tipiskāko negadījumu būtiskas izmaiņas – dabas stihiju izraisīto negadījumu skaits ir divkārtšojies, savukārt nodarīto postījumu apmērs ir audzis trīskārtīgi. Izpratnes trūkums par pielāgošanos klimata pārmaiņām, kā problēmas ar pasākumu koordinēšanu un atbildības sadalījumu palielina finansiālo slodzi uz valsts un pašvaldību budžetiem postījumu novēršanai un zaudējumu kompensācijai.

5.3. Siltumnīcefekta gāzu emisijas un CO₂ piesaiste

Būtisks klimata pārmaiņu cēlonis ir cilvēku saimnieciskās darbības izraisīto (antropogēno) SEG emisiju pieaugums, kas globālajā mērogā izteikti vērojams pēdējo simts gadu laikā. Pie SEG pieskaitāmas oglekļa dioksīds (CO₂), metāns (CH₄), vienvērtīgā slāpekļa oksīds (N₂O), fluorogļūdeņraži (HFC), perfluorogļūdeņraži (PFC) un sēra heksafluorīds (SF₆). Antropogēnās SEG emisijas rodas, sadedzinot fosilos kurināmos enerģijas ieguves procesā, transportā, rūpnieciskajā ražošanā, lauksaimniecībā un atkritumu apsaimniekošanā.

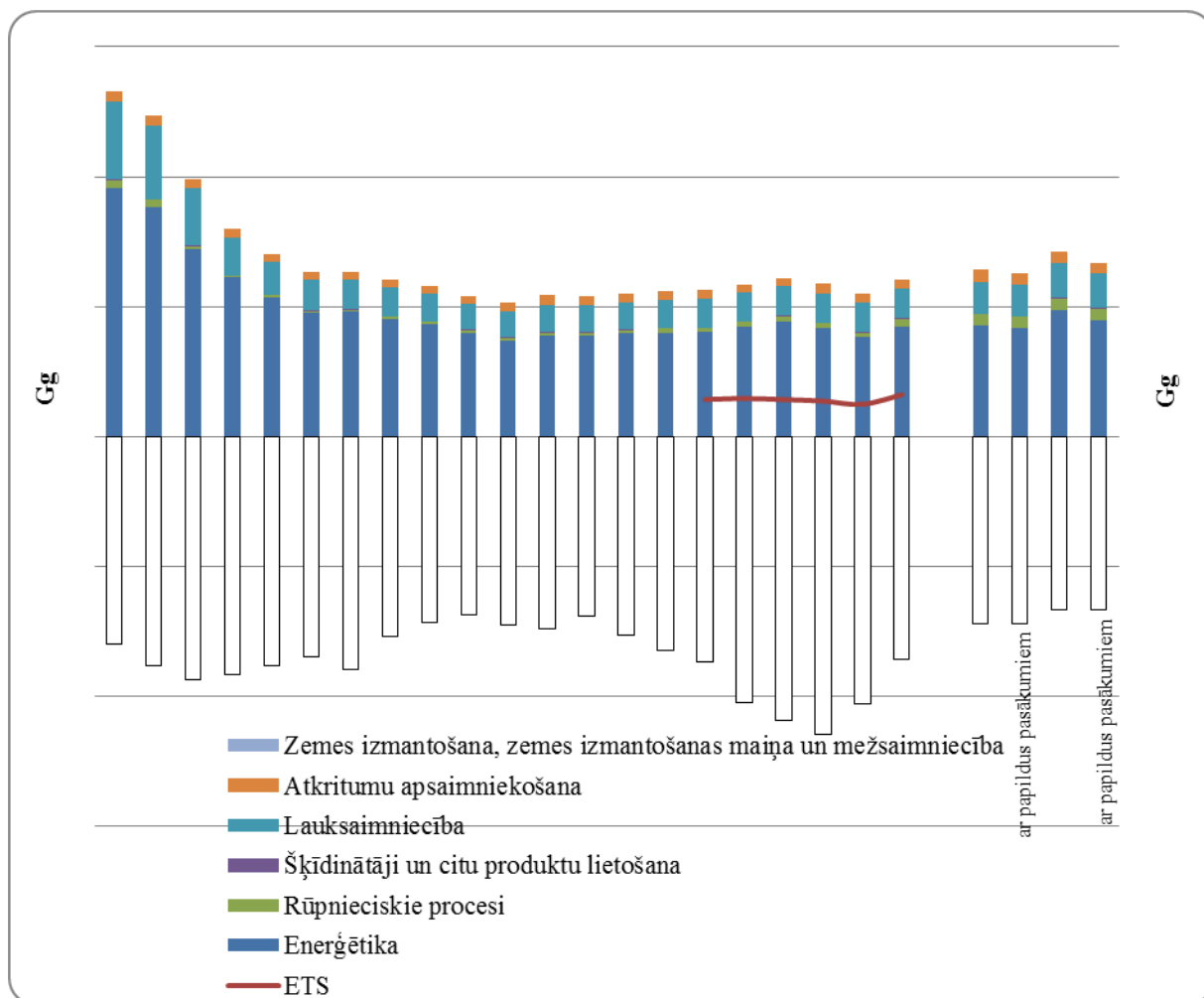
Latvijā posmā no 1990. līdz 2000.gadam SEG emisijas ir ievērojami samazinājušās (*skat.5.att.*). To ir veicinājuši tautsaimniecības pārorientēšanās uz tirgus ekonomiku un citi faktori, kas ietekmēja daudzas nozares. Pēc 2000.gada vērojams SEG emisiju pakāpenisks pieaugums. 2010.gadā kopējās SEG emisijas valstī bija 12,1 milj. t CO₂ ekvivalenta. Tomēr joprojām SEG emisijas, neskaitot zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektoru (turpmāk – ZIZIMM), ir par 55% mazākas kā 1990. gadā.

Lielāko daļu no **kopējām SEG emisijām** rada enerģētikas (43%), transporta (27%) un lauksaimniecības (19%) nozares. SEG emisiju pieaugumu par 10%, salīdzinot ar 2009.gadu, radīja darbības, kuras ir iekļautas ES Emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā (turpmāk– ETS).

ETS emisiju pieaugumu noteica palielināts kurināmā patēriņš pārveidošanas sektorā (centralizētajās siltumapgādes sistēmās) aukstās ziemas dēļ, jauna elektroenerģijas ražošanas bloka darba uzsākšana, kā arī cementa rūpnīcas ražošanas jaudas palielināšanās. Tomēr ETS emisijas rada mazāk par 1/3 Latvijas kopējo SEG emisiju.

Valsts kopējo emisiju radīšanā būtiska nozīme ir ETS neiekļauto darbību radītajām emisijām (turpmāk – **ne-ETS emisijām**): transporta sektoram, enerģētikai un rūpniecībai (izņemot ETS), mājsaimniecībām, lauksaimniecībai un atkritumu saimniecībai. Lielāko devumu ne-ETS emisijās nodrošina transporta sektors (36%) un lauksaimniecība (26%).

Latvijā ir lielas mežu un lauksaimniecības zemju platības, kurās augu fotosintēzes procesā tiek piesaistīts oglekļa dioksīds. **CO₂ piesaiste**, ko 10.attēlā atspoguļo uz leju vērstie stabiņi, ir lielāka nekā emisijas, tomēr kopš 2008.gada vērojama tendence, ka CO₂ piesaistes apjomi samazinās. Viens no faktoriem, kas nosaka šo tendenci, ir meža bioloģiskie procesi, tostarp meža vecumstruktūra, procentuāli pieaugot vecām mežaudzēm, kurās CO₂ piesaistes apjomi nenotiek tik dinamiski kā jaunajās mežaudzēs.

10.attēls. Kopējās SEG emisijas un CO₂ piesaiste 1990.–2010.g. un prognozes, Gg CO₂ ekv.
*Avoti: SEG inventarizācija Klimata konvencijas sekretariātam, 2012.
 Eiropas Komisijai 2011.gadā noziņotās prognozes*

Pēc jaunākās SEG inventarizācijas²⁵ rezultātiem 2011.gadā vērojams emisiju samazinājums gandrīz visās nozarēs, izņemot rūpniecisko procesu emisijas, kuras 2011.gadā, salīdzinot ar 2010.gadu, pieaugušas par 20%. 2011.gadā, salīdzinot ar 2010.gadu, palielinājusies CO₂ piesaiste – no 16.4 milj. līdz 17.2 milj. t CO₂ ekvivalenta.

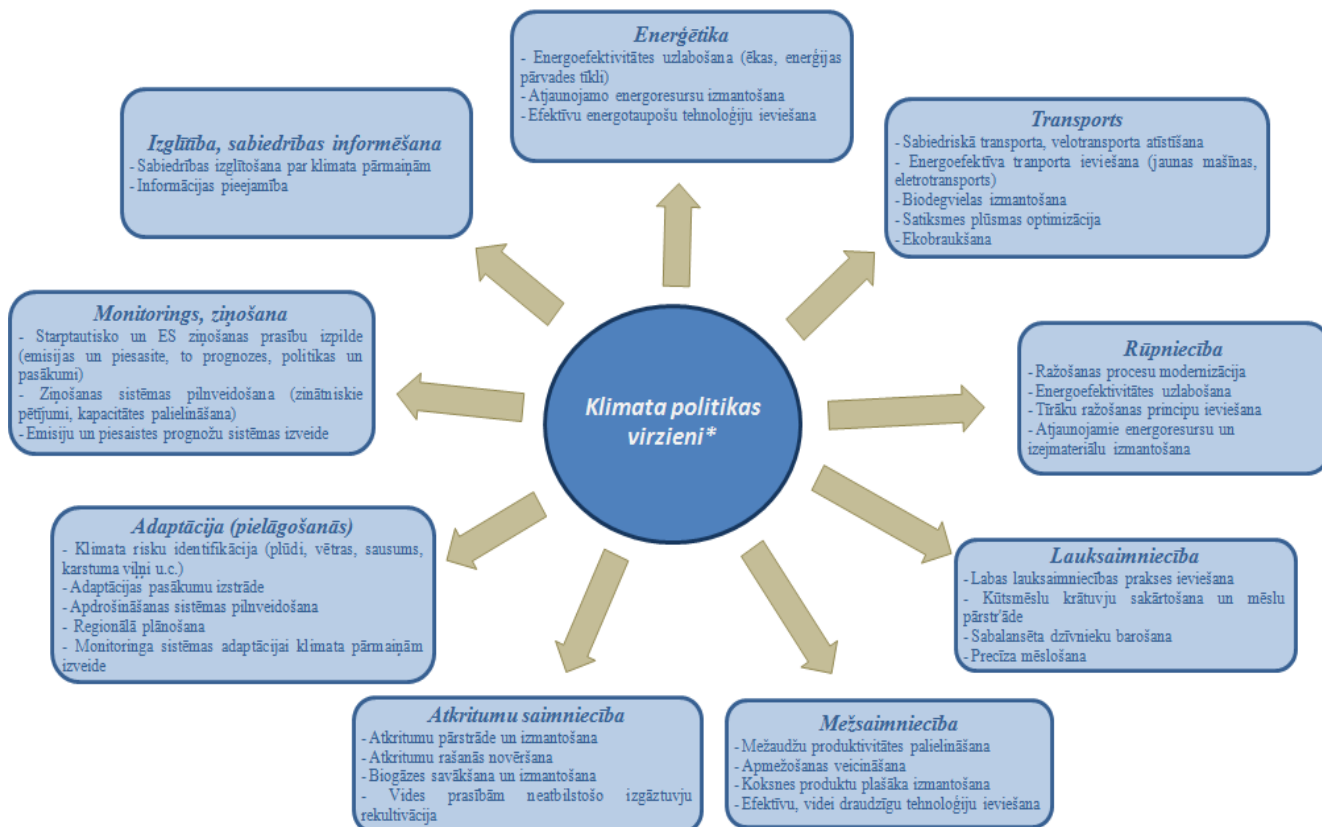
Šobrīd pieejamās SEG emisiju prognozes (*skat. 10.attēlu*) liecina par SEG emisiju pieaugumu laika posmā līdz 2020.gadam un CO₂ piesaistes apjomu samazināšanos tai pašā laika posmā. SEG emisiju apjoms varētu pieaugt saistībā ar ražošanas pieaugumu un ekonomikas attīstību pēc krīzes. Prognozes, kurās iekļauti tikai esošie politikas pasākumi, liecina, ka netiks nodrošināti Latvijai noteiktie SEG emisiju un CO₂ piesaistes mērķi 2020.gadam. Tādējādi pastāv iespēja, ka būs jāpārskata (jāpaaugstina) valsts kopējo emisiju ierobežošanas mērķi.

5.4. Politikas instrumenti un pasākumi SEG emisiju samazināšanai

Lai nodrošinātu SEG emisiju samazināšanu, jāizvērtē un jānosaka nozaru devuma īpatsvars kopējo valsts emisiju ierobežošanas mērķu sasniegšanā un jānodrošina, ka klimata

²⁵ 2013.gada SEG inventarizācija . <http://cdr.eionet.europa.eu/lv/un/colqlvn8g/envuvvjaa> (inventarizācijas tiek veiktas ar 2 gadu nobīdi, 2013.gadā par 2011.gadu)

politikas mērķi tiek atbilstoši integrēti nozaru politikās, īpaši transporta, lauksaimniecības un rūpniecības (*skat. 11.attēlu*). Tāpēc klimata mērķu sasniegšana nav iespējama bez nozaru tiešās līdzdalības un atbalsta. Konkrētas rīcības jāievieš visos pārvaldības līmeņos: valsts, pašvaldību, uzņēmumu, indivīdu un sabiedrībā kopumā, kas nozīmē, ka klimata politika ir jāveido kā iekļaujoša un integrējoša pārvaldības joma.

*Latvijas klimata politikas pamatā ir starptautiskie un ES klimata politikas procesi, kas nosaka valstu pienākumus klimata pārmaiņu novēršanā

11.attēls. Klimata rīcībpolitikas virzieni

Viens no būtiskiem klimata politikas ieviešanas instrumentiem ir Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma. ETS ir saistīta ar Kioto protokola mehānismiem – kopīgi īstenojamiem projektiem un tīras attīstības mehānismu, paredzot uzņēmumiem iespēju izmantot šo mehānismu ietvaros realizētajos projektos radītās emisijas samazināšanas vienības. ETS galvenokārt aptver rūpnieciskās iekārtas energoietilpīgajās tautsaimniecības nozarēs, tai skaitā elektroenerģijas un siltumenerģijas, cementa, keramikas, tērauda, stikla u.c. ražošanas iekārtas.

Latvijā ETS dalībnieki ir operatori, kuri veic kādu no likuma „Par piesārņojumu” 2.pielikumā minētajām piesārņojošām darbībām un kuriem saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem ir piešķirtas siltumnīcefekta gāzu emisijas atļaujas. Atbilstoši likuma „Par piesārņojuma” nosacījumiem ETS var brīvprātīgi iesaistīties arī tie iekārtu operatori, kuri veic kādu no likuma „Par piesārņojuma” 2.pielikumā minētajām piesārņojošām darbībām, bet kuru ražošanas jauda vai saražotais produkcijas apjoms nepārsniedz šā likuma 2.pielikumā minētos rādītājus. ETS dalībnieki un viņiem piešķirtās emisijas kvotas ir noteiktas iekārtu sarakstā emisijas kvotu sadalei 2013.-2020.gada.²⁶ Latvijas ETS raksturojošie rādītāji doti 3.tabulā.

²⁶ Ministru kabineta 2011.gada 29.septembra rīkojums Nr.499 „Par iekārtu sarakstu emisijas kvotu sadalei 2013.–2020.gadam”

Visiem ETS operatoriem noteikta prasība veikt emisiju monitoringu saskaņā ar monitoringa plānu, kas ir iekļauts operatoram izsniegtajā SEG emisiju atļaujā. Attiecībā uz monitoringa un ziņošanas nosacījumu harmonizētu ieviešanu, EK ir izstrādājusi divas regulas par monitoringu, ziņošanu un to verificēšanu.

3.tabula

Latvijas ETS galvenie raksturojošie rādītāji

Rādītājs	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ikgadējais emisijas kvotu piešķirums	4 070 285	4 475 757	4 950 056	3 727 535	4 638 435	4 529 599	4 400 829
ETS operatoru radītās CO ₂ emisijas (t)	2 854 424	2 940 685	2 849 210	2 742 918	2 489 797	3 240 172	2 923 455
Operatoru skaits	93	99	92	85	79	77	75
ETS operatoru emisiju daļu kopējās Latvijas emisijās	25%	25%	23%	23%	23%	27%	
ETS operatoru atjaunojamo energoresursu patēriņš (TJ)	2191,67	2563,80	2528,01	2717,76	2887,60	3100,39	3225,59

Avots: ETS operatori ²⁷

Sākot ar 2013.gada 1.janvāri emisijas kvotas pilnā apjomā bez maksas tiek piešķirtas Latvijas rūpnieciskās ražošanas iekārtām, siltumenerģiju ražojošajām iekārtām emisijas kvotas tiek piešķirtas ierobežotā apjomā (2013.gadā tas ir 80%, bet šis bezmaksas piešķirums samazinās līdz 30% 2020.gadā), bet par elektroenerģijas ražošanu emisijas kvotas bez maksas netiek piešķirtas vispār.

Kopš ETS ieviešanas, tās operatori ir ieviesuši dažādus tehnoloģiskos uzlabojumus savu iekārtu energoresursu patēriņa samazināšanai, kā arī palielinājuši atjaunojamo energoresursu (turpmāk – AER) izmantošanas īpatsvaru ražošanā, tādējādi dodot ieguldījumu SEG emisiju samazināšanā. ETS operatoru ražošanas procesos ir mainījusies arī izmantotā kurināmā struktūra. Kopš 2005.gada 17 ETS operatori par kurināmo izmanto biomasu (malku, koksnes šķeldu vai koksnes putekļus). Pieaudzis biogāzes (notekūdeņu dūņu gāzes) izmantojums, uzsākta biodīzeļdegvielas izmantošana. Augstā emisijas kvotas cena tirgū ir viens no faktoriem, kas iepriekšējos gados ir veicinājis operatoru motivāciju ieviest uzlabojumus ražošanā, tostarp pāriet uz AER un uzlabot procesu un iekārtu energoefektivitāti.

Viens no klimata politikas mērķu sasniegšanas virzieniem ir saistīts ar pasākumiem, kas veicina AER īpatsvara pieaugumu kopējā enerģijas ražošanā un patēriņā. ES direktīva 2009/28/EK²⁸ par AER izmantošanas veicināšanu nosaka obligātus mērķus AER īpatsvaram energoresursu gala patēriņā un transporta degvielas patēriņā. Latvijai 2020.gadā jāpanāk no AER saražotas enerģijas īpatsvaru enerģijas bruto galapatēriņā 40% apmērā un jānodrošina, ka no AER saražotās enerģijas īpatsvars visā transportā ir vismaz 10% no enerģijas galapatēriņa transportā. Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra sēdē tika pieņemts zināšanai EM izstrādātais informatīvais ziņojums „Latvijas Republikas Rīcība atjaunojamās enerģijas jomā Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 23.aprīļa direktīvas 2009/28/EK par

²⁷ Uzņēmumu, kuriem izsniegtas siltumnīcefekta gāzu emisijas atļaujas Kioto protokola 1. periodam, sniegtā informācija. <http://www.meteo.lv/lapas/uznemumi-kuriem-izsniegtas-siltumnicefekta-gazu-emisijas-atlajas-2-pe?id=1253&nid=575>

²⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 23.aprīļa direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK (Direktīva 2009/28/EK), kas stājas spēkā 2009.gada 25.jūnijā, izstrādāta nolūkā radīt Eiropas Savienības dalībvalstīs kopēju ietvaru atjaunojamo energoresursu izmantošanai

atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK ieviešanai līdz 2020.gadam”.

2012.gadā AER īpatsvars kopējā energoresursu bilancē bija 34,5% (skat. 4.tabulu). Šī mērķa sasniegšanu nodrošināja dažādu tautsaimniecības nozaru rīcībpolitikas. Būtiska loma ir VARAM pārraudzībā ieviestajām Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta (turpmāk – KPFI) darbībām, kas ir veicinājušas AER tehnoloģiju izmantošanu enerģijas ražošanā un patēriņā, kā arī EM pārraudzībā esošo energoefektivitātes pasākumu ieviešanai mājāsaimniecībās un publiskajā sektorā. AER saražotās enerģijas īpatsvara palielināšanas veicināšana transporta sektorā ir dažādu nozaru rīcībpolitiku sinerģisks rezultāts (par tām atbild EM, ZM, SM un VARAM). Biodegvielas īpatsvara enerģijas galapatēriņā straujo pieaugumu ir veicinājusi ar 2009.gada 1.oktobri ieviestā prasība par 5% obligātā biodegvielu piejaukumu fosilajai degvielai²⁹, kā arī īstenotie tiešā (finansiāli atbalstāmās kvotas biodegvielas ražošanai) un netiešā (samazinātās akcīzes nodokļa likmes biodegvielai un biodegvielas un fosilās degvielas maisījumiem) valsts atbalsta pasākumi.³⁰ Izvērsti pasākumu saraksts, kas ir veicinājuši AER izmantošanu Latvijā līdz šim, ir sniegts EM sagatavotajā Informatīvajā ziņojumā par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu³¹.

4.tabula

AER izmantošanas rādītāji un mērķi Latvijā

Rādītājs	Izpildes rādītāji pa gadiem				Mērķi
	2009	2010	2011	2012	2020
Elektroenerģija, kas iegūta no AER (% no bruto elektroenerģijas patēriņa)	49,22	48,47	41,93	52,28	
AER īpatsvars valsts kopējā energoresursu bilancē (%)	34,7	32,8	32,1	36,3	
No AER saražotās enerģijas īpatsvars enerģijas bruto galapatēriņā (%)	34,3	32,5	33,5	33,5	40
AER īpatsvars transporta degvielas patēriņā (%) <i>t.sk. biodegvielas īpatsvars (%)</i>	1,1 <i>0,48</i>	3,3 <i>2,6</i>	3,2 <i>2,4</i>	3,1 <i>2,4</i>	10

Avoti: Centrālā statistikas pārvalde

5.5. Pielāgošanās klimata pārmaiņām

Lai nodrošinātu pielāgošanās klimata pārmaiņām pārvaldības sistēmas izveidošanu Latvijā, iepriekšējos gados ir īstenoti vairāki sagatavošanās pasākumi. Ar vides ministra rīkojumu tika izveidotas divas (ekspertu un zinātnieku) darba grupas³², kuru uzdevums bija pilnveidot zinātnisko pamatojumu, lai izstrādātu klimata pārmaiņu pielāgošanās indikatoru sistēmu un nodrošinātu atbilstošu monitoringu un datu vākšanu. 2012.gadā ar Ministru prezidenta rīkojumu tika izveidota starpinstitūciju darba grupa, kas sagatavoja nosūtīšanai EK Latvijas 14 nozīmīgāko risku (to scenāriju) aprakstu atbilstoši EK izstrādātajai veidlapai informācijas ziņošanai par nacionālo risku novērtēšanu. Ir sagatavoti arī divi informatīvie ziņojumi par pielāgošanos klimata pārmaiņām (2008., 2013.gadā). 2013.gadā Latvijas 6. Nacionālajā ziņojuma ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām sagatavošanas ietvaros ir veikts klimata pārmaiņu ietekmes, ievainojamības un apdraudējuma kvalitatīvs

²⁹ MK 2000.gada 26.septembra noteikumi Nr. 332 „Noteikumi par benzīna un dīzeļdegvielas atbilstības novērtēšanu”

³⁰ Valsts atbalsta programma „Atbalsts biodegvielas ražošanai” (N 540/2005; ar grozījumiem N 254/2007 un grozījumiem N 26/a/2010), kas bija spēkā līdz 2010.gada beigām un EK 2012.gada 18.jūnija lēmums Nr.SA.33517 (2011/N) – Akcīzes nodokļa samazināto likmju biodegvielai grozījumi un to darbības termiņa pagarināšana (N 540/2005 grozīts ar N 254/2007)

³¹ LR Regulārais ziņojums atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 23.aprīļa Direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK 22.pantam (2012). http://www.em.gov.lv/images/modules/items/EMZino_150212_atjaun.pdf

³² VARAM rīkojums Nr.96 „Par darba grupu izveidi saistībā ar piemērošanos (adaptāciju) klimata pārmaiņām (2010)

novērtējums un ir apzināti pielāgošanās klimata pārmaiņām politikas instrumenti un pasākumi.

Valsts pētījuma programmas „Klimata maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi” (KALME)³³ ietvaros tika veikts detāls novērtējums par krasta erozijas apdraudējumiem un to ietekmi uz infrastruktūras objektiem. 2013.gadā ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra rīkojumu ir apstiprināts pētījums „Analīze un priekšlikumu sagatavošana informatīvā ziņojuma par piemērošanos klimata pārmaiņām izstrādei vides politikas pamatnostādņu 2009.-2015.gadam īstenošanas ziņojuma ietvaros”.³⁴ Tajā ir veikts risku novērtējums sektoriem, kuriem nepieciešami stratēģiski ieguldījumi un rīcība, lai nodrošinātu risku pārvaldību un pielāgošanos klimata pārmaiņām. Patlaban kā prioritārie stratēģiskie rīcības virzieni pielāgošanās jomā izvirzīti virszemes noteces regulēšana un plūdu riska novēršana. Tomēr ne mazāk svarīga ir krasta erozijas risku izvērtēšana un ņemšana vērā piekrastes attīstības plānošanā. Detaļās izstrādāts pielāgošanās pasākumu kopums ir tikai mežsaimniecības nozarē.

Latvijai ir izstrādātas **jūras krasta erozijas** prognozes turpmākajiem 15 un 50 gadiem, ņemot vērā šo procesu tendences un intensitāti telpā un laikā, krasta ekspozīciju, tā mainīgo ģeoloģisko uzbūvi un jutīgumu pret eroziju vētrās pie atšķirīga vēju režīma un vējuzplūdu ūdenslīmeņiem u.c. faktoros. Šajās prognozēs ir ņemti vērā arī lokālie faktori piecos atšķirīgos krasta iecirkņos. Bez tam ir izstrādāts krasta erozijas un vētru vējuzplūdu apdraudējuma novērtējums visu piekrastes pašvaldību teritorijām, identificējot tautsaimnieciski un sociāli nozīmīgākos riska joslā esošos objektus; ir izdalītas un kartētas īpaši augstam krasta erozijas riskam pakļautās teritorijas. Atbilstoši katra konkrētā riskam pakļautā objekta specifikai ir izvērtēti iespējamie risinājumi - preterozijas pasākumi, ņemot vērā to iespējamās ietekmes un lietderību, tostarp tika izvērtēta „zaļās infrastruktūras” risinājumu piemērotība. Ir identificēti piekrastes iecirkņi, kuros nepieciešams izveidot masīvas preterozijas konstrukcijas. Tie ir Liepājas ziemeļi- Šķēde ar nozīmīgākajiem objektiem Liepājas NAI, II Pasaulē kara upuru kapī un memoriāls, VES parks, Liepājas forti u.c., kā arī Ventspils ziemeļi-Liepene ar elektropārvades līniju, komunālajiem objektiem, viensētām, dabas teritorijām, un Jūrmalas centrālā daļa, kurā apdraudēti ir 5-10 dzīvojamās un nedzīvojamās apbūves objekti. Jūrmalas centrālās daļas iecirknī tiek rekomendēti arī „zaļie risinājumi”, kombinējot vairākus. Līdzīgi kā Jūrmalā, arī Pāvilostas ziemeļu iecirknī pilsētas dzīvojamās apbūves apdraudējuma risinājums ir gan masīvas preterozijas konstrukcijas, gan vairāki „zaļie risinājumi”. Savukārt „vieglākas” vai vienkāršotas preterozijas konstrukcijas kombinācijā ar „zaļajiem risinājumiem” ieteiktas iecirknī Zvejnieciems-Saulkrasti ar 15-20 dzīvojamās un nedzīvojamās apbūves objektiem, 3 autostāvvietām, komunālajiem un infrastruktūras objektiem, un iecirknī Akmeņrags ar Akmeņruga bākas kompleksa ēkām un mobilo sakaru tornis. Jūras krasta erozijas ietekmes ir identificētas arī tādos objektos kā Engures NAI, Užavas bāka, Kuivižu osta, Salacgrīvas osta u.c. atsevišķos ceļa posmos un apdzīvotās vietās jūras piekrastē.

Lai mazinātu klimata pārmaiņu ietekmes, ko rada ekstremālas dabas parādības, īpaši plūdi, nepieciešams īstenot pretplūdu pasākumus atbilstoši Plūdu riska novērtēšanas un pārvaldības nacionālajai programmai 2008.-2015.gadam un upju baseinu apsaimniekošanas plāniem, kuros būs integrēti Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas plūdu riska pārvaldības plāni. Plūdu riska novēršana vai samazināšana īpaši aktuāla ir blīvi apdzīvotu vietu, attīrīšanas iekārtu un A kategorijas piesārņojošu darbību veicošu objektu teritorijās. Par īpaši apdraudētajām teritorijām un tāpēc prioritārās aizsardzības pasākumu plānošanai Latvijā tiek uzskatītas visas republikas nozīmes pilsētas, Daugavas HES kaskāde, Baltijas jūras un Rīgas

³³ Valsts pētījuma programmas „Klimata maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi” noslēguma pārskats (2010),

³⁴ I.Bruņeniece, 2012. Analīze un priekšlikumu sagatavošana informatīvā ziņojuma par piemērošanos klimata pārmaiņām izstrādei Vides politikas pamatnostādņu 2009.-2015.gadam īstenošanas ziņojuma ietvaros

jūras līča krasts. Kā galvenie apdraudējuma kritēriji šīm vietām ir atzīti: iepriekš notikuši nopietni plūdi, kam ir bijusi būtiska nelabvēlīga ietekme uz cilvēku veselību, vidi, kultūras mantojumu un saimniecisko darbību, un kas joprojām turpmāk varētu atkārtoties līdzvērtīgā apjomā, vai pat lielākā, ja netiek veikti iespējamie pasākumi to novēršanai vai mazināšanai. Tādejādi par prioritārām tiek izvirzīti pasākumi, kas vērsti uz hidrotehnisko būvju rekonstrukciju un jaunu pretplūdu aizsargbūvju būvniecību sešās pilsētās (Rīga, Ventspils, Liepāja, Daugavpils, Ogre un Jelgava).

Lai mazinātu riskus un arī izdevumus nākotnē, turpmāk būtu jāierobežo jaunu privātu, pašvaldības vai valsts būvobjektu un infrastruktūras attīstība krasta erozijas riska joslā un plūdu riska teritorijās, jo pasākumu, kuri būs nepieciešami erozijas apdraudēto objektu pārvietošanai vai nodrošināšanai pret eroziju, izmaksas var daudzkārt pārsniegt jebkādos iespējamajos īslaicīgos ieguvumus vai radīt negatīvas erozijas pastiprināšanās sekas blakus esošajās teritorijās.

Pielāgošanās klimata pārmaiņām rīcībpolitikai ir starpsektoriāls raksturs, tai jāaptver daudzus stratēģiskos virzienus vienlaikus - cilvēku veselību un labklājību, ūdens resursu pārvaldību, pilsētvides plānošanu, būvniecību un apdrošināšanas sektoru, bioloģisko daudzveidību, mežsaimniecību, zivsaimniecību un lauksaimniecību, transportu, enerģētiku, jūras resursus un piekrastes teritorijas, tūrismu, reģionālo attīstību un plānošanu,- pie kam tai jābūt īstenotai saskaņoti gan nacionālajā, gan reģionālajā, gan arī vietējā līmenī. Valstī nepieciešams izstrādāt mehānismu pielāgošanās klimata pārmaiņām stratēģisko dokumentu ieviešanas vienotai pārvaldības sistēmai.

Pielāgošanās klimata pārmaiņām dokumentus ir izstrādājušas arī dažas pašvaldības: 2011.gadā ir izstrādāta „Salacgrīvas novada klimata pārmaiņu adaptācijas stratēģija”³⁵, bet 2012.gadā projekta „*Integrēta stratēģija Rīgas pilsētai, lai piemērotos hidroloģiskajiem procesiem, kurus pastiprinājušas klimata pārmaiņas*” ietvaros ir izstrādāts „*Plūdu riska pārvaldības plāns Rīgas pilsētai*”³⁶.

Lai Latvijas iedzīvotāji spētu laicīgi novērst un pielāgoties klimata pārmaiņu ietekmei, kā arī izmantot tās savā labā, nepieciešama savlaicīga un kompetenta sabiedrības izglītošana un informēšana par klimata mainības sistēmisko dabu, to radītajiem apdraudējumiem vai ieguvumiem, kā arī par gatavību rīkoties ekstremālu parādību, katastrofu vai krīžu situācijās. Šie jautājumi sabiedrībai jāskaidro saprotamā un uztveramā veidā, izmantojot modernās tehnoloģijas, neformālās izglītošanas iespējas un pilnveidojot zinātnes komunikāciju.

6. Ūdens resursi un Baltijas jūra

Rēķinot uz vienu iedzīvotāju pieejamos virszemes un pazemes ūdens resursus, Latvija ir pielīdzināma bagātākajām valstīm pasaulē – pieejamie resursi daudzkārt pārsniedz patēriņu, sausuma vai ūdens trūkuma problēmas mums nav aktuālas. Latvijas virszemes ūdeņu hidrogrāfisko tīklu veido ap 12000 upju un strautu un apmēram 4000 ezeru un ūdenskrātuvju³⁷. Atbilstoši EVA 2012.gada novērtējumam par ūdens resursu efektīvu izmantošanu Eiropā, Latvijai ir zemākais ūdens ekspluatācijas indekss ES dalībvalstu vidū³⁸. Tomēr vairāk nekā 55% no tā ūdeņu apjoma, kas caur Latvijas teritoriju ietek Rīgas līcī vai tieši Baltijas jūrā, veidojas aiz mūsu valsts robežām, un Latvijas iespējas ietekmēt to kvalitāti ir ierobežotas. Tāpēc mūsu valstij raksturīga vislielākā pārrobežu ietekme uz virszemes un

³⁵ Salacgrīvas novada klimata pārmaiņu adaptācijas stratēģija http://www.salacgriva.lv/lat/salacgrivas_novads/zalais_novads/?text_id=6401

³⁶ Plūdu riska pārvaldības plāns Rīgas pilsētai. <http://www.rigapretpludiem.lv/data/doc/13287729714170.pdf>

³⁷ Ūdens struktūrdirektīvas 5.panta ziņojums "Upju baseinu apgabalu raksturojums. Antropogēno slodžu uz pazemes un virszemes ūdeņiem vērtējums. Ekonomiskā analīze", 2005. <http://www.meteo.lv/lapas/vide/udens/udens-apsaimniekosana-/udens-strukturdirektivas-zinojumi/udens-strukturdirektivas-zinojumi?id=1247&nid=606>

³⁸ EVA pārskats „Towards efficient use of water resources in Europe”, 2012. <http://www.eea.europa.eu/themes/water/water-assessments-2012>

(mazākā mērā) pazemes ūdeņu kvalitāti un ar šādu ietekmi saistīti riski ne tikai Baltijas jūras reģionā, bet visā ES.

Latvijas jūras robežas kopgarums ir aptuveni 666 km un jūras krasta līnijas kopējais garums ir gandrīz 500 km. Latvijas jūras ūdeņi aizņem daļu Baltijas jūras Austrumgotlandes baseina un lielāko daļu no Rīgas līča, ziemeļos robežojoties ar Igaunijas, rietumos – ar Zviedrijas un dienvidos – ar Lietuvas jūras ūdeņiem. Kopumā Latvijas jūras ūdeņi sastāda tikai 7,7% no Baltijas jūras kopējās platības³⁹. Tādēļ Latvijas iespējas vienai uzlabot savu jūras ūdeņu kvalitāti ir ļoti ierobežotas.

ES tiesisko ietvaru virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzībai un ilgtspējīgai izmantošanai nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK (2000.gada 23.oktobris), kas nosaka struktūru Eiropas Kopienas rīcībai ūdeņu aizsardzības politikas jomā (turpmāk - ŪSD). Tās prasības ir iekļautas Ūdens apsaimniekošanas likumā un virknē MK noteikumu. Atbilstoši šīm prasībām visas ES dalībvalstis izstrādāja pirmos upju baseinu apsaimniekošanas plānus (turpmāk - UBAP) laika periodam no 2010.gada līdz 2015.gadam. Tas bija pirmais kolektīvais mēģinājums ES mērogā kompleksi analizēt esošo ūdeņu stāvokli, vērtējumam pamatā izmantojot bioloģiskos kvalitātes rādītājus, un noteikt nepieciešamos pasākumus, lai īstenotu ŪSD izvirzīto ambiciozo mērķi - līdz 2015.gadam sasniegt visu ūdeņu labu stāvokli. „Labs stāvoklis” vienlaikus nozīmē gan pietiekamus un nenoplicinātus ūdens resursus, gan labu ekoloģisko un ķīmisko kvalitāti. Balstoties uz šiem plāniem un EVA novērtējumu, EK analizēja līdzšinējās ES ūdeņu aizsardzības politikas efektivitāti un izstrādāja konceptuālu plānu Eiropas ūdens resursu aizsardzībai „*Blueprint to Safeguard European Water Resources*”. 2012.gadā Eiropas Parlaments šo dokumentu akceptēja, bet ES Vides ministru Padome 2012.gada decembrī pieņēma secinājumus par minēto konceptuālo plānu, apstiprinot dalībvalstu gatavību iesaistīties konstatēto problēmu risināšanā. Konceptuālā plāna izstrādes laikā konstatēts, ka realitātē līdz 2015.gadam tikai 53% no ES iekšējiem ūdeņiem varētu sasniegt labu stāvokli, tādēļ ļoti nozīmīgs būs UBAP īstenošana laika periodā no 2016.gada līdz 2021.gadam. Konceptuālajā plānā izvērtēts arī dalībvalstu paveiktais ūdens resursu aizsardzībā un apsaimniekošanā, sniegti priekšlikumi konstatēto trūkumu novēršanai. Tuvākajā nākotnē ES īpašu uzmanību pievērsīs šādiem uzdevumiem - panākt labu ūdeņu stāvokli, samazināt ūdens resursu lietošanas radīto slodzi, veicinot ūdens taupīšanu un efektīvu izmantošanu, samazināt ūdeņu jutīgumu pret klimata pārmaiņu un ekstremālu dabas parādību ietekmi.

Tā kā iekšzemē radītā slodze lielā mērā ietekmē jūras vides stāvokli, konceptuālais plāns palīdzēs sasniegt labu vides stāvokli Jūras stratēģijas pamatdirektīvas izpratnē, ja vien tiks nodrošināta pietiekama koordinācija ar jūras stratēģijas pasākumu programmu, kas jāizstrādā līdz 2015.gadam.

Atbilstoši ES dibināšanas līgumam, pārrobežu jautājumi ir dalīti ES un tās dalībvalstu kompetence, kuru regulē ES normatīvie akti un reģionālās jūru konvencijas. Pēdējās ir saistošas arī trešajām valstīm, kuras nav ES dalībvalstis. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/56/EK (2008.gada 17.jūnijs), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (Jūras stratēģijas pamatdirektīvā) (turpmāk – JSD) paredz dalībvalstu atbildību par laba vides stāvokļa panākšanu līdz 2020.gadam. Tā kā jūras vide ir pārrobežu vide, un sadarbība un saskaņošana nav iespējama bez rīcības starptautiskā līmenī, JSD ievieš principiāli atšķirīgu pieeju, nosakot reģionālās sadarbības principu, definējot reģionālo jūru konvenciju un to institucionālo mehānismu lomu direktīvas mērķu izpildē (Baltijas jūras gadījumā – Helsinku konvencija un HELCOM). Tādējādi tiek nodrošināta trešo valstu, kuru ietekme uz jūras vidi ir ievērojama, iesaistīšanās kopīgo jūras vides problēmu risināšanā.

³⁹ Jūras vides sākotnējais novērtējums, A.Jūras vides stāvokļa apraksts, LHEI, 2012. <http://www.lhei.lv/lv/jurasdirektiva.php>

VPP2015 darbības periodā JSD prasības tika pārņemtas ar Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likumu (turpmāk – JVAPL). Jūras stratēģijas izstrādāšanas un īstenošanas koordinēšanai tika izveidota Jūras vides padome. Atbilstoši JSD un JVAPL prasībām LHEI 2012.gadā ir izstrādājis un vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs ir apstiprinājis Latvijas jūras vides stāvokļa sākotnējo novērtējumu (turpmāk – jūras novērtējums), t.sk., jūras izmantošanas ekonomisko un sociālo analīzi, laba vides stāvokļa kritēriju definējumu, jūras vides mērķus un ar tiem saistītos rādītājus. Jūras novērtējums veido pamatu jūras vides monitoringa programmas izstrādei 2013.gadā, lai uzsāktu tās īstenošanu 2014.gadā, un pasākumu programmas laba jūras vides stāvokļa panākšanai sagatavošanai līdz 2015.gada 30.decembrim. JSD un ŪSD nosaka virkni jaunu līdz šim Latvijā maz izmantotu vai nepētītu kvalitatīvo raksturlielumu laba ūdeņu un jūras vides stāvokļa noteikšanai, tai skaitā tādus, kas atspoguļo klimata pārmaiņu ietekmi uz ūdeņiem. Ņemot vērā šīs jaunās prasības, nepieciešami atbilstoši ieguldījumi un atbalsts ūdens stāvokļa un jūras vides pētniecības attīstībai, tāpēc Valsts pētījumu programmām nākamā perioda (2014.–2017.gads) prioritārajos zinātnes virzienos nepieciešams iekļaut arī vides jomu.

Ilgspējīga, uz ekosistēmas pieeju balstīta jūras vides izmantošana ir priekšnoteikums konkurētspējīgas jūras ekonomikas izaugsmei. Par tās dzinējspēku var kļūt arī vides jomā izvirzītie mērķi. JSD ir ES integrētās jūrlietu politikas (turpmāk - IJP) vides komponente un svarīga regulatīvā platforma tās īstenošanai. JSD nosaka ekosistēmas pieeju kā galveno principu, lai nodrošinātu vides aizsardzības interešu integrāciju citās politikās (kopējā zivsaimniecības politikā, kopējā lauksaimniecības politikā, jūras transporta un citās jomās, kuras visvairāk ietekmē jūras vidi) laba jūras vides stāvokļa panākšanai. JSD un IJP nosaka jūras telpisko plānošanu kā ekosistēmas pieejas piemērošanas instrumentu, lai panāktu līdzsvaru starp jūras vides aizsardzības un jūras teritorijas izmantošanas interesēm. 2007.gadā HELCOM Ministru sanāksmē pieņemtā HELCOM Baltijas jūras rīcības plāna (turpmāk – HELCOM BSAP⁴⁰) mērķi pilnībā atbilst ES stratēģijas Baltijas jūras reģionam (turpmāk – SBJR) stratēģiskajam mērķim „Glābt jūru” un BSAP jāņem vērā, izstrādājot JSD noteikto pasākumu programmu.

Tomēr ne ŪSD, ne JSD, ne HELCOM BSAP nav iespējams īstenot bez citu nozaru atbildības un līdzdalības. Tas jāņem vērā, izstrādājot citu ministriju politikas plānošanas dokumentus un normatīvos aktus, jo īpaši jūras transporta, ostu darbības un lauksaimniecības nozarē.

6.1. Jūras vides stāvoklis un aizsardzība

Baltijas jūrai kā daļēji noslēgtai jūrai ir raksturīga samērā lēna sāļā ūdens apmaiņa ar Ziemeļjūru, bet lielā biogēno elementu pieplūde no upēm būtiski ietekmē eitrofikācijas procesu. Pēdējās desmitgadēs sāļā ūdens apmaiņa starp Baltijas jūru un Ziemeļjūru samazinās, kas varētu būt saistīts ar klimata pārmaiņu ietekmi. Arī ūdens apmaiņa starp Rīgas līci un Baltijas jūru notiek caur diviem salīdzinoši šauriem un sekliem jūras šaurumiem – Irbes un Muhu šaurumiem. Ūdens apmaiņas intensitāti starp Rīgas līci un Baltijas jūras centrālo daļu ietekmē arī Rīgas līča saldūdens budžets (upju notece, iztvaikošana un nokrišņu daudzums), kā arī straumes jūras šaurumos.

ES veiktie pētījumi liecina, ka jau šajā gadsimtā klimata maiņa atstās arvien lielāku ietekmi uz Baltijas jūras un piekrastes ekosistēmu un tajā notiekošajiem procesiem. Klimata pārmaiņu radītās izmaiņas jūras vidē, piemēram, sāļuma un pH samazināšanās, ir papildu stressors jūras organismiem, un kumulatīvā klimata un piesārņojuma stresoru ietekme varētu palielināties. Jāņem vērā arī klimata un bioķīmisko ciklu savstarpējā mijiedarbība, kā arī iespējamā jūras paskābināšanās.

⁴⁰ HELCOM Baltijas jūras rīcības plāns, 2007. http://www.helcom.fi/BSAP/ActionPlan/en_GB/ActionPlan/

HELCOM ziņojumi⁴¹ kopumā uzrāda biogēnu slodzes uz Baltijas jūru samazinājuma tendenci. Vērtējot Baltijas jūrā ienesto slāpekļa un fosfora slodžu sadalījumu, redzams, ka lielāko piesārņojuma devu rada difūzi piesārņojuma avoti. Lielākajā daļā Baltijas jūras reģiona valstu difūzā slodze sastāda vismaz 45% no kopējā ienesto slāpekļa un fosfora apjoma. Savukārt no Latvijas ienestā slāpekļa un fosfora galvenais avots ir pārrobežu piesārņojums, kas sastāda aptuveni 50% no kopējā ienestā fosfora un nedaudz virs 50% no slāpekļa apjoma⁴². Kaut arī kopumā piekrastes un Rīgas līča ūdens kvalitāte jau ilgstoši uzrāda nelielas uzlabošanās tendences, LHEI izstrādātais jūras vides stāvokļa novērtējums apstiprina, ka eitrofikācijas problēma joprojām saglabājas gan Rīgas līcī, gan jūras piekrastes ūdeņos. Biogēno elementu slodzēm vērojams atšķirīgs mainības raksturs. Kopējā slāpekļa slodzei ir neliela tendence samazināties, bet fosfora slodze pēdējās desmitgades laikā uzrāda pieaugošu tendenci, neraugoties uz to, ka ūdens caurplūdums šai periodā ir relatīvi stabils. Augstākā upju emitētā fosfora slodze uz jūru ir aprēķināta 2007.gadā, bet zemākā slodze bijusi 1996.gadā. Kopējā fosfora slodzes pieaugums no Latvijas teritorijas saistāms ar slodzes pieaugumu Daugavā, jo šī upe viena pati veido vairāk nekā 70% no kopējā fosfora slodzes no Latvijas teritorijas uz Baltijas jūru. Kopš 2004.gada fosfora slodze no Daugavas ir pieaugusi, iespējams, antropogēnās slodzes izmaiņu dēļ. Daļēji slodzes pieaugumu varētu skaidrot ar monitoringa posteņa maiņu⁴³.

Par vienu no galvenajiem izklidētā piesārņojuma avotiem ne vien Baltijas jūras reģionā kopumā, bet arī Latvijā ir uzskatāma lauksaimniecība. Laika posmā no 2000. līdz 2010.gadam ir vērojama Baltijas jūrā un Rīgas līcī tieši ievadīto notekūdeņu apjoma samazināšanās. Šajā laikā ir samazinājies arī to notekūdeņu izplūdes vietu skaits, kas notekūdeņus ievada tieši jūrā. HELCOM BSAP nosaka stingrākas prasības fosfora atdalīšanai notekūdeņu attīrīšanas iekārtās ar slodzi vairāk nekā 100 000 CE: kopējā fosfora samazinājumam jābūt vismaz 90% vai 0,5 mg/l, ja notekūdeņu izplūde ir tieši vai netieši jūrā. VPP2015 periodā, lai veicinātu šīs prasības izpildi, SIA „Rīgas ūdens” un SIA „Jūrmalas ūdens” piedalījās ES Baltijas jūras reģiona transnacionālās programmas finansētajā projektā „Eitrofikācijas samazināšana no pilsētām” (PURE) (2010.-2012.gads), kā rezultātā ievērojami samazinājās fosfora emisijas notekūdeņos.

Lai panāktu labu jūras vides stāvokli līdz 2020.gadam, saskaņā ar HELCOM BSAP Latvijai noteiktais provizorisks biogēnu slodzes samazinājums ir fosforam par 300 tonnām un slāpeklim par 2560 tonnām gadā⁴⁴. Tomēr 2007.gadā slodzes samazinājuma noteikšanā netika ņemta vērā ievērojamā pārrobežu piesārņojuma slodze, kā arī gaisa emisijas, kas tiek ņemts vērā, aprēķinot pārskatītās slodzes samazinājumu. Ne vēlāk kā 2016.gadā, kas sakrīt ar JSD pasākumu programmas ieviešanas uzsākšanu, jāuzsāk īstenot pasākumi, lai līdz maksimāli pieļaujamajam līmenim samazinātu biogēnu noplūdi Baltijas jūrā, kā arī biogēnu slodzi no ūdens un gaisa pārneses.

Bīstamo vielu koncentrāciju dinamika nav pilnībā apzināta attiecībā uz visu savienojumu veidiem. Latvijā teritorijā, salīdzinot ar citām HELCOM dalībvalstīm, novērots samērā liels emitēto furānu un dioksīnu depozīciju apjoms. Savukārt smago metālu slodzēm no upēm nav konstatētas izteiktas tendences, taču kopumā pieaudzis svina un dzīvsudraba apjoms, un laikā no 2005.gada samazinājies cinka apjoms. Vērtējot vides stāvokli Latvijas piekrastē pēc smago metālu – dzīvsudraba un kadmija - koncentrācijas biotā, 50% gadījumu konstatēts slikts vides stāvoklis³².

⁴¹ HELCOM pārskati. http://www.helcom.fi/BSAP_assessment/en_GB/main/

⁴² Jūras vides sākotnējais novērtējums, A.Jūras vides stāvokļa apraksts, LHEI, 2012. <http://www.lhei.lv/lv/jurasdirektiva.php>

⁴³ Jūras vides sākotnējais novērtējums, A.Jūras vides stāvokļa apraksts, LHEI, 2012. <http://www.lhei.lv/lv/jurasdirektiva.php>

⁴⁴ Vides ministrijas informatīvais ziņojums Par Helsinku komisijas „Baltijas jūras rīcības plāna” ieviešanu un 2010.gada 20.maija Ministru deklarāciju, 2010. http://www.varam.gov.lv/lat/publ/publikacijas/vides_aizsardzibas_joma/

„Piesārņotājs maksā” ir viens no vides politikas pamatprincipiem, tāpēc eitrofikācijas samazināšanas pasākumi saistāmi ne tikai ar biogēnu emisiju samazināšanu no komunālo notekūdeņu attīrīšanas iekārtām un lauksaimniecības. Arī kuģošana Baltijas jūrā veicina eitrofikāciju ar slāpekļa oksīdu (NOx) emisijām gaisā un notekūdeņu novadīšanu jūrā. Nolūkā samazināt notekūdeņu noplūdi no kuģiem, īpaši pasažieru kuģiem un prāmjiem, IMO ir noteikusi Baltijas jūru par īpašu rajonu MARPOL 73/78 IV pielikuma ietvaros, kas nosaka pieņemšanas iekārtu ostās jaudas palielināšanu ar stingrākiem slāpekļa novadīšanas kritērijiem notekūdeņu pieņemšanai no pasažieru kuģiem. Gaisa piesārņojumu rada arī sauszemes transports (analizēts VPP2020 sadaļā „Gais”).

HELCOM novērtējumi⁴⁵ liecina, ka līdz šim Baltijas jūrā ir novērotas vairāk nekā 100 ūdenī mītošās svešzemju sugas, un apmēram 80 no tām ir izveidojušas dzīvotspējīgi reproduktīvas populācijas, ko jau var uzskatīt par bioloģisko piesārņojumu. Puse no visām svešzemju sugām Baltijas jūrā nokļūst ar kuģu balasta ūdeņiem, nosēdumiem un kuģu korpusiem. Latvijas jūras ūdeņos ir konstatētas vismaz 35 svešzemju izcelsmes sugas. **Latvija gatavojas ratificēt 2004.gada Starptautisko konvenciju par kuģu balasta ūdens un nosēdumu kontroli un pārvaldību. Pēc konvencijas ratifikācijas un spēkā stāšanās institūcijas to ievieš atbilstoši kompetencei.** Nozīmīgs uzdevums konvencijas ieviešanā ir jūras monitoringa programmu savlaicīga pielāgošana un paplašināšana, ko prasa arī JSD, lai iegūtu drošus datus par svešajām sugām jūrā **un pārejas ūdeņos un to, kādas ir sekas, ko rada svešo sugu dzīvotnes, ieskaitot ostu teritorijās**

Jūras satiksme gar Latvijas krastiem un caur Latvijas ostām pārvadāto kravu apjoms arvien palielinās, tai skaitā naftas produkti un bīstamās kravas. Jūras avāriju risku apzināšanā nozīmīga ir Latvijas līdzdalība 2012.gadā pabeigtajā ES Baltijas jūras reģiona programmas projektā Naftas produktu un bīstamo vielu noplūdes risks Baltijas jūras apakšreģionos (BRISK), kā arī pasākumiem Eiropas Jūras drošības aģentūras (EMSA) un HELCOM ietvaros. Pamatojoties uz BRISK veikto riska novērtējumu, apakšreģionālā līmenī ir identificēti trūkumi reaģēšanai avārijas situācijās un nepieciešamie reaģētspējas resursi, t.sk. identificēta reaģēšanas pasākumu nepieciešamība piekrastes un piesārņotās savvaļas dzīvās dabas attīrīšanai. Līdz ar pieaugošo interesi par jūras teritorijas izmantošanu, piemēram, enerģijas ražošanai nepieciešamajām būvēm, aktualizējas jūrā nogremdēto bīstamo objektu (piesārņotu vraku, pazaudētu bīstamo kravu, kaujas vielu un munīcijas) potenciālo vides risku jautājums. Pēc otrā pasaules kara jūrā nogremdēto ķīmisko kaujas vielu piesārņojuma problēma ir kļuvusi par komplikētu un risināmu starptautiskās sadarbības ietvaros. HELCOM ietvaros izstrādātais atjaunotais ziņojums par Baltijas jūrā nogremdēto ķīmisko munīciju uzsver, ka jāturpina kaujas vielu ekoloģisko efektu un vides risku izvērtēšana, kā arī jāizstrādā ieteikumi ietekmētajām sabiedrības grupām un reģionālās vadlīnijas rīcībai avārijas gadījumam. Tāpēc jāparedz atbilstoši papildinājumi Latvijas Nacionālajā gatavības plānā naftas, bīstamo vai kaitīgo vielu piesārņojuma gadījumiem jūrā.

Lielākie ogļūdeņražu ieguves lauki jūrā ir koncentrēti Latvijas ekskluzīvās ekonomiskās zonas dienvidrietumu daļā pie robežas ar Lietuvu. Šo resursu loma nākotnē varētu pieaugt, jo lielu un viegli apgūstamu naftas resursu pasaulē tiek atklāts aizvien mazāk, savukārt naftas izpētes un ieguves tehnoloģijas attīstās, līdz ar to nelielo ogļūdeņražu atradņu nozīme varētu būtiski palielināties. Atbilstoši licenču nosacījumiem šobrīd 3 licences laukumos tiek veikta ogļūdeņražu izpēte, kurai noslēdzoties, tiks konstatēts, vai licenču laukumos esošajās ģeoloģiskajās struktūrās atrodas ogļūdeņražu iegulas, kā arī izvērtēts, vai ogļūdeņražu ieguve ir ekonomiski izdevīga. Pozitīva secinājuma gadījumā ogļūdeņražu ieguvi varētu uzsākt līdz 2017.gadam.

⁴⁵ HELCOM BSEP Nr.123 un HELCOM vides faktu lapas (<http://helcom.fi>)

Arī Latvijā ir izrādīta interese par iespējām būvēt vēja elektrostaciju (VES) parkus jūrā. Rīgas jūras līcī vēja potenciāls ir ierobežots, taču atklātā Baltijas jūras piekraste ir piemērota šādai ekonomiskai darbībai. Selgas VES būve (tālāk par 20 km no krasta) var ievērojami palielināt kopējās VES jaudas Latvijā. Tomēr vēja parki telpas izmantošanas ziņā konkurē ar citiem jūras izmantošanas veidiem (piemēram, kuģošanu un jūras vides ainavisko vērtību). Tā kā jūras šelfa zonā vēja enerģijas potenciāls ir pat 2,5 reizes lielāks nekā piekrastē, tad jūras vēja parkiem ir liels nākotnes potenciāls.

Zinātnes un tehnikas attīstība piedāvā inovatīvus un ilgtspējīgus risinājumus jūras resursu izmantošanai, kas var dot arī pozitīvu vides efektu, piemēram, aļģes un gliemenes kā biogēnu koncentrāciju samazināšanas veids. Šobrīd Latvija piedalās vairākos starptautiskos projektos (AQUAFIMA, SUBMARINER), kuros tiek analizēts jauno jūras izmantošanas veidu (t.sk., akvakultūras, gliemeņu un aļģu kultivēšanas, viļņu enerģijas ieguves, u.c.) potenciāls Baltijas jūras reģionā. Tomēr attiecībā uz Latvijas jūras ūdeņiem vēl nepieciešams padziļināti izvērtēt to ekonomisko efektivitāti, no vienas puses, un ietekmi (pozitīvo un negatīvo) uz jūras ekosistēmām, no otras puses, ņemot vērā, ka zināšanu šajā jomā šobrīd nav pietiekami.

Tādējādi, palielinoties interesei par jūras izmantošanu saimnieciskajā darbībā, pieaug nepieciešamība pēc jūras telpiskās plānošanas, lai panāktu līdzsvaru starp jūras vides aizsardzības un jūras teritorijas izmantošanas interesēm vienlaikus ievērojot nepieciešamību aizsargāt zemūdens kultūras mantojumu saskaņā ar UNESCO 2001. gada Konvenciju par zemūdens kultūras mantojuma aizsardzību Saskaņā ar normatīvajiem aktiem par teritorijas attīstības plānošanu, jūras telpiskā plānojuma izstrāde uzsākama 2014.gada 1.janvārī. Šajā procesā būs jānodrošina plānošanas sasaiste ar jūras vides informāciju, jo jūras plānojumu jāizstrādā saskaņā ar normatīvajos aktos par jūras vides aizsardzību un pārvaldību noteikto jūras stratēģiju. Jūras telpiskā plānojuma izstrāde nozīmē jaunas, normatīvajos aktos noteiktas funkcijas atbildīgajām institūcijām.

Jūras zvejas un ar to saistīto darbību kontroli nepieciešams nodrošināt atbilstoši Padomes Regulai (EK) Nr.1224/2009 (2009.gada 20.novembris), ar ko izveido Kopienas kontroles sistēmu, lai nodrošinātu atbilstību kopējās zivsaimniecības politikas noteikumiem. 2010.-2012.gadā EK veiktajā novērtējumā tika atzīts, ka nacionālās zvejas kontroles iestādes kapacitāte ir būtiski mazinājusies un pašreizējās administratīvās un tehniskās struktūras nav adekvātas tam, lai nodrošinātu zvejas un ar to saistīto darbību kontroli un kopējās zivsaimniecības politikas mērķu sasniegšanu atbilstoši ES prasībām. Arī pieejamie resursi zvejas kontrolei iekšzemes ūdeņos ir nepietiekami, lai izpildītu tiesību aktos noteiktās prasības. Tāpat arī nav pietiekami resursi jūras piesārņojuma kontroles veikšanai.

Veicot jūras vides stāvokļa novērtēšanu, izmantojot uz tā izstrādes brīdi pieejamos datus un informāciju (ko sākotnējam novērtējumam JSD pieļāva), tika konstatēts, ka lielā daļā gadījumu jūras vides stāvoklis neatbilst laba vides stāvokļa definīcijai un atsevišķos gadījumos vides mērķus un atbilstošos rādītājus nav iespējams noteikt kvantitatīvi. Vienlaikus jāatzīmē, ka par vairākiem laba vides stāvokļa kritērijiem informācijas trūkst vai arī tā ir nepietiekama (arī nepietiekama jūras monitoringa dēļ) jūras novērtējuma veikšanai, tai skaitā pārrobežu ietekmes uz Latvijas jūras ūdeņiem novērtēšanai. Latvijas jūras teritoriju bioloģiskā daudzveidība vērtēšanas brīdī visumā atbilst abiotiskās vides kvalitātei un vienīgais iespējams kvantitatīvais vērtējums par bentisko cenožu stāvokli norāda uz labu vides stāvokli Rīgas līcī. Tomēr, ņemot vērā vērtēšanai pieejamo niecīgo datu daudzumu, trūkst patiesas un pilnīgas informācijas par tendencēm un nākotnē iespējamām izmaiņām. Arī veicot jūras izmantošanas ekonomisko un sociālo analīzi un jūras izmantošanas radīto slodžu attīstības tendenču analīzes jeb „bāzes scenārija” izstrādi, tika konstatēts, ka esošā sociālekonomiskās informācijas bāze Latvijā ir nepietiekama. Piemēram, trūkst informācijas par nepieciešamo vides stāvokļa uzlabošanas pasākumu izmaksām un ieguvumiem no plānoto pasākumu ieviešanas (izmaksu –

ieguvumu analīze). Ir nepieciešami arī turpmāki vides ekonomiskās (monētārās) novērtēšanas pētījumi, jo tikai šādi pētījumi ļauj novērtēt izmaiņas ekosistēmas pakalpojumu nodrošinājumā, pamatot nepieciešamo pasākumu iekļaušanu pasākumu programmā, kā arī veikt tās ekonomisko analīzi.

Nozīmīgākās problēmas Latvijas jūras ūdeņos un jūras vides stāvokli ietekmējošie riski:

1. Biogēnu elementu (slāpekļa un fosfora) ienese ūdeņos dažādu saimniecisko darbību un dabisko procesu, tai skaitā klimata pārmaiņu, rezultātā, kas veicina ŪO eitrofikāciju.
2. Jūras transporta pārvadājumu, ieskaitot naftas produktus un bīstamās kravas, palielināšanās Latvijas piekrastes tuvumā, kā arī pieaugošais naftas produktu apgrozījums Latvijas ostās kopumā.
3. Invazīvo sugu introdukcijas ar kuģu balasta ūdeņiem ietekmes izraisīto seku risks jūras ekosistēmās un nepietiekami pētījumi par invazīvajām sugām jūrā un to ietekmi.
4. Resursu nepietiekamība jūras avāriju seku likvidācijai, tai skaitā, naftas un bīstamo ķīmisko vielu noplūdes, jūrā nogremdēto bīstamo objektu ekoloģiskie efekti un vides riski.
5. Iespējamā ogļūdeņražu (naftas) ieguve kontinentālajā šelfā.
6. Jūrā izbūvēto gāzes vai naftas cauruļvadu iespējamā negatīvā pārrobežu ietekme uz jūras vidi, ņemot vērā straumju virzienus un noteiktus klimatiskos apstākļus.
7. Jūras telpiskā plānojuma neesamības izraisītas nepārdomātas jūras teritorijas izmantošanas, t.sk. būvniecības jūrā, iespējamie draudi jūras ekosistēmai.
8. Nepietiekams jūras monitoringa apjoms, nepilnīgs informatīvais nodrošinājums vides ekonomisko novērtējumu veikšanai un nepietiekams jūras vides zinātniskās izpētes apjoms Valsts pētījumu programmas ietvaros, kas kavē savlaicīgu vides problēmu apzināšanu un vides aizsardzības pasākumu plānošanu.
9. Latvijas nepietiekamā līdzdalība HELCOM piesārņojuma slodzes, t.sk. pārrobežu, uz jūru novērtēšanas (PLC) projektos un piesārņojuma slodžu samazināšanas matemātisko modeļu kalibrēšanā, kas mazina Latvijas iespējas skaidri definēt savas vides problēmas un izvirzīt mērķus Baltijas jūras sateces baseina kontekstā.
10. Nepietiekama citu nozaru (jūrniecības, lauksaimniecības,) atbildīgo institūciju izpratne par nepieciešamību integrēt jūras vides aizsardzības mērķus un pasākumus to normatīvajos dokumentos, iesaistīties jūras vides stāvokļa uzlabošanā, izmantojot šo nozaru pārraudzītos atbalsta mehānismus, lai veicinātu sabalansētu vides un tautsaimniecības jomu interešu ievērošanu.
11. Klimata pārmaiņu un piesārņojuma stresoru kumulatīvās ietekmes palielināšanās uz jūras un piekrastes ekosistēmu un tajā notiekošajiem procesiem, kā arī plūdu rezultātā novadītais piesārņojums un jūras krasta erozija.
12. Jūras vides piesārņojuma un zveju kontrolējošo institūciju nepietiekamā kapacitāte.
13. Pārrobežu piesārņojuma pārnese (tai skaitā biogēno elementu, bīstamu ķīmisko vielu un naftas produktu) risks jūrā un ar upju noteci, tai skaitā no valstīm, kas nav ES dalībvalstis.
14. Jauno jūras izmantošanas veidu (t.sk. akvakultūras, gliemeņu un aļģu kultivēšanas, u.c.) potenciāli negatīvā ietekme uz jūras ekosistēmām.

6.2. Iekšzemes ūdeņu stāvoklis un aizsardzība

6.2.1. Virszemes ūdeņi

Atbilstoši ŪSD un Ūdens apsaimniekošanas likumam ūdeņu apsaimniekošana un aizsardzība plānojama un organizējama upju sateces baseinu robežas, nevis atbilstoši teritorijas administratīvajam iedalījumam. Latvijas teritorija ir sadalīta Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas upju baseinu apgabalos (UBA), kuros kopā ir noteikti 463 iekšzemes ūdensobjekti (ŪO), kas ir nozīmīgi virszemes ūdeņu hidrogrāfiskā tīkla elementi (ūdensteces vai to posmi un ūdenstilpes)⁴⁶. Tā kā Latvija ir virszemes ūdeņiem bagāta valsts, katra ŪO sateces baseinu veido liels skaits sīkāku vienību - upes, upītes, strauti, ezeri, dīķi, ūdenskrātuves. Tas sagādā ievērojamas grūtības iegūt vispusīgu informāciju, lai novērtētu saimniecisko darbību ietekmi gan uz visu ŪO kopumā, gan uz tā sateces baseinā ietilpstošām ūdenstecēm, ūdenstilpnēm vai atsevišķām ŪO daļām. Tik detalizēta informācija agrāk iegūta tikai tādos gadījumos, ja saņemta informācija par piesārņojuma vai citu faktoru (piemēram, mazo HES) nelabvēlīgu ietekmi. No ES dalībvalstīm līdzīgas problēmas vēl ir raksturīgas Somijai un Zviedrijai – valstīm ar lielu ūdeņu bagātību un samērā retu apdzīvotību.

Upju baseinu apsaimniekošanas plānu pamatmērķis ir uzlabot virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, veicinot to laba stāvokļa sasniegšanu. Pirmie UBAP izstrādāti 6 gadu periodam no 2010. līdz 2015.gadam. Katram upju baseinu apgabalam ir izstrādāts savs plāns, kurā iekļauts novērtējums par katra ŪO pašreizējo stāvokli, analizētas ŪO ietekmējošās slodzes, kā arī iespējamās slodžu izmaiņas plāna darbības laikā. Ņemot vērā iepriekšminēto analīzi, katram ūdensobjektam ir noteikts sasniedzamais vides kvalitātes mērķis. Mērķu sasniegšana ir atkarīga no pasākumiem, kas programmas veidā iekļauti katrā UBAP. Lai noteiktu, vai līdz 2015.gadam visos ŪO varēs sasniegt labu stāvokli, ir veikts riska izvērtējums un noteikti tie ūdensobjekti, kuros, kvalitātes mērķu sasniegšana ir maz ticama.

Atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likuma prasībām 2006.gadā Latvijā ir izveidotas Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas UBA konsultatīvās padomes, kurās darbojas valsts, pašvaldību un NVO pārstāvji. Šīs padomes piedalās gan minēto plānu, gan rīcības programmu izvērtēšanā attiecīgajā UBA, kā arī risina attīstības jautājumus un izsaka rekomendācijas vides kvalitātes mērķu sasniegšanai.

Kopumā Latvijas iekšējo ūdeņu stāvoklis vērtējams kā salīdzinoši labs. Pamatojoties uz UBAP iekļauto informāciju, 51% no apsaimniekošanas plānos noteiktajiem 463 virszemes ŪO novērtēti kā labai vai augstai ekoloģiskajai kvalitātei atbilstoši⁴⁷. Saskaņā ar EVA 2012.gada ziņojumu par Eiropas ūdeņu stāvokli un to ietekmējošām slodzēm, Latvijā ezeru ekoloģiskā kvalitāte ir zem ES valstu vidējā līmeņa, turpretī upju ekoloģiskā kvalitāte pie mums ir ievērojami labāka nekā vidēji ES, arī ūdeņu ķīmiskās kvalitātes ziņā pārsniedzam ES vidējo līmeni. Tomēr MK 2011.gada 31.maija noteikumos Nr.418 "Noteikumi par riska ūdensobjektiem" iekļautā informācija liecina, ka aptuveni 27% no ŪO kopskaita pastāv risks nerasniegt labo kvalitāti līdz 2015.gadam. Kā galvenie riska cēloņi ir noteikti punktveida piesārņojums (notekūdeņos esošās biogēnas vielas, galvenokārt slāpekļis N un fosfors P), hidromorfoloģiskie pārveidojumi (upju iztaisnošana, polderi un HES hidrotehniskās būves), izkliedētais piesārņojums (noteces no lauksaimniecības zemēm, mežiem, veicot mežizstrādi, apdzīvotām vietām bez centralizētas kanalizācijas sistēmas), pārrobežu piesārņojums un plūdi. Īstenojot tikai tos pasākumus, kas jau ir paredzēti normatīvajos aktos, vislielākie riski nerasniegt noteikto kvalitātes mērķi konstatēti Lielupes UBA - 75% upju ūdensobjektu un 54% ezeru ūdensobjektu³⁵. Lielupes UBA raksturojas ar sazarotu un blīvu upju tīklu, un – pateicoties ģeogrāfiskajam izvietojumam, ar intensīvu lauksaimniecisko darbību šī apgabala centrālajā daļā, kura gandrīz pilnībā noteikta kā īpaši jutīgā nitrātu teritorija.

⁴⁶ Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni 2010.-2015.gadam, 2010. <http://www.meteo.lv/lapas/vide/udens/udens-apsaimniekosana-udens-strukturdirektivas-zinojumi/udens-strukturdirektivas-zinojumi?id=1247&nid=606>

⁴⁷ Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni 2010.-2015.gadam, 2010. <http://www.meteo.lv/lapas/vide/udens/udens-apsaimniekosana-udens-strukturdirektivas-zinojumi/udens-strukturdirektivas-zinojumi?id=1247&nid=606>

Mūsu valsts ir nodrošināta ar pietiekamiem ūdeņu resursiem. Sausums būtiski neiespaido ūdeņu kvalitāti, jo Latvijas apstākļos ūdens kvalitātes problēmas ir īslaicīgas (parasti īsākas par mēnesi), izteiktas atsevišķos mazūdēns gados un nereti izpaužas tikai noteiktā reģionā. Tomēr ilgstošs sausums varētu radīt ievērojamu kaitējumu ūdensobjektu ekoloģiskajai kvalitātei, īpaši tajos gadījumos, kad mazūdēns periodā mazajās upēs vai seklos ezeros tiek novadīti notekūdeņi. Latvijā varētu būt nepieciešams papildus ierobežot ūdens lietošanu vai notekūdeņu novadīšanu mazūdēns periodos, jo ir novērotas situācijas, kad ūdenstecē tās caurplūdums ir ievērojami mazāks nekā tajā novadīto notekūdeņu daudzums. Tomēr šādas situācijas nav pietiekami pētītas.

Vienlaikus jāatzīmē, ka UBAP veiktais ŪO kvalitātes novērtējums uzskatāms par provizorisku un tikai nosacīti raksturo ūdeņu ekoloģisko kvalitāti. Arī virszemes ūdeņu ķīmiskās kvalitātes novērtējums ir uzskatāms par nosacītu, jo tikai aptuveni 5% no ŪO kopskaita ir veikti prioritāro un bīstamo vielu mērījumi. Turklāt šie mērījumi aptver ierobežotu vielu skaitu un nav bijuši pietiekami regulāri, lai pamatotu atbilstību vides kvalitātes normatīviem. UBAP izstrādes laikā pietrūka gan nepieciešamo datu, gan zinātniski pamatotu un Latvijas apstākļiem izstrādātu ūdeņu kvalitātes vērtēšanas metožu, kas ļautu spriest par dažādu ūdens augu un dzīvnieku populāciju stāvokli un tā atbilstību ekoloģiskās kvalitātes klasēm. Sākoties ekonomiskajai krīzei, finansējuma trūkuma dēļ netika pabeigta ūdeņu kvalitātes vērtēšanas sistēmas izstrāde pēc bioloģiskajiem parametriem. Turklāt Latvija ļoti ierobežotā apjomā piedalījās arī ES ekspertu aktivitātēs, kuru mērķis bija dažādu ūdeņu kvalitātes kritēriju novērtēšanas metožu salīdzināšana un harmonizēšana (interkalibrācijas procesā). Šajā jomā iekavētais ir jāpabeidz līdz 2016.gada beigām, jo bez tā nav iedomājama turpmāko UBAP izstrāde, kā arī pamatotu vides aizsardzības pasākumu noteikšana. Kā būtisks faktors, kas ietekmēs nākošo UBAP izstrādi, jānorāda arī tas, ka, sākot ar 2009.gada otro pusgadu, virszemes ūdeņu kvalitātes monitoringam (ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes) netika piešķirti valsts budžeta līdzekļi. Tā rezultātā monitorings, izmantojot Vides aizsardzības fonda administrācijas piešķirto finansējumu, tika veikts tik ierobežotā apjomā, ka nenodrošināja pat minimāli nepieciešamo informācijas daudzumu, lai pamatoti vērtētu ūdeņu stāvokļa izmaiņas. Prioritāro un bīstamo vielu mērījumi šajā periodā veikti vienīgi atsevišķu projektu ietvaros, kas kopumā dod priekšstatu par šo vielu izplatību vidē un sastopamo koncentrāciju līmeni, bet ir nepietiekami, lai vērtētu virszemes ūdeņu ķīmisko kvalitāti atbilstoši noteiktajām prasībām.

Kā viens no galvenajiem riskiem, kas traucē sasniegt ŪO labu ekoloģisko kvalitāti, jāmin pārmērīga slāpekļa un fosfora savienojumu ienese ūdeņos gan dažādu saimniecisko darbību, gan klimata pārmaiņu ietekmē. Tā veicina eitrofikācijas procesu – paātrinās dažādi bioloģiskie procesi, kas sākotnēji novērojami kā aļģu attīstība un organiskās vielas uzkrāšanās, kā rezultātā pasliktinās ūdens kvalitāte un samazinās bioloģiskā daudzveidība. Dabīgo faktoru ietekme uz minēto procesu līdz šim nav pietiekami izpētīta - piemēram, slāpekļa N un fosfora P iznese no mežiem, purviem vai neizmantojamiem lauksaimniecības zemēm.

Lai aizsargātu virszemes ūdeņus no eitrofikācijas riska un mazinātu to ietekmi, ko rada ar notekūdeņiem novadītie slāpekļa un fosfora savienojumi, visa Latvijas teritorija ir noteikta par īpaši jutīgu teritoriju, uz kuru attiecas paaugstinātas prasības komunālo notekūdeņu attīrīšanai. Šo prasību ieviešana Latvijā notiek 3 pārejas periodos. Lielākajām pilsētām, tādām kā Rīga un Daugavpils, kā arī citām pilsētām un apdzīvotām vietām (kopskaitā 24), kuru aglomerācijas lielums noteikts robežās no 10 000 līdz 100 000 cilvēku ekvivalentu (turpmāk – CE), pārejas periodi prasību ieviešanai ir noslēgušies. Tomēr nevienā no šīm aglomerācijām vēl nav izdevies nodrošināt 100% centralizētu kanalizācijas pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem. Tas skaidrojams gan ar iedzīvotāju skaita izmaiņām, gan izmaiņām aglomerācijas apdzīvotuma struktūrā un arī ekonomiskajiem apstākļiem. Tomēr tas ļāvis

būtiski samazināt ar notekūdeņiem vidē novadīto piesārņojumu. Mazajām apdzīvotajām vietām ar CE no 2000 līdz 10 000, kas skaitliski ietver vislielāko aglomerāciju skaitu, pārejas periods noslēgsies 2015.gada beigās, tādēļ notekūdeņu attīrīšanas pozitīvais iespaids uz ūdeņu kvalitāti nostiprināsies tikai vairāku gadu laikā pēc projektu pilnas realizācijas un tajos plānoto rezultātu stabilas sasniegšanas. Ņemot vērā, ka komunālie notekūdeņi ir viens no galvenajiem avotiem fosfora ienesei ūdeņos, papildu pozitīvu efektu rada Latvijā noteiktie ierobežojumi fosfora saturam veļas mazgāšanas līdzekļos, kurus lieto mājsaimniecības, kā arī salīdzinājumā ar agrāko pieckārtīgi paaugstinātais dabas resursu nodoklis par fosfora novadīšanu vidē.

Papildus tam, notekūdeņu attīrīšanas iekārtās (turpmāk – NAI) pilotprojektu ietvaros veiktas testēšanas laikā ir konstatētas ievērojami augstākas prioritāro un bīstamo vielu koncentrācijas, nekā virszemes ūdeņos, sedimentos vai biotā. Ņemot vērā to, ka NAI nav konstruētas notekūdeņu attīrīšanai no šādām vielām, kā arī to, ka ievērojama daļa minētā piesārņojuma nāk no mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (turpmāk - MVU), būtu nepieciešams mehānisms, kas stimulētu prioritāro un bīstamo vielu identifikāciju MVU notekūdeņos, kā arī aktīvāku komunikāciju ar notekūdeņus saņemošajām NAI, lai tās spētu rēķināties ar ienākošo organisko piesārņotāju plūsmām un spētu izvērtēt riskus avāriju gadījumos. Tas savukārt dotu iespēju veiksmīgāk novērtēt virszemes un jūras ūdeņos nonākošo prioritāro piesārņojošo vielu apjomus un atbilstību vides kvalitātes standartiem.

Latvijas tiesību akti nosaka prasības ūdeņu un augsnes aizsardzību pret piesārņojumu ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti. 12,8% no Latvijas kopējās teritorijas, kur norit intensīva lauksaimnieciskā darbība, ir noteiktas kā īpaši jutīgās teritorijas, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības vides aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem⁴⁸.

Īpaši jutīgās teritorijas aptver lielāko daļu no Lielupes UBA, nelielu daļu no Daugavas, Gaujas un Ventas UBA. Lai sniegtu ieteikumus valsts pārvaldes institūcijām un koordinētu pasākumus nitrātu piesārņojuma samazināšanai un novēršanai, kā arī izvērtētu veikto vides aizsardzības pasākumu efektivitāti, 2004.gadā ir izveidota Īpaši jutīgo teritoriju apsaimniekošanas pasākumu koordinācijas padome.

Kaut arī UBAP ir ietverti pasākumi lauksaimniecības negatīvās ietekmes uz ūdeņiem samazināšanai, bet Lauku attīstības plānā (turpmāk - LAP) 2007.-2013.gadam ir paredzēti pasākumi lauksaimniecības ietekmes samazināšanai, tomēr nevienlīdzīgs ES tiešmaksājumu sadalījums 2007.-2013.gada finanšu periodā ierobežoja videi draudzīgu projektu īstenošanu. Latvijas 2012.gada ziņojumā EK par Direktīvas 91/676/EEK par ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti, prasību ieviešanu norādīts, ka viens no aktuālākajiem jautājumiem ir nepietiekamais nodrošinājums ar kūtsmēsli krātuvēm. Saskaņā ar CSP datiem Īpaši jutīgajās teritorijās 81% saimniecību ir aprīkotas ar kūtsmēsli un vircas uzkrāšanas tvertnēm, bet, lai uzsāktu turpinātu, ir nepieciešamas papildus finanšu investīcijas. Aktuāls jautājums ir arī turpmāka lauksaimnieku izglītošana par dažādām vides piesārņojuma samazināšanas iespējām un metodēm, veicot lauksaimniecisko darbību, kā arī par jaunajām kultūraugu un lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanas tehnoloģijām, kas sekmē slāpekļa zudumu samazināšanos.

Salīdzinot ar citiem ES reģioniem, Latvijas apstākļos plūdu riski ir mazāki, jo teritorija nav blīvi apdzīvota un tajā saglabātas daudzas dabīgās upju palienes un mitraines, kurās plūdu ūdeņiem iespējams uzkrāties. Tai pašā laikā viena no svarīgākajām prognozētajā klimata pārmaiņu sekām Latvijā ir jūras līmeņa celšanās, kā arī nokrišņu daudzuma palielināšanās, kā rezultātā palielinās plūdu riski. Valsts 2006.-2009.gada pētījumu programmas „Klimata

⁴⁸ Padomes Direktīvas 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti, ZIŅOJUMS Eiropas Komisijai par 2008.-2011. gadu 2012.

maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi” (KALME) veiktās prognozes liecina, ka Baltijas jūras līmenis līdz 2100.gadam celsies vismaz par 18 cm. Valsts SIA „Vides projekti” 2007.gadā īstenotā projekta „Priekšlikumu izstrāde nacionālā plāna plūdu risku novēršanai un samazināšanai” atskaite liecina, ka jau pašlaik vērojama jūras uzplūdu un vētru izraisītā intensīvā jūras karsta noskalošanās 25% no jūras krasta kopgaruma, gadā vidēji noskalojoties ap 20 ha zemes. Jūras uzplūdu un pavasara vai rudens plūdu rezultātā ir apdraudēti gan nozīmīgi infrastruktūras objekti, gan apdzīvotas vietas (6 pilsētas). Iespējamās applūšanas dēļ ir apdraudēta iedzīvotāju drošība lielākajām upēm piegulošajās plūdu riska teritorijās (ar vidējo iedzīvotāju skaitu 80 cilvēki uz 1 km²), satiksmes, sakaru un elektroapgādes infrastruktūras funkcionēšana, ir iespējami zaudējumi lauksaimniecībā izmantojamām zemēm (38 valsts nozīmes polderi), apdraudēta medicīnas pakalpojumu pieejamība, atkritumu apsaimniekošana, meži un vide, rūpniecības objekti. Tāpēc hidrotehnisko būvju rekonstrukcija ir nepieciešams un steidzams pasākums, lai pielāgotos klimata pārmaiņām.

Latvijā svarīgi novērst arī ar HES darbību saistītos avāriju riskus un pavasara palu riskus, tai skaitā, ledus sastrēgumu veidošanos. Īpaši augsti plūdu riski ir Daugavas HES kaskādes ietekmētajās teritorijās gan saistībā ar hidrotehniskie būvju avāriju riskiem, gan sakarā ar pavasara paliem, kad izveidojas ledus krāvumi, kā rezultātā applūst plašas teritorijas. Daugavas HES kaskādes būvju iespējamā avārija radītu plūdu draudus daudz plašākās teritorijās un daudz lielākam iedzīvotāju skaitam, salīdzinot ar dabisko faktoru izraisīto plūdu apdraudētajām teritorijām. Būtisks plūdu riska novēršanas pasākums ir Daugavas kaskādes HES inženieraizsardzības būvju atbilstošas ekspluatācijas nodrošināšana un uzturēšanas darbi, kurus veic valsts SIA „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”. Tomēr piešķirtais finansējums atbilstoši MK 2010.gada 16.novembra noteikumiem Nr.1060 „Daugavas HES ūdenskrātuvju krastu nostiprināšanas darbu un Rīgas HES ūdenskrātuves inženieraizsardzības būvju ekspluatācijas izdevumu finansēšanas kārtība” nav pietiekams, lai savlaicīgi nodrošinātu visu Daugavas HES ūdenskrātuvju krastu nostiprināšanas darbus, arī Rīgas HES ūdenskrātuves krastus veidojošos aizsargdambjus.

Plūdu apdraudējums kļuvis aktuāls arī tajās vietās (piemēram, Rīgas apkārtnē), kur, ignorējot dabiskos procesus un likumsakarības, pēdējos gados pieļauta privātmāju ciematu celtniecība upju palienēs un citās teritorijās ar paaugstinātu applūšanas risku. Ne mazāk svarīga ir infrastruktūras sakārtošana pilsētās un apdzīvotās vietās, atrisinot virszemes noteces un lietus ūdeņu novadīšanas problēmas.

Saskaņā ar Plūdu riska novērtēšanas un pārvaldības nacionālo programmu 2008.-2015.gadam uzmanība pievēršama arī Latvijas lauku teritorijā esošajiem 48 polderiem un Lubānas ezera aizsargbūvju kompleksam. Polderu sūkņu staciju darbības mērķis ir regulēt augsnes mitrumu polderos un to ietekmes zonā, lai novērstu lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes un stratēģiski svarīgu infrastruktūras objektu (ceļu, automaģistrāļu, ciematu, pilsētu u.c.) applūšanas iespēju. Jāatzīmē, ka polderu teritorijās (50 000 ha kopplatībā) atrodas 39 ciemi un tajos saimniecisko darbību veic ap 3500 saimniecība.

Prognozējams, ka klimata pārmaiņu ietekmē nokrišņu daudzums, jo īpaši spēcīgas lietusgāzes, palielināsies. Stratēģiski un saimnieciski nozīmīgākās meliorācijas sistēmas, kurām noteikts valsts meliorācijas sistēmas vai valsts nozīmes meliorācijas sistēmas statuss, ir valsts nozīmes ūdensnotekas 13,2 tūkst. km garumā, aizsargdambji – 414 km, un citas būves – ap 50 000 caurteku, 400 regulēšanas aizsprosti, kā arī pārgāznes, hidromezgli, zemtekas, dīķeri, straujtekas, laipas. Valsts nozīmes ūdensnotekām jānodrošina arī ap 450 000 ha valsts meža zemju mitruma režīma regulēšana. Rīgas HES ūdenskrātuves inženieraizsardzības būves – 8 polderi- aizsargā Ogres un Ikšķiles pilsētas, kā arī Salaspils, Ogres un Ķeguma lauku teritorijas no applūšanas. Lubānas ezera aizsargbūvju komplekss pasargā no applūšanas ap 6000ha aptuveni ar 4000 iedzīvotājiem, kā arī infrastruktūru (ceļus, ūdenssaimniecības un citus objektus, elektroapgādi un sakarus).

Ūdensnoteku neapmierinošais tehniskais stāvoklis palielina plūdu risku, apdraudot apdzīvotas teritorijas, infrastruktūras objektus – autoceļus, dzelzceļus, tiltus, caurtekas, sakaru būves, kā arī ir viens no iemesliem vides piesārņojumam. Aizsērējušās un projektētajā režīmā nefunkcionējošas ūdensnotekas veicina virszemes ūdeņu un arī Baltijas jūras eitrofikāciju un tādējādi apdraud bioloģisko daudzveidību NATURA 2000 un citās aizsargājamās dabas teritorijās.

2008.gadā ir veikts dambju un valsts nozīmes ūdensnoteku stāvokļa apsekojums; tā laikā iegūtie dati liecina, ka aptuveni 80% valsts un valsts nozīmes ūdensnoteku ir aizaugušas un aizsērējušas. Pēdējos gados valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšana ir veikta nepietiekamos apjomos, finansējums no valsts budžeta līdzekļiem samazināts tādā apmērā, ka būtiski pasliktinājies meliorācijas sistēmu tehniskais stāvoklis. Arī ES finansējuma piesaiste nodrošina nepieciešamo darbu veikšanu tikai 50% apjomā no vajadzīgā. Neapmierinošais ūdensnoteku stāvoklis īpaši labi bija vērojams 2012.gada pavasarī, kad aizaugušās, piesērējušās un bebru aizsprostotās gultnes nespēja novadīt palu ūdeņus un radīja appludinājumus plašā apkārtnē. Vienlaikus jāatzīmē, ka ir nepieciešams meliorācijas sistēmu renovācijā ieviest videi draudzīgākas un citur jau sevi apliecinājušas metodes, lai līdzsvarotu ūdeņu ekosistēmas ilgtspējīgu funkcionēšanu un saimnieciskās darbības nodrošināšanu.

Plūdu risku vietējā mērogā rada bebru darbības un ūdensteču piekrastes aizsargjoslu nepietiekama apsaimniekošana, kā rezultātā tiek veidots liels daudzums aizsprostu un uzpludinājumu. Palu un plūdu apstākļos šādi aizsprosti rada ne tikai vietēja rakstura applūšanas risku, bet darbojas arī kā palu nesto koku uztvērēji, tā palielinot aizdambējumu skaitu un appludinot pat tādās platības, kuras teritorijas attīstības plānojumos nav atzīmētas kā applūstošas. Pat ja šāds „dabisks appludinājums” šobrīd nenodara kaitējumu apdzīvotajām vietām, tas ir uzskatāms par būtisku faktoru, kas nosaka lauksaimniecības un mežu zemju saimnieciskās vērtības samazinājumam. Vienlaikus šādas applūstošās teritorijas veicina arī biogēnu un sedimentu ieskalosanos ūdeņos un ūdens kvalitātes turpmāku pasliktināšanos.

2007.gada 23.oktobrī pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2007/60/EK „Par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību” (turpmāk – Plūdu Direktīva), kuras prasības ir pārņemtas Ūdens apsaimniekošanas likumā, nosaka, ka Plūdu Direktīvā paredzētie plūdu riska pārvaldības plāni ir integrējami upju baseinu apsaimniekošanas plānos. Atbilstoši likumam līdz 2013.gadam ir jāizstrādā iespējamo plūdu postījumu vietu kartes un plūdu riska kartes un uz to pamata līdz 2015.gadam jā sagatavo plūdu riska pārvaldības plāni katram upju baseinu apgabalam. Tāpēc 2012.gada sākumā pēc VARAM pasūtījuma tika īstenots projekts „Informācijas sistēmu izstrāde plūdu riskam pakļautajām teritorijām Daugavas upes baseinā”. Tā mērķis bija izveidot sistematizētu ģeotelpiskās informācijas sistēmu, kas ietver datu bāzi un plūdu riskam pakļauto teritoriju digitālās kartes. Plūdu riska informācijas sistēma ir aizpildīta ar pamata informāciju par visu Latvijas teritoriju, bet tikai Daugavas upju baseinam ir pieejami gan datu slāņi, kas parāda applūduma robežas un parametrus, gan iespēja veikt plūdu nodarīto zaudējumu ekonomiskos aprēķinus, kā arī kartētas trim applūduma scenārijam atbilstošās applūstošās teritorijas. Lai nodrošinātu Plūdu Direktīvas prasību izpildi, VARAM plāno izmantot Eiropas Ekonomiskās zonas un Norvēģijas finanšu instrumenta līdzekļus projektam, kas papildinātu plūdu riska informācijas sistēmas tvērumu un digitālās kartēs iezīmētu arī pārējā Latvijas teritorijā (Gaujas, Lielupes un Ventas upju baseinos) esošās plūdu riskam pakļautās teritorijas. Vienlaikus ir nepieciešams nodrošināt arī plūdu riska informācijas sistēmas tālāku uzturēšanu, t.i., regulāru un sistemātisku jaunākas informācijas, aerolāzerskanēšanas un monitoringa datu integrēšanu, lai pilnveidotu un precizētu jau izstrādātās plūdu riska kartes Daugavas baseinam. Laika gaitā plūdu riska informācijas sistēmā jāiekļauj dati un digitālās kartes par plūdu riskam pakļautajām teritorijām arī pārējā Latvijā. Jānodrošina, lai plūdu riska informācijas sistēma būtu publiski pieejama un lietotājiem draudzīga. Turklāt jānodrošina dažādu lietotāju vajadzības, sniedzot gan vienkāršu

un saprotamu informāciju ikvienam iedzīvotājam, gan detalizētas ziņas par teritoriju plānošanu un civilo aizsardzību atbildīgajām institūcijām. tas vis prasa papildu līdzekļus.

Vienlaikus jāvērtē uzmanība, ka pieejamie finanšu līdzekļi nav pietiekami, lai iegūtu jaunus datus un to ieguvei un apstrādei izmantotu modernākās tehnoloģijas, piemēram, aero lāzerskenēšanu. Ar tās palīdzību iespējams iegūt pilnīgākus un precīzākus datus par reljefu, veģetāciju un apbūvi, kas ļautu modelēt precīzu un ticamu rezultātu par applūšanas riskiem.

Veiktās aktivitātes plūdu risku novēršanai 2007.-2013.gadā:

ERAF programmas ietvaros:	ELFLA programmas ietvaros:
Īstenoti Rīgas HES ūdenskrātuves valsts hidrotehnisko būvju rekonstrukcijas (4 polderu sūkņu staciju) projekti plūdu risku mazināšanai (Ķeguma novadā, Salaspils novadā un Ikšķiles novadā).	Īstenoti 7 poldera sūkņu staciju rekonstrukcijas projekti Latvijas lauku teritorijā.
Tiek īstenots Lubānas ezera Dienvidaustrumu dambja rekonstrukcijas projekts, t.i. valsts hidrotehniskā būve.	Īstenoti vai atrodas izpildes stadijā 163 valsts nozīmes meliorācijas sistēmu renovācija/rekonstrukcijas projekti.
	Iedalīti papildu līdzekļi aptuveni 5milj. Euro valsts nozīmes meliorācijas sistēmu renovācijai/rekonstrukcijai.

Plānotās aktivitātes plūdu risku novēršanai 2014.-2020.gadā:

ERAF programmas ietvaros:	ELFLA programmas ietvaros:
Valsts hidrotehnisko būvju, aizsargdambju, sūkņu staciju un citu būvju rekonstrukcija/renovācija (pamats Nacionāla plūdu programma).	Viena īpašuma, koplietošanas, pašvaldību meliorācijas sistēmu rekonstrukcija/renovācija.
Valsts nozīmes meliorācijas sistēmu (ūdensnoteku) renovācija/rekonstrukcija, kas rada tiešus plūdu draudus apdzīvotām vietām (Iecavas, Misas, Olaines, utt.) (pamats Nacionāla plūdu programma).	Valsts nozīmes meliorācijas sistēmu (ūdensnoteku) renovācija/rekonstrukcija.

Latvija ir iekšzemes ūdeņiem bagāta valsts Baltijas jūras krastā, kurā iecienīts ūdens tūrisms un atpūta pie ūdeņiem, tai skaitā peldēšana. Ekonomiskās krīzes apstākļos būtiski ir samazinājies to peldvietu skaits, kurās peldēju kvalitātes monitoringu veic par valsts budžeta līdzekļiem – no 274 peldvietām (2009.gadā) uz 46 peldvietām (2012.gadā), no kurām 32 peldvietas atrodas Baltijas jūras vai Rīgas līča piekrastē, pārējās 14 ir iekšzemes ūdeņu peldvietas. 2011.gada peldsezonā iegūtā informācija pirmo reizi ļāva novērtēt peldvietu ūdens kvalitāti atbilstoši Direktīvas 2006/7/EK par peldvietu ūdens kvalitātes pārvaldību prasībām, novērtējot to pēc četrpēdējo peldsezonu datiem. Iegūtie rezultāti ļāva secināt, ka Latvijā 7% peldvietu neatbilst kvalitātes prasībām ilglaicīgā perspektīvā. Jāuzsver, ka direktīva 2006/7/EK nosaka, ka katrā peldvietā, kurā peldas liels skaits cilvēku un tiek veikts ūdens kvalitātes monitoringi, līdz 2015.gada beigām ir jāsasniedz vismaz pietiekama ūdens kvalitāte. Ja 2011.gadā šī prasība vēl netika izpildīta trīs peldvietās, kur bija konstatēta zema ūdens kvalitāte, tad pēc 2012.gada ūdens kvalitātes testēšanas rezultātu apkopošanas ilglaicīgā peldēju kvalitāte kopumā ir uzlabojusies - visām oficiālajām peldvietām ir sasniegta vismaz pietiekama ūdens kvalitāte. Peldvietu skaits, kas atbilst pašiem stingrākajiem

kritērijiem - izcilas kvalitātes peldvietu ūdenim, 2011. un 2012.gadā nav mainījies – 22 peldvietas (49%). Par vienu peldvietu palielinājies to peldvietu skaits, kurās ir laba ilglaicīgā ūdens kvalitāte – 18 peldvietas (40%). Savukārt 5 peldvietas (11%) ir ar pietiekamu ūdens kvalitāti⁴⁹.

Lai gan 2012.gadā pašvaldības finansēja peldūdeņu kvalitātes monitoringu vēl 80 citās peldvietās, kas nav noteiktas kā oficiālās peldvietas, parasti šie novērojumi neaptvēra visu peldsezonu vai bija epizodiski, līdz ar to sniedzot tikai provizorisku ieskatu par šo peldvietu kvalitāti. Kopumā vērtējot, peldūdeņu kvalitātes monitorings tiek veikts ierobežotā skaitā peldvietu salīdzinājumā ar upju un ezeru lielo skaitu Latvijā. Turpmākajā periodā būtu svarīgi apzināt vietas, kurās peldas lokāliem apstākļiem pietiekami liels cilvēku skaits, kuras ir vietēji nozīmīgas un kur pašvaldības ir veikušas kādus labiekārtojumus, kā arī atbalstīt pašvaldības lokāli nozīmīgu peldvietu labiekārtošanā un pieteikšanā oficiālajā sarakstā.

Jau 1998.gadā Latvijā aizsākās Pasaules Vides izglītības fonda ekosertifikāta peldvietām un jahtu ostām – Zilā karoga kampaņa. Tas ir brīvprātīgi iegūstams ekosertifikāts. Zilais karogs tiek piešķirts peldvietām un jahtu ostām, kuras nodrošina vairāk nekā 30 kritēriju ievērošanu - atbilstošu ūdens kvalitāti, vides pārvaldību, vides informāciju un izglītību, ka arī labiekārtojumu un atbilstošu servisu. Zilā karoga sertifikāts Latvijā regulāri tiek piešķirts vairāk nekā 10 peldvietām, pēdējos gados kampaņas norisi sekmīgi nodrošina NVO kopā ar pašvaldībām⁵⁰.

Nozīmīgākās problēmas iekšzemes virszemes ūdeņos un to stāvokli ietekmējošie riski ir šādi:

1. Biogēnu elementu (slāpekļa N un fosfora P) ienese ūdeņos dažādu saimniecisko darbību, zemes izmantošanas veidu un dabisko procesu, arī klimata pārmaiņu radīto, rezultātā, kas veicina ŪO un īpaši ezeru eitrofikāciju.
2. Pārrobežu piesārņojuma pārnese (tai skaitā biogēnu elementu un bīstamu ķīmisko vielu) un avāriju riski, īpaši Daugavas UBA no valstīm, kas nav ES dalībvalstis.
3. Aizsprostu, ostu, polderu, citu hidrotehnisko būvju un meliorācijas rezultātā radītie hidromorfoloģiskie pārveidojumi, kā arī šādu būvju neatbilstoša ekspluatācija.
4. Nepabeigtas virszemes ūdeņu kvalitātes vērtēšanas sistēmas izstrādes dēļ pastāv risks neadekvāti novērtēt ŪO ekoloģisko kvalitāti un tā rezultātā izvirzīt ŪO neatbilstošus kvalitātes mērķus un noteikt nevajadzīgus pasākumus šā mērķa sasniegšanai.
5. Nepietiekams ūdeņu monitoringa (īpaši bioloģisko parametru/rādītāju un ķīmiskās kvalitātes) un zinātniskās izpētes apjoms, kā arī attiecīgo speciālistu trūkums, kas kavē ūdeņu vides stāvokļa precīzu novērtēšanu, savlaicīgu vides problēmu apzināšanu un atbilstošu vides aizsardzības pasākumu izstrādi.
6. Pašreizējai situācijai un prasībām atbilstošas ģeotelpiskās informācijas trūkums, kas kavē tiesību aktos noteikto normu ievērošanu (piemēram, attiecībā uz aizsargjoslu platumu) un precīzu prognožu izstrādi dažādu vides risku novēršanai (piemēram, plūdu riska kartes).
7. Iedzīvotāju un pašvaldību zemās maksātspējas dēļ pastāv risks nenodrošināt atbilstību dzeramā ūdens kvalitātes un notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas prasībām līdz 2015.gada beigām.
8. Plūdu apdraudēto teritoriju izpētes trūkums (nav datu par applūšanas biežumu, apmēriem, applūšanas līmeņiem, jaunāko datu par reljefu u.c.) un nerēķināšanās ar tām var

⁴⁹ Veselības inspekcija, pārskati par peldvietu ūdens kvalitāti. <http://www.vi.gov.lv/lv/vides-veselibapeldudens/peldudens-monitorings>

⁵⁰ VARAM, http://www.varam.gov.lv/lat/aktualpreses_relizes/?doc=16919

radīt apdraudējumu un papildu izmaksas iedzīvotājiem un tautsaimniecībai, kā arī palielināt ūdeņu piesārņojuma risku. Papildu plūdu riskus var radīt arī pretplūdu pasākumu veikšana bez iepriekšējas kompleksas un detālas izpētes.

9. Nepietiekama citu nozaru atbildīgo institūciju izpratne par nepieciešamību integrēt ūdeņu aizsardzības mērķus un pasākumus to normatīvajos dokumentos, iesaistīties ūdeņu stāvokļa uzlabošanā, izmantojot šo nozaru pārraudzītos atbalsta mehānismus, lai veicinātu sabalansētu vides un tautsaimniecības jomu interešu ievērošanu.

10. Nepietiekama vides aizsardzības prasību un būvniecības procesus uzraugošo un kontrolējošo iestāžu kapacitāte.

11. Mazo upju stāvokļa izpētes trūkums un atbilstošu pasākumu trūkums to situācijas uzlabošanai, kā arī normatīvā regulējuma trūkums privātīpašumā esošu ūdensteču un ūdenstilpju stāvokļa uzlabošanai.

12. Videi draudzīgu risinājumu un tehnikas izmantošanas trūkums meliorācijas sistēmu uzturēšanai un kopšanai.

13. Finanšu resursu trūkums un neatrisinātais jautājums par publisko ūdeņu īpašumtiesībām ierobežo pašvaldības oficiālo peldvietu izveidošanā.

14. Nepietiekamu finanšu resursu dēļ pastāv risks nepanākt difūzā piesārņojuma samazinājumu no mazajām un vidējām zemnieku saimniecībām.

15. Nepietiekams sabiedrības un saimnieciskās darbības veicēju apziņas un izpratnes līmenis par veikto darbību ietekmi uz ūdeņiem.

6.2.2. Pazemes ūdeņu stāvoklis un aizsardzība

Saskaņā ar ŪSD prasībām Latvijas teritorijā ir noteikti 16 pazemes ŪO, no tiem 11 ŪO ir pārrobežu, 4 ŪO atrodas vairāku UBA teritorijā. Lielākā daļa (14) pazemes ŪO ir hidrauliski saistīti ar virszemes ūdensobjektiem - galvenokārt ar Ventas, Gaujas un Salacas upēm⁵¹. Latvija ir labi nodrošināta ar izpētītiem un prognozētiem pazemes ūdeņu krājumiem, un pazemes ūdeņi ir galvenais dzeramā ūdens apgādes avots Latvijā. Centralizētai ūdens apgādei pamatā izmanto Devona artēziskos ūdeņus jeb spiedienūdeņus, un to resursi kopumā ievērojami pārsniedz ūdens ieguvu. Pārsvārā šie ūdeņi ir labi aizsargāti pret iespējamu piesārņojuma iekļūšanu, tomēr problēmu rada to dabīgi augstais dzelzs saturs, atsevišķos rajonos problēmas rada arī citi parametri - liela cietība, paaugstināta sulfātu, mangāna, amonija, reizēm arī hlorīdu un arsēna koncentrācija, kā rezultātā pirms piegādes patērētājiem ir jāveic ūdens sagatavošana. Lai šos ūdens resursus aizsargātu, ap ūdens ņemšanas vietām ir noteiktas aizsargjoslas. Rīgā centralizētajā ūdensapgādē izmanto Baltezera ūdensgūtnes pazemes ūdens resursus, kas tiek mākslīgi papildināti, un Daugavas ūdeņi, kas pēc ņemšanas no Rīgas hidroelektrostacijas ūdenskrātuves tiek sagatavots dzeramā ūdens attīrīšanas stacijā „Daugava”. Visas būtiskās ūdens patērētāju grupas kopumā pašlaik nerada risku nevienam pazemes ŪO no ūdens kvantitātes viedokļa, tomēr Latvijas atsevišķās vietās ir dzeramo ūdeņu deficīts vai neapmierinoša to kvalitāte - it īpaši šis jautājums ir aktuāls divos reģionos - Latvijas ziemeļrietumu daļā (Kolka - Ovīši) un Carnikavas apkaimē.

Gruntsūdeņi, jeb bezspiediena pazemes ūdeņi, ir saistīti, galvenokārt, ar kvartāra smilšainajiem nogulumiem, kuru biezums nepārsniedz dažus metrus, tie izplatīti fragmentāri, tāpēc nav izdalīti kā atsevišķi ŪO. Bezspiediena ūdens horizonti ir arī pirmskvartāra nogulumiežos, teritorijās ar mazu kvartāra nogulumu slāņa biezumu. To resursi ūdens apgādei ir ierobežoti, un tie ir vāji aizsargāti gan no punktveida, gan arī izkļiedētā piesārņojuma, ko

⁵¹ Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni 2010.-2015.gadam, 2010. <http://www.meteo.lv/lapas/vide/udens/udens-apsaimniekosana-udens-strukturdirektivas-zinojumi/udens-strukturdirektivas-zinojumi?id=1247&nid=606>

izraisa saimnieciskās darbības. Kvartāra nogulumu ūdeņiem raksturīgs paaugstināts organisko vielu un parasti arī dzelzs saturs, kā arī augsta oksidējamība, un bieži, salīdzinot ar artēziskajiem ūdeņiem, paaugstinātas amonija, fenolu un mangāna koncentrācijas. Līdz ar to nelielās apdzīvotās vietās un viensētās, bet īpaši pilsētu nomalēs, kur nav pieejama centralizēta ūdens apgāde un iedzīvotāji ūdens ieguvei izmanto gruntsūdeņus, pastāv dzeramā ūdens kvalitātes problēmas. Labākais risinājums šajā gadījumā būtu paplašināt centralizēto ūdens apgādes tīklu un nodrošināt ūdens apgādes pakalpojumu pieejamību arī iedzīvotājiem pilsētu nomalēs.

Latvija ir ļoti bagāta ar dažādiem minerālūdeņiem, kuru izplatība Latvijā īpaši detāli pētīta 1980.gados, kad tika apzinātas lielākās atradnes un akceptēti ievērojami minerālūdeņu krājumi. Minerālūdeņu izmantošana balneoloģijas vajadzībām un iedzīvotāju patēriņam, neskatoties uz šo ūdeņu augsto kvalitāti un ievērojamiem krājumiem, ir vēl tikai sākuma stadijā. Augsti mineralizēto kembrija, kā arī venda ūdeņu krājumi, kas varētu būt potenciāls avots specifisku elementu rūpnieciskai ieguvei, vēl nav pietiekami izpētīti.

Šobrīd ļoti intensīvi attīstās zemes siltumenerģijas, jeb ģeotermālās enerģijas izmantošana. Neievērojot pazemes ūdeņu aizsardzības prasības, tiek radīti draudi pazemes ūdeņu resursiem, galvenokārt to kvalitātei, radot starphorizontu filtrāciju, kas var novest pie dzeramā saldūdens resursu būtiskas samazināšanās. Šobrīd šajā jomā nav normatīvo aktu regulējuma, kas noteiktu prasību veikt izpēti pirms šī resursa izmantošanas, reģistrēt iekārtas, kuras lielākoties šķērso vairākus pazemes ūdens horizontus, nav prasību to likvidācijai un nav noteikti pasākumi, kas veicami, ja tiek zaudēts sistēmas hermētiskums un siltumapmaiņu nodrošinošais šķidrums (piemēram, etilēnglikols un citas līdzīgas vielas) izplūst pazemes hidrosfērā, sajaucoties ar pazemes ūdeņiem. Latvijā reāli netiek kontrolēta šo iekārtu vajadzībām izurbto līdz 200 m dziļo urbumu kvalitāte, netiek nodrošināta starphorizontu izolācija. Nepieciešams analogi kā citiem zemes dziļo resursiem noteikt prasības šī resursa izpētei, ieguvei un ieguves vietas likvidācijai. Turpmākai pazemes ūdeņu aizsardzībai ir nepieciešams rajonēt Latvijas teritoriju atkarībā no pazemes hidrosfēras jutīguma, nosakot teritorijas ar īpašām prasībām, vai pat aizliegumu šādu sistēmu ierīkošanai (piemēram, Ķemeru ar sērūdeņradi bagāto sulfīdo ūdeņu atradnes teritorija, analogu Baldones minerālūdeņu atradnes teritoriju), tāpat aprobežojumi un īpašas prasības būtu nosakāmas intensīvas lejupejošās infiltrācijas teritorijās, kā arī pazemes ūdeņu intensīvas papildināšanās teritorijas, kurās nodrošināma papildus aizsardzība.

Būtiskus draudus pazemes ūdeņiem rada pašreizējā situācija, kad netiek veikta ne esošo, tai skaitā arī neapsaimniekoto un pamesto, ne arī jaunierīkoto urbumu (ūdens ieguves, ģeotermālo u.c.) ierīkošanas, likvidācijas vai konservācijas kvalitātes kontrole. Kopš 2011.gada valstī nav iespējama urbumu stāvokļa izpēte, kuru spēj nodrošināt tikai ģeofizikālās (karotāžas) metodes. Latvijā šobrīd nav pieejama atbilstošas kvalitātes aparatūra un tehniskais aprīkojums. Nodrošinājums ar kvalificētiem speciālistiem, kas spētu iegūtos rezultātus interpretēt, ir nepietiekams. Attiecīgas kvalifikācijas speciālistu (hidroģeologu, ģeologu) trūkums būtiski ietekmē arī pašvaldību un reģionālo vides pārvalžu darbu tajos gadījumos, kad adekvāti jāizvērtē projekti un to potenciālā ietekme uz pazemes ūdeņiem, kā arī jāizvirza prasības pazemes ūdeņu aizsardzībai.

Mūsdienīga pazemes ūdens resursu apsaimniekošana vairs nav iedomājama bez inovatīvu modelēšanas instrumentu piesaistes. Rīgas Tehniskās universitātes vides modelēšanas centrā, piesaistot Eiropas reģionālās attīstības fonda finansējumu, ir izstrādāts Latvijas aktīvās ūdensapmaiņas (saldūdens) zonas hidroģeoloģiskais modelis, kas galvenokārt paredzēts praktisku jautājumu risināšanai pazemes ūdens apsaimniekošanas jomā, jo modelis nodrošina iespēju izvērtēt virszemes un pazemes ūdeņu saistību, to savstarpējo mijiedarbību un pārteces bilanci. Pašlaik tas netiek izmantots ne VVD un tās reģionālo vides pārvalžu, ne arī LVĢMC darbā. Rīgas Tehniskajai universitātei nepietiek finansējuma tā uzturēšanai, ja

VARAM kā lietotājs nesniedz finansiālu atbalstu vai nenodrošina tā pārņemšanu vides institūcijās (VVD, DAP, LVGMC) tām deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu izpildei.

Sākot ar 2009.gadu, ekonomiskās krīzes laikā būtiski samazinājās valsts finansējums vides monitoringam, tāpēc pazemes ūdeņos tika veikti vienīgi to kvantitatīvā stāvokļa novērojumi, izpalielot pazemes ūdeņu kvalitātes monitoringam. Tas tika atjaunots 2013.gadā. Turpmākajā periodā nepieciešams piesaistīt tādu finansējuma apjomu, kas nodrošinātu nepieciešamo novērojumu blīvumu un biežumu, pilnveidot monitoringa tīklu un ūdens kvalitātes rādītāju spektru, lai raksturotu visu izdalīto pazemes ŪO stāvokli un droši kontrolētu difūzā piesārņojuma ietekmi uz pazemes ūdeņiem. Vienlaikus ir nepieciešami uzlabojumi pazemes ūdeņu valsts monitoringa organizācijā un izpildē, īpašu uzmanību pievēršot iegūto datu kvalitātes izvērtējumam un profesionālai monitoringa rezultātu analīzei kopumā, kas ļautu pamatoti spriest par pazemes ūdeņu stāvokļa izmaiņām un savlaicīgi veikt pasākumus nelabvēlīgu ietekmju mazināšanai vai novēršanai. Bez tam situācijas analīzei un prognožu izstrādei būtu jāizmanto ne vien valsts monitoringa dati, bet arī sistematizēts to datu materiāls, kurus iesniedz ūdens resursu lietotāji par kvalitāti, ūdens patēriņu un statisko ūdens līmeni novērojuma urbumos lielajās ūdensgūtnēs.

Nozīmīgākās problēmas pazemes ūdeņos un to stāvokli ietekmējošie riski ir šādi:

1. Punktveida piesārņojums, ko rada lieli uzņēmumi, vēsturiski piesārņotās vietas un atkritumu izgāztuves.
2. Daudzveidīgs izkliedētais piesārņojums nonāk gruntsūdeņos (sekļajos pazemes ūdeņos) apdzīvoto vietu teritorijās un lauksaimniecībā izmantotajās zemēs, tai skaitā, no vēsturiski piesārņotajām teritorijām, un var nonākt dziļākos pazemes ūdens slāņos.
3. Nav pietiekama jaunākā informācija par jūras ūdeņu ieplūšanas (intrūzijas) apjomiem pazemes ūdens horizontos un šī procesa dinamiku.
4. Netiek veikta urbumu (ūdeņu ieguves, ģeotermālo, pamesto u.c.) tehniskā stāvokļa kontrole.
5. Intensīva apbūve un nepārdomāta teritorijas attīstība Mazā Baltezera krastos un tā sateces baseinā negatīvi ietekmē seklos pazemes ūdeņus (gruntsūdeņus) un var radīt risku ūdensapgādei.
6. Individuālo ūdens ņemšanas vietu ierīkošana blīvi apdzīvotās vietās, pastāvot centralizētajai ūdens apgādei.
7. Ārstniecisko minerālūdeņu nepietiekama aizsardzība no citu saimniecisko darbību ietekmes.
8. Nepietiekams pazemes ūdeņu kvalitātes monitoringa un monitoringa datu analīze, pētījumu un sadarbības projektu ar kaimiņvalstīm trūkums nedod patiesu priekšstatu par piesārņojuma ietekmi, izplatības un izmaiņu tendencēm, novedot pie neprecīza pazemes ūdeņu stāvokļa vērtējuma, kas var izraisīt nepamatoti stingru prasību izvirzīšanu no ES institūciju puses.
9. Nav sasaistes starp teritorijas attīstības plānojumiem un pazemes ūdeņu izmantošanu un aizsardzību.
10. Trūkst kvalitatīva ģeotelpiskā un ģeoloģiskā informācija.
11. Netiek izmantoti Latvijas zinātnieku kopdarba rezultātā radītie instrumenti pazemes ūdeņu resursu novērtēšanai un apsaimniekošanai.
12. Atbilstošas institūcijas trūkums, lai novērtētu un prognozētu pazemes ūdeņu stāvokli un tā izmaiņas.

13. Nav regulēta zemes siltuma (zemes siltumsūkņu ierīkošana) un ģeotermālās enerģijas izmantošana.

6.3. Ūdenssaimniecība un ūdens tehnoloģijas

Kaut arī Direktīvas 98/83/EK par dzeramā ūdens apgādi (turpmāk - Dzeramā ūdens direktīva) īstenošana ir VM kompetences joma, tomēr investīciju projektos praktiski neiespējami strikti nodalīt ūdensapgādi no kanalizācijas sistēmas attīstības. Jebkurš centralizētās dzeramā ūdens apgādes sistēmas paplašinājums attiecīgi prasa, lai tiktu atbilstoši palielinātas notekūdeņu daudzuma novadīšanas un uztveršanas iespējas, bet labi saimniekošanas principi nepieļauj ielu un ceļu seguma atkārtotu bojāšanu. Arī investīciju apjomus šādos kompleksos projektos ir grūti precīzi nodalīt, orientējoši ieguldījumi abos ūdenssaimniecības sektoros ir līdzīgi. Dzeramā ūdens apgādē apdzīvotās vietas ar iedzīvotāju skaitu virs 10 000 jau nodrošinātas ar atbilstošas kvalitātes dzeramo ūdeni, tomēr centralizēto pieslēgumu apkalpoto iedzīvotāju skaits nepārsniedz 62%, tāpēc tā paplašināšana ir nozīmīgs VPP2020 uzdevums⁵². Līdz 2015.gadam arī jāpabeidz dzeramā ūdens apgādes projekti apdzīvotajās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000.

Saskaņā ar normatīvo aktu prasībām, līdz 2012.gada beigām kopumā ir sakārtota notekūdeņu attīrīšana Latvijas lielajās aglomerācijās (apdzīvotās vietas vai to robežās esošas atsevišķas teritorijas daļas, kur iedzīvotāju skaits, apdzīvotības blīvums un ekonomiskā aktivitāte ir pietiekami koncentrēta, lai būtu ekonomiski pamatoti veidot centralizētu kanalizācijas tīklu sistēmu notekūdeņu savākšanai un novadīšanai uz notekūdeņu attīrīšanas iekārtām vai uz to galīgās novadīšanas vietu vidē (turpmāk – aglomerācija) - Rīgā un Daugavpilī, kā arī pilsētās ar CE virs 10 000. Līdzīgi kā ūdensapgādē, ir sasniegti kvalitatīvie rādītāji notekūdeņu attīrīšanas kvalitātē, tomēr pakalpojums pagaidām pieejams tikai ap 57% Latvijas iedzīvotāju.

Aglomerācijas atbilstoši direktīvu ieviešanas termiņam ir iedalītas šādi:

Grupas	Cilvēku ekvivalentu skaits	Aglomerāciju skaits	Iedzīvotāju skaits, 2012.	% no Latvijas iedzīvotājiem	% no iedz. apdz.v. ar CE > 2000	Direktīvu ieviešanas termiņš*
I grupa	CE>100 000	2	800 260	39%	52%	2008.gada 31.decembris
II grupa	10 000<CE<100 000	26	513 114	25%	34%	2011.gada 31.decembris
III grupa	2 000 <CE<10 000	60	217 653	11%	14%	2015.gada 31.decembris
Kopā I-III	vairāk par 2000	89	1 531 027	74	100	

* Saskaņā ar Latvijas pievienošanās līgumu Eiropas Savienībai.

Piesaistot 2007. -2013.gada ES finansu plānošanas perioda līdzekļus, līdz 2012.gada beigām pabeigti 164 projekti, no tiem 137 ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstības projekti apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000 un 27 projekti aglomerācijās ar cilvēku ekvivalentu lielāku par 2000. Ieguldot investīcijas komunālās ūdenssaimniecības attīstībā, būtiski samazinājusies vidē novadītā piesārņojuma daļa no kopējā vidē novadītā piesārņojuma no punktveida piesārņojuma avotiem, kā arī samazinājušies dzeramā ūdens zudumi no centralizētās ūdensapgādes tīkliem. Atbilstoši 2007.–2013.gada plānošanas perioda pabeigto ūdenssaimniecības projektu ieviešanas rādītājiem, zudumi no dzeramā ūdens tīkliem samazinājušies kopumā par 42% gadā, bet notekūdeņu tīklu noplūdes vidēji projektos samazinātas par 22%. Savukārt attiecībā uz novadīto piesārņojumu, bioķīmiskais skābekļa patēriņš BSP₅ īpatsvars samazinājies no ~85% 2008.gadā līdz ~48% 2012.gadā, kopējā slāpekļa Nkop īpatsvars - no ~94% uz ~75% un kopējā fosfora Pkop - no ~93% līdz ~64%.

⁵² VARAM, projektu dokumentācija un projektu realizētāju atskaites

Indikatīvi noteikts, ka pēc 2007.-2013.gada projektu īstenošanas, vienlaikus nodrošinot reālus pakalpojumu pieslēgumus 89 aglomerācijās ar CE>2000, vidē novadītā piesārņojuma apjoms 2015. gadā būs samazinājies par gandrīz 50% salīdzinot ar 2007.gadu.^{53,54}

Kopumā ūdenssaimniecības infrastruktūrā laika posmā no 2000.gada līdz 2011.gadam investēti 877,9 miljoni Euro. Par šo finansējumu izbūvētas jaunas un rekonstruētas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas un dzeramā ūdens sagatavošanas iekārtas, uzlabota notekūdeņu savākšana, paplašinot un rekonstruējot kanalizācijas tīklus, kā arī ūdens apgāde, paplašinot un rekonstruējot ūdensapgādes tīklus (*skat. 5.tabulu*⁴⁶).

5.tabula

Izveidotā ūdenssaimniecības infrastruktūra, 2001.–2011.gads

Sasniegtais rezultāts	Kopā
Izbūvētas jaunas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas, skaits	104
aglomerācijas ar CE>2000	26
apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000	78
Rekonstruētas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas, skaits	66
aglomerācijas ar CE>2000	18
apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000	48
Izbūvētas dzeramā ūdens sagatavošanas iekārtas	138
aglomerācijas ar CE>2000	38
apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000	100
Rekonstruētas dzeramā ūdens sagatavošanas iekārtas	38
aglomerācijas ar CE>2000	9
apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000	29
Paplašināti kanalizācijas tīkli, km	536
aglomerācijas ar CE>2000	442
apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000	93
Paplašināti ūdensapgādes tīkli, km	471
aglomerācijas ar CE>2000	379
apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000	92
Rekonstruēti kanalizācijas tīkli, km	268
aglomerācijas ar CE>2000	222
apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000	46
Rekonstruēti ūdensapgādes tīkli, km	262
aglomerācijas ar CE>2000	134
apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000	128

Tomēr joprojām aglomerācijās liela daļa no ūdensapgādes tīkliem un kanalizācijas tīkliem nav rekonstruēti, kas izraisa kvalitatīva dzeramā ūdens zudumus tīklos. Tādējādi netiek nodrošināta dabas resursu ilgtspējīga un efektīva izmantošana, bet noplūdes no savu laiku nokalpojušajiem kanalizācijas tīkliem izraisa vides piesārņojumu. Iedzīvotājiem un pašvaldībām nav pietiekamu finanšu resursu, lai izbūvētu pievadus un māju iekšējos tīklus, kas ļautu izmantot centralizētos ūdenssaimniecības pakalpojumus. Bez pieslēgumu izveides un intensīvākas notekūdeņu attīrīšanas nebūs iespējams nodrošināt arī jaunas prasības riska ūdensobjektu apsaimniekošanai Ūdens apsaimniekošanas likuma kontekstā. Vienlaicīgi 2007.-2013. gada ES finanšu plānošanas perioda pieredze liecina, ka nosacīti „mazo” pašvaldību (ar CE< 2000) kapacitāte projektu sagatavošanā un attīstības prioritāšu noteikšanā nav pietiekama, lai efektīvi apgūtu ES fondu līdzekļus, piemēram, 3.4.1.1. aktivitātes

⁵³ VARAM, projektu dokumentācija un projektu īstenošanu atskaites

⁵⁴ Valsts statistikas pārskati „2-Ūdens”. <http://www.lv.gmc.lv/lapas/vidē/udens/udens-statistikas-apkopojumi/udens-statistikas-apkopojumi?id=1204&nid=432>

„Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000”
1. līdz 3. projektu iesniegumu atlases kārtās kopumā tika apstiprināti projekti tikai par 52% no pieejamā ERAF finansējuma šajās kārtās.

Attiecībā uz **91/271/EEK direktīvas prasību izpildi uz 2015.gadu**, tiek prognozēts, ka Latvijā no 89 aglomerācijām:

- būs 22 aglomerācijas, kas izpildīs ES direktīvas prasības;
- 67 aglomerācijās vēl būs nepieciešami ieguldījumi notekūdeņu savākšanas sistēmās, lai centralizēti savāktu visus aglomerācijas notekūdeņus;
- 3 aglomerācijās būs nepieciešamas papildus investīcijas notekūdeņu attīrīšanas iekārtu jaudu palielināšanai, palielinot visu aglomerācijā dzīvojošo patērētāju pieslēgumus centralizētai kanalizācijas sistēmai.

No 67 aglomerācijām, kurās ir identificētas ES direktīvas 91/271/EEC prasību neizpilde **24 aglomerācijas novada notekūdeņus tieši riska ūdensobjektos**, bet **11** riska ūdensobjektu baseinos. Pēc 2015.gada būs vēl **13** aglomerācijas, kurās ir nepieciešama notekūdeņu attīrīšanas iekārtu uzlabošana, jo upju baseinu apsaimniekošanas plānos ir rekomendēts nepieciešamais papildus pasākums – trešējā notekūdeņu attīrīšana, bet **3** aglomerācijās ir nepieciešama esošo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu jaudu palielināšana, jo esošo NAI jaudas nav pietiekošas visu aglomerācijā plānoto notekūdeņu attīrīšanai.

Papildus ir identificētas 189 apdzīvotās vietas ar 200 – 2000 CE, kas novada notekūdeņus riska ūdensobjektu apgabalos. 78 no šīm apdzīvotām vietām savus notekūdeņus novada tieši riska ūdens objektos. Ciematu raksturojums, ņemot vērā kopējo radīto notekūdeņu apjomu un savākto notekūdeņu apjomu un attīrīšanas kvalitāti, ir ļoti atšķirīgs. Tie var būt lieli ciemi ar augstu CE apjomu, bet vienlaikus vāju infrastruktūru, kā arī mazi ciemati ar pilnībā funkcionējošu sistēmu. Šāda situācija ir izveidojusies tamdēļ, ka centralizētas ūdens saimniecības sistēmu sakārtošana laikā no 2007.–2013.gadam bija brīvprātīga un balstījās uz pašvaldību iniciatīvu.

Ņemot vērā jau paveikto ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu nodrošināšanā iedzīvotājiem, kā arī lai nodrošinātu ūdenssaimniecības pakalpojumu atbilstību ES direktīvu prasībām, ir jāiegulda investīcijas dzeramā ūdens piegādes un kanalizācijas tīklu paplašināšanā, notekūdeņu savākšanā un novadīšanā līdz notekūdeņu attīrīšanas iekārtām, notekūdeņus attīrošo iekārtu tehnoloģiju uzlabošanā, ja attīrītos notekūdeņus novada riska ūdens objektos, kvalitātes prasībām neatbilstošu tīklu rekonstrukcijā, kā arī māju pievadu izbūvē. Plānotie pasākumi tieši atbilst *ES Stratēģijas Baltijas jūras reģionam* rīcības plāna stratēģiskajam mērķim „Glābt jūru” un tā apakšmērķim attiecībā uz komunālo notekūdeņu attīrīšanu - „Tīrs jūras ūdens”. Šī apakšmērķa sasniegšanai, cita starpā, nepieciešams izpildīt Komunālo notekūdeņu direktīvas prasības, samazinot biogēno vielu nonākšanu jūrā no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām. Ir plānots, ka ar 2014.-2020.gadu periodā publiski pieejamo finansējuma apjomu varēs prioritāri atbalstīt ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstību pašvaldībās ar iedzīvotāju skaitu virs 10 000, kurās centralizēto ūdensapgādes pakalpojumu pieejamība nesasniedz 100%, otrkārt aglomerācijas ar CE no 2000 līdz 10 000 (prioritāri riska ūdensobjektos) un izņēmuma kārtā apdzīvotās vietās ar cilvēku ekvivalentu zem 2000, kur notekūdeņi tiek novadīti riska ūdens objektos. Uzsvars 2014.–2020.gada plānošanas periodā tiks likts uz faktisko pieslēgumu un to pieejamības nodrošināšanu, kā arī uz ūdenssaimniecības pakalpojumu un to saņemšanas iespēju uzlabošanu tieši tajās aglomerācijās, kuras ietver Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģijā „Latvija 2030” noteiktos nacionālās un reģionālās nozīmes centrus (9+21), un kurās ir zemākā atbilstība ES direktīvu prasībām. Uzmanība tiks pievērsta arī dzeramā ūdens zudumu samazināšanai un kanalizācijas tīklu rekonstrukcijai vidē novadītā piesārņojuma samazināšanai.

Kā atbalstāmās aktivitātes ir plānotas:

- kvalitātes prasībām neatbilstošu kanalizācijas un ūdensapgādes tīklu rekonstrukcija;
- kanalizācijas tīklu un dzeramā ūdens apgādes paplašināšana pie nosacījuma, ka tiek uzlaboti arī kanalizācijas pakalpojumi;
- notekūdeņu intensīvāka attīrīšana, lai nodrošinātu riska ūdensobjektu stāvokļa uzlabošanu.

Tiek prognozēts, ka pēc projektu īstenošanas pakalpojumu pieejamība tiks nodrošināta:

dzeramā ūdens apgādē:

- 100% (CE>100 000)
- 99,4% (10 000<CE<100 000)
- 85,9% (2 000<CE<10 000)

notekūdeņu apsaimniekošana

- 100% (CE>100 000)
- 99,1% (10 000<CE<100 000)
- 85,2% (2 000<CE<10 000)

Direktīvas prasību sasniegšana tiek nodrošināta ar ES finansējuma palīdzību, tādēļ iekšējo normatīvo aktu kārtībā tiek sagatavoti regulāri ziņojumi MK par ieviešanas statusu.

Lai piedāvātu Latvijas iedzīvotājiem iespējas atrisināt problēmas ar vietējo pieslēgumu veidošanu ES fondu projektu īstenošanas laikā, renovējot vai izbūvējot jaunus ūdensapgādes vai kanalizācijas tīklus, VARAM sagatavoja un 2013.gada 13.jūnijā izsludināja Valsts sekretāru sanāksmē likumprojektu „Ūdenssaimniecības pakalpojumu likums” (izskatīts Ministru kabineta komitejas sēdē 2014.gada 3.februārī). Likums paredz netiešos stimulus iedzīvotāju pieslēgumu veidošanai. Pirmkārt, savstarpēji vienojoties, pieslēgumu varēs izveidot pats pakalpojumu sniedzējs, bet pakalpojumu lietotājs varēs to apmaksāt pa daļām. Un otrkārt, pašvaldības dome varēs lemt par finansējuma piešķiršanu pieslēgumu veidošanas daļējai apmaksai no pašvaldības budžeta.

Saskaņā ar 2007.-2013.gada plānošanas periodā īstenoto projektu pēcieviešanas periodā plānoto faktisko pieslēgumu izveidi plānots, ka 2020.gadā (pēc visu projektu pēcuzraudzības perioda), iedzīvotāju īpatsvars, kuri izmantos tiem pieejamo pakalpojumu veidu, sasniegs 85,5% attiecībā uz centralizēto kanalizācijas tīklu izmantošanu un 87,6% attiecībā uz centralizēto dzeramā ūdens tīklu izmantošanu. Īstenojot 2014.-2020.gada plānošanas perioda projektus, tiks panākts, ka iedzīvotāju skaita palielinājums notekūdeņu aglomerācijās ar CE>2000, kuriem specifiskā atbalsta mērķa ietvaros tiks radīts pieslēgums centralizētajiem kanalizācijas tīkliem, kopumā palielināsies par 10,4%, sasniedzot 95,9 % no visiem notekūdeņu aglomerācijā ar CE>2000 dzīvojošajiem iedzīvotājiem, savukārt iedzīvotāju skaita palielinājums dzeramā ūdens aglomerācijās ar CE>2000, kuriem specifiskā atbalsta mērķa ietvaros tiks radīts pieslēgums centralizētajiem dzeramā ūdensapgādes tīkliem, kopumā palielināsies par 7,8 %, sasniedzot 95,4% no visiem dzeramā ūdens aglomerācijā ar CE>2000 dzīvojošajiem iedzīvotājiem (skat. precizēto Darbības programmu „Izaugsme un nodarbinātība”⁵⁵).

2012.gadā konceptuālajā plānā „*Blueprint to Safeguard European Water Resourc*, EK ir iezīmējusi vairākus nākotnes virzienus dalībvalstu ūdenssaimniecības tālākai sakārtošanai, lai tādējādi uzlabotu ES ūdens kvalitāti un nodrošinātu ūdens resursu pieejamību turpmākas saimnieciskās attīstības vajadzībām. Kā būtisks pamatprincips piedāvāta atbilstošas ūdens cenas noteikšana, lai ražošanas vai pakalpojuma izmaksas būtu pilnā mērā ietverti visi ekosistēmai nodarītie zaudējumi. Lai arī dalībvalstis norādīja, ka tūlītēja ūdens cenas pārskatīšana pēckrīzes apstākļos var pilnībā apturēt tautsaimniecības atveseļošanu, bez tam

⁵⁵ Darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība",

http://komitejas.esfondi.lv/Dokumenti/Forms/AllItems.aspx?RootFolder=%2fDokumenti%2f2014%20-%202020%2f01_Pagaidu_UK_materi%C4%81li%2f2013%2f2013_12_05_Pagaidu_UK%2f02_darba_materi%C4%81li_%28working_materials%29&FolderCTID=&View={891B9B05-E11F-48BB-8B73-BA7E31F29B09}

ūdens pieejamība ir sociāla garantija maznodrošinātajiem, visi atzina, ka ūdens ekonomisko instrumentu tālāka attīstība veicinās ūdens resursu taupīšanu un atkārtotu izmantošanu. Latvijā jau ir šādas iestrādes dabas resursu nodokļa formā (turpmāk – DRN), kas ievērojami samazinājušas ūdens resursu nelietderīgu izmantošanu un piesārņojuma novadīšanu ūdeņos. Tās jāturpina elastīgi piemērot VPP2020 nosprausto mērķu īstenošanai.

VPP2015 plānošanas periodā nepietiekama uzmanība tika pievērsta ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstības jautājumiem, izvērtējot to ietekmi uz citu tautsaimniecības nozaru vajadzību nodrošināšanu, tai skaitā satiksmes jomā, pretplūdu aizsardzības būvju vai pilsētu infrastruktūras būvju nozīmi. VPP2015 problēmu skatījumā šīs būves tika vērtētas tikai pēc to ietekmes uz ŪO hidromorfoloģisko stāvokli un ūdens kvalitāti, ignorējot šādu būvju tautsaimniecisko nozīmi vai pretplūdu aizsardzības efektu. Piemēram, Daugavas HES kaskādes ūdenskrātuvju sānu dambji un polderi vēsturiski projektēti kā meliorācijas būves un formāli atrodas ZMNĪ valdījumā, taču aiz aizsargdambjiem sen vairs neatrodas lauksaimniecības zemes, bet Ogres, Ikšķiles, Salaspils pilsētas un to apkārtnes iedzīvotāji. Līdzīgi, vērtējot kādas agrāk regulētas upes pārtīrīšanu, izmantojot pieejamos ES fondus, šādos darbos bez ZM skatījuma uz upes pārtīrīšanu vienīgi no meliorācijas aspekta, jāizvērtē arī pašvaldību infrastruktūras un satiksmes infrastruktūras intereses, kā arī iespējamais kaitējums videi.

Latvijā kopš 1990.gada pašvaldību ūdenssaimniecības uzņēmumi apvienojušies, izveidojot Latvijas ūdensapgādes un kanalizācijas uzņēmumu asociāciju (saīsināti - LŪKA). Sadarbojoties ar minēto asociāciju, nepieciešams paplašināt informāciju par ūdens lietošanas efektivitāti Latvijā un izstrādāt priekšlikumus ūdens taupīšanas plāna sagatavošanai, ieskaitot vides ekonomisko instrumentu pielietošanu.

Galvenās problēmas un riski:

1. Iedzīvotāju zemās maksātspējas dēļ pastāv risks nenodrošināt atbilstību dzeramā ūdens kvalitātes un notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas prasībām līdz 2015.gada beigām.
2. Notekūdeņu dūņu uzkrāšana dūņu laukos vai apglabāšana atkritumu poligonos to ierobežotās izmantošanas mežsaimniecībā, lauksaimniecībā, teritoriju labiekārtošanā dēļ.
3. Nepietiekama citu nozaru atbildīgo institūciju izpratne par nepieciešamību integrēt ūdeņu aizsardzības mērķus un pasākumus to normatīvajos dokumentos, iesaistīties ūdeņu stāvokļa uzlabošanā, šim nolūkam izmantojot nozaru pārraudzītos atbalsta mehānismus.
4. Nepietiekama hidrotehnisko būvju rekonstrukcija un jaunu izbūve, lai pasargātu iedzīvotājus no būtiskākajiem identificētajiem plūdu riskiem.
5. Nepietiekamas kvalitātes tehniskie projekti un būvniecības process, kuru veic atbilstoši lētākajam piedāvājumam.
6. Nepietiekams valsts finansējums dzeramā ūdens auditmonitoringam mazajās ūdens apgādes sistēmās līdz 100 m³ diennaktī.
7. Jauno ciematu izveide teritorijās bez atbilstošas inženiertehniskās infrastruktūras pieejamības.
8. Finansējuma trūkums turpmākajā periodā, lai turpinātu ūdenssaimniecības sakārtošanu apdzīvotajās vietās ar CE mazāku par 2000.

7. Vides piesārņojums un riski

Saimnieciskās darbības rezultātā tiek radītas vides problēmas – piesārņojums un risks videi, arī cilvēkiem. Lai arī tiek izmantotas jaunākās pieejamās tehnoloģijas, jebkurā

gadījumā vienmēr pastāvēs negadījuma risks, jo riska pakāpi nav iespējams samazināt līdz nullei.

Svarīgākie instrumenti riska samazināšanai ir dažādi tehnoloģiskie uzlabojumi, pietiekami pieejamie resursi pārvaldībai un operatīvai rīcībai, speciālistu atbilstoša kvalifikācija, kā arī tāds instruments kā aizsargjoslas ap dažādiem bīstamiem objektiem, kas rezultātā rada mazāku risku iedzīvotājiem.

Nepieciešams ņemt vērā, ka risku rada ne tikai darbojošies rūpnieciskie objekti un bīstamo kravu pārkraušana un pārvadājumi, bet arī vēsturiski piesārņotās vietas, no kurām piesārņojums izplatās tālāk, nonākot pazemes un virszemes ūdeņos un tālāk apdraud cilvēku veselību.

7.1. Piesārņoto vietu apsaimniekošana

Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu apzināšana ir veikta un tās ietvertas piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrā, kurš atrodas LVĢMC uzturētā reģistrā. Pavisam izvērtētas un Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrā ir iekļautas 3562 piesārņotas un potenciāli piesārņotas vietas, no kurām 242 atzītas kā piesārņotas. Reģistra izveidē piedalījās gan pašvaldības, gan eksperti un tas atspoguļo tā laika (2002.-2004.gads) vēlmi iesaistīties, tehnisko varēšanu un arī pieejamo finansējumu. Reģistrs dod vispārēju ieskatu par stāvokli valstī, kā arī sniedz informāciju teritorijas attīstības plānošanas vajadzībām. Vērtējot no teritorijas attīstības plānošanas prasībām, reģistrā laika gaitā nav veikta kvalitatīva informācijas atjaunošana pēc piesārņotu vai potenciāli piesārņotu vietu sanācijas projektu noslēgšanās. Līdz ar to reģistrs bez veiktas informācijas aktualizēšanas, nedod kvalitatīvu informāciju teritoriju attīstības plānošanai.

Līdz šim ir veikti pētījumi, tai skaitā, iesaistot ārvalstu speciālistus un ekspertus, un, piesaistot ES finansējumu, lai sagatavotu projektus sanācijas darbu veikšanai un izvēlētos labākās tehnoloģijas. Piesārņoto gruntsūdeņu un grunts sanācijas darbi ierobežotos apmēros ir veikti Rumbulas un Lielvārdes militārajos lidlaukos un Mīlgrāvja rūpnieciskajā zonā. „Kaugurmuižas” bāzē, Valmierā, 2005.gadā veikti gruntsūdeņu un grunts sanācijas darbi, kuru rezultātā piesārņojuma līmenis tika samazināts līdz nenozīmīgam un nepārsniedz A līmeni, saskaņā ar veiktiem monitoringa datiem 2006.-2008.gados. 2012.gadā noslēdzās Jelgavas bīstamo atkritumu izgāztuves „Kosmoss” sanācijas darbi. 2011.gadā uzsākta Inčukalna gudrona dīķu sanācija. Šo projektu realizācijai piesaistīti 25 839 977 Euro ES fondu finansējuma un 11 074 275 Euro valsts budžeta līdzekļu. Tuvākajā laikā uzsākami arī Liepājas Karostas kanāla sanācijas darbi, kā arī Olaines šķidro bīstamo atkritumu izgāztuves sanācijas darbi. 2013.gada sākumā noslēgts līgums par sanācijas darbu veikšanu Sarkandaugavas vēsturiski piesārņotajā teritorijā.

Minētie sanācijas projekti realizēti vai to realizācija plānota izmantojot 2007.-2013.gada finanšu plānošanas periodam atvēlētos līdzekļus. Kā pamatkritēriji piesārņotu vietu sanācijas projektu realizācijai uzskatāmi šādi - piesārņotai vietai raksturīgs augsts piesārņojuma līmenis, kas pārsniedz normatīvajos aktos noteiktos grunts kvalitātes robežlielumus un vienlaikus piesārņotas vietas teritorijas tuvums raksturojas ar jutīgu teritoriju tuvumu, kā arī pastāv virszemes vai pazemes ūdeņu piesārņojuma draudi, kas var negatīvi ietekmēt cilvēku veselību; piesārņojuma izplatība var ietekmēt pazemes ūdeņu vai virszemes ūdeņu kvalitāti. Piesārņotu vietu sanācijas procesu rezultātā tiek panākta ne tikai vides piesārņojuma novēršana un vides stāvokļa uzlabošana, bet arī tiek veicināta noteiktu zemes platību atgriešana saimnieciskajā apītē, kā arī pieaug šīs zemes vērtība.

7.2. Ķīmisko vielu pārvaldība

Ķīmisko vielu pārvaldību Latvijā galvenokārt nosaka ES regulas - Eiropas Parlamenta un Padomes 2006.gada 18.decembra Regula (EK) Nr.1907/2006, kas attiecas uz ķīmikāliju reģistrēšanu, vērtēšanu, licencēšanu un ierobežošanu (turpmāk - REACH), Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 16.decembra Regula (EK) Nr.1272/2008 par vielu un maisījumu klasificēšanu, marķēšanu un iepakojumu (turpmāk - CLP regula) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 22.maija Regula Nr.528/2012 par biocīdu piedāvāšanu tirgū un lietošanu (turpmāk - biocīdu regula). REACH regulai, CLP regulai un biocīdu regulai kompetentā iestāde ir LVĢMC. Kompetentā iestādes arī nodrošina REACH regulas un CLP regulas Palīdzības dienestu, kas sniedz konsultācijas gan komersantiem, gan fiziskām personām, kurām nepieciešams skaidrojums par ķīmisko vielu pārvaldību Eiropas Savienībā un Latvijā. 2013.gada beigās tiks izveidots Palīdzības dienests arī biocīdu regulai.

Lai īstenotu regulu mērķus, ir nepieciešama to īstenošanā iesaistīto iestāžu cieša sadarbība gan nacionālā, gan ES līmenī.

Ķīmisko vielu pārvaldības jomā Latvijai saistošas arī starptautiskās konvencijas. Piemēram, Stokholmas konvencijas nosacījumi, kas attiecas uz noturīgo organisko piesārņotāju izņemšanu no aprites 2011.gadā tika papildināti ar 12 jaunām vielām. Minētās izmaiņas ES regulējumā tiek nostiprinātas ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Regulas (EK) Nr.850/2004 par noturīgiem organiskiem piesārņotājiem grozījumiem. Tādējādi noteiktas ķīmiskas vielas un maisījumi, kas satur noturīgos organiskos piesārņotājus, arī Latvijā, ierobežojami lietojumā vai izņemami no saimniecisko darbību aprites, aktualizējot Nacionālo ieviešanas plānu par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem 2005.-2020.gadam.

2013.gada janvārī ANO uzsākusi diskusiju par dzīvsudraba emisiju ierobežošanas regulējuma izstrādi starptautiskā līmenī, tā saucamās Minimatas konvencijas ietvarā. Minimatas konvencijas mērķu īstenošana attieksies uz aizliegumu no 2020.gada ražot, eksportēt un importēt dzīvsudrabu saturošus izstrādājumus.

HELCOM Baltijas jūras rīcības plānā ietverti pasākumi bīstamo ķīmisko vielu pārvaldības uzlabošanai visā Baltijas jūras sateces baseinā un reaģētspējas kapacitātes paaugstināšanai bīstamo vielu un naftas produktu noplūžu seku likvidācijai. Tādēļ piekrastes pašvaldībās svarīgi plānot atbilstošas teritorijas jūras krastā, lai nodrošinātu piesārņojuma savākšanu un transportēšanu.

7.3. Jonizējošā starojuma avotu apsaimniekošana un droša uzglabāšana

Latvijā ir izveidota droša jonizējošā starojuma avotu apsaimniekošanas sistēma, ietverot arī radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanu un apglabāšanu, un tiek uzraudzīta un kontrolēta jonizējošā starojuma avotu izmantošana medicīnā un citās jomās. Problēmas rada kontrolējošās iestādes - VVD Radiācijas drošības centra - kapacitāte, kura pēdējos gados ir ievērojami samazinājusies.

Pēdējos gados sadarbībā ar VM, EM, ZM un to institūcijām un vairākām NVO ir norisējis darbs pie radiācijas drošības tiesību aktu prasību pārskatīšanas un jaunu tiesību aktu izstrādes, samazinot administratīvo slogu šajā jomā.

Uzdevums, kura īstenošana vēl nav pabeigta, ir Salaspils kodolreaktora demontāža atbilstoši MK apstiprinātajai Salaspils kodolreaktora demontāžas un likvidēšanas koncepcijai. Tiek risināts jautājums par reaktora nodošanu Latvijas Universitātei, kura plāno šajā teritorijā izvietot ciklotrona centru. Reaktoru likvidēšanas rezultātā radušos radioaktīvos atkritumus paredzēts apglabāt radioaktīvo atkritumu glabātavā „Radons”, kuru apsaimnieko LVĢMC. Lielākās problēmas rada nepieciešamība paplašināt radioaktīvo atkritumu pievirsmas

glabātavu „Radons”, pret kuras attīstību un veikto ietekmes uz vidi novērtējumu iebilst Baldones novada pašvaldība un sabiedrība, norādot uz to, ka pašvaldības attīstību lielā mērā ietekmē šī glabātava, cilvēki jūt diskomfortu un to, ka valstij būtu nepieciešams neveikt papildus radioaktīvo tvertņu būvniecību glabātavā, bet gan meklēt citu vietu Latvijā jaunas glabātavas būvniecībai, kas nebūtu tik blīvi apdzīvota.

LVĢMC arī apsaimnieko tādu objektu kā Dubultu speciecirknis, kas atrodas Jūrmalā. Tas ir vēsturiskais objekts no Padomju laikiem, kurš tika radioaktīvi piesārņots. Lai varētu lemt par tā tālāku izmantošanu, to nepieciešams atbrīvot no valsts uzraudzības.

Lai arī Latvijā nav lielu radiācijas objektu un kopumā ekspertu kapacitāte radiācijas drošības jomā nav pietiekama, tai, tāpat kā citām dalībvalstīm, nepieciešams piedalīties ES tiesību aktu izstrādē, pārņemšanā un ieviešanā. 2011.gadā tika pieņemta Padomes 2011.gada 19.jūlija direktīva 2011/70/Euratom, ar ko izveido Kopienas sistēmu lietotās kodoldegvielas un radioaktīvo atkritumu atbildīgai un drošai apsaimniekošanai, kura nosaka nosacījumus nacionālajām radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanas programmām. Programmas dalībvalstīm jāizstrādā līdz 2015.gada 23.augustam. Plānots, ka direktīvas 2011/70/Euratom prasības attiecībā uz programmu tiks iekļautas šajās pamatnostādņēs 2015.gadā, tādejādi arī aktualizējot radioaktīvo atkritumu pārvaldības jautājumus, kas iekļauti Radioaktīvo atkritumu glabāšanas koncepcijā. Papildus nepieciešams veikt vispārēju kodoldrošības un radioaktīvo atkritumu valsts sistēmas novērtējumu atbilstoši ES prasībām, kā arī reizi 10 gados jāveic tāda objekta kā radioaktīvo atkritumu pievirsmas glabātavas „Radons” drošības novērtējums.

Vienlaicīgi jāņem vērā, ka atbilstoši arī Padomes 2009.gada 25.jūnija direktīvai 2009/71/Euratom, ar ko izveido Kopienas kodoliekārtu kodoldrošības pamatstruktūru dalībvalstīm vismaz reizi desmit gados jā sagatavo periodisks pašnovērtējums par valsts sistēmu un kompetento iestādi un vienlaicīgi dalībvalstīm jānodrošina starptautisks novērtējums par sistēmu. Plānots, ka Latvijā pašnovērtējums varētu tikt veikts 2015.gadā, savukārt starptautiskais novērtējums – līdz 2017.gadam. Termiņu sistēmas novērtējumam iespējams precizēt, ievērojot situāciju ar pieejamo finansējumu.

Šobrīd ES ir izstrādātas divas jaunas un nozīmīgas direktīvas⁵⁶ – viena attiecībā uz radioaktīvajām vielām dzeramajā ūdenī un otra - pamatstandarts radiācijas drošībai (BSS), kura aizstās piecas pašlaik vēl spēkā esošās direktīvas. Izstrādājot jaunus ES tiesību aktu projektus jau tika apzināts, ka trūkst dabiskā radionuklīda - radons - izvērtējums visā Latvijas teritorijā, lai varētu pamatot, ka Latvijā nav nepieciešams īstenot plašus aizsardzības pasākumus. Pārņemot ES tiesību aktus Latvijas tiesību aktos, būs jāveic ievērojams darbs pie sistēmas radiācijas drošības jomā pārskatīšanas.

Tāpat ir apzināts, ka sabiedrības zināšanas par radiācijas drošības jautājumiem ir nepietiekamas un nepieciešams pilnveidot apmācību personālam un sabiedrības informēšanu radiācijas drošības jomā.

7.4. Avāriju risku samazināšana

Rīgā, Ventspilī, Rēzeknē, Daugavpilī, kā arī citās pilsētās un rajonos izvietoti bīstami objekti, kuros notiek darbības ar bīstamām ķīmiskām vielām un maisījumiem – to uzglabāšana, ražošana, lietošana, pārvietošana, savākšana, iznīcināšana vai pārstrāde. Šie objekti rūpniecisku avāriju gadījumos var izraisīt lielāku vai mazāku nevēlamu ietekmi uz vidi un cilvēkiem to pilsētu un apdzīvotu vietu teritorijās, kurās tie atrodas. Saskaņā ar MK 2007.gada 18.septembra noteikumiem Nr.626 „Noteikumi par paaugstinātas bīstamības

⁵⁶ Padomes direktīva 2013/51/EURATOM (2013.gada 22.oktobris), ar ko nosaka iedzīvotāju veselības aizsardzības prasības attiecībā uz radioaktīvām vielām dzeramajā ūdenī un Padomes direktīva 2013/59/EURATOM (2013.gada 5.decembris), ar ko nosaka drošības pamatstandartus aizsardzībai pret jonizējošā starojuma radītajiem draudiem un atceļ Direktīvu 89/618/Euratom, Direktīvu 90/641/Euratom, Direktīvu 96/29/Euratom, Direktīvu 97/43/Euratom un Direktīvu 2003/122/Euratom

objektu noteikšanas kritērijiem un šo objektu īpašnieku (valdītāju, apsaimniekotāju) pienākumiem riska samazināšanas pasākumu nodrošināšanai” bīstamie objekti, kas rada draudus videi un cilvēku veselībai ir noteikti par paaugstinātas bīstamības objektiem. Paaugstinātas bīstamības objektiem, kuros veic darbības ar bīstamām ķīmiskām vielām un maisījumiem apjomā, kāds noteikts MK 2005.gada 19.jūlija noteikumos Nr.532 „Noteikumi par rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtību un riska samazināšanas pasākumiem”, ir nepieciešams izstrādāt rūpniecisko avāriju novēršanas programmu vai drošības pārskatu.

Valsts civilās aizsardzības plānā ir noteikti preventīvie pasākumi un gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas neatliekamie pasākumi bīstamo vielu noplūdes un radiācijas avāriju gadījumos. Galvenās institūcijas, kuras tiek iesaistītas bīstamo vielu noplūdes gadījumos ir VUGD, VVD (radiācijas avārijās arī VVD RDC), LVĢMC, Nacionālie bruņotie spēki, pašvaldības, Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests. Lai nodrošinātu operatīvāku reaģēšanu un seku likvidēšanas neatliekamo pasākumu nodrošināšanu avāriju situācijās, VARAM ir izstrādāta kārtība, kurā ir noteikta iesaistīto institūciju rīcība avārijas situācijās.

Avārijas situācijas var radīt ne tikai Latvijā esošie objekti (rūpnieciskie objekti, transporta infrastruktūra), bet arī objekti pie Latvijas robežas - pārrobežu piesārņojuma risks. Lai nodrošinātu gatavību avārijas situācijās, arī kontrolējot pārrobeža piesārņojumu, regulāri tiek veikts vides monitorings vietās, kurās vislabāk raksturo konkrēto situāciju. Radiācijas kontrolei Latvijā pa visu teritoriju ir izvietotas automātiskās gamma starojuma monitoringa stacijas, kas kopumā veido radiācijas avāriju agrās brīdināšanas sistēmu.

8. Vides veselība

Vides veselības faktori ir vides fizikālie, ķīmiskie un bioloģiskie faktori, kas var būtiski pasliktināt dzīves kvalitāti un radīt veselības traucējumus. Latvijas situācijas raksturojums vides veselības jomā ir ieskicēts Sabiedrības veselības pamatnostādņēs 2011.-2017.gadam (SVP). Vides veselības faktori spēlē nozīmīgu lomu asinsrites sistēmas slimību un ļaundabīgo audzēju izcelsmē, kā arī rada elpošanas sistēmas orgānu saslimšanu un dažādas alerģiska rakstura veselības problēmas, piemēram, astmu. Jo īpaši svarīgi ir pasargāt mātes un bērna veselību no apkārtējās vides kaitīgo faktoru iedarbības. Līdz ar to vides veselības faktoru noteikšana, prognozēšana un profilakse vidē ir būtisks pasākumu komplekss veselības veicināšanas un vispārējās profilakses ietvaros.

SVP ir uzsvērts, ka viens no galvenajiem instrumentiem, kā novērtēt vides faktoru iedarbību uz veselības pasliktināšanos un saslimstību, ir cilvēku biomonitorings, kas Latvijā aizvien vēl netiek veikts. Cilvēku biomonitorings - organismā uzņemto ķīmisko vielu vai to metabolītu noteikšana izelpotajā gaisā, asinīs, urīnā, siekalās, matos, izkārnījumos u.c. cilvēka bioīdēs vai arī ķīmisko vielu un citu vides faktoru iedarbības izraisīto organisma funkcionālo izmaiņu atklāšana. Tā nozīme ir akcentēta Eiropas Vides un veselības Rīcības programmā 2004-2010, radot pamatu vairākiem kopīgiem ES biomonitoringa attīstības projektiem, piemēram, COPHES un DEMOCOPHES⁵⁷, bet Latvija tajos nav iesaistījusies. Tāpat Latvijā tikpat kā netiek veikti arī vides veselības jomas zinātniskie pētījumi, kas integrētu kopā visdažādākās ietekmes, kurām cilvēks ir pakļauts savas dzīves laikā – ārējās vides faktori, mājokļa un darba vides kvalitāte, iedzimtība, dzīvesveida paradumi u.c.

SVP kā turpmākās rīcības virzienus līdz 2017.gadam paredz veikt sabiedrības informēšanu par gaisa, dzeramā ūdens un peldūdens piesārņojuma negatīvo ietekmi uz veselību un tā novēršanas individuālām iespējām, sagatavot priekšlikumus pārsniegtā trokšņa

⁵⁷ Informācija pieejama: <http://www.eu-hbm.info/>

līmeņa samazināšanai vietās, kur tas traucē iedzīvotāju darbam, dzīvei un atpūtai, kā arī veikt pētījumus par apkārtējās vides faktoru iedarbību uz veselību. Tomēr pēc SVP izstrādāšanas 2010.-2011.gadā ir aktualizējušās virkne ar vides veselību saistītu problēmu, kuru risinājumam nepieciešams papildus īstenot noteiktu valdības politiku.

Pieaugot sabiedrības aktivitātei, sabiedrība aizvien aktīvāk pauž savu nostāju par jaunu ražošanas uzņēmumu paredzamo darbība uzsākšanu vai esošo paplašināšanu. Valdēt demokrātijai un uzskatu plurālismam, sabiedrība saņem bieži vien pretrunīgu informāciju, kas rada augšni dominējošai negatīvai nostājai pret jaunu uzņēmumu (objektu) palaišanu vai esošo darbības paplašināšanu. Kā galvenais arguments negatīvai nostājai parasti tiek minēts paredzētās darbības iespējamā ietekme uz cilvēku veselību un informācijas nepietiekamība par to. Vides veselības komunikācija ir aktuāla problēma Latvijā, un tās praktiskajai īstenošanai nepieciešams izstrādāt sistēmisku un inovatīvu pieeju, t.sk. cilvēku veselību apdraudošu vides avāriju gadījumā.

Inovatīvs rīks gan ietekmes uz veselību novērtējumam, gan arī vides veselības datu un informācijas analīzei vispār ir ģeotelpiskās informācijas sistēmas. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2007/2/EK (2007.gada 14.marts), ar ko izveido Telpiskās informācijas infrastruktūru Eiropas Kopienā (INSPIRE) nosaka nepieciešamību ES dalībvalstīm radīt publiski pieejamus ģeotelpiskos datus, t.i. radīt harmonizētas ģeotelpisko datu kopas, kuras visdažādākie lietotāji var iegūt ar interneta pakalpojumu palīdzību. Direktīvas III pielikumā kā viena no ģeotelpisko datu kopu tēmām ir minēta arī cilvēku drošība un veselība, kā arī vides monitoringa iekārtas. Latvijā šīs datu kopas vēl nav izstrādātas.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministra
pienākumu izpildītāja,
tieslietu ministre

Baiba Broka

Vides politikas pamatnostādņem 2014.-2020.gadam

1. Situācijas raksturojums un nepieciešamais finansējums vides monitoringa īstenošanai

1. Vides monitorings, tā loma un ietekme uz citām nozarēm

Atbilstoši Vides aizsardzības likumam vides monitorings ir sistemātiski, regulāri un mērķtiecīgi vides stāvokļa, sugu un biotopu, kā arī piesārņojuma emisiju novērojumi, mērījumi un analīze. Šie novērojumi, mērījumi un analīze ļauj spriest par vides stāvokli, vides kvalitātes izmaiņām un ietekmi uz cilvēkiem un vidi un tie ir nepieciešami vides stāvokļa vērtējumam, vides politikas izstrādāšanai un vides un dabas aizsardzības pasākumu plānošanai, kā arī to efektivitātes kontrolei. Vides monitoringu Latvijā nodrošina valsts un pašvaldību iestādes un komersanti, tā veidojot vienotu un kompleksu vides monitoringa sistēmu. Vides aizsardzības, mežsaimniecības, lauksaimniecības, zivsaimniecības un veselības aizsardzības nozaru vides monitoringu organizē attiecīgo nozaru institūcijas atbilstoši nozaru tiesiskajam regulējumam.

Vides monitorings tiek veikts, lai iegūtu informāciju par vides stāvokli un dabas resursiem, veicot novērojumus, mērījumus un analīzi. Iegūtie dati ļauj savlaicīgi informēt sabiedrību un institūcijas par vides stāvokli, novērtēt vides stāvokli, tā izmaiņas un ietekmi uz cilvēkiem un vidi. Kā jebkurai valstij, arī Latvijai ir pienākums izpildīt starptautiskās saistības par vides datu iesniegšanu ES un starptautiskajām organizācijām, piemēram, tādām kā EK, EVA un HELCOM. Vienlaicīgi dati ir nepieciešami vides un dabas aizsardzības pasākumu plānošanai un vides aizsardzības efektivitātes kontrolei. Jāņem vērā, ka vides monitoringa dati ir nozīmīgi arī citu nozaru politikas izstrādei un novērtēšanai.

Izmantojot vides monitoringa datus tiek novērtēta dažādu īstenoto vides aizsardzības pasākumu efektivitāte, kā arī dati ir svarīgi, lai varētu novērtēt citu nozaru īstenoto pasākumu ietekmi, tai skaitā, pasākumiem, kuriem izmantots ES fondu finansējums. 2007.-2013.gada ES finanšu plānošanas periodā kā viena no Valsts stratēģiskā ietvardokumenta horizontālajām prioritātēm noteikta „ilgtspējīga attīstība”, kuras īstenošanas uzraudzībai, kā arī ES fondu īstenošanas ietekmes izvērtēšanai būtiska ir vides kvalitātes datu pieejamība. Arī 2014.-2020.gada ES finanšu plānošanas periodā ES fondu līdzekļu piesaistei par horizontālo prioritāti plānots noteikt „ilgtspējīgu attīstību” ar nolūku veicināt vides aizsardzības prasību ievērošanu, resursu efektivitāti, klimata pārmaiņu seku mazināšanu u.c. ES fondu apguves efektivitāte ietekmē ne tikai vides aizsardzības projektu īstenošanu, bet arī ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībā, energoefektivitātes paaugstināšanā, kā arī transporta infrastruktūras attīstībā attiecībā uz vides kvalitāti var novērtēt tikai tad, ja ir pieejami dati par vides stāvokli un dabas resursiem.

Saskaņā ar HELCOM Baltijas jūras rīcības plānu šā reģiona valstīm ir jānovērš jūras eitrofikācija, samazinot biogēno vielu (slāpekļa un fosfora) ieplūdes jūrā. Arī Latvijai ir noteiktas saistības samazināt slāpekļa un fosfora slodzi uz Baltijas jūru. Bez pietiekamiem monitoringa datiem šīs slodzes nav iespējams precīzi novērtēt, ievērojot, ka nevar nodalīt to piesārņojumu, ko Latvijā no kaimiņvalstīm ienes lielās pārrobežu upes, no piesārņojuma, kas rodas pašā Latvijas teritorijā. Nepietiekams ūdeņu monitorings var kļūt par iemeslu, lai nākotnē Latvijai nepamatoti paaugstinātu prasības samazināt biogēnu piesārņojumu, neskatoties uz visiem veiktajiem ūdeņu aizsardzības pasākumiem, piemēram, ieguldītajām investīcijām ūdenssaimniecības modernizēšanā un attīstībā.

Kā jau iepriekš tika atzīmēts, vides monitorings ir svarīgs ne tikai, lai novērtētu vides kvalitāti un dabas resursus, tam ir liela nozīme citās tautsaimniecības nozarēs.

Nozīmīga loma tautsaimniecībā ir primārās meteoroloģiskās un klimatiskās informācijas ieguvei. Jāņem vērā, ka kvalitatīva un operatīva meteoroloģiskās informācijas ieguve dod iespēju sagatavot savlaicīgu informāciju (brīdinājumu) par bīstamām meteoroloģiskajām parādībām, nodrošinot atbildīgo dienestu un sabiedrības informēšanu. Tādejādi tiek samazināti zaudējumi, kas var rasties bīstamas meteoroloģiskas parādības (piemēram, vētra) rezultātā. Klimatiskās informācijas ieguvē ir svarīgi ņemt dalību starptautiskajā informācijas apmaiņā, jo iegūtie dati dod iespēju sagatavot daudz kvalitatīvākas un savlaicīgākas laika apstākļu prognozes un brīdinājumus par bīstamām meteoroloģiskajām parādībām. Arī pārējās vides informācijas ieguvē ir svarīgi piedalīties ES un starptautisko organizāciju darbā, kas ļauj savlaicīgāk iegūt informāciju par pārrobežu avārijām. Piemēram, radiācijas agrās brīdināšanas automatiskās stacijas, kas izvietotas pa visu valsts teritoriju, ir saslēgtas kopējā tīklā, sniedzot nepārtrauktu informāciju Latvijas iedzīvotājiem, un regulāri informācija tiek nosūtīta uz ES datu bāzi, kurā dati par radiāciju ir pieejami on-line režīmā par visām ES dalībvalstīm.¹

Tāpat operatīvie un ilggadīgie meteoroloģisko novērojumu dati un klimata pārmaiņu novērtējums ir nepieciešami un tiek izmantoti plaša profila tautsaimniecības sektoros: lauksaimniecībā, būvniecībā, dažādās apdrošināšanas jomās, transporta jomā u.c. Nenodrošinot šo novērojumu veikšanu, var rasties ievērojami zaudējumi šajos tautsaimniecības sektoros. Jūras un upju krasta riska zonu ģeoloģisko procesu novērojumi, izvērtējot noskalotās platības, ir nepieciešami sabiedrībai, lai varētu savlaicīgi prognozēt iespējamās draudus teritorijām, kuras atrodas tiešā tuvumā riska zonām, un varētu veikt pasākumus situācijas uzlabošanai.

Klimata pārmaiņu monitoringa īstenošana ir saistīta ar ES tiesību aktu un ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām, Kioto protokola saistību izpildi. Ja monitoringa rezultāti nebūs pietiekoši, varētu iestāties paredzētās sankcijas, piemēram, starptautiskās emisiju tirdzniecības tiesību apturēšana un atļautā daudzuma vienību pārdošanas aizliegums. Rezultātā tas radītu būtisku risku Latvijas klimata politikas pasākumu ieviešanai, jo minētajiem finanšu mehānismiem ir būtiska loma to finansēšanā.

Svarīga loma Latvijas tautsaimniecības attīstībā ir Baltijas jūrai, kuras jūras krasta līnijas kopējais garums ir gandrīz 500 km. Jūras vides monitoringa dati nepieciešami ļoti daudzās nozarēs: vides politikā, lai plānotu apsaimniekošanas pasākumus cilvēka darbības ietekmes regulēšanai lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, sateces baseina upju apbūvē. Savukārt zivsaimniecībā dati nepieciešami, lai pieņemtu adekvātus lēmumus par nozvejas kvotām, balstoties uz informāciju par barības bāzi un zivju populāciju attīstības apstākļiem; teritorijas attīstības plānošanā -, lai varētu ņemt vērā krasta erozijas/akumulācijas procesu izraisītās izmaiņas piekrastes zemes lietošanā. Tāpat nevar aizmirst arī tūrisma/rekreāciju - informatīva vērtība par biotopu daudzveidību, to dinamiku, arī viengadīgo aļģu paredzamajām koncentrācijām oficiālajās pludmalēs.

Meža resursu monitoringam ir svarīga loma meža sektora plānošanā, statistikas datu apkopošanā, resursu pieejamības prognožu sastādīšanā, ilgtspējīgas, ekonomiski pamatotas meža izmantošanas un prognozēšanas modeļu izstrādei un citām valsts līmeņa meža resursu analizēm. Dati par meža resursiem ir ļoti svarīgi klimata pārmaiņu procesu prognozēšanai.

Tāpat citi dati par dabas resursiem ir svarīgi, lai savlaicīgi varētu apzināties pieejamos resursus tālākai izmantošanai vai arī tieši otrādi – noteiktu ierobežojumus to izmantošanai.

Meteoroloģiskās informācijas ieguvei un augsnes kvalitātes novērtēšanai ir svarīga loma lauksaimniecībā. Agroķīmisko īpašību novērtēšana nepieciešama, lai spriestu par lauksaimniecībā izmantojamās zemes auglības līmeni un tā pārmaiņām, un nodrošinātu

¹ EURDEP datu bāze pieejama: <http://eurdep.jrc.ec.europa.eu>

lauksaimniecībā izmantojamās zemes ilgspējīgu izmantošanu, kā arī aizstāvētu Latvijas intereses ES institūcijās. Tāpat lauksaimniecībā ir svarīgi pazemes ūdeņu monitoringa rezultāti. Ja dati nebūs pietiekamā apjomā, tad EK var ierosināt pārskatīt pret nitrātu piesārņojumu īpaši jutīgās teritorijas, kurās zemniekiem, ir noteiktas papildu prasības piesārņojuma ierobežošanai, paplašinot tās. Pašlaik par tādu noteikta tikai Latvijas centrālā daļa - ap 12,6% no visas Latvijas teritorijas. Teritoriju pārskatīšanas rezultātā var radīt neatgriezenisku ietekmi lauksaimniecības attīstības iespējām nākotnē, kas nebūtu pieļaujams.

Dati par vides kvalitāti un dabas resursiem ir svarīgi arī teritoriju attīstības plānošanā. Pašvaldībām sadarbībā ar sabiedrību teritorijas attīstības plānošanā ir svarīgi savlaicīgi iegūt pilnīgāku vides informāciju, lai varētu izvērtēt, kurās teritorijās atļaut būvniecību (piemēram, novērtēt applūstošās teritorijas); kurās teritorijās plānot rūpniecisko attīstību, neradot ietekmi uz vidi un cilvēku veselību, kā arī kuras teritorijas saglabājamās, nemainot to patreizējo izmantošanu (piemēram, dabas teritorijas), lai neradītu būtisku negatīvu ietekmi uz vidi. Tādejādi vides monitoringa dati ir nozīmīgi arī veicot stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu gan valsts, gan pašvaldību politikas plānošanas dokumentiem un teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem.

Kvalitatīvi un pilnīgāki dati par vidi nodrošina pēc iespējas agrākā dažādu objektu plānošanas un būvniecības procesā novērtēt to ietekmi uz vidi un attiecīgi novērst iespējamo kaitējumu videi. Piemēram, ilglaicīgie meteoroloģiskie novērojumi vēja elektrostaciju būvniecībai vai kvalitātes mērījumi (gaiss, ūdens) ostu infrastruktūras attīstībai var samazināt kopējās objektu ietekmes uz vidi novērtējuma procesa izmaksas. Tāpat arī uzkrājot informāciju par aizsargājamo sugu un biotopu izplatību visā valstī, tiktu atvieglotas administratīvās procedūras, kas saistītas ar ietekmes uz vidi novērtējumu, kuras ietvaros jāvērtē ietekme uz bioloģisko daudzveidību. Nereti šādos gadījumos tiek veikti nelieli pētījumi, kuru dati nevar būt pietiekami reprezentatīvi, lai izvērtētu patieso paredzētās darbības ietekmi. Nepilnīgi dati par biotopu un sugu stāvokli var arī novest pie tā, ka ir jāpārskata izveidotās *Natura 2000* teritorijas, to platības, un rezultātā tas var novest pie tā, ka sugu un biotopu aizsardzībai, to labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai ir jāveido vēl papildus jaunas teritorijas vai arī jāpalielina esošās. Tādejādi tiktu noteikti vairāk aprobežojumu teritoriju īpašniekiem.

Papildus atzīmējams arī operatoru nodrošinātais monitorings, kuru veic atbilstoši VVD izsniegtajām atļaujām/licencēm. Operatora monitoringa datus būtu nepieciešams vairāk integrēt valsts veiktā monitoringa sistēmā, salīdzinot un analizējot iegūtos rezultātus. Ir jāizvērtē operatora monitoringa datu apkopošanu tādā formātā, lai varētu tos salīdzināt ar valsts iestāžu monitoringa datiem, kā arī apsverot iespēju kādā veidā šos datus varētu vizualizēt, lai sabiedrībai būtu iespēja iepazīties ar objektu radīto ietekmi uz vidi.

Arī valsts iestāžu izsniegto atļauju/licenču kvalitāte var tikt uzlabota, ja ir kvalitatīvāki un plašāki dati par vidi, ievērojot, ka operatīvāk tiek izvērtēta plānotās darbības ietekme uz vidi, tai skaitā, izvērtējot arī blakus esošo objektu ietekmi uz konkrētām teritorijām. Tādejādi arī kontrolējošām iestādēm vides monitoringa dati ir nozīmīgi. Arī statistikas kvalitāte ir uzlabojama, ja darbā tiek izmantoti pēc iespējas detalizētāki vides kvalitātes dati.

Sabiedrība vēlas, lai jebkurā no teritorijām ir pieejami vides monitoringa rezultāti, bet to sasniegt nav iespējams, ievērojot, cik lieli līdzekļi tam būtu nepieciešami. Vides monitoringa vietas, parametri un regularitāte tiek izvērtēti un izvēlēti balstoties uz ilgstošo pieredzi, ES un starptautisko organizāciju noteiktajiem nosacījumiem un vadlīnijām. Tāpēc ir svarīgi papildus izmantot operatora veiktā monitoringa rezultātus, kā arī plašāk piesaistīt iegūtos rezultātus no dažādiem pētījumiem. Būtiska loma tajā ir sabiedriskā monitoringa datiem. Sākot ar 2010.gada aprīli uzsākts ieviest sabiedriskā monitoringa programmu, izmantojot Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā izstrādātās sabiedriskā monitoringa

programmas. To galvenais mērķis ir iegūt objektīvus datus par dažādu dabas objektu stāvokli, novērojumu procesā iesaistot vietējo sabiedrību.

Ievērojot iepriekš minētās nozares, kurās nepieciešami vides monitoringa dati, kā arī ievērojot vides monitoringa mērķi, tad viens no svarīgākajiem pasākumiem, kas valsts institūcijām jārisina, ir vides informācijas sistēmas – dažādu datu bāzu – uzlabošana. Rezultātā gan sabiedrībai, gan valsts un pašvaldību institūcijām būtu pieejami kvalitatīvi un pilnīgi vides monitoringa rezultāti.

2. Situācijas raksturojums un vides monitoringa struktūra

2.1. Vispārīgs raksturojums un vides monitoringa struktūra

Vides monitoringa pamatnostādnes iestrādātas VPP2020, atbilstoši Vides aizsardzības likumam nosakot monitoringa struktūru, prioritātes un finansējumu, lai nodrošinātu normatīvo aktu, ES tiesību aktu un starptautisko konvenciju prasību izpildei. Savukārt valsts vides iestāžu veiktā un organizētā vides monitoringa tīklu, parametrus, regularitāti un izmantojamās metodes nosaka Vides monitoringa programmā, kuru reizi sešos gados apstiprina vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs. Pašreiz spēkā ir ar vides ministra 2010.gada 10.aprīļa rīkojumu Nr.121 apstiprinātā Vides monitoringa programma, kas netiek īstenota nepieciešamā apjomā. Tādejādi katru gadu, izvērtējot pieejamo finansējumu, tiek noteiktas katras institūcijas monitoringa prioritātes.

Atbilstoši MK 2009.gada 11.marta rīkojumā Nr.187 „Par Vides monitoringa programmas pamatnostādņēm 2009.-2012.gadam” dotajam uzdevumam MK tika iesniegti VARAM apkopotie gada pārskati par 2009., 2010 un 2011.gadu, kuri tika sagatavoti balstoties uz to institūciju sniegto informāciju, kas ir atbildīgas par vides monitoringa īstenošanu. Savukārt 2013.gadā sagatavots gala pārskats par pamatnostādņēs noteikto uzdevumu izpildi 2009.-2012.gadā, kurš iesniegts Valsts kancelejā 2013.gada 28.novembrī. Iepriekšējo gadu pārskatos apkopota visu to institūciju sniegtā informācija, kas ir atbildīgas par vides monitoringa īstenošanu. Plašāks pārskats par īstenoto vides monitoringu un tā rezultātiem ir iekļauts atbildīgo institūciju monitoringa (darbības) pārskatos un pieejams atbildīgo institūciju tīmekļa vietnēs. Monitoringa dati tiek analizēti un sniegts vides datu informācijas apkopojums sabiedrībai saprotamā veidā. Savukārt atsevišķi dati tiek uzglabāti tikai atbildīgo institūciju datu bāzēs.

Lai raksturotu situāciju vides monitoringa īstenošanā no 2009.-2012.gadam un informētu par problēmām un iespējamiem risinājumiem situācijas uzlabošanai, 2012.gadā tika sagatavots informatīvais ziņojums „Par vides monitoringu un jūras zvejas kontroli” (izskatīts MK 2013.gada 29.janvāra sēdē, protokols Nr.6 32.§). Vienlaicīgi ziņojumā tika sniegta informācija par jūras zvejas un ar to saistīto darbību kontroli un problēmām, kas rodas nepietiekamā valsts budžeta finansējuma dēļ šīs funkcijas nodrošināšanai.

No apkopotās informācijas izriet, ka vides monitoringa īstenošanai nepieciešamais valsts budžeta finansējums iepriekšējā periodā netika piešķirts pilnā apjomā, līdz ar to finansējuma samazinājums 2009.-2012.gadā atstāja būtisku ietekmi uz monitoringa datu iegūšanu, kā arī netika nodrošināta iegūto datu analīze. Nepietiekama valsts budžeta finansējuma dēļ kopš 2009.gada vides monitoringa īstenošana notika ierobežotā apjomā (samazināts monitoringa staciju skaits un nosakāmo parametru skaits, netika analizēti iegūtie dati, lai veiktu prognozes). Savukārt atsevišķas monitoringa apakšprogrammas netika īstenotas vispār vai arī tika īstenotas dažādu īstermiņa projektu ietvaros. Tādejādi netika nodrošinātas ES tiesību aktos un starptautiskos dokumentos noteiktās minimālās prasības vides monitoringa veikšanai, kuras Latvija ir uzņēmusies pildīt un veikt iestājoties ES.

Nepieciešams ņemt vērā, ka būtiski ir zinātniski pamatoti novērtēt vides stāvokli un veikt kvalitatīvas prognozes vides stāvokļa izmaiņām nākotnē. Vides novērojumiem jāaptver visa valsts teritorija, jo tikai balstoties uz ilgstošām, nepārtrauktām un plaša mēroga vides kvalitātes izmaiņu tendencēm ir iespējams veidot valsts vides politiku. Ja netiks nodrošināti atbilstoši vides monitoringa dati, nebūs iespējams pamatot ES finanšu piesaisti un pierādīt dažādu projektu nepieciešamību. Apzinoties projektu finansējuma piesaistes īslaicīgo raksturu un ņemot vērā, ka monitoringam jānodrošina ilglaicīgas un nepārtrauktas datu rindas, lai varētu spriest par uzlabojumiem vidē, nepieciešams turpmākajos gados nodrošināt vides monitoringa finansēšanas atjaunošanu pilnā apmērā. Vienlaicīgi ir nepieciešams nodrošināt finansējumu tādā apjomā, lai vides monitoringa rezultātā dati tiktu ne tikai iegūti un apkopoti, bet arī tiktu izvērtēti un analizēti, kas ir viens no būtiskākajiem priekšnosacījumiem, lai sasniegtu vēlamu rezultātu.

Ja turpmāk vides monitoringu neveiks tādā apjomā, kas dod pietiekamus datus un informāciju, lai būtu iespējams veikt situācijas analīzi un prognozes, kā arī izpildīt visas ziņošanas prasības un saistības, pastāv risks, ka pret mūsu valsti tiks uzsākta tiesvedība. Kā liecina fakti, pēdējos gados EK nekavējas uzsākt tiesvedību pret dalībvalstīm par direktīvas prasību un uzņemto saistību neizpildi. Finanšu krīzi EK neuzskata par vērā ņemamu attaisnojumu. Gadījumā, kad ES tiesa pieņem „*pirmo*” (konstatējošo) spriedumu pret dalībvalsti, dalībvalstij ir jārikojas pietiekami ātri, lai novērstu konstatēto pārkāpumu, mūsu gadījumā tas būtu - nekavējoši uzsākt monitoringa veikšanu pilnā apmērā, lai nenonāktu līdz „*otrajam*” ES tiesas spriedumam, ar kuru valstij var tikt piemērota soda nauda un kavējuma nauda. Pašlaik Latvijai noteiktā minimālā soda nauda ir 405 000 eiro, savukārt kavējuma nauda ir noteikta no 493 Euro līdz 29 568 Euro apmērā par katru kavējuma dienu pēc „otrā” sprieduma pasludināšanas līdz pārkāpums tiek pilnībā novērsts². Tātad pastāv risks, ka valstij nāksies apmaksāt gan soda sankcijas, gan tiesvedības izdevumus, gan arī nodrošināt monitoringu.

Lai arī no 2009.gada valsts budžeta finansējums vides monitoringa un kontrolei īstenošanai tika ievērojami samazināts, laika periodā no 2007.-2013.gadam monitoringa un kontroles infrastruktūras un vides informācijas sistēmas uzlabošanai tika izmantots finansējums no ES finanšu plānošanas perioda 2007.-2013.gada līdzekļiem "Infrastruktūra un pakalpojumi" aktivitātes 3.5.1.4.aktivitātē „Vides monitoringa un kontroles sistēmas attīstība”. ES finansējums tika izmantots gaisa un ūdeņu monitoringam nepieciešamās infrastruktūras attīstībai un pilnveidošanai (skatīt 3.pielikuma 2.2.2., 2.2.8., 2.3.1. un 2.3.3.punktu). Vienlaicīgi aktivitātes ietvaros veikti pasākumi arī vides kontroles uzlabošanai. Apkopotā informācija par īstenotajiem pasākumiem ES fondu plānošanas periodā 2007.-2013.gadam vides monitoringa nodrošināšanai ir sniegta VPP 3.pielikuma 4.tabulā.

Ir sagatavots gala pārskats (ziņojums) par Vides monitoringa programmas pamatnostādņēs 2009.-2012.gadam noteikto uzdevumu izpildi, kurā iekļauta arī informācija par projektiem ES fondu plānošanas periodā 2007.-2013.gadā (iesniegts Valsts kancelejā 2013.gada 28.novembrī).

2013.gadā situācija attiecībā uz valsts finansējumu vides monitoringam un jūras zvejas kontrolei mainījās, jo papildus esošajam budžetam tika piešķirts finansējums 2 294 976 Euro, no tiem ūdeņu un bioloģiskās daudzveidības monitoringa veikšanai 1 213 863 Euro apmērā. Bet arī papildus piešķirtais finansējuma apjoms nav pietiekams, lai pilnībā nodrošinātu vides monitoringu un izpildītu saistības. Nākamajā periodā jāturpina risināt jautājumus par nepieciešamā finansējuma piesaisti, lai nodrošinātu vides monitoringa veikšanu pilnā apjomā un datu analīzi (t.sk. atalgojums, administratīvās izmaksas, pakalpojumi, u.c.), kā arī jāveic

---

² Komisijas Paziņojums (SEC(2010) 923) par līguma par Eiropas Savienības darbību 260.panta piemērošanu. Pieejams: http://ec.europa.eu/community_law/docs/docs_infringements/sec_2010_923_en.pdf
VARAMPamp03_130314_monitorings; Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam 3.pielikums (TA-436)

pasākumi, kas nodrošinātu vides monitoringa tīkla paplašināšanu un modernizāciju (tai skaitā vides monitoringa iekārtas) un arī nodrošinātu nepieciešamo programmatūru un kartogrāfisko materiālu (tai skaitā īpaši aizsargājamo sugu un biotopu kartēšana). Paralēli vides monitoringa attīstībai ir arī jāveic vides kontroles tehniskās bāzes uzlabošana. Ņemot vērā arvien pieaugošās ES tiesību aktu prasības gan monitoringa izpildei un datu kvalitātei, gan vides aizsardzības prasību kontrolei, kā arī lai nodrošinātu ticamu vides stāvokļa novērtējumu un visas monitoringa un kontroles sistēmas uzlabošanu, regulāri nepieciešams pilnveidot un modernizēt tam nepieciešamo tehnisko nodrošinājumu.

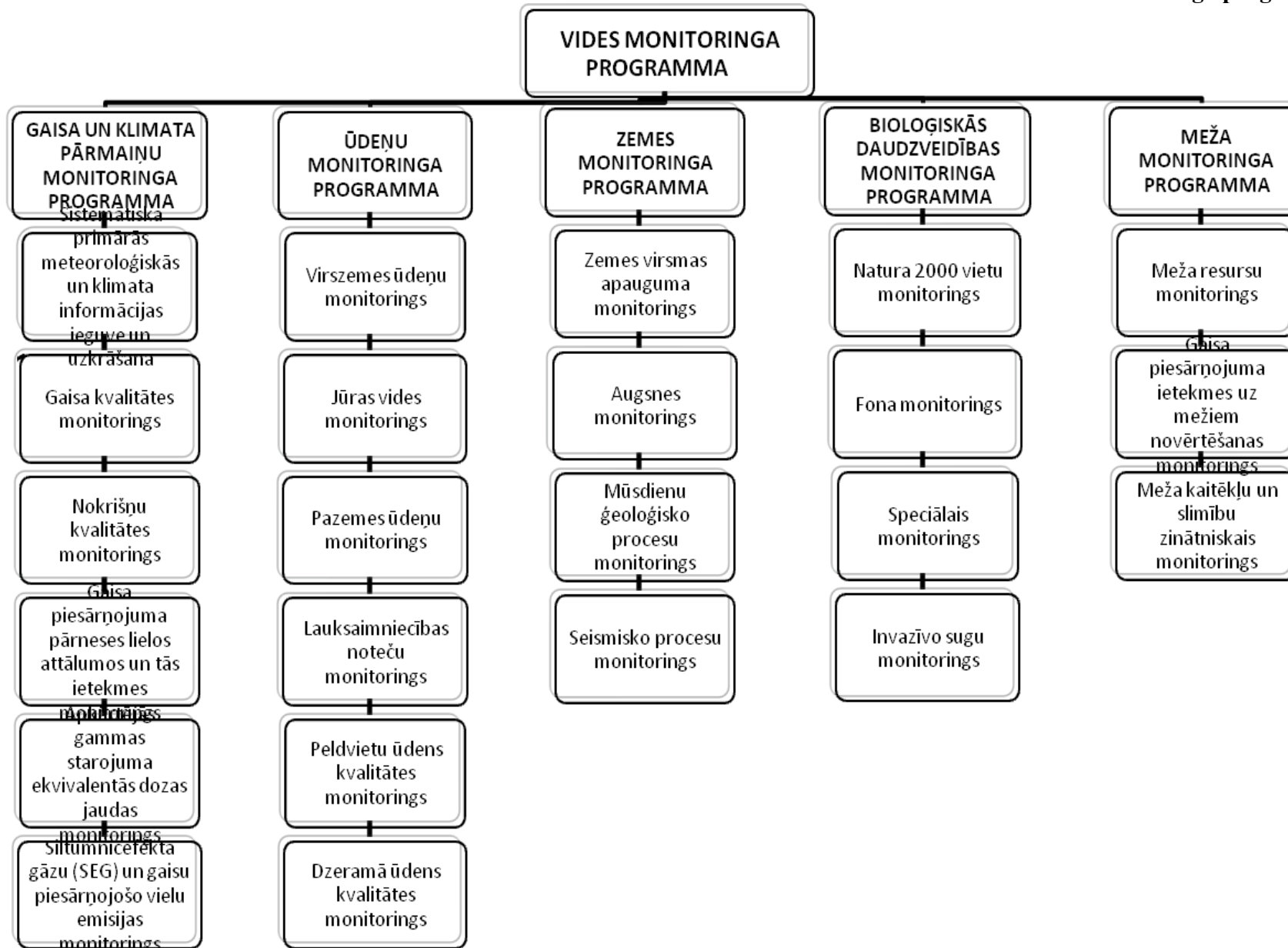
No ES finanšu plānošanas perioda 2007.-2013.gada līdzekļiem 3.2.2.1.1.apakšaktivitātes „Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība” ietvaros veikti pasākumi, pilnveidojot vides informācijas sistēmu, nodrošinot e-pakalpojumu izveidi un ieviešanu, kā arī izveidojot vienotu dabas datu pārvaldības sistēmu (valsts informācijas sistēma).

Kopumā izvērtējot iepriekšējā periodā iegūtos rezultātus, ir konstatēts, ka jāturpina arī īstenot pasākumus, lai uzlabotu vides informācijas sistēmu. Nepilnīgas datu bāzes nesniedz iespēju sasniegt vides monitoringa mērķi un nodrošināt sabiedrībai pieejamus vides kvalitātes un dabas resursu datus. Pašreiz vēl ir daudz datu, kuri nav elektroniskā veidā un tos ir nepieciešams digitalizēt. Dažādu institūciju datu bāzes, tai skaitā vides kontroles jautājumos, nav savā starpā savietojamas, kā arī vides monitoringa dati tomēr nav pieejami vizualizētā veidā, lai sabiedrība, komersanti un valsts institūcijas var operatīvi iegūt informāciju par vides stāvokli un dabas resursiem.

Izanalizējot iepriekšējo pieredzi vides monitoringa īstenošanā, kā arī, lai pēc iespējas veidotu vienotu vides monitoringa sistēmu, pamatnostādņēs tiek piedāvāts veidot monitoringa struktūru ar 5 vides monitoringa programmām un vairākām apakšprogrammām (skat. 1.attēlu).

Līdz šim vides monitoringa programma neaptvēra visas jomas, kurās arī tiek nodrošināta dažādu vides datu apkopošana un analīze, piemēram, klimata pārmaiņu monitorings un meža monitorings. Gaisa monitoringa programma papildināta ar sistemātisku primārās meteoroloģiskās un klimata informācijas iegūvi un uzkrāšanu, SEG un gaisu piesārņojošo vielu emisijas monitoringu; Zemes monitoringa programma ar seismoloģiju un Bioloģiskās daudzveidības monitorings ar invazīvo sugu monitoringa apakšprogrammu. Programmu īstenošana nodrošinās starptautisko datu apmaiņu, kas nepieciešama, lai pieņemtu lēmumus par emisiju kontroli un novērtētu šīs kontroles ietekmi uz vidi, un noteiktu klimata izmaiņu ietekmēto ekosistēmu funkcionēšanu, bioloģiskās daudzveidības izmaiņas un troposfēras ozona slāņa samazināšanos.

1.attēls. Vides monitoringa programmas struktūra

2.2. Gaisa un klimata pārmaiņu monitoringa programmas raksturojums

Programma iedalīta sešās apakšprogrammās:

2.2.1. Sistemātiska primārās meteoroloģiskās un klimata informācijas ieguve un uzkrāšana

Latvijai kā Pasaules Meteoroloģijas organizācijas (PMO) dalībvalstij ir jānodrošina reprezentatīvs novērojumu tīkls ar sistemātiskiem un kvalitatīviem visaptverošiem meteoroloģiskiem novērojumiem visā valsts teritorijā. Latvijas pārstāvniecības iestāde PMO ir LVĢMC. Klimata pārmaiņu monitoringa ietvaros iegūst informāciju no visām Latvijas teritorijā esošajām meteoroloģisko novērojumu stacijām. Ilggadīgie klimatisko novērojumu dati nepieciešami klimata pārmaiņu tendenču raksturojumam un novērtējumam. Sistemātiska novērojumu sistēmu (reprezentatīva tīkla) uzturēšana, attīstība un datu uzkrāšana samazina nenoteiktību attiecībā uz klimata pārmaiņu nelabvēlīgo ietekmi un izstrādāto atbildes stratēģiju ekonomiskajām un sociālajām sekām. Iegūstot sistemātisku meteoroloģisko un klimata informāciju un to uzkrājot datu bāzēs, valsts līmenī tiek nodrošināta klimata uzraudzība ilgtermiņā un klimata pārmaiņu noteikšana ar lielu ticamības pakāpi.

Laika periodā no 2009.-2012.gadam tika samazināts valsts budžeta finansējums meteoroloģisko novērojumu staciju uzturēšanai, tādejādi tika nodrošināta tikai 8 staciju darbība no valsts budžeta. Atbilstoši iepriekšminētajām prasībām 2013.gadā tiek uzturētas 23 reprezentatīvo meteoroloģisko novērojumu stacijas, tādejādi nodrošinot nepieciešamā meteoroloģisko tīkla darbību. Kopumā tiek iegūti vairāki monitoringa dati, tai skaitā - gaisa temperatūra un mitrums, atmosfēras spiediens, vēja ātrums un virziens, nokrišņi u.c. Regulāri tiek veikta informācijas apmaiņa ar monitoringa datiem reģionālā un globālā mērogā. Ievērojot, ka meteoroloģisko novērojumu stacijas darbojas jau ilgu laiku, ir nepieciešams veikt to modernizāciju, izmantojot ES fondu finansējumu.

2.2.2. Gaisa kvalitātes monitorings

Lai nodrošinātu cilvēka veselības un vides aizsardzību, MK 2009.gada 3.novembra noteikumi Nr.1290 „Noteikumi par gaisa kvalitāti” nosaka gaisa kvalitātes normatīvus un raksturlielumus, kā arī mērījumu metodes un monitoringa nosacījumus gaisu piesārņojošām vielām. LVĢMC nodrošina gaisa monitoringa staciju darbību (atsevišķas gaisa stacijas pieder pašvaldībām), nosaka to izvietojumu, nodrošina mērījumus ar atbilstošām metodēm, veic gaisa kvalitātes novērtēšanu, apkopo un sagatavo informāciju par šo novērtējumu, regulāri to atjauno. Ministru kabineta 2013.gada 2.aprīļa noteikumi Nr.187 "Kārtība, kādā novērš, ierobežo un kontrolē gaisu piesārņojošo vielu emisiju no sadedzināšanas iekārtām" uzdod LVĢMC izveidot un uzturēt dažādu iekārtu radītā gaisa piesārņojuma datu bāzes, lai noteiktu stacionāro gaisu piesārņojošo avotu radīto gaisa piesārņojumu.

Monitoringa ietvaros LVĢMC iegūst informāciju par gaisa kvalitāti, izmantojot nepārtrauktas darbības monitoringa staciju tīklu. Monitoringa stacijās analizē dažādus ķīmiskos rādītājus (piemēram, SO₂, NO₂ un O₃, Pb, Cu, Cd, Ni un As (citi smagie metāli), benzols) un arī cietās daļiņas (PM₁₀ un PM_{2.5}). PM₁₀ paraugi pēc sadedzināšanas izmantojami smago metālu (Pb, Cd, Ni un As) un benz(a)pirēna koncentrācijas testēšanai, bet PM_{2.5} paraugi izmantojami SO₄²⁻, NO₃⁻, Cl⁻, NH₄⁺, Ca²⁺, Mg²⁺, Na⁺ un K⁺ koncentrācijas noteikšanai.

Monitoringa ietvaros LVĢMC veic gaisa aerosolu radioaktivitātes novērojumus stacijā Baldonē, nosakot alfa un beta radionuklīdu koncentrāciju aerosolos.

Lai uzlabotu esošo gaisa kvalitātes monitoringa tīklu un nodrošinātu iedzīvotājus ar kvalitatīvu informāciju par gaisa kvalitāti, ERAF projekta ietvaros tika veikti uzlabojumi VARAMPamp03_130314_monitorings; Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam 3.pielikums (TA-436)

gaisa monitoringa stacijas, tai skaitā veikta dzīvsudraba gaisa monitoringa iekārtu iegāde un automātisko gaisa monitoringa staciju benzola un ozona mērījumu kvalitātes uzlabošana, kā arī nodrošināta vides stāvokļa monitoringa aparatūras un aprīkojuma iegāde un uzstādīšana putekļu frakciju PM10, PM2.5 un PM1 koncentrācijas gaisā nepārtrauktiem mērījumiem. 2011.gadā Rīgā atvērta jauna gaisa kvalitātes pilsētas fona monitoringa stacija „Kronvalda bulvāris”.

2009.-2012.gada periodā tika nodrošināts septiņās novērojumu stacijās Rīgā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī. Šajā periodā tika paplašināts gaisa novērojumu rādītāju spektrs. Novērojumu dati un apkopotie rezultāti visā pārskata periodā tika nosūtīti EK un EVA.

2.2.3. Nokrišņu kvalitātes monitorings

Nokrišņu kvalitātes monitoringu LVĢMC īstenoja četrās monitoringa stacijās (Alūksnē, Dobelē, Rīgā, Zīlānos). Monitoringa rezultātā iegūta informācija par nokrišņu sastāvu un nosēdumu daudzumu, nosakot 17 ķīmiskos rādītājus (pH, elektrovadītspējas, SO₄, NO₃, NH₄, Cl, Na, K, Ca, Mg), ieskaitot 7 smagos metālus (Cd, Cu, Pb, Zn, Ni, Mn, As).

Laika periodā no 2010.-2012.gadam valsts finansējuma trūkuma dēļ nokrišņu kvalitātes monitorings netika īstenots.

2.2.4. Gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos un tās ietekmes monitorings

Gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos un tās ietekmes uz ekosistēmām monitoringu veic LVĢMC, pildot Ženēvas konvencijas par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos un ar to saistītās Kopējās programmas gaisa piesārņojuma izplatības lielos attālumos novēršanai un novērtēšanai Eiropā (EMEP) prasības. Konvencijas ietvaros Latvija ir iesaistīta Ietekmes Monitoringa Stratēģijas (Effects Monitoring Strategy) starptautiskās sadarbības programmās ICP-Integrated Monitoring, ICP-Waters un ICP-Vegetation. Šo programmu īstenošana pilnā apmērā ļauj noteikt sauszemes un saldūdeņu ekosistēmu stāvokli un prognozēt izmaiņas ilglaicīgā perspektīvā, kas rodas gaisa piesārņojuma, īpaši slāpekļa un sēra savienojumu, kā arī piezemes ozona, smago metālu un noturīgo organisko vielu ietekmē.

2.2.5. Gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos

Monitorings tiek nodrošināts divās monitoringa stacijās. Monitoringa ietvaros LVĢMC analizē dažādus ķīmiskos parametrus (piemēram, O₃, Cu, Cr, Cl⁻, NO₃⁻, benzols) gaisā, aerosolos un nokrišņos.

Pilnā apjomā monitorings ar nepieciešamo paraugu ņemšanas ekspozīciju nodrošināts tikai 2009.gadā. Sākot ar 2010.gadu novērojumi samazināti par 40%.

2.2.6. Ietekme uz ekosistēmām (ICP-Integrated un ICP-Waters monitorings)

Monitoringa ietvaros LVĢMC organizē dažādu ķīmisko un bioloģisko parametru noteikšanu (piemēram, pH, elektrovadītspēja, Cl, Na, N kopējais, Cd, Cu, Pb, vainaga redzamība, defoliācija, koku diametrs) 21 apakšprogrammā (piemēram, nokrišņos atklātā laukumā, lapotnes caurtecē un koku stumbru notecē, virszemes, augsnes un gruntsūdeņos, meža bojājumus, koku epifītus, zemsedzes veģetāciju), lai novērtētu gaisa piesārņojuma ietekmi uz ekosistēmu stāvokli un ūdens paskābināšanas novērojumus un novērtēšanu.

2009.gadā novērojumi tika veikti divās ICP Integrated monitoringa stacijās. 2010.-2012.gados novērojumi tika pārtraukti abās stacijās visās apakšprogrammās, ievērojot finansējuma nepietiekamību.

2009.-2012.gadā ICP-Waters programmas ietvaros novērojumi tika veikti piecās novērojumu stacijās. 2010. un 2011.gadā novērojumu biežums bija četras reizes gadā, kas neatbilst ICP Waters rokasgrāmatas prasībām.

2.2.7. Ietekme uz dabisko veģētāciju un graudaugiem (ICP Vegetation)

Monitoringa ietvaros LVGMC organizē smago metālu un slāpekļa (N) satura monitoringu sūnās un bioindikācijas monitoringu:

- piezemes ozona ietekmes bioindikācija (ozona jutīgā un ozona rezistentā āboliņa masas attiecību izmaiņas un lapu bojājumi);

- nezināmas izcelsmes vides stresa (vides fitoindikācija: priežu skuju un bērzu lapu nekrozes, uzskaitot arī citus skuju un lapu bojājumus, tai skaitā ozona tipa bojājumus).

Kopš 2009.gada netiek veikts gaisa piesārņojuma ietekmes uz dabisko veģētāciju un graudaugiem monitoringa ievērojot, ka netika piešķirti līdzekļi monitoringa nodrošināšanai.

2.2.8. Apkārtējās gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitoringa

Likums „Par radiācijas drošību un kodoldrošību” uzdod VVD RDC nodrošināt radiācijas monitoringa staciju darbību un informācijas apmaiņu atbilstoši starptautisko līgumu prasībām. Monitoringa ietvaros VVD RDC mēra apkārtējo ekvivalento gamma starojuma dozas jaudu nepārtrauktā režīmā, izmantojot 15 stacionāras automātiskas mērīšanas stacijas.

2011.gadā VVD iesniedza ERAF projektā pieteikumu finansējuma saņemšanai radiācijas monitoringa agrīnās brīdināšanas sistēmas modernizācijai, uzstādot jaunas stacijas esošajos monitoringa punktos. Projektu paredzēts realizēt 2014.gadā.

2.2.9. Siltumnīcefekta gāzu (SEG) un gaisu piesārņojošo vielu emisijas monitoringa

Lai ierobežotu un samazinātu dažādu gaisu piesārņojošo vielu radīto negatīvo ietekmi uz cilvēku veselību un vidi, kas rodas gaisa piesārņojuma pārrobežu pārneses dēļ, katrai ES valstij, tai skaitā, Latvijai ir noteikts dažādu gaisu piesārņojošo vielu pieļaujamais emisijas līmenis jeb „emisijas griesti”.

Kioto protokola pamatmērķis ir stabilizēt SEG koncentrāciju atmosfērā tādā līmenī, kas novērstu bīstamu antropogēnu iekļaušanos klimata sistēmā. Lai sasniegtu šo mērķi, zemeslodes virsmas gada vidējās temperatūras pieaugums nedrīkst pārsniegt 2°C virs pirms rūpniecības laikmeta līmeņa. Šajā sakarā Kioto protokola ietvaros Latvijai ir noteikti saistību izpildes mērķi. Šie mērķi ir ietverti arī ES politikās un to ietvaros noteiktajās saistībās Latvijai.

Lai varētu sekot līdzi SEG un gaisu piesārņojošo vielu emisiju izmaiņām un valstij noteikto saistību mērķu izpildei, nepieciešams regulāri veikt SEG un gaisu piesārņojošo vielu emisiju inventarizāciju. Tās ietvaros tiek apkopota informācija par dažādu tautsaimniecības sektoru (enerģētikas, transporta, lauksaimniecības, atkritumu apsaimniekošanas, zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības) un rūpniecisko procesu, šķīdinātāju un citu produktu lietošanas radīto SEG un gaisu piesārņojošo vielu emisiju apjomiem Latvijā un prognozētas emisijas izmaiņas nākotnē. Gaisu piesārņojošo vielu emisiju prognozes Latvijā būtu jāveic katru gadu, bet pēdējās veiktas tikai 2009.gadā. 2013.-2014.gadā plānots izstrādāt jaunu gaisa aizsardzības rīcības programmu ES, kur tiks noteikti emisiju griesti atsevišķām gaisu piesārņojošām vielām. Bez precīzām emisiju prognozēm sarunas ar EK būs ļoti sarežģītas un tā rezultātā Latvijai var uzlikt neizpildāmas saistības. Sistemātiska emisijas datu iegūšana palīdzēs arī nacionālā mērogā precīzāk novērtēt gaisu piesārņojošo vielu fona koncentrācijas, no kurām ir atkarīga atļauju kvalitāte.

SEG un gaisu piesārņojošo vielu emisijas inventarizāciju katru gadu atbilstoši ES tiesību aktu un starptautisko līgumu prasībām sagatavo VARAM sadarbībā ar citām institūcijām, tai skaitā LVĢMC (kompetentā iestāde, kas koordinē emisiju un piesaistes prognožu un politikas un pasākumu pārskatu sagatavošanu), Centrālo statistikas pārvaldi, ZM, SM un to pakļautībā un pārraudzībā esošām iestādēm, kā arī komersantiem un attiecīgo nozaru ekspertiem.

Papildus minētajām ikgadējām SEG emisiju inventarizācijām reizi četros gados un ik pa diviem gadiem, Latvijai jā sagatavo ziņojumi atbilstoši starptautiskajām prasībām. Tie ietver pārskatu par SEG inventarizāciju, SEG emisiju un piesaistes prognozēm, politiku un pasākumiem, tāpat par klimatiskajiem apstākļiem valstī, izmaiņām veģetācijā, aktivitātēm adaptācijas jomā, izglītību un sabiedrības informēšanu klimata pārmaiņu jomā, emisiju kvotu izsoļu ieņēmumiem un projektu kredītu izlietojumiem u.c. informāciju.

Ziņojumu, kas jā iesniedz reizi četros gados, līdz šim sagatavoja VARAM sadarbībā ar ikgadējā SEG inventarizācijā iesaistītajām institūcijām un piesaistot nozaru ekspertus. Uz pašreizējo brīdi Latvija ir iesniegusi piecus šādus ziņojumus, pēdējais no kuriem sagatavots 2010.gadā. Nākamais ziņojums ir jā iesniedz līdz 2013.gada beigām. Ar 2013.gadu stājās spēkā papildus prasības, kas paredz divgadu ziņojumu sagatavošanu un iesniegšanu Klimata konvencijas sekretariātam līdz 2013.gada beigām un aptuvenās SEG inventarizācijas EK līdz katra gada 31.jūlijam par iepriekšējo gadu sākot ar 2014.gadu.

Līdz šim klimata pārmaiņu monitoringa izpilde tika nodrošināta par valsts budžeta līdzekļiem, tai skaitā, VARAM deleģējuma līguma ar LVĢMC ietvaros un Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta (KPMF) līdzekļiem, kā arī EEA programmas „Vides politikas integrācijas programma Latvijā” līdzekļiem. Turpmāk šādi līdzekļi nebūs pieejami un tāpēc nepieciešams minēto ziņojumu sagatavošanu finansēt no valsts budžeta.

2.3. Ūdeņu monitoringa programmas raksturojums

Atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likuma prasībām Latvijas teritorija ir sadalīta četros upju baseinu apgabalos – Daugavas, Lielupes, Ventas un Gaujas, kuri ietver virszemes ūdensobjektus, tai skaitā piekrastes un pārejas ūdensobjektus, un pazemes ūdensobjektus.

Ūdens apsaimniekošanas likums uzdod LVĢMC izstrādāt ūdeņu stāvokļa monitoringa programmas katram upju baseinu apgabalam, sagatavot priekšlikumus par monitoringa programmu īstenošanai nepieciešamajiem finanšu līdzekļiem, koordinēt un organizēt monitoringa programmu īstenošanu. Likuma 22.pants paredz, ka vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs apstiprina ūdens stāvokļa monitoringa programmu katram upju baseinu apgabalam, kas ietver virszemes ūdeņu, pazemes ūdeņu un aizsargājamo teritoriju monitoringu, kā arī nosaka, kas jā ietver vai jā nosaka katrā no monitoringiem. Prasības šajā pantā noteiktajam monitoringam un monitoringa programmu izstrādei nosaka MK 2004.gada 17.februāra noteikumi Nr.92 „Prasības virszemes ūdeņu, pazemes ūdeņu un aizsargājamo teritoriju monitoringam un monitoringa programmu izstrādei”. Noteikumi nosaka, ka ūdens stāvokļa monitoringa programmu katram upju baseinu apgabalam jā izstrādā vienu reizi sešos gados un atrunā principus, kas jā ņem vērā izvēloties monitoringa staciju vietas un skaitu, paraugu ņemšanas biežumu, nosakāmos parametrus un/vai kvalitātes kritērijus, kā arī definē mērķus un jā nosaka uzdevumus.

Saskaņā ar MK 2011.gada 11.janvāra noteikumiem Nr.33 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” VARAM vismaz reizi četros gados, pamatojoties uz datiem, kas iegūti, īstenojot nitrātu monitoringu, novērtē lauksaimnieciskās darbības un tās izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem ietekmi un slodzi uz ūdeņiem. Nitrātu monitoringa dati tiek izmantoti noteikto ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem

pasākumu efektivitātes un īpaši jutīgo teritoriju robežu izvērtēšanai, kā arī, lai sagatavotu informāciju ziņojumam EK. Savukārt nitrātu monitoringu virszemes un pazemes ūdeņos atbilstoši kompetencei organizē LVĢMC.

Papildus VARAM institūcijām, kas ir atbildīgas par virszemes ūdeņu monitoringa, tai skaitā jūras vides, un arī bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmas organizēšanu un izpildi (LVĢMC, LHEI un DAP), nav nepieciešamo ekspertu un tehniskās kapacitātes zivju resursu pētniecības jomā. Tā rezultātā ir izveidojusies situācija, kad vienas nozares vairākām institūcijām ik gadu ir jāriko konkursi, konkursu rezultātā tiek slēgti līgumi ar BIOR par nepieciešamo darbu izpildi vides monitoringa vajadzībām, jo BIOR darbības primārais mērķis (arī attiecīgs finansējums) zivju resursu izpētei ir nodrošināt datus Zivsaimniecības datu vākšanas programmas izpildei un nevis vides monitoringa vajadzībām. VPP2020 īstenošanas laikā nepieciešams risināt jautājumu par BIOR pastāvīgu iesaisti un valsts budžeta finansējuma piešķiršanu dažādu vides monitoringa programmā paredzētu uzdevumu izpildei zivju resursu izpētes jomā.

2009.-2012.gadā ūdeņu monitorings tika īstenots ierobežotā apjomā. Nepietiekamā finansējuma dēļ aizkavējās ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes noteikšanas bioloģisko metožu izstrāde un virszemes ūdeņu bioloģisko kvalitātes kritēriju un rādītāju monitoringa veikšana. Līdz ar to tiek kavēta Ūdens struktūrdirektīvas 2000/60/EK ieviešana laikā un trūkst regulārā monitoringa datu, lai argumentētu laba ūdensobjektu stāvokļa noteikšanu.

Vienlaicīgi jāatzīmē, ka ir veikti pasākumi, lai uzlabotu un pilnveidotu monitoringa infrastruktūru, izmantojot ERAF finansējumu 2007.-2013.gadam. Bet infrastruktūras uzlabojumi nav pietiekami pasākumi, lai nodrošinātu monitoringa rezultātu iegūvi, nepieciešami mērījumi un to analīze.

Lai nodrošinātu vides monitoringa mērķu īstenošanu un iegūtu visaptverošu informāciju par ūdens kvalitāti un kvantitāti, ūdeņu monitoringa programma iedalīta sešās apakšprogrammās:

2.3.1. Virszemes ūdeņu monitorings

Monitoringa ietvaros LVĢMC iegūst datus par virszemes ūdensobjektu ekoloģisko un ķīmisko kvalitāti un hidroloģisko režīmu. Atsevišķu darbu izpildē (ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes novērtēšanā, izmantojot zivju sugas un to sastopamību, kā arī ūdeņu ķīmiskās kvalitātes novērtēšanā, analizējot noteiktās zivju sugās ķīmisko vielu koncentrācijas) ir jāiesaista BIOR. Virszemes ūdeņu monitoringu veic arī ūdensobjektos, kuri atrodas aizsargājamajās teritorijās (tai skaitā, prioritārajos zivju ūdeņos, īpaši jutīgajās teritorijās un īpaši aizsargājamās dabas teritorijās).

Virszemes ūdensobjektu ekoloģisko kvalitāti un hidroloģisko režīmu novērtē pēc šādiem kritērijiem:

- bioloģiskie (mikrobioloģiskie rādītāji, fitoplanktons, makrofīti, makrozoobentoss un zivis);
- hidromorfoloģiskie (kvantitatīvie hidroloģiskie novērojumi: ūdens līmenis, caurplūdums, straumes ātrums, dziļums un ūdens objekta platums);
- fizikāli ķīmiskie (temperatūra, caurredzamība, krāsainība, skābekļa saturs, paskābināšanās, biogēno elementu koncentrācija, prioritārās vielas un citas bīstamas piesārņojošās vielas, tai skaitā arī sedimentos un biotas indikatororganismos, radioaktivitāte).

Virszemes ūdeņu kvalitātes monitorings laika periodā no 2009.-2012.gadam kopumā veikts 199 monitoringa stacijās (turpmāk - MS). 2009.gadā īstenots ūdeņu monitorings 74

upju un 51 ezeru MS, 2010.gadā - 28 upju un 20 ezeru MS, 2011.gadā - 29 upju un 34 ezeru MS, 2012.gadā - 31 upju un 37 ezeru MS.

Pamatnostādņu 2009.-2012.gadam periodā samazināts virszemes ūdeņu kvalitātes monitorings nepietiekamā finansējuma dēļ. Savukārt 2013.gadā, ievērojot papildus piešķirtos līdzekļus valsts budžetā, monitoringa izpildes apjoms tika palielināts. Vienlaicīgi izmantojot ERAF līdzekļus realizēti un vēl tiek realizēti projekti virszemes un pazemes ūdens kvalitātes monitoringa mērījumu laboratorijas aprīkojuma uzlabošanai (tai skaitā prioritāro bīstamo vielu analīzēm) un virszemes ūdens un hidroloģiskā monitoringa sistēmas pilnveidošanai.

Plānojot prioritāro un bīstamo vielu monitoringu turpmākajam periodam, jāņem vērā, ka sākot ar 2009.gada otro pusgadu, virszemes ūdeņu kvalitātes monitoringam (ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes) netika piešķirti valsts budžeta līdzekļi. Tā rezultātā prioritāro un bīstamo vielu mērījumi šajā periodā tika veikti vienīgi atsevišķu projektu ietvaros, kas kopumā dod priekšstatu par šo vielu izplatību vidē un sastopamo koncentrāciju līmeni, bet ir nepietiekami, lai vērtētu virszemes ūdeņu ķīmisko kvalitāti atbilstoši tiesību aktos noteiktajām prasībām. Bez tam papildu prasības bīstamo ķīmisko vielu monitoringam izvirzīs jaunā Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 12.augusta direktīva 2013/39/ES, kas grozīs Direktīvas 2000/60/EK un 2008/105/EK nosacījumus attiecībā uz prioritāro vielu uzraudzību ūdeņos. Tā būtiski paplašinās prioritāro vielu sarakstu - nosakot pienākumu papildus esošajām 33 vielām/vielu grupām regulāri uzraudzīt vēl 12 prioritārās vielas/vielu grupas, kā arī īstenot EK vajadzībām izpētes monitoringu vismaz 10 bīstamām vielām, lai iegūtu nepieciešamos datus prioritāro vielu saraksta jaunai pārskatīšanai. Minētās prasības radīs nepieciešamību mainīt monitoringa plānošanas un īstenošanas principus sakarā ar šīm vielām noteiktajiem ļoti zemajiem vides kvalitātes normatīviem, kā arī pievērst īpašu uzmanību atbilstošas analītiskās un tehniskās kapacitātes nodrošināšanai, lai spētu ticami novērtēt ūdeņu ķīmiskās kvalitātes atbilstību noteiktajiem normatīviem, balstoties uz iegūtajiem datiem.

Pārskata periodā no 2009.-2012.gadam hidroloģisko novērojumu staciju skaits ir palielināts no 69 līdz 71 stacijai. Jaunu staciju ierīkošana un esošo modernizācija veikta, izmantojot ERAF finansējumu.

Pārskata periodā katru gadu iesniegti dati EVA. Sagatavoti un nosūtīti ziņojumi par virszemes ūdeņu un pazemes ūdeņu monitoringa rezultātiem. 2012.gadā tika sagatavots ziņojums EK par 2008.-2011.gadu par Padomes Direktīvu 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti.

LVĢMC 2009.-2012.gadā veica radioaktivitātes mērījumus divās virszemes ūdeņu monitoringa stacijās - Daugavā augšpus Daugavpils, lai kontrolētu radioloģisko situāciju iespējamajai pārrobežu ietekmei, un Daugavas upes grīvā, lai varētu novērtēt ūdeņu plūsmas uz jūru radioaktivitātes stāvokli. Rezultāti norāda, ka virszemes ūdeņu radioloģiskie parametri ir daudz zemāki salīdzinājumā ar pieļaujamiem radioaktivitātes rādītāju limitiem.

Atbilstoši Meliorācijas likumam melioratīvā hidrometrija ir ūdensteču, ūdenstilpju un meliorācijas sistēmu ūdens režīma sistemātiski novērojumi un mērījumi hidrometriskajos posteņos, kā arī iegūto datu apstrāde. Saskaņā ar MK 2010.gada 10.augusta noteikumiem Nr.756 „Melioratīvās hidrometrijas darbu veikšanas kārtība” melioratīvo hidrometriju veic ZMNI, kas nodrošina melioratīvās hidrometrijas - ūdensteču, ūdenstilpju un meliorācijas sistēmu ūdens režīma sistemātiskus novērojumus, mērījumus (piemēram, ūdens līmenis, caurplūdums), aprēķinus un hidrometrisko posteņu uzturēšanu. Sakarā ar finansējumu trūkumu 2009.gadā tika pārtraukti novērojumi melioratīvās hidrometrijas posteņos. 2011.gadā tika piešķirts finansējums 10 melioratīvās hidrometrijas posteņu darbības atjaunošanai. 2012.gadā ir uzstādītas iekārtas, kuras nodrošina automātisku ūdens līmeņa monitoringu, datu pārraidi uz ZMNI datu sistēmu. Ir uzsākts darbs pie vēl 10 posteņu atjaunošanas.

2.3.2. Jūras vides monitoring

Jūras vides monitoringam jānodrošina visaptverošas informācijas iegūšana, uzkrāšana un analīze, lai regulāri novērtētu jūras vides stāvokli un šā stāvokļa izmaiņu tendences, kā arī ziņojumu sagatavošanu iesniegšanai EK.

LHEI ir vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra pārraudzībā esošs valsts zinātniskais institūts, kura viens no galvenajiem uzdevumiem saskaņā ar Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likumu ir jūras vides monitoringa īstenošanas koordinēšana un organizēšana. Monitoringa ietvaros LHEI iegūstami dati par jūras ūdens (arī sedimentu, molusku, zivju, aļģu) kvalitāti un hidroloģisko režīmu pārejas, piekrastes, teritoriālajos un ekonomiskās zonas ūdeņos, atsevišķu uzdevumu izpildē attiecībā uz zivju resursu stāvokli iesaistot BIOR un PVD.

Jūras ūdeņu kvalitāti un hidroloģisko režīmu novērtē pēc šādiem kritērijiem:

- bioloģiskie (fitoplanktons, hlorofils, zooplanktons, zoobentoss, fitobentoss, zivju populāciju struktūra, jūras putnu populācija, jūras zīdītāji – roņi, svešās sugas);
- hidromorfoloģiskie (dziļuma svārstības, plūdmaiņu zonas struktūra un izmaiņas, pakļautība viļņu iedarbībai);
- fizikālie un ķīmiskie (temperatūra, sāļums, pH, skābekļa saturs, caurredzamība, duļķainība, biogēno elementu koncentrācija, bīstamās vielas (tai skaitā, smagie metāli, ogļūdeņraži), sedimentos, ūdenī un dzīvajos organismos (tai skaitā pārtikā izmantojamās zivīs), radioaktivitāte).

Pēdējos gadus jūras vides monitoringa tika īstenots minimālā apjomā (piemēram, 2010.gadā tikai 20%, bet 2011. un 2012.gadā vairs tikai 10% apmērā), izmantojot LVAF līdzekļus. Tāpat netika veikta arī jūras vides stāvokļa analīze un novērtējums, rezultātā nesniedzot pilnīgu informāciju par jūras vidi. Saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvas 2008/56/EK prasībām 2012.gadā LHEI izstrādātais Latvijas jūras vides stāvokļa novērtējums ir nepilnīgs un apstiprina, ka zinātniskās informācijas trūkst, vai arī tā ir nepietiekoša jūras stāvokļa un izmaiņu tendenču novērtēšanai.

2013.gadā no valsts budžeta LHEI ir piešķirts finansējums 86400 LVL apjomā jūras vides monitoringam, kā rezultātā tiks iegūts lielāks jūras vides datu apjoms, taču arī tas nav pietiekami, lai pilnībā nodrošinātu monitoringu. Ievērojot Jūras stratēģijas pamatdirektīvā 2008/56/EK noteikto, LHEI 2013.gadā ir jāizstrādā jauna jūras monitoringa programma un 2014.gadā jāuzsāk tās īstenošana. Monitoringam jānodrošina tādi dati un informācija, lai noteiktu piemērotus rādītājus definētajiem jūras vides mērķiem, novērtētu jūras vides stāvokļa pārmaiņas un potenciālās pārmaiņas, to cēloņus un iespējamās uzlabošanas pasākumus laba jūras vides stāvokļa panākšanai līdz 2020.gadam, kā arī lai novērtētu īstenoto uzlabošanas pasākumu un Pasākumu programmas efektivitāti, tostarp, sociālekonomisko ietekmi. Jūras monitoringa dati nepieciešami arī jūras telpiskā plānojuma izstrādei.

2.3.3. Pazemes ūdeņu monitoring

Pazemes ūdeņu monitoringa primāri tiek veikts ūdens objektu līmenī, vienlaicīgi integrējot upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas kopējā stratēģijā vides kvalitātes mērķu sasniegšanai. Monitoringa ietvaros LVĢMC jāiegūst datus par pazemes ūdensobjektu kvantitatīvo stāvokli (ūdens līmeņa mērījumi) un ķīmisko kvalitāti (piemēram, nitrāti, elektrovadītspēja, skābekļa saturs, pH, NH_4^+ , Na^+ , K^+ , Ca^{2+} , Mg^{2+} , Cl^- , SO_4^{2-} , HCO_3^- , kopējais organiskais ogleklis, pesticīdi, smagie metāli un citas bīstamas piesārņojošās vielas).

No ERAF līdzekļiem tika veikta pazemes ūdeņu monitoringa tīkla modernizācija, kura vēl turpināsies, ievērojot, ka 2012.gadā ir uzsākts vēl viens projekts. Projektu ietvaros tiks

pilnveidota pazemes ūdens hidroģeoloģisko novērojumu programma (tai skaitā jaunu urbumu ierīkošana un esošo monitoringa urbumu uzlabošana) un nodrošināta urbumu aprīkošana ar automātiskajiem ūdens līmeņa mērītājiem.

Līdz ar to 2011.-2012.gadā pieauga datu apjoms par pazemes ūdeņu kvantitatīvo stāvokli, kas ļauj precīzāk izsekot pazemes ūdeņu līmeņu svārstības. Informācija par pazemes ūdeņu kvantitāti ir ziņota EVA. Datu apjoms 2012.gada beigās palielinājies par 54% salīdzinājumā ar 2009.gadu.

Vienlaicīgi jāatzīmē, ka valsts finansējuma trūkuma dēļ pazemes ūdeņu kvalitātes monitoringa izpilde 2009.gadā tika pārtraukta. Lai turpmāk nodrošinātu pazemes ūdeņu kvalitātes monitoringu, 2013.gadā tika palielināts valsts finansējums monitoringa nodrošināšanai un līdz ar to kvalitātes monitoringa izpilde ir atsākta, lai arī ierobežotā apjomā.

LVĢMC 2010.-2012.gadā dzeramā ūdens kontroles vietās veica radionuklīdu koncentrācijas jeb īpatnējās radioaktivitātes mērījumus. Radioaktīvo vielu koncentrāciju novērtējums liecina, ka rezultāti atbilst dzeramā ūdens nekaitīguma prasībām.

2.3.4. Lauksaimniecības noteču monitorings

Saskaņā ar MK 2004.gada 17.februāra noteikumiem Nr.92 „Prasības virszemes ūdeņu, pazemes ūdeņu un aizsargājamo teritoriju monitoringam un monitoringa programmu izstrādei” lauksaimniecības noteču monitoringa programmas īstenošanu organizē un veic LHEI sadarbībā ar LLU atbilstoši kompetencei. Programma izveidota tā, lai varētu izpildīt Latvijas normatīvo aktu, ES direktīvu un starptautisko konvenciju prasības lauksaimniecības izraisītā piesārņojuma novērtēšanai. Lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros iespējams iegūt informāciju par virszemes un pazemes ūdeņu hidroķīmisko stāvokli, kas savukārt ļauj kontrolēt MK 2011.gada 11.janvāra noteikumos Nr.33 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” noteikto pasākumu izpildes efektivitāti lauksaimniecības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem ierobežošanai un novēršanai.

Ar Padomes 1991.gada 12.decembra Direktīvas 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti, prasību izpildi saistītos jautājumus Latvijā risina jau kopš 1994.gada, kad sadarbībā ar Ziemeļvalstīm (Zviedriju un Norvēģiju) tika uzsākta lauksaimniecības noteču monitoringa sistēmas izveidošana punktveida un difūzā piesārņojuma noteikšanai. Finansējums lauksaimniecības noteču monitoringam 2009.gadā tika pārtraukts, tomēr ZM atrada iespēju turpināt finansēt šī monitoringa veikšanu no Lauku attīstības programmas (2007–2013) tehniskās palīdzības.³

2.3.5. Peldvietu ūdens kvalitātes monitorings

VI veic peldvietu monitoringu atbilstoši MK 2010.gada 6.jūlija noteikumiem Nr.608 „Noteikumi par peldvietu ūdens monitoringu, kvalitātes nodrošināšanu un prasībām sabiedrības informēšanai”, ar kuriem pārņemtas direktīvas 2006/7/EK⁴ noteiktās prasības attiecībā uz paraugu ņemšanas principiem, biežumu, nosakāmajiem parametriem un to robežlielumiem, testēšanas metodēm.

Monitoringa ietvaros VI iegūst datus par peldvietu kvalitāti pēc mikrobioloģiskajiem rādītājiem (piemēram, zarnu enterokoki, E.coli) un vizuālās pārbaudes rādītājiem (piemēram, zilaļģu un citu fitoplanktona aļģu "ziedēšana", naftas produkti, virsmas aktīvās vielas, piesārņojums ar peldošiem un citiem atkritumiem), un to ietekmi uz veselību. VI nosaka

³ LLU zinātniskais pētījums „Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros”

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2006.gada 15.februāra Direktīva 2006/7/EK par peldvietu ūdens kvalitātes pārvaldību un Direktīvas 76/160/EEK atcelšanu

VARAMPamp03_130314_monitorings; Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam 3.pielikums (TA-436)

paraugu ņemšanas vietas, izstrādā un apstiprina peldvietu ūdens kvalitātes monitoringa programmu.

2010.gadā samazināts peldvietu ūdens kvalitātes monitoringa vietu skaits. 2009.gadā regulārs monitoringa tika nodrošināts 274 peldvietās no valsts budžeta līdzekļiem, savukārt 2010.gadā vairs tikai 47 peldvietās. Tas saistīts ar valsts monitoringam atvēlētajiem līdzekļiem un iedzīvotāju skaita samazināšanos daudzos Latvijas reģionos iekšējās un ārējās migrācijas dēļ, līdz ar to daudzas agrākās peldvietas vairs nebija aktuālas un netika apsaimniekotas. Veicot operatīvo peldvietu ūdens kvalitātes novērtēšanu pēc katras paraugu ņemšanas reizes, 2009.-2012.gadā noteikto peldēšanās aizliegumu skaits mikrobioloģiskā piesārņojuma dēļ atsevišķos gados svārstās 1,3-1,5% robežās no analizēto paraugu skaita, savukārt ieteikumu nepeldēties īpatsvars 1,3–1,7% robežās.

2011.gadā pirmo reizi par 45 novērotajām peldvietām tika savākti četru peldsezonu dati, kopš Latvijā peldvietu ūdens kvalitātes novērojumus veic atbilstoši Direktīvas 2006/7/EK prasībām. Tas ļāva novērtēt peldvietu ūdens ilglaicīgo kvalitāti. Kopumā peldvietu ūdens kvalitāte ir nedaudz uzlabojusies, jo uz 2012.gadu visas Latvijas peldvietas atbilst vismaz *pietiekamas* ūdens kvalitātes prasībām, kas ir direktīvā noteiktais mērķis 2015.gadā. 2009.-2012.gada dati rāda, ka 22 peldvietu ūdens ilglaicīgā kvalitāte ir *izcila*, 18 peldvietās – *laba*, bet 5 peldvietās – *pietiekama*.

2.2.6. Dzeramā ūdens kvalitātes monitoringa

VI uzdevums ir organizēt un veikt ne tikai peldvietu ūdens, bet arī dzeramā ūdens kvalitātes monitoringu atbilstoši MK 2003.gada 29.aprīļa noteikumiem Nr.235 „Dzeramā ūdens obligātās nekaitīguma un kvalitātes prasības, monitoringa un kontroles kārtība”. Latvijā dzeramā ūdens kvalitātes un nekaitīguma uzraudzību nodrošina divi monitoringa veidi:

i) kārtējais monitoringa – regulāras dzeramā ūdens pārbaudes, lai iegūtu informāciju par tā mikrobioloģiskajiem, organoleptiskajiem un fizikāli ķīmiskajiem rādītājiem, kā arī par dzeramā ūdens apstrādes efektivitāti.

Kārtējo monitoringu veic dzeramā ūdens piegādātāji, atbilstoši monitoringa programmai, ko saskaņojusi VI. Ūdens paraugus ņem no krāna, kur ūdeni izmanto patērētāji pārtikas ražošanai, vai ūdens tiek izmantots fasēšanai.

ii) auditmonitorings (audita pārbaudes) – dzeramā ūdens atbilstības pārbaudes visiem noteikumos reglamentētajiem kvalitātes un nekaitīguma rādītājiem.

Pa ūdensvadu iedzīvotājiem piegādātā dzeramā ūdens auditmonitoringu veic VI, bet pārtikas uzņēmumos to realizē pats uzņēmuma īpašnieks vai vadītājs. Audita pārbaudes veic retāk, bet tajā iekļauto rādītāju apjoms ir lielāks nekā kārtējā monitoringa programmā.

Auditmonitoringa ietvaros VI iegūst datus par dzeramā ūdens kvalitāti un nekaitīgumu, to novērtējot pēc mikrobioloģiskajiem rādītājiem (piemēram, enterokoki), organoleptiskajiem un fizikāli ķīmiskajiem rādītājiem (piemēram, smarža, garša, krāsa, nitrāti, varš, svins, radioaktivitāte).

Samazinātā finansējuma dēļ no 2010.gada auditmonitorings vairs netiek veikts mazajās ūdens apgādes sistēmās (ūdens ieguve līdz 100 m³/diennaktī). Lai gan monitoringa tajās nav jāveic katru gadu, tomēr nepieciešama tūlītēja finansējuma atjaunošana regulāru datu iegūšanai, kas savukārt nodrošinātu EK neierosināt sankcijas pret Latviju.

Laikā no 2009.-2012.gadam dzeramā ūdens *ķīmiskā kvalitāte* kopumā ir uzlabojusies no 44,2% neatbilstošu paraugu līdz 31,7%, un pēdējos divos gados tā ir stabilizējusies. Normatīvu pārsniegumi konstatēti praktiski tikai t.s. kontrolrādītājiem, kas neapdraud patērētāju veselību, bet liecina par nepietiekamu ūdens kvalitāti. Galvenokārt tiek pārsniegtas

noteiktās robežkoncentrācijas dzelzs saturam un sulfātu saturam, kā arī ūdens duļķainības rādītājam, kas kopumā atsevišķos gados veido pat vairāk nekā 80% visu neatbilstību.

Dzeramā ūdens *mikrobioloģiskā kvalitāte* 2009.-2012.gada periodā ir svārstījusies no 3,6% neatbilstošu paraugu līdz 6,3%, neuzrādot noteiktas tendences.

2.4. Zemes monitoringa programmas raksturojums

Zemes monitoringa programma salīdzinājumā ar pamatnostādņēm 2009.-2012.gadam papildināta ar jaunu apakšprogrammu – seismaloģiju, līdz ar to programma iedalīta četrās apakšprogrammās:

2.4.1. Zemes virsmas apauguma monitorings

Zemes virsmas apauguma monitorings Latvijā tiek realizēts starptautiskās CORINE⁵ Land Cover programmas ietvaros reizi četros gados, ko izpilda EVA kā GMES Initial Operations (GIO) Land Monitoring aktivitāti. Monitoringa ietvaros Latvija piedalās starptautiskajā CORINE Land Cover programmā, iegūstot informāciju par zemes apauguma, tajā skaitā zemes izmantošanas izmaiņām, un veicot kartēšanu.

Monitoringu nodrošināja LĢIA, atbilstoši starptautiskajai CORINE Land Cover programmai. 2012.gadā LĢIA veica sagatavošanās darbus zemes virsmas apauguma monitoringa īstenošanai, kas plānoti 2013.gadā. Finansējums no valsts budžeta CORINE Land Cover izpildei 2013.gadā nebija nepieciešams, jo šo monitoringu pamatā finansēja EVA (39387 EUR apmērā), bet Latvijas līdzfinansējums monitoringa izpildei tika realizēts par summu 2993,01 latu no LVAF finansētā projekta.

2.4.2. Augsnes monitorings

Monitoringa ietvaros VAAD novērtē:

a) Lauksaimniecībā izmantojamo zemju augšņu agroķīmiskās īpašības (piemēram, pH_{KCl} , organiskās vielas, kustīgā fosfora, kālija un apmaiņas magnija saturs) pēc lauku saimniecību pasūtījuma un augsnes minerālā slāpekļa monitoringu īpaši jutīgās teritorijās (nosakot nitrātu un amonija slāpekļa saturu). Lai nodrošinātu objektīvu datu iegūvi, nepieciešams valsts finansējums monitoringa saimniecību izlases kopas izveidei ar dažādām augsnēm un saimniecību specializāciju, kurā tiek nodrošināta augšņu agroķīmiskās izpētes pēctecība, t.i., augšņu agroķīmiskā izpēte ik pēc 5 gadiem.

Līdz 2011.gadam lauksaimniecībā izmantojamo zemju augsnes agroķīmisko īpašību monitoringam netika piešķirts valsts finansējums un līdz ar to nebija iespējams veidot reprezentatīvu saimniecību izlases kopu, kas pārstāvētu augsnes visos valsts plānošanas reģionos, ņemot vērā augsnes veidu, granulometrisku sastāvu, saimniecību platību, specializāciju u.c. Monitorings nepieciešams, lai spriestu par lauksaimniecībā izmantojamās zemes auglības līmeni un tā pārmaiņām, un nodrošinātu lauksaimniecībā izmantojamās zemes ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī aizstāvētu Latvijas intereses ES institūcijās. Augšņu agroķīmiskā izpēte tika veikta 100% pēc zemes īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pieprasījuma. Pēc personu pieprasījuma pētītajām platībām nav pēctecības un līdz ar to monitoringa rezultātā iegūtie dati praktiski nav izmantojami zemes auglības līmeņa pārmaiņu objektīvam izvērtējumam.

b) Īpaši jutīgo teritoriju robežas, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem, noteiktas MK 2011.gada 11.janvāra noteikumos Nr.33 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem”. Augsnes minerālā slāpekļa monitoringa mērķis ir optimizēt slāpekļa mēslojuma lietošanu ziemāju

⁵ Coordination of Information on the Environment

VARAMPamp03_130314_monitorings; Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam 3.pielikums (TA-436)

graudaugiem un citiem kultūraugiem un samazināt augsnes un ūdeņu piesārņojumu ar nitrātiem, lai izpildītu direktīvas 91/676/EEK⁶ prasības. Izstrādāta monitoringa veikšanas metodika un programma. VAAD uztur kultūraugu uzraudzības valsts informācijas sistēmā datubāzi par augsnes minerālā slāpekļa monitoringu. Finansējums tiek piešķirts no valsts atbalsta (subsīdijām). Finansējums minerālā slāpekļa monitoringam ir nepieciešams patstāvīgs, savukārt valsts atbalsts tiek plānots katru gadam no jauna un tas nesniedz garantijas par finansējuma nepārtraukšanu vai nesamazināšanu.

LVĢMC jāanalizē mākslīgo radionuklīdu (¹³⁷Cs un ⁹⁰Sr) koncentrāciju augsnē. Jau ilgāku laika periodu netiek nodrošināta šī monitoringa īstenošana, ievērojot samazināto finansējumu.

2.4.3. Mūsdienu ģeoloģisko procesu monitorings

Klimata pārmaiņu rezultātā jūras un upju krasta noskalošanās nepārtraukti pastiprinās. Mūsdienu ģeoloģisko procesu monitoringu nepieciešams veikt nacionālajā, reģionālajā un vietējā līmenī, lai savlaicīgi novērtētu erozijas risku, plānotu nepieciešamos pielāgošanās/adaptācijas pasākumus, kā arī teritorijas attīstības plānošanas apdraudētajās vietās un to tuvumā. Saskaņā ar valsts pētījumu programmas „Klimata maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi (KALME)” ziņojumiem intensīva krasta noskalošanās pašlaik novērojama 25 procentos no 500 km garā jūras krasta, taču paredzams, ka turpmāko 15 gadu laikā erozija aptvers vairāk nekā 258 kilometrus, jeb 51,5 procentus no jūras krasta līnijas kopgaruma, noskalojot vairāk kā 310 hektārus un būtiski apdraudot apdzīvotās vietas un infrastruktūru.

Monitoringa ietvaros LVĢMC jāorganizē jūras un upju krasta riska zonu ģeoloģisko procesu (erozija un abrāzija) novērojumus, nosakot noskalotās platības. 2009.gadā mūsdienu ģeoloģisko procesu monitorings tika īstenots LVAF ietvaros, nodrošinot ģeoloģisko procesu monitoringu 100 novērojumu vietās. Kopš 2010.gada netiek īstenoti jūras krasta riska zonu ģeoloģisko procesu novērojumi. Būtiski atjaunot un sistemātiski nodrošināt mūsdienu ģeoloģisko procesu monitoringu, pretējā gadījumā novērojumu veikšanai izveidotā infrastruktūra nebūs izmantojama, bet nepieciešamo rezultātu ieguve ar tālzipētes metodēm (aerofoto, satelītattēli u.c.) izmaksu ziņā ir daudz dārgāka.

Norvēģu finanšu instrumenta projekta „Kapacitātes stiprināšanas un institucionālā sadarbība starp Latvijas un Norvēģijas institūcijām, vietējām pašvaldībām un reģionālām iestādēm” ietvaros tiks izstrādāts nacionāla līmeņa ilgtermiņa plānojums par piekrastes infrastruktūras attīstību. Aktualizējot jūras krasta erozijas datus visā krasta garumā un izmantojot esošo novērojuma punktu tīklu, tiks noteiktas vietas ar vislielāko erozijas apdraudējumu un konkrēti pasākumi to ierobežošanai.

2.4.4. Seismisko procesu monitorings

Pēdējos gados aktuāla ir kļuvusi seismisko procesu monitoringa attīstība Baltijas reģionā. Monitoringa galvenie uzdevumi ir seismisko notikumu epicentra koordinātu, zemestrīces izcelsmes laika, tās cilmvietas dziļuma un magnitūdas (seismiskās enerģijas) reģistrācija, uzkrāšana un novērtēšana. Datu apstrāde ļauj veikt valsts seismisko rajonēšanu un nodrošināt būvniecības normu, kas nosaka celtnu noturību pret zemestrīču un sprādzienu izraisītām svārstībām, izstrādi kā arī noteikt sprādzienu pieļaujamo jaudu.

No 1994.gada seismisko procesu monitorings Latvijā tiek veikts Burtnieku novada Rencēnu pagastā lauku mājās “Skujas”, kur ierīkota seismiskā stacija “Čiekuri”. Aparatūra stacijā “Čiekuri” ir fiziski novecojusi. Seismisko procesu monitoringam būtu nepieciešams

⁶ Padomes 1991.gada 12.decembra Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti
VARAMPamp03_130314_monitorings; Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam 3.pielikums (TA-436)

veidot seismisko staciju tīklu, kurā būtu jāiekļauj ne mazāk kā 3 stacijas. Tām visām būtu jāiekļaujas Eiropas seismisko staciju tīklā "GEOFON".

VAAD atbilstoši Augu aizsardzības likuma 4.panta 12.apakšpunkta deleģējumam veic invazīvo augu sugu izplatības monitoringu lauksaimniecībā izmantojamās zemēs un uztur datu bāzi par invazīvo augu sugu izplatību.

2.5. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmas raksturojums

Programmas ietvaros veic sugu un biotopu daudzveidības monitoringu. Programma sadalīta vairākos līmeņos, paredzot sugu un biotopu daudzveidības monitoringa veikšanu īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un ārpus tām. Ņemot vērā, ka nepieciešama vienota invazīvo sugu riska izvērtēšanas, agrās brīdināšanas un monitoringa sistēmas izveide, tad monitoringa programma papildināta ar jaunu apakšprogrammu – invazīvo sugu monitorings.

Saskaņā ar Sugu un biotopu likumu VARAM un tās padotībā esošās iestādes nodrošina īpaši aizsargājamo sugu un biotopu monitoringu. Likuma 21.pants nosaka monitoringa veikšanas nepieciešamību, uzskaitot kādi dati un saraksti jāiegūst, lai kontrolētu sugu un biotopu aizsardzību. Īpaši aizsargājamo biotopu veidus, īpaši aizsargājamās sugas un ierobežoti izmantojamās īpaši aizsargājamās sugas nosaka MK 2000.gada 5.decembra noteikumi Nr.421 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” un 2000.gada 14.novembra noteikumi Nr.396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”. Saskaņā ar likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 32.¹pantu DAP organizē un koordinē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritoriju (Natura 2000) monitoringu.

Bioloģiskās daudzveidības monitorings ietver arī medījamo dzīvnieku uzskaiti, kuru reglamentē Medību likums. VMD novērtē medījamo dzīvnieku populāciju stāvokli un nosaka pieļaujamās nomedīšanas apjomus un nosaka limitēto medījamo dzīvnieku nomedīšanas lielāko pieļaujamo apjomu. Medījamo dzīvnieku (gan limitēto, gan nelimitēto) sugu sarakstu nosaka MK 2003.gada 23.decembra noteikumi Nr.760 „Medību noteikumi”.

Tāpat arī ir svarīga zivju resursu uzskaitē un novērtēšana, kur minēto darbu izpildē jāiesaista BIOR.

Kaut arī izstrādātā Vides monitoringa programmas ieviešana nav uzsākta pilnā apjomā, tomēr samazinātā finansējuma situācijā ir izdevies nodrošināt vienas programmas sadaļas - Natura 2000 vietu monitorings – daļēju finansēšanu. Natura 2000 vietu monitoringa ietvaros ir ievākta informācija par sugu pārstāvību Natura 2000 teritorijās, kā arī veikta pilnīga vai daļēja biotopu kartēšana 63% teritoriju.

2013.gadā tika iesniegts ziņojums EK par Padomes 1992.gada 21.maija direktīvu 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību un Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 30.novembra direktīvu 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību. Ziņojumi jāsniedz noslēdzoties kārtējam sešu gadu ciklam (2008.-2012.gads). Tomēr ievērojot, ka bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma netika īstenota pilnā apjomā, tad arī monitoringa dati neatspoguļo esošo sugu populāciju un biotopu stāvokli Latvijā. Papildus tam, ka nepilnīgi dati par sugu un biotopu stāvokli var novest pie EK pārkāpuma procedūras, tai skaitā arī pie *Natura 2000* teritoriju pārskatīšanas, monitoringa regularitātes trūkums var radīt situāciju, ka Latvijā nebūs pieejami kvalificēti monitoringa īstenotāji un speciālisti, kas spēj kvalitatīvi interpretēt datus.

Lai nodrošinātu vides monitoringa programmas mērķu īstenošanu, bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma iedalīta četrās apakšprogrammās:

2.5.1. Natura 2000 vietu monitorings

Latvijā noteiktas 332 Natura 2000 teritorijas, kurās jānodrošina labvēlīgs aizsardzības statuss ES nozīmes aizsargājamajām sugām un biotopiem. Monitorings šajās teritorijās tiek veikts, lai kontrolētu, vai tiek nodrošināts labvēlīgs aizsardzības statuss. Monitoringa apakšprogrammas ietvaros DAP un LHEI organizē šādu organismu grupu un biotopu monitoringu (novērojot to klātbūtni, skaitu un veicot īpaši aizsargājamo sugu un biotopu kartēšanu): augi, ligzdojošie un migrējošie putni, zīdītāji, abinieki, rāpuļi, zivis, bezmugurkaulnieki, biotopi. Attiecībā uz zivju monitoringu tiek izmantoti arī BIOR iegūtie dati.

Natura 2000 vietu monitorings tiek veikts pēc īpašas metodikas, kas paredz visas ES nozīmes sugas un biotopus izvērtēt vienu reizi 6 gadu laikā, kas ir starplaiks starp divām secīgām atskaitēm, kas paredzētas Biotopu direktīvā. Lai varētu precīzāk novērtēt ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu stāvokli Natura 2000 teritorijās, kā arī ņemot vērā 2007.–2012.gada monitoringa veikšanas laikā uzkrāto pieredzi, 2013.gadā tiek pilnveidota Natura 2000 vietu monitoringa metodika atsevišķām organismu grupām. Jāatzīmē, ka Natura 2000 vietu monitorings ir salīdzinoši dārga metode, kura bez fona un speciālā monitoringa sniedz nepilnīgu informāciju par sugu un biotopu izplatību un aizsardzības stāvokli.

Kopumā Natura 2000 vietu monitoringa ietvaros 2009.-2012.gadā katru gadu veikts augu un biotopu monitorings un putnu monitorings (izņemot putnu monitoringu 2011.gadā, kas nav veikts finansējuma nepietiekamības dēļ). Natura 2000 vietu monitoringa veicēji norāda, ka jāpilnveido monitoringa metodika, nepieciešami pētījumi par antropogēnās slodzes radītajām ietekmēm, lai nodrošinātu kvalitatīvu datu izpratni. Vienlaicīgi jāpalielina finansējums un izpildītāju kapacitāte, lai laicīgi un kvalitatīvi veiktu nepieciešamos darba apjomus katru gadu.

2009. un 2010.gadā no četrām jūras Natura 2000 teritorijām apsekota pa vienai teritorijai - Rīgas līča austrumu piekrastē un Baltijas jūras piekrastē Akmeņraga rajonā. 2011. un 2012.gadā bioloģiskās daudzveidības monitorings jūrā nav veikts.

2.5.2. Fona monitorings

Monitorings sniedz informāciju par sugu populāciju lieluma (vai relatīvā lieluma) un biotopu platību izmaiņu tendencēm ārpus Natura 2000 teritorijām. Monitoringa ietvaros DAP jāorganizē šādu organismu grupu un biotopu monitoringu (novērtējot skaitu, platību un daudzveidību) - zīdītāju monitorings, kura ietvaros uzskaita sikspārņus, sīkos zīdītājdzīvniekus. Vienlaicīgi tiek iekļauti dati no VMD veiktās medijamo dzīvnieku (arī ūdra un lāča) un nomedīto dzīvnieku uzskaites; putnu monitorings; abinieku monitorings; zivju monitorings upēs un ezeros. Monitoringa rezultātu iegūšanā tiek izmantoti dati no BIOR; bezmugurkaulnieku monitorings, kura ietvaros tiek novērtēti dienas tauriņi, nakts tauriņi, spāres un virsaugsnes fauna; biotopu un augu (raksturīgāko sugu) monitorings.

Fona monitorings uzskatāms par plašu un visaptverošu sistēmu, kas sniedz informāciju par aizsargājamās sugas vai biotopa izplatību un stāvokli visā valstī. Diemžēl ekonomiskās krīzes laikā šis monitoringa veids netika finansēts.

Kopš 2010.gada finansējums nav piešķirts putnu un zivju fona monitoringam, savukārt citām fona monitoringa apakšprogrammām, izņemot abinieku monitoringu un bezmugurkaulnieku monitoringa metodikas precizēšanu 2008.gadā, finansējums netika piešķirts ne reizi kopš Vides monitoringa programmas apstiprināšanas. „BIOR” Latvijas nacionālās zivsaimniecisko datu vākšanas programmas ietvaros veica laša monitoringu Salacā, kas ietver uz jūru migrējošo laša smoltu uzskaiti un laša mazuļu uzskaiti.

Savukārt 2013.gadā fona monitoringa īstenošanai DAP budžetā piešķirts finansējums 122 750 LVL apmērā, kas ļaus uzsākt īstenot šo monitoringu.

2.5.3. Speciālais monitorings

Monitorings sniedz informāciju par aizsargājamām sugām, kuras Latvijā ir Eiropas kontekstā nozīmīgas, vai organismiem, no kuriem šīs aizsargājamās sugas ir atkarīgas. Monitorings tiek veikts arī lineārajos biotopos (upēm un jūras piekrastei), kurus nenosēdza fona monitorings. Monitoringa ietvaros DAP jāorganizē sugu grupu un biotopu monitoringu - putnu (mazais ērglis, baltais un melnais stārķis) monitorings, novērtējot teritorijas aizņemtību un ligzdošanas sekmes; lašu monitorings, novērtējot blīvumu un populācijas demogrāfijas rādītājus; kaijveidīgo putnu monitorings, novērtējot koloniju lielumu un reprodukcijas rādītājus; migrējošo putnu un sikspārņu monitorings, novērtējot skaitu un populāciju demogrāfijas rādītājus; jūras piekrastes biotopu monitorings, raksturojot veģetācijas struktūru un sugu sastāvu un nosakot augsnes piesārņojumu; vilku un lūšu uzskaitē, kuru veic VMD, novērtējot skaitu un reprodukcijas rādītājus; upju straujteču biotopu monitorings, tai skaitā, novērtējot virsūdens augāja apaugumu, makrofitu sabiedrības.

Speciālajā monitoringā tiek ievākti dati ne tikai par sugas klātbūtni vai skaitu, bet arī tādi populācijas raksturojoši rādītāji kā sugas reprodukcijas rādītāji, demogrāfiskā struktūra, veģetācijas struktūra u.tml. Šie parametri ļauj izvērtēt sugas „veselību” un to ietekmējošos faktorus, kā arī tiem būtu jākalpo par pamatojumu dabas aizsardzības politikas lēmumu pieņemšanai. 2013.gadā DAP speciālā monitoringa nodrošināšanai netika piešķirts finansējums.

Lai uzlabotu informācijas atbilstību prasībām, ko attiecībā uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamām sugām ES dalībvalstīs paredz Eiropas Padomes direktīva 92/43/EEK par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību, VMD ir sagatavojis priekšlikumus medijamo dzīvnieku un putnu fona monitoringa metožu uzlabošanai. Pēc atbilstošu grozījumu veikšanas normatīvajos aktos, izstrādātās metodes aizstās līdzšinējo uzskaites kārtību ar populāciju stāvokļa ikgadēju novērtējumu, kas izpaudīsies kā sugu izplatības, reprodūktīvā stāvokļa un nomedīšanas rezultātu ieguve un apkopošana ģeogrāfiskās informācijas sistēmā. Šobrīd VMD nodrošina ierobežoti izmantojamo medijamo putnu un zīdītāju izplatības un populācijas stāvokļa novērtēšanu izmantojot finansējumu, kas piešķirts valsts budžeta ietvaros.

2.4.4. Invazīvo sugu monitorings

2013.gada 9.septembrī publicēts ES invazīvo svešzemju sugu regulas projekts, kas paredz vienotas invazīvo sugu riska izvērtēšanas, agrās brīdināšanas un monitoringa sistēmas izveidošanu. Šādas sistēmas mērķis būtu noskaidrot invazīvās sugas, kas rada būtisku negatīvu ietekmi, reaģēt uz jaunu sugu ienākšanu un nekavējoties uzsākt to potenciālās ietekmes riska izvērtējumu. Tāpat būtu pastāvīgi jāveic Latvijā sastopamo augsta riska invazīvo sugu izplatības monitorings un izplatības tendenču un ierobežošanas pasākumu izvērtējums. Sistēma regulas ieviešanas pirmajos gados tiks attiecināta uz ierobežotu skaitu ES mērogā nozīmīgām invazīvajām svešzemju sugām.

Sosnovska latvānis pašlaik ir vienīgā invazīvā augu suga Latvijā, kas noteikta tiesību aktos. Atbilstoši Augu aizsardzības likuma Valsts augu aizsardzības dienests veic invazīvo augu sugu izplatības monitoringu un uztur datu bāzi par invazīvo augu sugu izplatību. Šobrīd VAAD veic Sosnovska latvāņa izplatības noteikšanu. Uzmērīti aptuveni 10641 ha ar latvāni invadēto teritoriju, dati iekļauti VAAD uzturētā datu bāzē „Kultūraugu uzraudzības valsts informācijas sistēma”.

Nepieciešams veikt nozīmīgāko invazīvo augu sugu (piemēram, puķu sprigane (*Impatiens glandulifera*), ošlapu kļava (*Acer negundo*), vārpainā korinte (*Amelanchier* VARAMPamp03_130314_monitorings; Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam 3.pielikums (TA-436)

spicata), u.c.) un vairāku invazīvo dzīvnieku sugu (piemēram, sarkanausu bruņurupucis (*Trachemys scripta*), Amerikas signālvēzis (*Leniusculus pacifistacus*) u.c.) izplatības monitoringu.

2.6. Meža monitoringa programmas raksturojums

VPP ir iekļauta atsevišķa monitoringa programma - meža monitorings, lai valstī veidotu vienotu vides informācijas sistēmu, kas ļautu izvērtēt kopsakarības paralēli notiekošajās aktivitātēs un attiecīgi ielānot pasākumus vides stāvokļa saglabāšanai un uzlabošanai.

2.6.1. Meža resursu monitorings

LVMI „Silava” kopš 2004.gada katru gadu visā valsts teritorijā vienmērīgi veic meža resursu monitoringu, iegūstot informāciju par meža platības izmaiņām, meža koksnes resursu struktūru un dinamiku, meža ekosistēmu stāvokli, kā arī iegūst datus meža bojājumu un bioloģiskās daudzveidības dinamikas novērtēšanai.

Meža resursu monitoringa izpildes rezultātā tiek iegūti pamatdati par meža platības izmaiņām un meža koksnes resursu struktūru, dinamiku un atmirušo koksni. Monitoringa dati tiek izmantoti gan oficiālās meža statistiskās vajadzībām (CSP), gan citām valsts līmeņa meža resursu analīzēm, kā arī šie dati kā izejas informācija ir nepieciešami, lai būtu iespējams sagatavot Nacionālo SEG inventarizācijas pārskatu ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām un tās Kioto protokola ietvaros. Tāpat balstoties uz monitoringa laikā iegūtiem datiem tiek izstrādāti vairāki meža nozares finansēti projekti.

Meža resursu monitoringa izpildei 2009. un 2010.gadā netika piešķirts valsts finansējums pilnā apmērā, tādēļ 2011.gadā LVMI „Silava” lūdza finansējumu no AS „Latvijas Valsts meži”, kas kompensēja iztrūkstošo valsts finansējuma daļu un līdz ar to nodrošināja sekmīgu monitoringa norisi. Šāds finansējums saņemts arī 2012.gadā, tomēr ilgtermiņā nav iespējama valsts deleģētas funkcijas izpildes finansēšana no ziedojumu ceļā iegūtiem finanšu līdzekļiem.

2.6.2. Gaisa piesārņojuma ietekmes uz meža ekosistēmām monitorings (ICP Forests)

Latvija jau kopš 1990.gada ir iesaistījusies Starptautiskā sadarbības programmā par gaisa piesārņojuma ietekmes uz mežiem novērtēšanu un monitoringu⁷, kurā tiek veikts meža monitorings, lai novērtētu meža veselības stāvokli, tā pārmaiņas un noskaidrotu gaisa piesārņojuma ietekmi uz meža ekosistēmām (tai skaitā novērtē koku vainagu stāvokli, veic augsnes un augsnes ūdeņu analīzes, skuju vai lapu ķīmiskās analīzes, veic nokrišņu novērojumus, meteoroloģiskos novērojumus, veģetācijas novērojumus). Monitoringu veic LVMI „Silava”, lai iegūtu informāciju par gaisa piesārņojuma ietekmi un citu vides faktoru iedarbību uz meža ekosistēmām, oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju un piesaisti zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektorā, klimata pārmaiņu ietekmi uz meža ekosistēmām, meža bioloģiskās daudzveidības stāvokli un izmaiņām, un meža augsnēm.

i) Pirmā līmeņa gaisa piesārņojuma ietekmes novērtēšanas monitorings

LVMI „Silava” veic sistemātisko jeb pirmā līmeņa gaisa piesārņojuma ietekmes novērtēšanas monitoringu, kur sistemātiskā novērojumu tīklā tiek veikts vispārējs koku veselības stāvokļa novērtējums.

Monitoringa ietvaros tiek veikts meža augšņu monitorings, tajā skaitā oglekļa uzkrājuma augsnē un nedzīvajā zemsegā uzskaitē, nodrošinot ievades datus Nacionālā SEG inventarizācijas pārskata sagatavošanai ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām

⁷ International Cooperative Programme on Assessment and Monitoring of Air Pollution Effects on Forests VARAMPamp03_130314_monitorings; Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam 3.pielikums (TA-436)

un tās Kioto protokola ietvaros. Meža augšņu monitorings atspoguļo oglekļa uzkrājuma dinamiku saimnieciskajos mežos, parādot oglekļa uzkrājuma pieaugumu ilgtspējīgas mežsaimniecības politikas pasākumu ieviešanas rezultātā. Monitoringa nodrošināšana ir ļoti būtiska, pretējā gadījumā var novest pie matemātiska augsnes oglekļa emisiju palielinājuma, attiecinot SEG inventarizācijas bāzes aprēķinu metodes sakarā ar mežizstrādes apjoma pieaugumu. SEG inventarizācijas bāzes aprēķinu metodes pielietojamas gadījumos, kad nav korektu nacionālā līmenī verificētu aprēķinu ievades datu.

Oglekļa uzkrājuma dinamikas meža augsnēs noteikšanas mērķis ir noskaidrot īstermiņa (6-7 gadi) oglekļa uzkrājuma izmaiņas meža augsnēs un nedzīvajā zemsegā pirmā līmeņa gaisa piesārņojuma ietekmes novērtēšanas monitorings parauglaukumos, kuros nenotiek saimnieciskā darbība. LVMI „Silava” ir atbildīga par mežsaimniecības datu nodrošināšanu un siltumnīcefekta gāzu emisiju (CO₂) piesaistes aprēķināšanu.

ii) Otrā līmeņa gaisa piesārņojuma ietekmes novērtēšanas monitorings

LVMI „Silava” veic intensīvo jeb otrā līmeņa gaisa piesārņojuma ietekmes novērtēšanas monitoringu, kur nelielā skaitā parauglaukumu tiek veikta padziļināta meža ekosistēmas izpēte, lai iegūtu pilnīgāku izpratni par gaisa piesārņojuma un citu vides faktoru ietekmi uz meža ekosistēmām. Līdz ar to tiek iegūta salīdzināma informācija par mežu stāvokli un meža ekosistēmās notiekošajiem procesiem visās Eiropas valstīs.

2.6.3. Meža kaitēkļu un slimību zinātniskais monitorings

VMD visos Latvijas mežos uzrauga meža veselības stāvokli, apseko mežaudzes un izsniedz sanitāros atzinumus, kā arī veic bīstamāko meža kaitēkļu monitoringu un kontrolē meža slimību izplatību. Tā kā meža kaitēkļu un slimību izplatības monitorings un prognozēšana nav tipiskas valsts pārvaldes iestādes funkcijas, tad līdz ar nacionālā meža monitoringa sistēmas izveidošanu par vienu no tā sastāvdaļām paredzēts noteikt meža kaitēkļu un slimību zinātnisko monitoringu. Plānots, ka LVMI „Silava” meža kaitēkļu un slimību zinātnisko monitoringu uzsāks ar 2014.gada 1.janvāri pēc atbilstošas monitoringa metodikas izstrādes un apstiprināšanas.

3. Informācija par nepieciešamo finansējumu vides monitoringa nodrošināšanai

Vides monitoringu paredzēts veikt piešķirtā valsts budžeta ietvaros un turpinot izmantot finansējumu no ES finanšu plānošanas perioda 2007.–2013.gada līdzekļiem "Infrastruktūra un pakalpojumi" aktivitātes 3.5.1.4.aktivitātē „Vides monitoringa un kontroles sistēmas attīstība”, kā arī izmantojot nākamā ES finanšu plānošanas perioda 2014.–2020.gadam līdzekļus, kā arī citus projektus.

MK 2012.gada 16.augusta sēdē (protokollēmuma Nr.46, 11.§ „Par valsts budžeta prioritārajiem pasākumiem 2013.–2015.gadam” 1.punkts) atbalstīja valsts budžeta līdzekļu novirzīšanu prioritārajiem pasākumiem 2013.-2015.gadam. VARAM vides monitoringa programmu īstenošanai, tai skaitā, jūras zvejas kontroles nodrošināšanai atbilstoši ES tiesību aktiem 2013.gadā un turpmākajos gados atbalstīts finansējums, attiecīgi 2013.gadā - 1612918 latu; 2014.gadā - 1646018 latu un 2015.gadā - 1648018 latu apmērā. Ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2013.-2015.gadam” tika atbalstīts budžeta ieņēmumu un izdevumu apjoms 2013.-2015.gadam. Tomēr 2013.gadā un turpmākajos gados šis atbalstītais finansējums nav pietiekams, lai pilnībā nodrošinātu vides monitoringu. Attiecīgi vides monitoringa programmas īstenošanai VPP2020 periodā ir nepieciešams papildus finansējums no valsts budžeta.

Informācija par vides monitoringa īstenošanai papildus nepieciešamo finansējumu no valsts budžeta ir sniegta 1. un 2.tabulā.

1.tabula

Vides monitoringa īstenošanas ietekme uz valsts budžetu

	Turpmākie trīs gadi (tūkst. Euro)			
	2015.gads	2016.gads	2017.gads	
Kopējās izmaiņas budžeta ieņēmumos t.sk.:	0	0	0	
Izmaiņas valsts budžeta ieņēmumos	0	0	0	
Izmaiņas pašvaldību budžeta ieņēmumos	0	0	0	
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos t.sk.:	+ 5 095	+ 5 685	+ 6 432	
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos	+ 5 095	+ 5 685	+ 6 432	
Izmaiņas pašvaldību budžeta izdevumos	0	0	0	
Kopējā finansiālā ietekme:	- 5 095	- 5 685	- 6 432	
Finansiālā ietekme uz valsts budžetu	- 5 095	- 5 685	- 6 432	
Finansiālā ietekme uz pašvaldību budžetu	0	0	0	
<p>Detalizēts ieņēmumu un izdevumu aprēķins (ja nepieciešams, detalizētu ieņēmumu un izdevumu aprēķinu pievieno politikas plānošanas dokumenta pielikumā. Ietekmi uz valsts un pašvaldību budžetiem norāda atsevišķi valsts un pašvaldību budžetam)</p>	Kopsavilkums par nepieciešamo finansējumu katrai iestādei, kura nodrošina vides monitoringa īstenošanu:			
	Iestāde	2015.gads	2016.gads	2017.gads
	LVĢMC	1 789 135	3 096 451	3 556 045
	VVD RDC	90 214	27 608	26 014
	LVMI "Silava"	512 376	464 425	464 425
	ZMNI	36 226	42 800	45 219
	LHEI	1 112 116	692 368	948 358
	VI	210 450	213 658	216 871
	VAAD	455313	248213	229574
	DAP	522 763	563 316	579 109
	VMD	246 573	246 573	246 573
	VARAM	49 066	18 076	49 066
	LLU, LVMI „Silava”	18 940	18 940	18 940
	LHEI, LLU	52283	52283	52283
Kopā	5 095 454	5 684 712	6 432 477	
Cita informācija	<p>1) Jautājums par nepieciešamā papildus finansējuma piešķiršanu valsts budžetā 2015.gadā un turpmākajos gados tiks skatīts MK likumprojekta par valsts budžetu kārtējam gadam sagatavošanas un izskatīšanas procesā.</p> <p>2) Papildus vides monitoringa nodrošināšanai plānots piesaistīt ES finanšu plānošanas perioda 2014.–2020.gadam</p>			

	līdzekļus atbilstoši NAP[338], kā arī NAP[415] attiecībā uz vides informācijas sistēmas pilnveidošanu. VPP2020 3.pielikuma 3.tabulā ir iekļauta informācija par indikatīvi paredzētajiem pasākumiem ES finansējuma izmantošanai.
Izmaiņas budžeta izdevumos 2018. un 2019.gadā	Plānotais indikatīvo līdzekļu apjoms pamatnostādņēs paredzēto pasākumu izpildei 2018. un 2019.gadā: 2018.gadā: 5 890 748 Euro 2019.gadā: 5 890 748 Euro

2.tabula

Kopsavilkums par vides monitoringa programmām nepieciešamo valsts budžeta finansējumu

Vides monitoringa programmas	Atbildīgā institūcija	Nepieciešamais finansējums			
		2015.gads	2016.gads	2017.gads	
1. Gaisa monitoringa programma					
1.1.	Sistemātiska primārās meteoroloģiskās un klimata informācijas ieguve un uzkrāšana	LVĢMC	300 466	329 987	590 611
1.2.	Gaisa kvalitātes monitorings	LVĢMC	55 905	55 905	55 905
1.3.	Nokrišņu kvalitātes monitorings	LVĢMC	3 278	3 557	3 557
1.4.	Gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos novērojumu (EMEP) un globālo atmosfēras novērojumu reģionālā līmeņa (GAW) monitorings	LVĢMC	9 394	9 394	9 394
1.5.	Gaisa piesārņojuma ietekmes uz ekosistēmām monitorings (ICP-Integrated Monitoring un ICP-Waters).	LVĢMC	56915	59761	59761

1.6.	Gaisa piesārņojuma ietekmes uz dabisko veģetāciju un graudaugiem monitorings (ICP Vegetation)	LVĢMC	56915	0	0
1.7.	Apkārtējās gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitorings	VVD RDC	90 214	27 608	26 014
1.8.	Siltumnīcefekta gāzu (SEG) un gaisu piesārņojošo vielu emisijas monitorings	LVĢMC	115 187	155 305	155 305
		VARAM	49 066	18 076	49 066
		LLU	9470	9470	9470
		LVMI "Silava"	9470	9470	9470
Kopā, Euro (1.sadaļa)			756 280	678 533	968 553
2. Ūdeņu monitoringa programma					
2.1.	Virszemes ūdeņu monitorings	LVĢMC	578 461	1 664 113	2 176 342
		ZMNI	36 226	42 800	45 219
2.2.	Jūras vides monitorings	LHEI	656 670	592 640	592 640
2.3.	Pazemes ūdeņu monitorings	LVĢMC	159 419	473 439	159 419
2.4.	Lauksaimniecības noteču monitorings	LHEI, LLU	52283	52283	52283
2.5.	Peldvietu ūdens kvalitātes monitorings	VI	2996	6206	9416
2.6.	Dzeramā ūdens kvalitātes monitorings	VI	207 453	207 453	207 455
Kopā, Euro (2.sadaļa)			1 692 707	3 050 146	1 693 508
3. Zemes monitoringa programma					
3.1.	Zemes virsmas apauguma monitorings	LVĢMC	4269	4980	4980
3.2.	Augsnes monitorings	VAAD	323184	178051	178051
		LVĢMC	3567	4212	4973
3.3.	Mūsdienu ģeoloģisko procesu monitorings	LVĢMC	142287	142287	142287

3.4.	Seismisko procesu monitorings	LVĢMC	303072	193511	193511
Kopā, Euro (3.sadaļa)			776379	523041	523802
4. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma					
4.1.	Natura 2000 vietu monitorings	LHEI	455446	99728	355718
		DAP	57 128	65 666	71 144
4.2.	Fona monitorings	DAP	138 374	159 006	163 630
		VMD	242 371	242 371	242 371
4.3.	Speciālais monitorings	DAP	138 019	146 556	149 402
		VMD	4 202	4 202	4 202
4.4.	Invazīvo sugu monitorings	DAP	189 242	192 088	194 933
		VAAD	132129	70162	51523
Kopā, Euro (4.sadaļa)			1356911	979779	1232923
5. Meža monitoringa programma					
5.1.	Meža resursu monitorings un Meža kaitēkļu un slimību zinātniskais monitorings	LVMi "Silava"	322 707	322 707	322 707
5.2.	Gaisa piesārņojuma ietekmes uz mežiem novēršanas monitorings	LVMi "Silava"	189 669	141 718	141 718
Kopā, Euro (5.sadaļa)			512 376	464 425	464 425
Kopā, LVL (1.-5. sadaļas)			5 095 454	5 684 712	6 432 477

Vides monitoringa pasākumus plānots īstenot arī zem NAP rīcības virziena "Cilvēku sadarbība, kultūra un pilsoniskā līdzdalība kā piederības Latvijai pamats" un rīcības virziena ietvaros veicamā 338.uzdevuma „Kvalitatīva pilsoniskās līdzdalības veicināšana un publiskās pārvaldes komunikācija ar sabiedrību jautājumos, kas visvairāk skar cilvēkus”. Specifiskā atbalsta mērķa/aktivitātes „Risku novēršana, profilakse un pārvaldība – vides monitoringa un kontroles sistēmas attīstība” kopējais indikatīvais finansējums ir 18,648 miljoni Euro, tai skaitā no ES fonda - 15 851 miljoni Euro. Ievērojot, ka vides monitoringa attīstībai ir nepieciešama arī vides monitoringa informācijas sistēmas pilnveidošana (kā arī vides kontroles sistēma), tad papildus ir plānots piesaistīt ES finansējumu, kas paredzēts informācijas tehnoloģiju attīstībai zem NAP rīcības virziena uzdevuma [415] „Digitālā satura un citu produktu veidošana un e-pakalpojumu attīstība, paplašinot pakalpojumu pieejamības un izmantošanas iespējas ekonomiskajā darbībā, kā arī iedzīvotāju e-prasmju pilnveide”. VPP2020 3.pielikuma 3.tabulā ir iekļauta informācija par indikatīvi paredzētajiem pasākumiem vides monitoringam un vides kontrolei no ES finanšu plānošanas perioda 2014.–2020.gadam līdzekļiem.

Būtiski arī turpmākajos gados nodrošināt atbilstošu finansējumu vides monitoringam, ievērojot, ka pietiekamu līdzekļu savlaicīga piesaiste monitoringam ļauj ilgtermiņā samazināt vides monitoringa kopējās izmaksas.

Ja Latvija nenodrošinās valsts vides monitoringa programmas īstenošanu atbilstošā apjomā, tad ir risks, ka sekos sankcijas par ES tiesību aktu prasību neizpildi. Tāpat jāatceras, ka EK soda sankcijas var izpausties arī kā apdraudējums Latvijas ekonomiskajām interesēm. Monitoringa īstenošana dod iespēju uz EK pieprasītajiem skaidrojumiem sniegt pamatotus argumentus, pamatojot tos ar vides monitoringā iegūtiem datiem. Rezultātā mūsu valstij izvirzīto prasību apjoms varētu būt samērīgs tās teritorijā radītajām slodzēm gaisam, ūdenim, zemei un bioloģiskajai daudzveidībai. Precīzāki dati par slodzi un ietekmi uz vidi ļauj optimālāk plānot atbilstošus vides politikas pasākumus un rīcību laba vides stāvokļa nodrošināšanai.

Informācija par plānotajiem pasākumiem vides monitoringa nodrošināšanai ir sniegta 3.tabulā, tai skaitā apkopota informācija par tiem pasākumiem, kas plānoti no valsts budžeta (tai skaitā monitoringa veikšana) un ES fondiem.

3.tabula

Informācija par indikatīvi nepieciešamajiem pasākumiem vides monitoringa īstenošanai¹

I. Gaisa un klimata pārmaiņu monitoringa programma

1.1. Monitoringa programmas „Sistemātiska primārās meteoroloģiskās un klimata informācijas ieguve un uzkrāšana”	
LVGMC	<p>Monitoringa programmas „Sistemātiska primārās meteoroloģiskās un klimata informācijas ieguve un uzkrāšana” īstenošanai papildus no ES finanšu plānošanas periodam 2014.–2020.gadam finansējuma plānots:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) meteoroloģisko staciju modernizēšana 2) meteoroloģiskā tīkla tehniskā servisa uzlabošana; 3) metroloģiskās laboratorijas modernizēšana; 2) pieslēguma PMO globālajam informācijas apmaiņas tīklam nodrošinājums; 3) radiozondēšanas sistēma 4) meteoroloģiskā radara modernizācija un aprīkojuma; 5) zibens sensoru un datu apstrādes un uzglabāšanas sistēmas iegāde; 6) satelītu datu uztveršanas sistēmas uzlabošana. <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/60/EK (2000.gada 23.oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK) 2) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2008/105/EK (2008.gada 16.decembris) par vides kvalitātes standartiem ūdens resursu politikas jomā 3) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2013/39/ES (2013.gada 12.augusts), ar ko groza Direktīvu 2000/60/EK un Direktīvu 2008/105/EK attiecībā uz prioritārajām vielām ūdens resursu politikas jomā 4) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/50/EK (2008.gada 21.maijs) par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropā 5) Komisijas 2005.gada 10.februāra lēmums 2005/166/EK, ar ko paredz noteikumus, lai īstenotu Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumu 280/2004/EK par monitoringa mehānismu attiecībā uz siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju un par Kioto protokola īstenošanu Kopienā; 6) Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 11.februāra lēmums 280/2004/EK par siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju monitoringa mehānismu un par Kioto protokola īstenošanu Kopienā; 7) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.525/2013 (2013.gada 21.maijs) par mehānismu siltumnīcefekta gāzu emisiju pārraudzībai un ziņošanai un citas informācijas ziņošanai valstu un Savienības līmenī saistībā ar klimata pārmaiņām un par Lēmuma Nr.280/2004/EK atcelšanu Dokuments attiecas uz EEZ.

1.2. Monitoringa programma „Gaisa kvalitātes monitorings”, monitoringa programma „Nokrišņu kvalitātes monitorings” un programma „Gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos un tās ietekmes monitorings”	
LVĢMC	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: datu kvalitātes nodrošināšana un kontrole, datu uzturēšana un tehniskais atbalsts, iekārtu uzturēšana, atlīdzība, kapitālās iegādes, monitoringa programmas aktualizācija, u.c.</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) atsevišķu gaisa monitoringa staciju modernizēšana, tai skaitā PM₁₀ un PM_{2,5} mērījumu iekārtas, kopējā un elementārā oglekļa noteikšanas iekārta gaisā/putekļos, dzīvsudraba noteikšanas iekārta, laboratorijas aprīkojums lauku mērījumiem; 2) gaisa kvalitātes modelēšanas sistēmas uzlabošana un ziņošanas EVA izstrāde; 3) gaisa aerosolu radiācijas monitoringa radioaktivitātes mērījumu iekārtas iegāde, u.c. <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/50/EK (2008.gada 21.maijs) par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropā 2) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2004/107/EK (2004.gada 15.decembris) par arsēnu, kadmiju, dzīvsudrabu, niķeli un policikliskiem aromātiskiem ogļūdeņražiem apkārtējā gaisā 3) Eiropas Komisijas īstenošanas lēmums 2011.gada 12.decembra, kura izklāstīti noteikumi par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2004/107/EK un Direktīvu 2008/50/EK attiecība uz savstarpēju informācijas apmaiņu un ziņojumiem par apkārtējā gaisa kvalitāti
1.3. Monitoringa programma „Apkārtējās gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitorings”	
VVD RDC	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: monitoringa staciju atrašanās vietas nomas izdevumi, uzturēšana, tai skaitā kalibrēšana, sakaru izdevumi, u.c.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES tiesību aktu izpildi monitoringa jomā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Padomes direktīvas 2013/59/Euratom (2013.gada 5.decembris), ar ko nosaka drošības pamatstandartus aizsardzībai pret jonizējošā starojuma radītajiem draudiem un atceļ Direktīvu 89/618/Euratom, Direktīvu 90/641/Euratom, Direktīvu 96/29/Euratom, Direktīvu 97/43/Euratom un Direktīvu 2003/122/Euratom 2) Padomes 1987.gada 14.decembra lēmums 87/600/Euratom par Kopienas noteikumiem par operatīvu informācijas apmaiņu radiācijas avāriju gadījumos; 3) Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums
1.4. Monitoringa programma „Siltumnīcefekta gāzu (SEG) un gaisu piesārņojošo vielu monitorings”	
LVĢMC	Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: atlīdzība, darbavietas uzturēšana.
VARAM	Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: maksājumi par pakalpojumiem, lai nodrošinātu ikgadējas SEG inventarizācijas sagatavošanu no transporta, kā arī darbu uzsākšana SEG emisiju un piesaistes prognožu sagatavošanai.
LLU, LVMI „Silava”	Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: atlīdzība, darbavietas uzturēšanai, lai nodrošinātu ikgadējas SEG inventarizācijas sagatavošanu no lauksaimniecības, zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektoriem, tai skaitā Kioto protokola saistību izpildei.
	<p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES tiesību aktu izpildi monitoringa jomā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Komisijas 2005.gada 10.februāra lēmums 2005/166/EK, ar ko paredz noteikumus, lai īstenotu Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumu 280/2004/EK par monitoringa mehānismu attiecībā uz siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju un par Kioto protokola īstenošanu Kopienā; 2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 11.februāra lēmums 280/2004/EK par siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju monitoringa mehānismu un par Kioto protokola īstenošanu Kopienā; 3) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.525/2013 (2013.gada 21.maijs) par mehānismu siltumnīcefekta gāzu emisiju pārraudzībai un ziņošanai un citas informācijas ziņošanai valstu un Savienības līmenī saistībā ar klimata pārmaiņām un par Lēmuma Nr.280/2004/EK atcelšanu Dokuments attiecas uz EEZ.

II. Ūdeņu monitoringa programma

2.1. Monitoringa programma „Virszemes ūdeņu monitorings”

VARAMPamp03_130314_monitorings; Vides politikas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam 3.pielikums (TA-436)

ZMNI	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: atalgojums, pakalpojumi, uzturēšana, tai skaitā transportlīdzekļu ekspluatācija, kapitālie izdevumi, u.c.</p>
LVĢMC	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: nitrātu, prioritāro un bīstamo vielu ķīmiskais monitorings ūdeņos un sedimentos (t.sk. administratīvie izdevumi, atlīdzība, pakalpojumi, preces).</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots: Uzlabot tehnisko nodrošinājumu lauku mērījumu veikšanai; laboratorijas metodes ūdeņu un ūdeņu visu matricu (ūdens, grunts sedimenti, biotas organismi) un bioloģisko elementu paraugu ņemšanai; prioritāro un bīstamo vielu paraugu ņemšanai visās ūdens matricās; kā arī nepieciešamās iekārtas attiecīgo laboratorisko ķīmisko analīžu veikšanai, tai skaitā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) virszemes ūdeņu monitoringa mērījumu aprīkojuma iegāde un uzstādīšana (bioloģiskais monitorings, prioritāro un bīstamo vielu monitorings; vispārīgais fizikāli ķīmiskais monitorings); 2) laboratorijas tehnikas virszemes un pazemes ūdeņu monitoringam iegāde, tai skaitā gāzu hromatogrāfijas sistēma ar liesmas jonizācijas (FID) un elektronu satveres (ECD) detektoru; gāzu hromatogrāfijas sistēma ar maselektīvo (MS) un liesmas jonizācijas (FID) detektoru; gāzu hromatogrāfijas sistēma ar liesmas jonizācijas (FID) un liesmas fotometrisko (FPD) detektoru, u.c.; 3) videonovērošanas iekārtas; 4) administratīvais nodrošinājums metožu un programmu attīstībai un kartogrāfiskā materiāla tehniskai nodrošināšanai. <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/60/EK (2000.gada 23.oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK) 2) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/105/EK (2008.gada 16.decembris) par vides kvalitātes standartiem ūdens resursu politikas jomā 3) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2013/39/ES (2013.gada 12.augusts), ar ko groza Direktīvu 2000/60/EK un Direktīvu 2008/105/EK attiecībā uz prioritārajām vielām ūdens resursu politikas jomā 4) Komisijas direktīva 2009/90/EK (2009.gada 31.jūlijs), ar ko atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai 2000/60/EK nosaka tehniskās specifikācijas ūdens stāvokļa ķīmiskajām analīzēm un monitoringam 4) Padomes direktīva 98/83/EK (1998.gada 3.novembris) par dzeramā ūdens kvalitāti 5) Padomes direktīva 91/271/EEK (1991.gada 21.maijs) par komunālo notekūdeņu attīrīšanu 6) Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 23.oktobra direktīva 2007/60/EK par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību
2.2. Monitoringa programma „Jūras vides monitorings”	
LHEI, VARAM	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: atlīdzība (monitoringa veikšanai), pakalpojumi paraugu ievākšanai, kuģa īre, reaģenti un laboratorijas preces/inventārs, Pasākumu programmas laba jūras vides stāvokļa sasniegšanai 2020.gadā izstrāde (atlīdzība).</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots: stacionāra okeanogrāfisko novērojumu staciju (boju) iegāde; dažādu iekārtu iegādes (Doplera tipa straumju mērītājs; TOC/DOC (kopējais organiskais ogleklis/izšķīdis organiskais ogleklis) analizators; C un N analizators; pirmprodukcijas mērīšanas iekārta/sistēma); administratīvais nodrošinājums monitoringa programmas īstenošanai.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2008/56/EK (2008.gada 17.jūnija), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā, izpildi monitoringa jomā.</p>
2.3. Monitoringa programma „Pazemes ūdeņu monitorings”	
LVĢMC	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: nitrātu, prioritāro un bīstamo vielu ķīmiskais monitorings pazemes ūdeņos (tai skaitā, administratīvie izdevumi, atlīdzība, pakalpojumi, preces). Nepieciešams arī papildus nitrātu apsekojums 4 reizes gadā.</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots: 1) administratīvais nodrošinājums datu izvērtējuma metožu un programmu attīstībai; citu institūciju ERAF projektos izstrādāto pazemes ūdeņu modelēšanas sistēmas LAMO ieviešanai</p>

	<p>2) monitoringa staciju ierīkošana, tīkla paplašināšana (jaunu urbumu izveide).</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā: 1) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/60/EK (2000.gada 23.oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK) 2) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2006/118/EK (2006.gada 12.decembris) par gruntsūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu un pasliktināšanos</p>
2.4. Monitoringa programma „Lauksaimniecības noteču monitorings”	
LLU (LHEI)	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: atlīdzība, pakalpojumi (t.sk. analīžu nodrošināšanai), infrastruktūras uzturēšana. Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots: monitoringa stacijas “Bērze” modernizācija, papildus iekārtu iegāde; administratīvais nodrošinājums mērījumu rezultātu nolasišanai, analīzei un modelēšanai.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā: 1) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/60/EK (2000.gada 23.oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK) 2) Padomes 1991.gada 12.decembra direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti 3) Eiropas Parlamenta un Padomes 2006.gada 12.decembra direktīva 2006/118/EK par gruntsūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu un pasliktināšanos</p>
2.5. Monitoringa programma „Peldvietu ūdens kvalitātes monitorings”	
VI	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: paraugu analīzes, transporta izmaksas, atlīdzība, uzturēšana.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā: 1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2006.gada 15.februāra direktīva 2006/7/EK par peldvietu ūdens kvalitātes pārvaldību un direktīvas 76/160/EEK atcelšanu 2) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/60/EK (2000.gada 23.oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK)</p>
2.6. Monitoringa programma „Dzeramā ūdens kvalitātes monitorings”	
VI	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: paraugu analīzes, transporta izmaksas, atlīdzība, uzturēšana. Vienotās uzraudzības IS papildināšana ar dzeramā ūdens monitoringa sistēmas atbalsta funkcionalitāti (moduli).</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā: 1) Padomes direktīva 98/83/EK (1998.gada 3.novembris) par dzeramā ūdens kvalitāti 2) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/60/EK (2000.gada 23.oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK)</p>

III. Zemes monitoringa programma

3.1. Monitoringa programma „Zemes virsmas apauguma monitorings”	
LVĢMC	Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: uzturēšana un atlīdzība.
3.2. Monitoringa programma „Augsnes monitorings”	
VAAD	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums:</p> <p>1. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes agroķīmiskā izpēte: - AAIĢIS (augšņu agroķīmiskās izpētes ģeogrāfiskās informācijas sistēmu) uzturēšanai un pilnveidošanai, ortofotokaršu abonēšanai, ĢIS (ģeogrāfiskās informācijas sistēmu) licenču nomai paredzēti. Inventārs, kas paredzēts augšņu paraugu noņemšanai, darba apģērbs. - Dažādi reaģenti un laboratorijas materiāli; - Dažādas iekārtas monitoringa nodrošināšanai</p> <p>2. Augsnes minerālā slāpekļa monitorings īpaši jutīgajās teritorijās: 1) Augsnes minerālā slāpekļa datu bāzes uzturēšana.</p>

	<p>2) Augšņu paraugu analīzes ikmēneša aktuālajai meteorinformācijai noteiktos punktos (mēneša kopējais nokrišņu daudzums, mēneša vidējā gaisa temperatūra, augsnes vidējā temperatūra).</p> <p>3) Inventārs, kas paredzēts augšņu paraugu noņemšanai, darba apģērbam, biroja preces.</p> <p>4) Dažādi reaģenti un laboratorijas materiāli.</p> <p>5) Paraugu ņemšanas iesmiem, žāvēšanas skapjiem, ledusskapjiem.</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots:</p> <p>1) caurteces spektrofotometru ar automātisko datu apstrādes sistēma;</p> <p>2) automātiskā augsnes paraugu izvilkumu dozēšanas iekārta galveno barības elementu kālija, fosfora noteikšanai;</p> <p>3) liesmas fotometrs ar automātisko datu apstrādes sistēmu kālija, kalcija noteikšanai;</p> <p>4) iekārtas augsnes pH noteikšanai, u.c.</p>
LVĢMC	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: monitoringa veikšanai (atalgojums) un uzturēšana</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots: augsnes radioaktivitātes noteikšanai paraugu noņemšanas iekārtas un atbilstošs administratīvais nodrošinājums.</p>
	<p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā:</p> <p>1) Padomes 1991.gada 12.decembra direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti</p> <p>2) Padomes direktīvas 2013/59/Euratom (2013.gada 5.decembris), ar ko nosaka drošības pamatstandartus aizsardzībai pret jonizējošā starojuma radītajiem draudiem un atceļ Direktīvu 89/618/Euratom, Direktīvu 90/641/Euratom, Direktīvu 96/29/Euratom, Direktīvu 97/43/Euratom un Direktīvu 2003/122/Euratom</p> <p>3) Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums</p> <p>4) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/60/EK (2000.gada 23.oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK)</p>
3.3. Monitoringa programma „Mūsdienu ģeoloģisko procesu monitorings”	
LVĢMC	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: kapitālie izdevumi, infrastruktūras izveide, atalgojums, uzturēšanas izdevumi.</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots: veikt uzlabojumus administratīvajā nodrošinājumā (tai skaitā servera un atbilstošas licences iegāde), kā arī iegādāties tehniku satelītattēla uztveršanai.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā:</p> <p>1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 14.marta direktīva 2007/2/EK, ar ko izveido Telpiskās informācijas infrastruktūru Eiropas Kopienā</p> <p>2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 17.jūnija direktīva 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā</p>
3.4. Monitoringa programma „Seismisko procesu monitorings”	
LVĢMC	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: kapitālie izdevumi, atalgojums, uzturēšanas izdevumi, apkalpošanas izmaksas.</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots: uzlabot administratīvo nodrošinājumu un esošās monitoringa stacijas modernizācija.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 14.marta direktīvas 2007/2/EK, ar ko izveido Telpiskās informācijas infrastruktūru Eiropas Kopienā, prasību izpildi.</p>

IV. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma

4.1. Monitoringa programma „Natura 2000 vietu monitorings”	
DAP	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: monitoringa īstenošanas pakalpojumi, administratīvās izmaksas monitoringa koordinēšanai, plānošanai, rezultātu apkopošanai, datu bāzu aktualizācijai (atlīdzība, administratīvie izdevumi).</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots: iegādāties tehnisko un administratīvo aprīkojumu <u>Natura 2000 vietu un fona monitoringam</u>; veikt īpaši aizsargājamo sugu un biotopu kartēšanu.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā:</p> <p>1) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2009/147/EK (2009.gada 30.novembris) par</p>

	<p>savvaļas putnu aizsardzību (kodificēta versija)</p> <p>2) Padomes direktīva 92/43/EEK (1992.gada 21.maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību</p> <p>3) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/56/EK (2008.gada 17.jūnija), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā, izpildi monitoringa jomā</p>
LHEI	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: atlīdzība, izdevumi (paraugu ievākšanas izmaksas; reaģenti, inventārs, laboratorijas materiāli)</p> <p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no ES fondiem plānots: jūras biotopu kartēšana piekrastes zonā un jūras prioritāro biotopu kartēšana offshore zonā.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā:</p> <p>1) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2009/147/EK (2009.gada 30.novembris) par savvaļas putnu aizsardzību (kodificēta versija)</p> <p>2) Padomes direktīva 92/43/EEK (1992.gada 21.maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību</p>
4.2. Monitoringa programma „Fona monitorings”	
DAP	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: monitoringa īstenošanas pakalpojumi, administratīvās izmaksas monitoringa koordinēšanai, plānošanai, rezultātu apkopošanai, datu bāzu aktualizācijai (atlīdzība, administratīvie izdevumi, apmācības, kalibrācija)</p>
VMD	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums:</p> <p>1) Administratīvā kapacitāte.</p> <p>2) Globālās navigācijas satelītu sistēmas uztvērēja amortizācija</p> <p>3) Netiešie izdevumi: administrācijas izdevumi, materiāli un kancelejas izdevumi, sakaru pakalpojumi, biroja uzturēšanas izmaksas, datorprogrammu nodrošinājums, automašīnas remontizdevumi.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā:</p> <p>1) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2009/147/EK (2009.gada 30.novembris) par savvaļas putnu aizsardzību (kodificēta versija)</p> <p>2) Padomes direktīva 92/43/EEK (1992.gada 21.maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību</p>
4.3. Monitoringa programma „Speciālais monitorings”	
DAP	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: monitoringa īstenošanas pakalpojumi, administratīvās izmaksas monitoringa koordinēšanai, plānošanai, rezultātu apkopošanai, datu bāzu aktualizācijai (atlīdzība, administratīvie izdevumi).</p>
LVMI „Silava”	<p>Speciālo monitoringu „Lielie plēsēji” veic LVMI „Silava” izmantojot piešķirtos MSAF (Medību saimniecības attīstības fonda) līdzekļus</p>
VMD	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums:</p> <p>1) Administratīvā kapacitāte.</p> <p>2) Netiešie izdevumi: administrācijas izdevumi, materiāli un kancelejas izdevumi, sakaru pakalpojumi, biroja uzturēšanas izmaksas, datorprogrammu nodrošinājums, automašīnas remontizdevumi.</p> <p>Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā:</p> <p>1) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2009/147/EK (2009.gada 30.novembris) par savvaļas putnu aizsardzību (kodificēta versija)</p> <p>2) Padomes direktīva 92/43/EEK (1992.gada 21.maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību</p>
4.4. Monitoringa programma „Invazīvo sugu monitorings”	
DAP	<p>Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums:</p> <p>1) Invazīvo sugu saraksta papildināšana, veicot pētījumu par to, kuras no Eiropā par invazīvām atzītajām sugām iekļaujamas sarakstā.</p> <p>2) Invazīvo sugu, izņemot augu sugu, monitoringa metodikas izstrāde.</p> <p>3) Invazīvo sugu, izņemot augu sugu, monitoringa īstenošanas pakalpojumi, administratīvās izmaksas monitoringa koordinēšanai, plānošanai, datu apkopošanai un interpretācijai.</p> <p>4) Monitoringa veicēju apmācības.</p>

VAAD	Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: 1) Nepieciešams paredzēt Sosnovska latvāņa monitoringu izplatības attīstības noteikšanai jau uzņēmītajām platībām valstī un uzraudzības nodrošināšanai un citu invazīvo augu sugu monitoringa veikšanai. 2) Invazīvo augu sugu monitoringa metodikas izstrāde. 3) Augu sugu, monitoringa īstenošanas pakalpojumi, administratīvās izmaksas monitoringa koordinēšanai, plānošanai, datu apkopošanai un interpretācijai. 4) Monitoringa veicēju apmācības.
-------------	---

V. Meža monitoringa programma

5.1. Meža monitoringa sadaļa „Meža resursu monitorings” un „Meža kaitēkļu un slimību zinātniskais monitorings”	
LVTI “Silava”	Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: atlīdzība, izdevumi precēm un pakalpojumiem (mobilie sakari, datortehnikas tehniskā apkalpošana, mēraparātu apkope, autotransporta līzings u.c.); administratīvās izmaksas
5.2. Meža monitoringa sadaļa „Pirmā un otrā līmeņa gaisa piesārņojuma ietekmes novērtēšanas monitorings”	
LVTI “Silava”	Monitoringa programmas īstenošanai papildus no valsts budžeta nepieciešams finansējums: atlīdzība, izdevumi precēm un pakalpojumiem (mobilie sakari, datortehnikas tehniskā apkalpošana, mēraparātu apkope, autotransporta līzings u.c.), materiāli un pamatlīdzekļi (mazvērtīgais inventārs, kancelejas preces, degviela, citi); administratīvās izmaksas.
	Minēto pasākumu īstenošana nodrošinās šādu ES direktīvu izpildi monitoringa jomā: 1) Komisijas 2005.gada 10.februāra lēmums 2005/166/EK, ar ko paredz noteikumus, lai īstenotu Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumu 280/2004/EK par monitoringa mehānismu attiecībā uz siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju un par Kioto protokola īstenošanu Kopienā; 2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 11.februāra lēmums 280/2004/EK par siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju monitoringa mehānismu un par Kioto protokola īstenošanu Kopienā; 3) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.525/2013 (2013.gada 21.maijs) par mehānismu siltumnīcefekta gāzu emisiju pārraudzībai un ziņošanai un citas informācijas ziņošanai valstu un Savienības līmenī saistībā ar klimata pārmaiņām un par Lēmuma Nr.280/2004/EK atcelšanu Dokuments attiecas uz EEZ.

Piezīmes.

¹ Tabulā ir iekļauta informācija par indikatīvi nepieciešamajiem pasākumiem vides monitoringa īstenošanai no valsts budžeta līdzekļiem un ES fondiem. Vienlaicīgi no ES fondiem plānots arī pilnveidot vides informācijas sistēmu, tai skaitā kopumā uzlabojot vides monitoringa datu bāzes, arī vides kontrolei.

Savukārt no ES fondu finansējuma 2007.-2013.gadam tika pilnveidots un modernizēts vides monitoringa aprīkojums gaisa un ūdeņu aizsardzības jomā (skat.4.tabulu)

4.tabula

Informācija par īstenotajiem pasākumiem ES fondu plānošanas periodā 2007.-2013.gadam vides monitoringa nodrošināšanai

ES direktīvas	Īstenotie pasākumi (tai skaitā iekļauti arī projekti, kuru īstenošana vēl turpinās)
Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/11/EK (2006.gada 15.februāris) par iesārņojumu, ko rada dažas bīstamas vielas, kuras novada Kopienas ūdens vidē (kodificēta versija)	Nodrošināts virszemes un pazemes ūdeņu monitoringa programmā paredzēto mērījumu un prioritāro bīstamo vielu analīžu veikšanai nepieciešamais aprīkojums, kā arī nodrošināta vides laboratorija ar prioritāro bīstamo vielu analīžu veikšanai nepieciešamo aprīkojumu.

<p>Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2008/105/EK (2008.gada 16.decembris) par vides kvalitātes standartiem ūdens resursu politikas jomā</p>	
<p>Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/60/EK (2000.gada 23.oktobis), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK)</p>	<p>1) Pazemes ūdens hidroģeoloģiskā režīma novērojumu urbumi aprīkoti ar automātiskiem pazemes ūdens līmeņa mērītājiem; veikta pazemes ūdens novērojumu urbumu tehniskā pārbaude, jaunu urbumu ierīkošana, urbumu tīrīšana, aprīkojuma uzstādīšana un teritorijas rekultivācija. Iegādātās un ar nepieciešamajām iekārtām aprīkotās pārvietojamās hidroģeoloģisko novērojumu laboratorijas.</p> <p>2) Uzlabots virszemes ūdens kvantitātes (hidroģeoloģiskā) monitoringa tīkls un nodrošināta datu pieejamību ūdens kvalitātes novērtēšanai ūdens objektos: virszemes ūdeņu un hidroģeoloģiskā monitoringa aparatūras iegāde; virszemes ūdeņu un hidroģeoloģisko monitoringa staciju ierīkošana un modernizācija; mobilo laboratoriju virszemes ūdens paraugu ņemšanai un ūdensobjektu hidroģeoloģiskā stāvokļa novērtēšanai iegāde; ūdenstransporta virszemes ūdens paraugu ņemšanai un hidroģeoloģiskā monitoringa veikšanai iegāde.</p> <p>3) Radiācijas monitoringa agrīnās brīdināšanas sistēmas modernizācija - papildus staciju uzstādīšana.</p>
<p>Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/50/EK (2008.gada 21.maijs) par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2004/107/EK (2004.gada 15.decembris) par arsēnu, kadmiju, dzīvsudrabu, niķeli un policikliskiem aromātiskiem ogļūdeņražiem apkārtējā gaisā</p>	<p>Projektu ietvaros nodrošināta (nodrošinās):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Divu automātisko gaisa monitoringa staciju iegāde un uzstādīšana. 2. Divu dzīvsudraba gaisa monitoringa iekārtu iegāde un uzstādīšana. 3. Automātisko gaisa monitoringa staciju benzola mērījumu kvalitātes uzlabošana esošajās septiņās gaisa monitoringa stacijās. 4. Tvana gāzes analizatoru iegāde un datora ar programmatūru datu pārraidei, servera iegāde un uzstādīšana. 5. Vides stāvokļa monitoringa aparatūras un aprīkojuma iegāde putekļu frakciju PM₁₀, PM_{2,5} un PM₁ koncentrācijas gaisā nepārtrauktiem mērījumiem. 6. Vides putekļu monitoringa staciju ierīkošana; aprīkojuma un programmatūras iegāde vides putekļu monitoringa datu pārraidei, uzglabāšanai, aplūkošanai un analīzei. 7. Radiācijas monitoringa agrīnās brīdināšanas sistēmas modernizācija (gaisa radiācijas monitorings), veicot eksistējošo monitoringa staciju nomaiņu ar jaunām un papildus staciju uzstādīšanu; moderna sakaru tīkla uzstādīšanu.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministra
pienākumu izpildītāja,
tieslietu ministre

Baiba Broka

Vides politikas īstenošanas sasaiste ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem

1. Eiropas Savienības un starptautiskie politikas un attīstības plānošanas dokumenti

1.1. Stratēģijā „*Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei*” (turpmāk - *Eiropa 2020*) ietvertā prioritāte „ilgtspējīga izaugsme” nozīmē konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni, kas resursus izmanto efektīvi un ilgtspējīgi, vides aizsardzību, samazinot emisijas un novēršot bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, Eiropas vadošo lomu jaunu videi draudzīgu tehnoloģiju izstrādē, viedo elektroapgādes tīklu ieviešanu, sadarbības tīklu stiprināšanu ES mērogā, uzņēmējdarbības vides uzlabošanu un palīdzību patērētājiem, lai to izvēle būtu pamatota ar informāciju. Ilgtspējības jomā stratēģija paredz līdz 2020. gadam panākt, lai AER īpatsvara pieaugums ES sasniegtu 20% no enerģijas bruto gala patēriņa, sasniegt energoefektivitātes pieaugumu par 20% un samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas par 20%, salīdzinot ar 1990.gada līmeni. Katrai dalībvalstij tiek noteikti saistošie mērķi, kas paredz palielināt AER patēriņu elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas, dzesēšanas un transporta jomās, kā arī veicināt energoefektivitāti un enerģijas taupīšanu.

Stratēģijas *Eiropa 2020* iniciatīvā „*Resursu ziņā efektīva Eiropa*” nosaka struktūru rīcībai daudzās politikas jomās, tai skaitā, klimata pārmaiņu, enerģētikas, transporta, rūpniecības, resursu, lauksaimniecības, zivsaimniecības, bioloģiskās daudzveidības jomā. Piemēram, viens no šīs iniciatīvas pasākumiem ir tāda ūdeņu politika, kas kā prioritāti izvirza ūdens taupīšanu un ūdens arvien efektīvāku izmantošanu, lai nodrošinātu, ka ūdens ir pieejams pietiekamā daudzumā un kvalitātē, tiktu ilgtspējīgi izmantots un tiktu atgriezts vidē pieņemamā kvalitātē.

1.2. Eiropas Savienības stratēģija Baltijas jūras reģionam (SBJR) aptver 8 ES dalībvalstis Baltijas jūras reģionā, kuras ir apvienojušas spēkus, lai risinātu reģionam raksturīgas problēmas. Trīs vispārīgie SBJR mērķi - glābt jūru, nodrošināt reģiona pieejamību un palielināt labklājību - saskan ar stratēģijas „*Eiropa 2020*” mērķiem, proti, gudra, ilgtspējīga un iekļaujoša izaugsme. SBJR arī atbalsta sadarbību ar kaimiņvalstīm, tostarp Krieviju un Norvēģiju. SBJR ir vērsta uz jauna veida sadarbību, kuras pamatā ir izpratne, ka kopīgas problēmas vides, ekonomikas vai drošības u. c. jomās, ar ko saskaras konkrēti reģioni, vislabāk ir risināt kopā, un tādēļ ir pamatoti veikt kopīgu plānošanu, lai pēc iespējas efektīvāk izlietotu pieejamos līdzekļus. SBJR sniedz Latvijai iespēju veicināt vēl pilnvērtīgi neizmantotu finanšu instrumentu apguvi ārpus tradicionālā kohēzijas vai valsts budžeta. Tāpat SBJR var kļūt par vienojošo faktoru Lietuvas (2013.gads), Latvijas (2015.gads) un Igaunijas (2018.gads) ES Padomes prezidentūrās. Reģionālā koordinācija sniedz lielākas iespējas panākt izdevīgāku risinājumu jomās, kurās reģiona valstu intereses pārklājas. SBJR ietvaros Latvija kopā ar Dāniju ir enerģētikas prioritātes koordinatore.

1.3. EK pozīcijas dokumentā par **Partnerības līguma un darbības programmu izstrādi 2014.–2020.gada plānošanas periodam Latvijā** ir prioritāte „Energoefektivitāte un atjaunojamo resursu ilgtspējīga vadība”, kas paredz atbalstu pārejai uz resursu efektīvu un uz oglekļa dioksīda samazināšanu vērstu ekonomiku, atjaunojamo energoresursu ražošanas un

izplatības veicināšanai, vides aizsardzībai (ūdenssaimniecībai un atkritumu apsaimniekošanai), kā arī vides risku un klimata pārmaiņu ietekmes novēršanai.

1.4. 2012.gada Eiropas Komisijas stratēģijas un rīcības plāna "**Inovācijas ilgtspējīgai izaugsmei: Eiropas bioekonomika**"¹ mērķis ir izveidot inovatīvāku ekonomiku, kas rada zemas CO₂ emisijas, un rast līdzsvaru starp tādiem faktoriem kā ilgtspējīga lauksaimniecība un zivsaimniecība, nodrošinātību ar pārtiku un atjaunojamo bioloģisko resursu izmantošana rūpniecībā, tajā pašā laikā saudzējot bioloģisko daudzveidību un vidi. Nākotnes izaicinājums saistīts ar tādu ražošanas sistēmu izveidi, kas rada mazāk SEG emisijas un mazina klimata pārmaiņu nelabvēlīgās sekas.

ES politiku klimata pārmaiņu samazināšanai nosaka **Klimata un enerģētikas pakotne**, kas pieņemta 2008.gadā. Tajā noteiktās saistības divos virzienos:

- 1) ETS darbībām noteikts visām dalībvalstīm kopīgs emisiju samazināšanas mērķis 2014.-2020.gadam, un tas ir 21% emisiju samazinājums pret 2005.gadu;
- 2) Ne-ETS darbībām Latvijai noteikts individuāls mērķis 2013.-2020.gadam: emisiju pieaugums 2020.gadā nedrīkst pārsniegt +17%, salīdzinot ar 2005.gadu.

1.5. 2013.gada martā EK ir pieņēmusi **Zaļo grāmatu „Klimata un enerģētikas politiku satvars 2030”**. Ilgtermiņa perspektīva, uz ko orientējas ES politika, ir noteikta ar virkni iepriekš apstiprinātiem EK dokumentiem: Ceļa karti (*Road map*) virzībai uz zema oglekļa ekonomiku 2050. gadā, Enerģijas ceļa karti 2050, Balto grāmatu par transportu. Šie dokumenti izstrādāti, ņemot vērā ES klimata politikas ilgtermiņa mērķi - samazināt līdz 2050.gadam SEG emisijas par 80-95 %, salīdzinājumā ar 1990.gadu. Mērķi šajos dokumentos ietvertajos scenārijos paredz:

- līdz 2030.gadam samazināt SEG emisijas par 40%;
- palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru, veicināt energoefektivitāti un uzlabot enerģētikas infrastruktūru, veidojot viedo infrastruktūru;
- līdz 2030.gadam panākt, ka atjaunojamie energoresursi sastāda 30%;
- līdz 2030.gada enerģētikas sistēmas modernizēšanā veikt būtiskus ieguldījumus, kas ietekmēs arī enerģijas cenu.

1.6. 2013.gada EK **konsultatīvajā paziņojumā par CO₂ uztveršanas un uzglabāšanas nākotni Eiropā** izvirzījusi mērķi aizsākt diskusiju par iespējamiem variantiem, lai paātrinātu atbilstošas tehnoloģijas izstrādi.

1.7. 2013.gada aprīļa beigās apstiprināta **ES Pielāgošanās klimata pārmaiņām stratēģija**. Šī stratēģija, pirmkārt, akcentē dalībvalstu nacionālo pielāgošanās stratēģiju nepieciešamību, kas ir galvenais instruments informācijas vadīšanai un rīcību un investīciju prioritizēšanai. ES paredz arī finansiālu atbalstu adaptācijas pasākumiem ar *LIFE* instrumentu. EK izmantos daudzgadu darba programmas, lai definētu stratēģiskos mērķus un tematiskās prioritātes. Par prioritāriem tiks uzskatīti pielāgošanās projekti, kas vērsti uz starpnozaru un trans-reģionālu un pārrobežu klimata jautājumiem. Tiks atbalstīta vietējo pielāgošanās stratēģiju izstrāde un sabiedrības informēšanas aktivitātes. Otrkārt, uzsvars tiek likts uz labākām pielāgošanās jautājumu zināšanām lēmumu pieņemšanas procesā. ES paredz pasākumus, lai samazinātu zināšanu trūkumu, izmantojot ES nākotnes programmu pētniecībai un inovācijām *Horizon 2020*.

¹ Inovācijas ilgtspējīgai izaugsmei: Eiropas bioekonomika.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0060:FIN:LV:HTML>

EK arī paredz tālāk attīstīt *Climate-ADAPT* tiešsaistes portālu ar rīkiem kā vienu pieturpunktu, kur gūt informāciju. Treškārt, uzsvars tiek likts uz ES rīcību, lai nodrošinātos pret klimata pārmaiņu radītajiem bojājumiem, jeb pielāgošanās veicināšanu ievainojamākajās nozarēs (Kopējā lauksaimniecības politikā, Kohēzijas politikā un Kopējā zivsaimniecības politikā). Lai nodrošinātos pret klimata pārmaiņu radītajiem potenciālajiem bojājumiem, īpaši svarīgi ir infrastruktūras projekti, kuru standartiem jāklūst stingrākiem. Paredzēts veicināt apdrošināšanas un citu finanšu produktu piedāvāšanu klimata pārmaiņu noturīgām investīcijām un uzņēmējdarbības lēmumiem.

1.8. Adaptācijas pasākumi paredzēti arī ES *Veselības stratēģijā*². Lai gan galvenie politikas pasākumi jāīsteno dalībvalstīm, ES dalībvalstīm jāpalīdz, izmantojot ES Veselības programmā³ paredzētos pasākumus un citus līdzekļus atbilstīgi Līguma 152.pantam⁴.

1.9. SEG emisiju uzskaites un prognozēšanas jomā svarīgi dokumenti ir: 2013.gada 21.maija Eiropas Parlamenta un Padomes regula Nr. 525/2013 par mehānismu siltumnīcefekta gāzu emisiju pārraudzībai un ziņošanai un citas informācijas ziņošanai valstu un Savienības līmenī saistībā ar klimata pārmaiņām un par Lēmuma Nr. 280/2004/EK atcelšanu (atceltais lēmums bija par monitoringa mehānismu attiecībā uz siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju un par Kioto protokola īstenošanu Kopienā) un Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 529/2013/ES par uzskaites noteikumiem attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijām un piesaisti, kas rodas darbībās, kuras saistītas ar zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņu un mežsaimniecību, un par informāciju par rīcību, kas saistīta ar šīm darbībām (2013. gada 21.maijs) nosaka ES līmenī LULUCF sektora SEG emisiju un CO₂ piesaistes uzskaites noteikumus, kā arī nosaka ES dalībvalstīm pienākumu sagatavot un līdz 2014.gada jūnijam iemiegt EK informāciju par zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības darbībām, kas ietver gan meža nozares, gan lauksaimniecības zemes izmantošanas pasākumus.

1.10. SEG emisiju samazināšanas pasākumi lauksaimniecībā laika periodā 2014.-2020.gadam tiks ieviesti saistībā ar ES Kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros plānoto savstarpējās atbilstības ievērošanas priekšnosacījuma saglabāšanu un jo īpaši saistībā ar ieviešamo maksājumu par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi jeb “zaļo komponenti” – tiešo maksājumu obligāta komponente, kam jāatvēr 30% no tiešo maksājumu kopējās summas, un kas tiks piešķirta kā papildus maksājums visiem pamatmaksājuma saņēmējiem, ja tie ievēros attiecīgās prakses, kas vērstas uz klimata izmaiņu mazināšanu, bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanu, vides aizsardzību, CO₂ emisiju mazināšanu/piesaisti. Par konkrētiem „attiecīgo prakšu” nosacījumiem vienošanās ES vēl nav panākta, bet ir iezīmēti trīs galvenie virzieni:

- kultūraugu daudzveidība – noteiktas platības aramzemē jāsēj noteikta skaita kultūraugu sugas;
- ilggadīgo zālāju saglabāšana – tiešajiem maksājumiem pieteiktajās platībās jāsaglabā noteikts apjoms zālāju platību;
- ekoloģiskās nozīmes teritorijas⁵ izveidošana – jānodrošina noteikta % atbalsta tiesīgās aramzemes apsaimniekošana atbilstoši ekoloģiskās nozīmes teritorijas pamatprincipiem.

² Baltā grāmata par veselības stratēģiju, COM(2007)630.

³ Lēmums 1350/2007/EK, 23.10.2007., OV L301.

⁴ Līguma 152.pantā noteikts, ka "nosakot un īstenojot visu Kopienas politiku un darbības, ir jānodrošina augsts cilvēku veselības aizsardzības līmenis".

⁵ Par ekoloģiskās nozīmes teritorijām var tikt klasificētas, piemēram, papuves, buferjoslas, kurās netiek lietoti augu aizsardzības līdzekļi un mēslojums, noteikta slīpuma nogāzes, tauriņziežu kultūru platības utml.

1.11. ES 2006.gada septembrī pieņemtā *Augsnes aizsardzības tematiskā stratēģija*, kas Latvijai ir saistoša.

1.12. Eiropas Komisijas *Bioloģiskās daudzveidības stratēģija*, kurā noteikti prioritārie darbības virzieni 6 jomās globālās bioloģiskās daudzveidības stratēģijas ieviešanai ES.

1.13. VPP2020 īstenošana būs tieši atkarīga no Latvijas sagatavotā un EK apstiprinātā *Partnerības līguma un programmas*, kuras ietvaros tiks detalizēts vides sektoram pieejamais ES fondu finansējums, kā arī noteikts finansējums citiem sektoriem, kas saistīti ar VPP2020 īstenošanu.

1.14. 1992.gada *ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām* (turpmāk – Klimata konvencija) ir galvenais starptautiskās klimata politikas dokuments, kura mērķis ir sasniegt SEG koncentrācijas stabilizāciju atmosfērā tādā līmenī, kas novērstu bīstamu cilvēka darbības iekļaušanos klimata sistēmā. Konvencija aptver gan pielāgošanos, gan klimata pārmaiņu samazināšanu. Klimata konvencijas ietvaros pielāgošanās politika tiek ieviesta trīs virzienos: palīdzība pielāgošanās programmu izstrādei mazāk attīstītajām valstīm, klimata risku un ievainojamības analīze un pielāgošanās pasākumi un pasākumu ieviešana mazāk attīstītajās valstīs, finanšu, tehnoloģiju un veiktspējas atbalsts, pielāgošanās institucionālā sistēma. Šīs ir jomas, kurās arī Latvija ir uzņēmusies saistības un īsteno tās, sniedzot atbalstu prioritārajām attīstības sadarbības valstīm.

Klimata konvencijas *Kioto protokols* (turpmāk – Kioto protokols) nosaka rūpnieciski attīstīto valstu SEG emisiju samazināšanas saistības un izveido elastīgus mehānismus (kopīgi īstenojamie projekti, tīras attīstības mehānismi un starptautiskā emisiju tirdzniecība) klimata pārmaiņu mazināšanai. Saskaņā ar Klimata konvenciju un Kioto protokolu, dalībvalstīm, t.sk. Latvijai, katru gadu konvencijas sekretariātam jāsniedz nacionālais inventarizācijas ziņojums – informācijas apkopojums par SEG emisiju un CO₂ piesaistes aprēķiniem, to neprecizitātēm, izmantotajiem emisiju faktoriem, pamatdatiem, pieņēmumiem, iesaistītajām institūcijām, kā arī informāciju par Konvencijas un Kioto protokola saistību īstenošanas labā veiktiem un iecerētiem politikas pasākumiem. Kioto protokola pirmajā saistību periodā (2008.-2012.gadam) Latvijai noteiktais kopējo SEG emisiju samazinājuma mērķis 8%, salīdzinot ar 1990.gadu, tiks sasniegts (2010.gadā SEG emisijas bija par 55% mazākas kā 1990.gadā). Kioto protokola otrajā saistību periodā no 2013.-2020.gadam, Latvijai saistošs ir ES kopīgais vērienīgais mērķis – samazināt SEG emisijas par 20% salīdzinājumā ar 1990.gadu. Izejot no šī mērķa, Latvijas individuālais mērķis ir ierobežot kopējās SEG emisijas tiktāl, lai 2020.gadā tās nepārsniegtu 12,19 milj. tonnas CO₂ ekvivalenta⁶. Šis mērķis neietver zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības nozares radītās emisijas un piesaisti. Jaunākās politikas iniciatīvas ES liecina, ka šie mērķi varētu tikt palielināti. ES ir gatava vēl stingrākam samazinājumam (30%), ja globālajā līmenī tiek panākta taisnīga un vērienīga vienošanās, ja pārējās attīstītās valstis apņemas veikt līdzvērtīgus emisiju samazinājumus un ja ekonomiski spēcīgākās jaunattīstības valstis sniedz ieguldījumu proporcionāli to atbildībai un attiecīgajām iespējām.

1.15. 2005.gadā apstiprināta Tematiskā stratēģija par gaisa piesārņojumu, kuru 2013/2014.gadā plānots pārskatīt izvirzot jaunus mērķus gaisa aizsardzības politikai 2020.gadam un pēc tam.

⁶ Latvijas nacionālās reformu programmas „ES 2020” stratēģijas īstenošanai, apstiprināta 16.11.2010.

2. Latvijas politikas un attīstības plānošanas dokumenti

2.1. *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam* prioritātes „Daba kā nākotnes kapitāls” mērķis ir Latvijai būt ES līderei dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā. Šā mērķa sasniegšanai piedāvāti vairāki iespējamie risinājumi. Dabas kapitāla pieeja jāintegrē vides, ekonomikas, telpiskās un reģionālās attīstības un zemes politikā. Ekosistēmu produktu un pakalpojumu izvērtējums ir jāizmanto visos politikas analīzes, veidošanas un īstenošanas posmos. Valdībai jāizstrādā un jāīsteno valstiska līmeņa dabas kapitāla saglabāšanas un atjaunošanas plāns, kas ietvers dabas saglabāšanas un atjaunošanas telpisku plānojumu un biotehnoloģiju izmantošanas iespējas un riskus. Šī plāna ietvaros nepieciešams aprēķināt dabas kapitāla vērtību un izveidot dabas kapitāla kartējumu, kā arī izstrādāt dabas saglabāšanas un atjaunošanas mērķa indikatorus. Dabas kapitāla atjaunošanas vajadzībām ir jāpalielina nodokļi par darbībām, kuras degradē dabas kapitālu. Iegūtie līdzekļi būtu jānovirza iepriekš izveidotam dabas kapitāla atjaunošanas fondam, kura mērķis būtu atjaunot būtiskākos ekosistēmu pamatprocesus valstij un pašvaldībām piederošās teritorijās. Videi draudzīgu uzņēmējdarbību veicina zināšanu pārnese un atbalsta tīkli. To izveide stiprinās dabas aktīvu kapitalizāciju, jo palielinātos uzņēmēju piekļuves iespējas jaunākajām zināšanām, uzņēmējdarbības praksēm un tehnoloģijām, kā arī paplašinātos videi draudzīgas uzņēmējdarbības eksporta iespējas. Stratēģijā noteikts, ka Latvijai 2020.gadā jāpanāk, lai 40% no enerģijas gala patēriņa tiktu nodrošināts no AER. Plānotie rīcību virzieni ir AER izmantošana, energoefektivitāte un videi draudzīgs transports. Diemžēl *NAP2020* no visiem Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam prioritārajiem ilgtermiņa rīcības virzieniem dabas kapitāla jomā ir akcentēti šādi virzieni - dabas aktīva kapitalizēšana, kas paredz zemes un citu dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, augsnes auglības un meža resursu vērtības palielināšanu, ilgtspējīga dzīvesveida veicināšana un Tirgus instrumentu izveide.

2.2. VPP2020 izstrādātas atbilstoši *Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam* (*NAP2020*) noteiktajām prioritātēm. Ar vides aizsardzību saistītie pasākumi *NAP2020* pakārtoti vairākām prioritātēm un rīcības virzieniem. Tā pie prioritātes "Tautas saimniecības izaugsme" rīcības virziena "Energoefektivitāte un enerģijas ražošana" mērķis ir „nodrošināt tautas saimniecībai nepieciešamo energoresursu ilgtspējīgu izmantošanu, veicinot resursu tirgu pieejamību, sektoru energointensitātes un emisiju intensitātes samazināšanos un vietējo atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielināšanos kopējā patērētajā apjomā, fokusējoties uz konkurētspējīgām enerģijas cenām”. Ar šo mērķi saistītie uzdevumi paredz dažāda veida atbalstu energoefektivitātes veicināšanai un pārejai uz atjaunojamajiem energoresursiem, kā arī atbalstu inovatīvu enerģētikas un energoefektivitātes tehnoloģiju projektiem. Rīcības virziena "Augstražīga un eksportspējīga ražošana un starptautiski konkurētspējīgi pakalpojumi" ietvaros izvirzīts mērķis „Nepārsniegt ilgtermiņa attīstību nodrošinošu vidē nonākošā piesārņojuma un siltumnīcefekta gāzu apjomus (samazinot enerģētikas, rūpniecības, transporta, lauksaimniecības, zivsaimniecības un mājsaimniecību radītās piesārņojošo vielu emisijas un radīto atkritumu daudzumu)”.

Prioritātes "Izaugsmi atbalstošas teritorijas" rīcības virziena "Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana" mērķis ir „saglabāt dabas kapitālu kā bāzi ilgtspējīgai ekonomiskajai izaugsmei un sekmēt tā ilgtspējīgu izmantošanu, mazinot dabas un cilvēka darbības radītos riskus vides kvalitātei.” Ar šo mērķi saistītie uzdevumi paredz stimulēt zemes un citu dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un bioloģisko daudzveidību, pielietojot vidi saudzējošas tehnoloģijas, uzlabot publisko ūdens režīmu regulējošo infrastruktūru, palielināt augsnes auglību un meža resursu vērtību, pēc iespējas mazinot ietekmi uz vidi, sekmēt atkritumu

dalītu vākšanu, šķirošanu un pārstrādi. Vienlaikus plānota lauksaimnieciskās ražošanas intensifikācija, veicinot aizaugušās lauksaimniecībā izmantojamās zemes apstrādi (95% no lauksaimniecībā izmantojamās zemes) un ražošanas efektivitātes kāpums pārējās lauksaimniecībā izmantojamās zemēs, tostarp lopu vienību palielinājums uz hektāru. NAP2020 paredzēts bioloģiski drošas pārtikas iegūvi nodrošināt, palielinot bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantoto platību īpatsvaru līdz 15% no visām lauksaimniecībā izmantojamām zemēm. Ņemot vērā to, ka bioloģiskajā lauksaimniecībā tiek izmantotas ekstensīvas lauksaimniecības metodes, bioloģiskās lauksaimniecības īpatsvara palielināšanai būs nepieciešama papildus lauksaimniecībā izmantojamo (šobrīd nekopto un aizaugušo) zemju aparšana, kas radīs emisiju palielinājumu gan zemes, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektorā, gan lauksaimniecības, gan arī transporta sektoros. Jānodrošina, ka NAP un citos attīstības plānošanas dokumentos noteiktie mērķi lauksaimniecības sektorā nenonāk pretrunā ar mērķiem vides un klimata sektorā – nepārsniegt ilgtermiņa attīstību nodrošinošu vidē nonākošā piesārņojuma un siltumnīcefekta gāzu apjomus, kas panākams, samazinot enerģētikas, rūpniecības, transporta, lauksaimniecības, zivsaimniecības un mājsaimniecību radītās piesārņojošo vielu emisijas un radīto atkritumu daudzumu.

2.3. Latvijas nacionālās reformu programmas „ES 2020” stratēģijas īstenošanai izvirzīti kvantitatīvie mērķi energoefektivitātes, atjaunojamo energoresursu īpatsvara un siltumnīcefekta gāzu emisijas jomā. 2020.gadā siltumnīcefekta gāzu emisijas nedrīkst pārsniegt 12,19 milj. tonnu CO₂ ekvivalentos, no AER saražotās enerģijas īpatsvars kopējā enerģijas bruto galapatēriņā jāpalielina līdz 40%, bet no AER saražotās enerģijas īpatsvars enerģijas galapatēriņā transportā jāpalielina līdz 10%. Programmā noteikti arī galvenie politikas virzieni un pasākumi minēto mērķu sasniegšanai. Programmas galvenais reformu virziens „Uzņēmējdarbības vides uzlabošana, efektīva ES fondu izmantošana, uzņēmumu pieejas finansēm nodrošināšana ar mērķi atbalstīt produktīvās investīcijas” paredz arī pašvaldību kapacitātes stiprināšanu uzņēmumu un investīciju piesaistē, pilnveidojot un attīstot ūdens un atkritumu saimniecības infrastruktūru, t.sk., nodrošinot kvalitatīvus ūdenssaimniecības pakalpojumus 68% Latvijas iedzīvotāju un nodrošinot atkritumu pirmsapstrādi pirms apglabāšanas, infiltrāta attīrīšanas uzlabošanu un jaunu atkritumu apglabāšanas šūnu izveidi esošajos atkritumu poligonos, kā arī attīstot atkritumu dalītu vākšanu, šķirošanu un pārstrādi, un turpinot izgāztuvju rekultivāciju.

2.4. VPP2020 īstenošanā nozīmīgi ir arī šādi nacionālie dokumenti:

- Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.-2020.gadam;
- Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam;
- Piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādnes 2011.-2017.gadam;
- Plūdu riska novērtēšanas un pārvaldības nacionālā programma 2008.-2015.gadam;
- Valsts civilās aizsardzības plāns;
- Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2011.-2017.gadam;
- Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 - konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai;
- Atjaunojamo energoresursu izmantošanas pamatnostādnes 2006.-2013.gadam;
- Informatīvais ziņojums „Latvijas Republikas Rīcība atjaunojamās enerģijas jomā Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 23.aprīļa direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu”;

- Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes;
- Radioaktīvo atkritumu glabāšanas koncepcija;
- Salaspils kodolreaktora likvidēšanas un demontāžas koncepcija;
- Koncepcija par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam;
- Ainavu politikas pamatnostādnes 2013.-2019.gadam;
- Transporta attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam;
- Elektromobilitātes attīstības plāns 2014.-2016.gadam;
- Latvijas tūrisma attīstības pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam (projekts, kas izsludināts 2013.gada 29.septembra Valsts sekretāru sanāksmē (VSS-1803, prot. Nr.38 3§)).

Tā kā minētajos dokumentos iestrādāti vides politikas mērķi un apsvērumi, tie sīkāk netiek apskatīti VPP2020.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministra
pienākumu izpildītājs,
tieslietu ministre

Baiba Broka

**VIDES POLITIKAS
PAMATNOSTĀDNES
2014.–2020.gadam
(Politikas rezultātu pases)**

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
Rīga, 2014.gada marts

SATURS

SAĪSINĀJUMI	3
IEVADS	4
POLITIKAS REZULTĀTU PASES	5
1. Horizontālie jautājumi	5
2. Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas	6
3. Dabas aizsardzība	8
4. Gaisa aizsardzība	11
5. Klimata pārmaiņas	14
6. Ūdens resursi un Baltijas jūra	15
7. Vides piesārņojums un riski	19
8. Vides veselība.....	20
9. Vides monitoringa	20

SAĪSINĀJUMI

ANO	Apvienoto Nāciju organizācija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
CEEC	Centrālās un Austrumeiropas valstu grupa (angliskais saīsinājums)
DRN	Dabas resursu nodoklis
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EK	Eiropas Komisija
ECE	Eiropas Ekonomiskā komisija (angliskais saīsinājums)
EM	Ekonomikas ministrija
ERAF	Eiropas reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ES KF	Eiropas Savienības Kohēzijas fonds
EUR	Eiro
EVA	Eiropas Vides aģentūra
FAO	Starptautiskā Pārtikas organizācija (angliskais saīsinājums)
GEF	Globālais Vides fonds (angliskais saīsinājums)
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IMO	Starptautiskā jūrniecības organizācija (angliskais saīsinājums)
IVN	Ietekmes uz vidi novērtējums
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
LAP	Lauku attīstības plāns
LAD	Lauku atbalsta dienests
LIFE	ES finanšu instruments videi
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LVAFA	Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācija
LVĢMC	Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”
MK	Ministru kabinets
NVO	Nevalstiskās organizācijas
SIVN	Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums
SM	Satiksmes ministrija
UNDP	ANO Attīstības programma
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (angliskais saīsinājums)
PKC	Pārresoru koordinācijas centrs
RSU	Rīgas Stradiņa universitāte
SPKC	Slimību profilakses un kontroles centrs
TEP	Tehniski ekonomiskais pamatojums
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VI	Veselības inspekcija
VKP	Vides konsultatīvā padome
VM	Veselības ministrija
VPP2015	Vides politikas pamatnostādnes 2009.-2015.gadam
VPP2020	Vides politikas pamatnostādnes 2013.-2020.gadam
VPVB	Vides pārraudzības valsts birojs
VVD	Valsts vides dienests
ZM	Zemkopības ministrija

IEVADS

Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam (turpmāk – VPP2020) ir vides aizsardzības nozares vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kura struktūra veidota atbilstoši MK 2009.gada 13.oktobra noteikumu Nr.1178 „Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi” prasībām – vides politikas virsmērķis, politikas pamatprincipi, esošās situācijas apraksts, risināmās problēmas un politikas rezultāti, kā arī rīcības virzieni politikas mērķu sasniegšanai. VPP2020 iekļauta arī sadaļa par vides monitoringu, jo saskaņā ar Vides aizsardzības likumu ir jāizstrādā un MK jāapstiprina arī vides monitoringa pamatnostādnes sešiem gadiem. VPP2020 ietverta arī nodaļa „Vides veselība”, līdzīgi kā Sabiedrības veselības pamatnostādnēs 2011.-2017.gadam (SVP)¹ ietvertas atsauces uz vides politikas dokumentiem.

Vides politikas īstenošana ir saistīta ar vairāku citu nozaru izstrādātajiem politikas plānošanas dokumentiem, kuros jau ir integrēti vides politikas jautājumi un norādīti konkrēti mērķi un veicamie pasākumi. Tādējādi VPP2020 netiek dublēti citos politikas plānošanas dokumentos noteiktie mērķi un veicamās rīcības.

Latvijas vides politikā ir tieši integrētas Apvienoto Nāciju organizācijas konvenciju un Eiropas Savienības normatīvo aktu prasības, tomēr to īstenošanas starptautiskā kontrole norisinās atbilstoši starptautiski noteiktajām procedūrām un VPP2020 nav atspoguļota.

VPP2020 **Politikas rezultātu pases** ir sagatavotas atbilstoši Ministru kabineta 2009.gada 17.novembra instrukcijas Nr.16 „Ministriju un citu centrālo valsts iestāžu rezultātu un to rezultatīvo rādītāju izstrādes un novērtēšanas metodika” prasībām. Tomēr izvērtējot izvēlētos politikas rezultātus un tos atspoguļojošos politikas rādītājus, jāņem vērā, ka tiešām kvalitatīvi atšķirīgi rezultatīvie rādītāji vides sektorā bieži nav sasniedzami viena VPP pārskata periodā, piemēram, attiecībā uz ūdenssaimniecības pakalpojumu pieejamību sabiedrībai apdzīvotajās vietās virs 2000 iedzīvotājiem, arī 2020.gadā nav sagaidāms 100% rezultāts attiecībā uz pieslēgumiem. Bez tam daudzi rezultatīvie rādītāji tiek apkopoti atšķirīgos atskaites periodos, kā arī atšķirīgos formātos, kas saistīts ar to, ka daudzi vides politikas mērķi Latvijai ir noteikti starptautiskās (ANO vai ES) politikas kontekstā.

Latvijas **vides politikas virsmērķis** ir nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli. Tomēr realitātē to neviens nespēj nodrošināt – valsts var tikai virzīt savu politiku ilgtspējas virzienā un iesaistīt tajā sabiedrību, arī pašvaldības un uzņēmējus, savukārt sabiedrība var pieprasīt no valsts atbildību ne tikai par vides saglabāšanu, bet arī par ekonomisko attīstību un sociālajām garantijām.

---

¹ Apstiprinātas ar MK 2011.gada 5.oktobra rīkojumu Nr.504 "Par Sabiedrības veselības pamatnostādnēm 2011.–2017.gadam"

POLITIKAS REZULTĀTU PASES

Politikas rezultātu pases sakārtotas atbilstošā secībā VPP2020 11.nodaļas „Politikas mērķu rezultatīvie rādītāji (sasniežamie mērķi un rīcības virzieni mērķu sasniegšanai) izkārtojumam.

1. Horizontālie jautājumi

Politikas definētais mērķis - Nodrošināt labu vides pārvaldību visos līmeņos, kā arī labu vides komunikāciju, kas balstīta uz pilnīgu un izsvērtu vides informāciju; veicināt sabiedrības plašu iesaistīšanos vides jautājumu risināšanā.

Politikas rezultāts (A1)	Nodrošināta kvalitatīva vides komunikācija (sabiedrības līdzdalība)
Rezultatīvais rādītājs	Pilnveidots aprīkojums un paaugstināta administratīvā kapacitāte nacionālas nozīmes vides informācijas un izglītības centros (skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Paredzēts 2016.gadā izveidot nacionālas nozīmes vides informācijas un izglītības centru, līdz 2020.gadam vēl vienu
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā šādu vides informācijas un izglītības centru nav, līdz 2020.gadam paredzēts izveidot divus.
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota arī vides informācijas aprīte starp valsts institūcijām un informācijas sniegšana sabiedrībai
Cita informācija	Pašvaldību labāka iesaiste vides informācijas uzkrāšanā un apmaiņā
Politikas rezultāts (A2)	Uzlabojusies uz tirgu orientētu ekonomisko un finanšu instrumentu izmantošana vides politikas mērķu sasniegšanai
Rezultatīvais rādītājs	Iedzīvotājiem ir pieejams pakalpojums pēc depozieta sistēmas dzērienu iepakojumam ieviešanas (iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir iespējas nodot iztukšotu dzērienu iepakojumu).
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Paredzēts, ka 2016.gadā šis pakalpojums ieviests un pieejams 100% iedzīvotājiem
Mērīšanas biežums	Vērtējums par sistēmas izveidi 2016.gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā depozieta sistēma izlietotajam dzērienu iepakojumam nav ieviesta. Līdz 2016.gadam šī sistēma jāizveido un jāievieš.
Saistītie darbības rezultāti	Samazināsies atkritumu daudzums, ar kuriem tiek piesārņota vide, kā arī samazināsies apglabājamo atkritumu daudzuma apjoms
Cita informācija	Rezultātā uzlabosies vides kvalitāte un arī ainava
Politikas rezultāts (A3)	Nodrošināta adekvāta vides institūciju kapacitāte
Rezultatīvais rādītājs	DAP neveic mežsaimnieciskas darbības tās pārvaldītajos valstij piekritošajos mežos, lai nodrošinātu finansējumu funkciju izpildei. Rādītājs – valsts budžeta pamatdotācijas īpatsvars DAP budžetā.
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Plānots, ka 2016.gadā valsts budžeta dotācijas īpatsvars DAP budžetā sasniegs 100%. Rādītājs tiks iegūts no informācijas par

	valsts budžetu kārtējam gadam.
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā DAP budžetā valsts budžeta pamatdotācijas sastāda 69%. Vēlamā prognoze ir rādītāja palielināšanās.
Saistītie darbības rezultāti	Novērsta pretruna starp dabas aizsardzību un nepieciešamību veikt saimniecisko darbību, lai nodrošinātu DAP funkciju veikšanu.

2. Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas

Politikas definētais mērķis - Nodrošināt augsnes ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, palielināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošana, pārstrādi un reģenerāciju.

Politikas mērķis	Nodrošināt augsnes ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību
Politikas rezultāts (B1)	Sabiedrībai pieejama aktuāla informācija par augsni, nodrošināta augsnes aizsardzība
Rezultatīvais rādītājs (B1.1)	Sagatavotas augšņu kartes, kas atbilst FAO klasifikācijai (% no lauksaimniecībā izmantojamās zemes valstī)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Pieejamas augšņu kartes (% no lauksaimniecības zemes)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā Latvijā nav sagatavotas FAO klasifikācijai atbilstošas augšņu kartes. Plānots līdz 2015.gadam tās sagatavot 40% un līdz 2020.gadam 90% no lauksaimniecībā izmantojamajām zemēm
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā tiks izmantotas augšņu kartes, kas atbilst FAO klasifikācijai. Uzlabota zemes pārvaldība un lauksaimniecības zemju izmantošana
Rezultatīvais rādītājs (B1.2)	Veikti pētījumi par augsnes kvalitāti, par dažādu faktoru ietekmi uz augsni, novērtēti erozijas apjomi
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Pieejama informācija par dažādu faktoru ietekmi uz augsni (% no lauksaimniecības zemes)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā pētījumi par augsnes erozijas un citām ietekmēm uz augsni Latvijā nav veikti, plānots līdz 2015.gadam izvērtēt 30% un līdz 2020.gadam 80% augsnes.
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā augsnes izmantošanā ņemtas vērā dažādu faktoru ietekmes. Uzlabota zemes pārvaldība un lauksaimniecības zemju izmantošana
Politikas mērķis	Nodrošināt sabiedrību ar mūsdienīgu, aktuālu informāciju par zemes dziļu resursiem un mūsdienu ģeoloģiskajiem procesiem, kas tiek ņemta vērā attīstības plānošanā
Politikas rezultāts (B2)	Sabiedrībai pieejama mūsdienīga, aktuāla informācija par zemes dziļu resursiem
Rezultatīvais rādītājs (B2)	Digitalizēta ģeoloģiskās informācijas sistēmā esošā informācija. Uzlabota infrastruktūra ģeoloģiskās izpētes materiālu (urbumu seržu paraugu, plānslīpējumu) uzglabāšanai un apstrādei, sabiedrības izglītošanai.
Rādītāja iegūšanas	2013.gadā digitalizēta tikai neliela daļa ģeoloģiskās

metodoloģija	informācijas. Urbumu seržu un plānslīpējumu uzglabāšana neatbilstošos apstākļos, darbs ar tiem apgrūtināts.
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Līdz 2016.gadam plānots digitalizēt 50% no ģeoloģiskās informācijas, līdz 2020.gadam 90%.
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā teritorijas attīstības plānotājiem un citiem interesentiem pieejama ģeoloģiskā informācija digitālā formā. Uzlabota situācija urbumu seržu glabāšanā un izmantošanā. Uzlabota teritoriālā plānošana, vienkāršota vides valsts kontrole.
Cita informācija	Papildināta informācija plānošanai un uzņēmējdarbībai
Politikas rezultāts (B3)	Pilnveidots zemes dziļu izmantošanas juridiskais ietvars un stiprināta institucionālā kapacitāte
Rezultatīvais rādītājs (B3.1)	Aktīva sadarbība ar kaimiņvalstīm ģeoloģiska rakstura problēmu risināšanā, lai pilnvērtīgi izmantotu Latvijā esošo ģeoloģisko informāciju. Latvija pārstāvēta starptautiskajās ģeoloģiskajās organizācijās (pārstāvība <i>EuroGeoSurvey</i> vai citā līdzvērtīgā organizācijā)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Tiek veikta aktīva sadarbība ar kaimiņvalstīm ģeoloģiska rakstura problēmu risināšanā, lai pilnvērtīgi izmantotu Latvijā esošo ģeoloģisko informāciju. Latvija tiek pārstāvēta Starptautiskajās ģeoloģiskajās organizācijās, tai skaitā <i>EuroGeoSurvey</i> .
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Pārstāvniecība starptautiskajā ģeoloģiskajā organizācijā ne vēlāk kā no 2016.gada, dalība sanāksmes, publikācijas.
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā nodrošināta ilgtspējīga zemes dziļu izmantošana pārrobežu kontekstā. Latvija pārstāvēta ES ģeoloģijas dienestu organizācijā <i>EuroGeoSurvey</i> Uzlabosies informācija, iegūta pieredze
Rezultatīvais rādītājs (B3.2)	LU ģeoloģijas studiju programma pilnveidota, kā rezultātā augstskolu absolventi ieguvuši praktiskas zināšanas zemes dziļu izmantošanā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Līdz 2016.gadam jāpilnveido LU ģeoloģijas studiju programmas, kā rezultātā augstskolu absolventiem jāsniedz nepieciešamās praktiskās zināšanas zemes dziļu izmantošanā.
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā šādas programmas nav, tā jāizstrādā un jāievieš. Nav tieši mērāma, mērāmi būs pakārtoto dokumentu īstenošanas rezultāti – konkrētu pasākumu ietekme
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā valsts nodrošināta ar speciālistiem, kas spēj veikt praktiskus uzdevumus (izpēte, krājumu aprēķināšana, ieguves vadīšana). Nodrošināti kvalitatīvi speciālisti kā vides institūcijām un pašvaldībām, tā uzņēmējdarbībai.
Politikas rezultāts (B4)	Palielināta dažāda veida atkritumu atkārtota izmantošana, pārstrāde un reģenerācija²

² Rīcības virzieni un paredzētie uzdevumi politikas mērķu sasniegšanai atkritumu apsaimniekošanās jomā ir noteikti Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2013.-2020.gadam (skat. plāna 1.nodaļu, 13. un 14.tabulu, kā arī 1.pielikumu) un tie vērsti uz atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību, atkritumu rašanās novēršanu, VARAMPam_150314_VPP2020_Politikas rezultātu passes

Rezultatīvais rādītājs (B4)	1. Pārstrādei un reģenerācijai nodoto atkritumu daudzums attiecībā pret attiecīgajā gadā radīto atkritumu daudzumu ³ , %
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Statistika, atkritumu apsaimniekošanas atskaites
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2010.gadā pārstrādāti 24% no savāktajiem atkritumiem, 2023.gadā šim apjomam jāsasniedz 56% .
Saistītie darbības rezultāti	Paaugstinājusies ražošanas efektivitāte, samazinājies apglabājamo atkritumu apjoms
Rezultatīvais rādītājs (B4)	2. Atkritumu pārstrādes jaudas palielinājums, tonnas gadā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Statistika, atkritumu apsaimniekošanas atskaites.
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Vēlams līdz 2023.gadam sasniegt atkritumu pārstrādes jaudas 423 120 tonnu gadā apjomā.
Saistītie darbības rezultāti	Paaugstinājusies ražošanas efektivitāte, samazinājies apglabājamo atkritumu apjoms

3. Dabas aizsardzība

Politikas definētais mērķis – Nodrošināt dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarotību.

Politikas rezultāts (C1)	Saglabāta un atjaunota ekosistēmu un to dabiskās struktūras, kā arī vietējo savvaļas sugu daudzveidību
Rezultatīvais rādītājs (C1.1)	Nodrošināta aizsargājamo teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrāde un ieviešana, palielināts ĪADT īpatsvars (% no kopējā), kurām izstrādāti dabas aizsardzības plāni un uzsākta to ieviešana
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	ĪADT īpatsvars % (no visām) atbilstoši DAP informācijai
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā šis rādītājs 30%. Vēlams 2016.gadā sasniegt 40% un 2020.gadā 55%
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota ĪADT plānošana, atvieglota arī pašvaldību teritoriālā plānošana
Cita informācija	Vēlamais % attiecināms pret pašreizējo ĪADT kopplatību, tai pārskata periodā pieaugot, uzdevums būs grūtāk sasniedzams
Rezultatīvais rādītājs (C1.2)	Visiem biotopiem līdz 2020.gadam ir izstrādātas apsaimniekošanas vadlīnijas, sugu aizsardzības plāni izstrādāti 7 apdraudētajām sugām
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Biotopu apsaimniekošanas vadlīnijas un sugu aizsardzības plāni apstiprināti ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības

atkritumu dalīto vākšanu, atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, atkritumu reģenerāciju un pārstrādi, atkritumu apglabāšanu.

³ Rezultatīvais rādītājs parāda atkritumu daudzumu gadā, kas nodots pārstrādei un reģenerācijai, pret attiecīgajā gadā radīto atkritumu daudzumu. Mērķa vērtība noteikta, ievērojot pārstrādāto atkritumu daudzumu, ES direktīvu prasības, kā arī pieejamo ES finansējuma apjomu 2014.-2020.gadam.

	ministra rīkojumu.
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Vēlams šo uzdevumu paveikt līdz 2020.gadam, kopā izstrādājot 13 biotopu aizsardzības un 7 apdraudēto sugu aizsardzības plānus
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā izstrādāti sugu un biotopu aizsardzības plāni un uzsākta to ieviešana. Nodrošināta teorētiskā informācija sugu un biotopu aizsardzībai.
Rezultatīvais rādītājs (C1.3)	ES nozīmes sugu un biotopu īpatsvars, kuriem noteikti aizsardzības mērķi (%)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Aizsardzības mērķi tiks noteikti biotopu apsaimniekošanas vadlīnijās un sugu aizsardzības plānos (rādītāja ieguve saistīta ar C 1.2. rādītāju)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā Latvijā nevienai ES nozīmes sugām vai biotopa nav noteikti aizsardzības mērķi (0%). Vēlams tos izstrādāt 100% apjomā līdz 2020.gadam, tai skaitā 2016.gadā sasniedzot 30% no kopējā skaita
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā ES nozīmes sugām un biotopiem noteikti aizsardzības mērķi valstī. Uzlabota nozares plānošana un tās saskaņošana ar citām nozarēm, īpaši lauksaimniecības interesēm
Rezultatīvais rādītājs (C1.4)	Aizsargājamo biotopu atjaunotā platība, ha
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Atjaunoto biotopu platība ha pēc atjaunošanas projektu noslēguma datiem
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Minimālais mērķis – 2020.gadā sasniegt 7000 ha platību. Tomēr 2013.gadā biotopi nav atjaunoti, nav projektu un iezīmēta finansējuma. Tāpēc šim rādītājam nav noteikts nekāds agrāk sasniedzams starpmērķis
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā atbilstoši NATURA 2000 apsaimniekošanas programmā noteiktajām prioritātēm veikta aizsargājamo biotopu atjaunošana. Pēc projekta īstenošanas uzlabosies arī blakus esošo biotopu stāvoklis
Cita informācija	Projektu rezultātu sasniegšana projektu ciklā var aizkavēties, projekti var tikt pagarināti.
Politikas rezultāts (C2)	Pilnveidots ES nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju Natura 2000 tīkls, balstoties uz sugu un biotopu izplatības kartēšanu, kā arī ņemot vērā jaunāko zinātnisko pētījumu un regulāra monitoringa datus
Rezultatīvais rādītājs (C2.1)	Pieejamas ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu izplatības kartes, %
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Pieejamas ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu izplatības kartes. Kartogrāfiskā informācija pieejama DAP valsts informācijas sistēmā „Ozols”.
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā šādas kartes sagatavotas 10% no Latvijas teritorijas. Līdz 2016.gadam pārklājums jāpalielina līdz 50%, bet 2020.gadā līdz 100%.

Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā veikta ES nozīmes aizsargājamo sugu un biotopu izplatības kartēšana visā valstī. Uzlabosies dabas aizsardzības pasākumu koordinācija
Rezultatīvais rādītājs (C2.2)	Teritoriju īpatsvars, kurām precizētas robežas (%)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Pieņemti grozījumi īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izveidošanas normatīvajos aktos (atbilstoši ĪADT kategorijai – likuma vai Ministru kabineta noteikumu grozījumi).
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā robežas nav precizētas (0 %), līdz 2016.gadam robežas jāprecizē 30%, bet līdz 2020.gadam 100% teritoriju
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā veikta NATURA 2000 teritoriju robežu precizēšana, ņemot vērā kartēšanas rezultātus un jaunāko zinātnisko informāciju un monitoringa rezultātus. Uzlabota ĪADT plānošana, atvieglota arī pašvaldību teritoriālā plānošana
Politikas rezultāts (C3)	Apsaimniekošanas pasākumu plānošana un ieviešana, saskaņojot dabas aizsardzības un sociāli-ekonomiskās intereses
Rezultatīvais rādītājs (C3.1.)	Pašvaldību teritorijas attīstības plānojumu, kurās integrētas dabas aizsardzības plānu prasības, skaits
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	DAP sniegta informācija
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā šādu plānojumu nav, līdz 2016.gadam būtu jāsasniedz vismaz 15.
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā nodrošināta ĪADT dabas aizsardzības plānu un pašvaldību teritorijas attīstības plānojuma integrēšana. Uzlabota plānošana un sadarbība ar pašvaldībām, atvieglota ĪADT apsaimniekošana
Rezultatīvais rādītājs (C3.2.)	Izstrādāts rezultatīvais rādītājs dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarotības noteikšanai
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Notiks diskusijas par rezultatīvā rādītāja izstrādi
Mērīšanas biežums	2020.gads
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināta rādītāja izstrāde 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta rezultatīvā rādītāja dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarotības noteikšanai izstrāde
Politikas rezultāts (C4)	Nodrošināta aizsargājamo sugu un biotopu atjaunošana un atbilstoša apsaimniekošana, sākot ar plānošanu un nepieciešamo atbalsta pasākumu veicināšanu
Rezultatīvais rādītājs (C4.1)	Piesaistīto finanšu līdzekļu apjoms ES nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanai indikatīvi sasniedz 50 Euro/ha/gadā Aktivizēta finansējuma piesaiste ĪADT apsaimniekošanai (īpaši atbalstot inovatīvus dabas aizsardzības pasākumus).
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ziņojums par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības	No 14 Euro/ha 2013.gadā līdz 28 Euro/ha 2016.gadā un 50

prognoze	Euro/ha 2020.gadā.
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā ir aktivizēta finansējuma piesaiste ĪADT apsaimniekošanai (īpaši atbalstot inovatīvus dabas aizsardzības pasākumus). Nodrošināta kvalitatīva ĪADT apsaimniekošana.
Rezultatīvais rādītājs (C4.2)	Saimnieciskās darbības ierobežojumi aizsargājamās teritorijās tiek kompensēti, %
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	LAD un DAP sniegtā informācija par saimnieciskās darbības ierobežojumu kompensāciju apjomu.
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā tiek kompensēti saimnieciskās darbības ierobežojumi 47% apmērā (tikai no ES Lauku attīstības programmas līdzekļiem), jau 2016.gadā plānots kompensēt ierobežojumus 100% apmērā.
Saistītie darbības rezultāti	Darbības rezultātā nodrošināta finansējums atbalsta un kompensējošiem maksājumiem, t.sk. par saimnieciskās darbības ierobežojumiem un/ vai papildus nosacījumiem aizsargājamās teritorijās u.c. Uzlabota ĪADT apsaimniekošana, tajā ieinteresēti zemju īpašnieki.

4. Gaisa aizsardzība

Politikas definētais mērķis – Līdz 2020.gadam samazināt gaisa piesārņojuma ietekmi uz iedzīvotājiem un ekosistēmām līdz līmenim, kas nerada draudus veselībai un neizraisa ekosistēmu degradāciju. Prasību minimums šā mērķa sasniegšanai ir spēkā esošo gaisa kvalitātes normatīvu izpilde un faktiskā emisiju apjoma samazināšana zem emisijas griestu līmeņa.

Politikas rezultāts (D1)	Uzlabojusies gaisa kvalitāte Latvijas lielākajās pilsētās un nodrošināta cilvēku veselībai nekaitīga vide
Rezultatīvais rādītājs (D1.1)	Samazinājies daļiņu PM ₁₀ dienas robežlielumu pārsniegumu skaits Rīgā (transporta noslodze ielās)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Mērījumi Rīgā.
Mērīšanas biežums	Pastāvīgi, aprēķinot vidējos rādītājus
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs jāsamazina no 60 pārsniegumiem 2012.gadā Rīgā uz ne vairāk kā 35 pārsniegumiem 2016.gadā un vēlākos gados. Mērījumi tiek veikti arī citās pilsētās, bet tajās vidējie rādītāji - Rēzeknē – 28 un Liepājā – 22.
Saistītie darbības rezultāti	Rīgā nodrošināta ES prasībām atbilstoša gaisa kvalitāte
Rezultatīvais rādītājs (D1.2)	Samazinājusies NO ₂ gada vidējā koncentrācija (µg/m ³) Rīgas transporta noslodzes ielās
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Mērījumi Rīgas ielās
Mērīšanas biežums	Pastāvīgi, aprēķinot vidējos rādītājus
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs jāsamazina no 48,4 µg/m ³ 2012.gadā uz ne vairāk kā 40 2016.gadā un vēlāk
Saistītie darbības rezultāti	Rīgā nodrošināta ES prasībām atbilstoša gaisa kvalitāte
Rezultatīvais rādītājs (D1.3)	Samazināta benza(a)pirēna gada vidējā koncentrācija (ng/m ³) Rīgā, Brīvības ielā, Ventspilī un Liepājā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Benz(a)pirēna koncentrācijas mērījumi Rīgā, Brīvības ielā,

metodoloģija	Ventspilī un Liepājā
Mērīšanas biežums	Pastāvīgi, aprēķinot vidējos rādītājus
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītāja pieaugums jāsamazina, lai līdz 2020.gadam nekur netiktu pārsniegts 1 ng/ m ³ .
Saistītie darbības rezultāti	Rīgā, Ventspilī un Liepājā nodrošināta ES prasībām atbilstoša benz(a)pirēna koncentrācija gaisā.
Rezultatīvais rādītājs (D1.4)	Atbilstoša benzola gada vidējā koncentrācija (μg/m ³) Rīgā, Tvaika ielā, Ventspilī (Talsu-Tārgales ielas krustojumā)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Benzola koncentrācijas mērījumi Rīgā, Tvaika ielā un Ventspilī Talsu –Tārgales ielas krustojumā
Mērīšanas biežums	Pastāvīgi, aprēķinot vidējos rādītājus
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs Rīgā, Tvaika ielā jāsamazina no 7,6 2012.gadā līdz mazāk par 5 jau 2014.gadā, savukārt Ventspilī Talsu –Tārgales ielas krustojumā tas nedrīkst paaugstināties virs 2012.gadā fiksētā 4,9 μg/m ³ .
Saistītie darbības rezultāti	Rīgā (Tvaika ielā) un Ventspilī (Talsu-Tārgales) ielas krustojumā nodrošināta ES prasībām atbilstoša benzola koncentrācija gaisā.
Politikas rezultāts (D2)	Latvijā samazinājies gaisa piesārņojums un izpildītas ES un starptautiskās saistības
Rezultatīvais rādītājs (D2.1)	Valsts kopējais SO ₂ emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Valsts emisiju aprēķins
Mērīšanas biežums	Valsts emisiju aprēķins tiek veikts ikgadēji
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs jāsamazina (2012.gadā 3,25 tūkst.tonnas ⁴), nepārsniedzot 6 līdz 2020.gadam
Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi kopējo emisiju atbilstību atbilstoši starptautiskajiem līgumiem
Rezultatīvais rādītājs (D2.2)	Valsts kopējais NO _x emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Valsts kopējo emisiju aprēķins
Mērīšanas biežums	Valsts emisiju aprēķins tiek veikts ikgadēji
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs jāsamazina no 34 tūkst.t. ⁵ (2012.gadā) līdz 32 (2014.gadā), 29 (2017.gadā) un 25 (2020.gadā)
Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi kopējo emisiju atbilstību atbilstoši starptautiskajiem līgumiem
Cita informācija	Nav
Rezultatīvais rādītājs (D2.3)	Valsts kopējais NH ₃ emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Valsts kopējo emisiju aprēķins
Mērīšanas biežums	Valsts kopējo emisiju aprēķins tiek veikts ikgadēji
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs 2010.gadā ir 17 tūkst.t. ⁵ , līdz 2020.gadam tas jāsamazina līdz 15 vai par 12% salīdzinājumā ar 2010.gadu

⁴ Vērtība var mainīties, jo katru gadu tiek pārrēķināta atbilstoši precizētajām aprēķinu vadlīnijām un emisijas faktoriem

⁵ Vērtība var mainīties, jo katru gadu tiek pārrēķināta atbilstoši precizētajām aprēķinu vadlīnijām un emisijas faktoriem

Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi kopējo emisiju atbilstību atbilstoši starptautiskajiem līgumiem
Rezultatīvais rādītājs (D2.4)	Valsts kopējais nemetāna gaistošo organisko savienojumu (NMGOS) emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Valsts kopējo emisiju aprēķins
Mērīšanas biežums	Valsts kopējo emisiju aprēķins tiek veikts ikgadēji
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs 2010.gadā ir 66 tūkst.t. ⁵ , tas jāsamazina līdz 62 (2014.gadā), 58 (2017.gadā) un līdz 53 vai par 20% attiecībā pret 2010.gadu 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi kopējo emisiju atbilstību atbilstoši starptautiskajiem līgumiem
Rezultatīvais rādītājs (D2.5)	Valsts kopējās daļiņu PM _{2,5} emisiju apjoms, tūkst. tonnas gadā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Valsts kopējo emisiju aprēķins
Mērīšanas biežums	Valsts kopējo emisiju aprēķins tiek veikts ikgadēji
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs 2010.gadā ir 27 tūkst.t. ⁵ , 2014.gadā tas jāsamazina līdz 26, 2017.gadā līdz 25, bet 2020.gadā jāsamazina līdz 23 vai samazinājums par 15% attiecībā pret 2010.gadu
Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi kopējo emisiju atbilstību atbilstoši starptautiskajiem līgumiem
Rezultatīvais rādītājs (D2.6)	Daļiņu PM _{2,5} vidējā ekspozīcijas rādītāja vērtība ⁶ , μg/m ³
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Valsts kopējo emisiju aprēķins, izmantojot pastāvīgos mērījumus iegūtos rezultātus
Mērīšanas biežums	Valsts kopējo emisiju aprēķins tiek veikts ikgadēji
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs 2010.gadā ir 15,3 μg/m ³ , 2014.gadā tas jāsamazina līdz 15, 2017.gadā līdz 14, bet 2020.gadā jāsamazina līdz 13 vai samazinājums par 15% attiecībā pret 2010.gadu
Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi kopējo emisiju atbilstību atbilstoši starptautiskajiem līgumiem
Politikas rezultāts (D2)	Samazināts rūpniecības sektora radītais gaisa piesārņojums
Rezultatīvais rādītājs (D2.1)	Samazināta sadedzināšanas iekārtu ar jaudu zem 50 MW radītā putekļu emisija, tonnās/gadā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Uzņēmumu atskaites (apkopo LVĢMC)
Mērīšanas biežums	Atkarībā no piesārņojošās darbības atļaujā izvirzītajiem nosacījumiem uzņēmums ikgadēji iesniedz monitoringa rezultātus vai arī veikto aprēķinu rezultātus.
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs jāsamazina no 836 tonnām 2010.gadā līdz 774 tonnām 2017.gadā un 711 tonnām 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi putekļu emisiju sadedzināšanas iekārtās atbilstību atbilstoši starptautiskajiem līgumiem
Rezultatīvais rādītājs (D2.2)	Sadedzināšanas iekārtu ar jaudu zem 50 MW radītā NO _x emisija, tonnās/gadā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Uzņēmumu atskaites (apkopo LVĢMC)

⁶ Vidējo ekspozīcijas rādītāju aprēķina kā vidējo vērtību no trijos kalendāra gados ik pēc gada aprēķinātās koncentrācijas vidējās vērtības Latvijā izvietotajās pilsētas fona novērtējuma stacijās. Ja atsaucis gads ir 2010.gads, tam atbilstošais vidējās ekspozīcijas rādītājs ir 2008., 2009. un 2010.gadā izmērītās koncentrācijas vidējā vērtība.

metodoloģija	
Mērīšanas biežums	Atkarībā no piesārņojošās darbības atļaujā izvirzītajiem nosacījumiem operators ikgadēji iesniedz monitoringa rezultātus vai arī veikto aprēķinu rezultātus
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs jāsamazina no 4927,52 tonnām 2010.gadā līdz 4533 tonnām 2017.gadā un 4139 tonnām 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi putekļu emisiju sadedzināšanas iekārtās atbilstību atbilstoši starptautiskajiem līgumiem
Rezultatīvais rādītājs (D2.3)	Samazināta mājsaimniecībās izmantojamo apkures iekārtu emisija, tonnās gadā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Valsts kopējo emisiju aprēķins (LVĢMC)
Mērīšanas biežums	Valsts kopējo emisiju aprēķins tiek veikts ikgadēji
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs jāsamazina no 21,79 tonnām 2010.gadā līdz 20,16 tonnām 2017.gadā un 18,53 tonnām 2020.gadā (par 15% salīdzinot ar 2010.gadu)
Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi putekļu emisiju no mājsaimniecībās izmantojamajām apkures iekārtām atbilstību starptautiskajiem līgumiem
Rezultatīvais rādītājs (D2.4)	Amonjaka emisija un tās samazinājums (tonnas/gadā), ieviešot labu lauksaimniecības praksi
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Valsts kopējo emisiju aprēķins (apkopo LVĢMC)
Mērīšanas biežums	Valsts kopējo emisiju aprēķins tiek veikts ikgadēji
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Rādītājs jāsamazina no 17 tonnām 2010.gadā līdz 16,5 tonnām 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Latvija nodrošinājusi amonjaka emisiju samazinājumu par 12% pret 2010.gadu atbilstoši starptautiskajiem līgumiem

5. Klimata pārmaiņas

Politikas definētais mērķis - Nodrošināt Latvijas ieguldījumu globālo klimata pārmaiņu samazināšanā, līdzsvarojot vides, sociālās un ekonomiskās intereses

Politikas rezultāts (E1)	Ierobežotas vai stabilizētas valsts kopējās SEG emisijas
Rezultatīvais rādītājs	Kopējās SEG emisijas Mt CO ₂ ekviv.
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ikgadējā SEG inventarizācija ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām un Kioto protokola ietvaros (aprēķins)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2014.gadā plānotas kopējās SEG emisijas 11,98 Mt apjomā, to apjoms jāstabilizē, lai 2020.gadā kopējās SEG emisijas nepārsniegtu 12,16 Mt.
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta Latvijas saistību izpilde kopējo SEG emisiju samazināšanā
Darbības rezultāts (E1.1.)	Ierobežotas SEG emisijas nozarēs, kas nav iekļautas ETS.
Rezultatīvais rādītājs (E1.1.)	Ikgadējās SEG emisijas Mt CO ₂ ekviv.
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ikgadējā SEG inventarizācija ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām un Kioto protokola ietvaros (aprēķins)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā

Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2014.gadā plānots 9,35 Mt, emisijas jāstabilizē, lai 2020.gadā tās nepārsniegtu 9,90 Mt.
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta Latvijas starptautisko saistību izpilde sektoru emisiju samazināšanā, kas nav iekļauti ETS
Darbības rezultāts (E1.2.)	Samazinātas SEG emisijas ETS nozarēs.
Rezultatīvais rādītājs (E1.2.)	Kopējās SEG emisijas Mt CO ₂ ekviv.*
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	LVGMC ikgadējo ETS operatoru iesniegto SEG emisiju pārskatu apkopojums
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	ETS nozarēs līdz 2020.gada, SEG emisijas nedrīkst pārsniegt 2.26 Mt
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta SEG emisiju mērķu izpilde ETS nozarēs
Darbības rezultāts (E1.3.)	Nodrošināts CO ₂ piesaistes mērķis mežsaimniecības sektorā
Rezultatīvais rādītājs (E1.3.)	Mt CO ₂ ekviv.**
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ikgadējā SEG inventarizācija ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām un Kioto protokola ietvaros (aprēķins)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Laikā no 2014.-2020.gadam piesaistes apjoms - 16,30 Mt
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta Latvijas starptautisko saistību izpilde
Piezīmes	
* Ietverot operatoru iegādātās un nodotās emisiju samazinājuma vienības un emisijas kvotas.	
** Mērķis ir noteikts saskaņā ar Klimata konvencijas Kioto protokola lēmumu 2/CMP.7 (15.03.2012). 2020.gadā tas tiks pārrēķināts, ņemot vērā aktualizētos datus no Nacionālā inventarizācijas ziņojuma. Pārrēķins notiks saskaņā ar lēmumu 2/CMP.7 un Klimata konvencijas jaunajām emisiju uzskaites vadlīnijām (IPCC the 2013 Revised Supplementary Methods and Good Practice Guidance Arising from the Kyoto Protocol).	

6. Ūdens resursi un Baltijas jūra

Politikas definētais mērķis - Nodrošināt labu ūdeņu stāvokli un to ilgtspējīgu izmantošanu

Politikas rezultāts (F1)	Uzlabojies iekšzemes ūdeņu un jūras ūdeņu stāvoklis un nodrošināta cilvēku veselībai nekaitīga vide
Rezultatīvais rādītājs (F1)	1. Palielinājies virszemes ūdensobjektu ar labu un augstu ekoloģisko kvalitāti īpatsvars, %
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ūdens monitorings un ūdensobjektu stāvokļa novērtējums
Mērīšanas biežums	Monitoringa rezultāti katru gadu, pārmaiņas atskaites periodos
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	No 51% ŪO 2013.gadā (saskaņā ar UBAP) līdz vairāk nekā 70% 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabots ūdensobjektu stāvoklis
Rezultatīvais rādītājs (F1)	2. Labā stāvoklī esošu pazemes ūdensobjektu īpatsvars, %
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Pazemes ūdeņu monitorings un stāvokļa novērtējums
Mērīšanas biežums	Monitoringa rezultāti katru gadu, pārmaiņas atskaites periodos

Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Jā saglabā 100% pazemes ŪO atbilstība labai kvalitātei un labam kvantitatīvajam stāvoklim (2013.gadā saskaņā ar UBAP) arī 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Tiek saglabāts pazemes ŪO labas kvalitātes stāvoklis
Rezultatīvais rādītājs (F1)	3. Peldvietu īpatsvars ar vismaz pietiekamu mikrobioloģisko kvalitāti ilglaicīgā perspektīvā, %
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Peldvietu monitoringa dati, ūdens monitoringa dati
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Vismaz pietiekamas mikrobioloģiskās kvalitātes ilglaicīgā perspektīvā saglabāšana 100% visām oficiāli noteiktajām peldvietām
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošinātas rekreācijas iespējas Latvijas iedzīvotājiem
Rezultatīvais rādītājs (F1)	4. Latvijas peldvietām piešķirto ekosertifikātu „Zilais karogs” skaits
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Pašvaldību iesaistīšanās FEE International starptautiskajā „Zilā karoga” kustībā un atbilstība šo ekosertifikātu saņemšanai
Mērīšanas biežums	Katru gadu, atbilstoši FEE International lēmumam par „Zilā karoga” ekosertifikāta piešķiršanu
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Vēlams saņemto „Zilā karoga” ekosertifikātu pieaugums no 10 2013.gadā līdz 12 ekosertifikātiem 2020.gadā, tomēr to nevar prognozēt, jo salīdzinot ar labu ūdens kvalitāti parastajās peldvietās, „Zilā karoga” peldvietai jāatbilst ūdens kvalitātes nosacījumiem
Saistītie darbības rezultāti	Veicināta tūrisma attīstība un Latvijas atpazīstamība
Rezultatīvais rādītājs (F1)	5. Jūras ūdeņu novērojuma staciju īpatsvars %, kuros vērojama eutrofikācijas samazināšanās tendence
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Jūras vides monitoringa un pārmaiņu novērtējums
Mērīšanas biežums	Jūras monitoringa katru gadu, izvērtējums pārskata periodā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošinātas uzlabošanās tendences visās jūras monitoringa stacijās
Saistītie darbības rezultāti	Samazināta jūras eutrofikācija, izpildītas Latvijas saistības HELCOM, veicināts tūrisms
Darbības rezultāts (F1.1.)	Samazināts piesārņojums, kas vidē nonāk ar centralizēti nesavāktiem notekūdeņiem
Rezultatīvais rādītājs (F1.1)	Iedzīvotāju, kam nodrošināta centralizēto notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumu pieejamība, skaita pieaugums
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ziņojums par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2012.gadā centralizētus pakalpojumus saņem 1,27 milj. iedzīvotāju, 2016.gadā šādu pakalpojumu papildus saņems 10000 iedzīvotāju, bet līdz 2023.gadam papildus 116 tūkst. iedzīvotāju
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta ES Direktīvas 91/271/EEK par komunālo notekūdeņu attīrīšanu ieviešana Latvijā, uzlabota ūdeņu kvalitāte
Darbības rezultāts (F1.2.)	Samazināts piesārņojums, ko videi rada lauksaimnieciskās darbības

Rezultatīvais rādītājs (F1.2)	a) Teritoriju platības, kurās tiek īstenoti agrovides pasākumi, tūkst. ha
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	ZM LAD atskaites
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Palielinātas teritoriju platības, kurās tiek īstenoti agrovides pasākumi, no 59,52 tūkst. ha 2012.gada, līdz 80 tūkst ha 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Samazināta lauksaimniecības kaitīgā ietekme uz vidi
Rezultatīvais rādītājs (F1.2)	Ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm apstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpatsvars, %
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	ZM LAD atskaites
Mērīšanas biežums	Katru gadu
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Palielināts ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm apstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpatsvars no 10,1% 2012.gadā līdz 12,0% 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Samazināta lauksaimniecības kaitīgā ietekme uz vidi, Latvijas iedzīvotājiem tiek ražota ekoloģiska pārtika

Politikas rezultāts (F2.)	Uzlabojusies ūdenssaimniecības pakalpojumu kvalitāte un pieejamība
Rezultatīvais rādītājs (F2.)	1. Iedzīvotāju īpatsvars aglomerācijās ar CE > 2000, kam nodrošināta normatīvo aktu prasībām atbilstošu centralizēto ūdensapgādes pakalpojumu pieejamība, %
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ziņojums par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Palielināts iedzīvotāju īpatsvars no 82% 2012.gadā līdz 95,4% 2023.gadā, kam nodrošināta normatīvo aktu prasībām atbilstošu centralizēto ūdensapgādes pakalpojumu pieejamība
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota pakalpojumu kvalitāte, uzlabota dzīves kvalitāte
Rezultatīvais rādītājs (F2.)	2. Iedzīvotāju īpatsvars aglomerācijās ar CE > 2000, kam nodrošināta normatīvo aktu prasībām atbilstošu centralizēto notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumu pieejamība, %
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ziņojums par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Palielināts iedzīvotāju īpatsvars no 79% 2012.gadā līdz 95,9% 2023.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota pakalpojumu kvalitāte, uzlabota vides kvalitāte
Rezultatīvais rādītājs (F2.)	3. Uzlabotās ūdensapgādes apkalpoto iedzīvotāju skaita pieaugums, iedzīvotāju skaits
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ziņojums par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Palielinājies iedzīvotāju skaits par 77600 laikā no 2012.gada līdz 2020.gadam
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota pakalpojumu kvalitāte, uzlabota dzīves kvalitāte

Darbības rezultāts (F2.1.)	Samazināti ūdens zudumi centralizētajā ūdens saimniecības sistēmā un nodrošināta resursu racionāla izmantošana
Rezultatīvais rādītājs (F2.1.)	Ūdens zudumi centralizētajās ūdens apgādes sistēmās, % no kopējā sistēmā padotā ūdens daudzuma
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Valsts statistikas atskaites „2 – Ūdens”, Ziņojums par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Samazināti ūdens zudumi no 6,5% 2012.gadā līdz 5,5% 2022.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota pakalpojumu kvalitāte, saglabāti dabas resursi
Politikas rezultāts (F3.)	Pilnveidota vides informatīvā bāze un palielināta vides aizsardzības institūciju administratīvā un profesionālā kapacitāte ūdens aizsardzības jomā
Rezultatīvais rādītājs (F3.1)	Apstrīdēto un negrozīto lēmumu īpatsvars salīdzinājumā ar kopējo apstrīdēto lēmumu skaitu administratīvo pārkāpumu lietās (%)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	VPVB uzskaitē
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	No 53% 2012.gadā (no 79 lēmumiem 42 atstāti spēkā) līdz 90% 2020.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota pakalpojumu kvalitāte, uzlabota vides kvalitāte
Politikas rezultāts (F4.)	Nodrošināta iedzīvotāju dzīves kvalitāte, samazinot plūdu riskus
Rezultatīvais rādītājs (F4.1)	Samazināts plūdu un erozijas procesu apdraudēto iedzīvotāju skaits Latvijā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ziņojums par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Samazināts apdraudēto iedzīvotāju skaits līdz 400 000 iedzīvotājiem (2023.gads). 2012.gadā – 600 000 iedzīvotāji.
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota iedzīvotāju dzīves kvalitāte, samazināti riski
Darbības rezultāts (F4.1.)	Izbūvēta, paplašināta vai rekonstruēta virszemes noteces un lietus ūdeņu novadišanas infrastruktūra un hidrotehniskās aizsargbūves pilsētās un apdzīvotās vietās, kas pakļautas plūdu riskam
Rezultatīvais rādītājs (F4.1)	1. Samazinājies plūdu apdraudējums hidrobūvju aizsargātajās platībās (ha)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Ziņojums par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Samazinājusies applūstošo teritoriju platība no 82300 ha 2013.gadā līdz 35000 ha 2023.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota iedzīvotāju dzīves kvalitāte, samazināti riski
Rezultatīvais rādītājs (F4.1)	2. Rekonstruētas hidrobūves
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rekonstruēto hidrobūvju skaits atbilstoši ziņojumam par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības	Līdz 2023.gadam jārekonstruē 30 objekti (8 objekti 2013.gadā)

prognoze	
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota iedzīvotāju dzīves kvalitāte, samazināti plūdu riski
Rezultatīvais rādītājs (F4.1)	Rekonstruētās/renovētās valsts nozīmes ūdensnotekas (km)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	ZM informācija par rekonstruētajām/renovētajām ūdensnotekām
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Līdz 2023.gadam jārekonstruē notekas 3620 km kopgarumā
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota iedzīvotāju dzīves kvalitāte, samazināti riski, samazināti zaudējumi infrastruktūrai un lauksaimniecībai

7. Vides piesārņojums un riski

Politikas definētais mērķis - Nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, veicinot vides risku mazināšanu un pārvaldību

Politikas rezultāts (G 1.)	Nodrošināta vides risku pārvaldība
Darbības rezultāts (G1.1.)	Samazināts risks, ko rada piesārņojums no vēsturiskajām piesārņotajām vietām
Rezultatīvais rādītājs (G1.1.)	Teritoriju platība, kurās veikta sanācija, ha
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Projektu atskaites, ziņojums par vides investīcijām (katru gadu VARAM sagatavo)
Mērīšanas biežums	2016. un 2020.gads
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt atsevišķu piesārņoto vietu sanāciju, palielinās teritoriju platība, kurā nodrošināta sanācija (vēsturiski piesārņotā vieta „Jelgavas šķidro bīstamo atkritumu izgāztuve „Kosmoss” - 5, 16 ha; Liepājas kara ostas kanāls, vēsturiski piesārņotā vieta „Inčukalna sērskābā gudrona dīķi” un Olaines šķidro bīstamo atkritumu izgāztuve - 83,45 ha; vēsturiski piesārņotā vieta Sarkandaugavas teritorijā - 7,7 ha)
Saistītie darbības rezultāti	Uzlabota iedzīvotāju dzīves kvalitāte, samazināti riski
Politikas rezultāts (G2)	Uzlabota situācija jonizējošā starojuma avotu apsaimniekošanā
Darbības rezultāts (G2.1)	Nodrošināta droša valsts nozīmes jonizējošā starojuma avotu apsaimniekošana
Rezultatīvais rādītājs (G2.1)	Likvidēts Salaspils kodolreaktors
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Nodrošināta reaktora likvidēšana atbilstoši tiesību aktos noteiktajām prasībām
Mērīšanas biežums	2020.gads
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt reaktora likvidēšanu līdz 2020.gadam
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta Salaspils kodolreaktora teritorijas izmantošana zinātniskiem mērķiem un darbam ar citiem jonizējošā starojuma avotiem

8. Vides veselība

Politikas definētais mērķis - Samazināt nelabvēlīgo vides faktoru ietekmi uz cilvēku veselību un labklājību, t.sk. novēršot pēc iespējas psihosomatisko ietekmi, ko rada vides veselības informācijas trūkums vai neadekvāta tās komunicēšana sabiedrībai.

Politikas rezultāts (H1.)	Nodrošināta kvalitatīva vides veselības komunikācija
Rezultatīvais rādītājs (H1)	Izveidota efektīva vides veselības informācijas sistēma, kas paaugstina sabiedrības ieinteresētību vides veselības jautājumu risināšanā (VI, SPKC un VM mājas lapu apmeklējumu skaita pieaugums)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Mājas lapu apmeklējumu skaits
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Pieaugums par 20% līdz 2016.gadam un par 30% līdz 2020.gadam.
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrības informācija ar vides veselības jautājumiem
Politikas rezultāts (H2.)	Latvijā uzsākts cilvēku biomonitorings
Rezultatīvais rādītājs (H2)	Cilvēku biomonitoringa pilotprojektu skaita pieaugums (pilotprojektu skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Biomonitoringa pilotprojektu uzskaitē
Mērīšanas biežums	Ik gadus, izvērtējot biomonitoringu
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2012.gadā šāds darbs nav veikts, līdz 2020.gadam būtu jārealizē 2 projekti
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrības informācija, uzlabota vides veselība
Politikas rezultāts (H3.)	Izveidotas INSPIRE direktīvas prasībām atbilstošas ģeotelpisko datu kopas cilvēku drošības un veselības tēmai
Rezultatīvais rādītājs (H32)	INSPIRE direktīvas prasībām atbilstošu ģeotelpisko datu kopu skaita pieaugums (skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Informācija par INSPIRE direktīvas ieviešanu
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2012.gadā šādas datu kopas nav izveidotas, līdz 2015.gadam jāizveido vismaz 2 un līdz 2020.gadam 6 datu kopas
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrības informācija par vides veselības jautājumiem

9. Vides monitorings

Politikas definētais mērķis: Nodrošināt savlaicīgu un visaptverošu vides un klimata pārmaiņu datu un informācijas apkopošanu un vispusīgu analīzi, lai noteiktu politikas mērķus un atbilstošus pasākumus vides stāvokļa uzlabošanai un savlaicīgai reaģēšanai uz klimata pārmaiņām, kā arī novērtētu līdzšinējo pasākumu un ieguldītā finansējuma lietderību un efektivitāti.

Politikas rezultāts (M)	Nodrošināta kopējā vides monitoringa tīkla paplašināšana ⁷
Rezultatīvais rādītājs (M)	Monitoringa vietu skaits

⁷ Vides monitoringa tīkla paplašināšana, izmantojot ES finansējumu 2014.-2020.gadam VARAMPam_150314_VPP2020_Politikas rezultātu passes

Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Informācija tiks iegūta no projektu iesniedzēju pieteikumiem ES fondu finansējuma saņemšanai
Mērīšanas biežums	2023.gads (īstenoto ES fondu projektu izvērtēšanas laikā)
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2012.gadā novērtētais monitoringa vietu skaits attiecībā uz vides monitoringa programmām, kuru īstenošanai būs iespējams saņemt ES finansējumu, ir 927. Pieaugums līdz 1100 -1120 (2023.gadā).
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrības informācija, novērtēta vides kvalitāte
1. Gaisa un klimata pārmaiņu monitoringa programma	
Politikas rezultāts (M.1)	Sabiedrība nodrošināta ar operatīvu informāciju par gaisa kvalitāti un primāro meteoroloģisko informāciju
1.1. Primārās meteoroloģiskās un klimata informācijas sistemātiska ieguve un uzkrāšana	
Darbības rezultāts (M1.1.)	Iegūta informācija meteoroloģiskās un klimata situācijas novērtēšanai
Rezultatīvais rādītājs (M1.1)	a) Nodrošināta meteoroloģisko novērojumu tīkla pamatstaciju darbība b) Uzkrāto datu apjoms datu bāzēs (vienības)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītājs tiks iegūts no LVĢMC atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	a) Nodrošināt nepārtrauktu 23 staciju darbību b) Palielināt ievadītu datu apjomu līdz 1 800 000 vienībām 2019.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrības informācija, iegūta informācija citu monitoringu īstenošanai un dažādu pētījumu, politikas plānošanas u.c. dokumentu izstrādei. Nodrošināta dažādu ziņojumu sagatavošana.
1.2. Gaisa kvalitātes monitorings	
Darbības rezultāts (M1.2.)	M1.2. Iegūta informācija par gaisa kvalitāti
Rezultatīvais rādītājs (M1.2.)	a) Nodrošināta gaisa kvalitātes novērojumu staciju darbība lielākajās pilsētās (staciju skaits) b) Nodrošināts uzkrāto datu apjoms datu bāzēs (vienību skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītājs tiks iegūts no LVĢMC atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	a) Nodrošināt nepārtrauktu 7 staciju darbību visā periodā b) Nodrošināt nepārtrauktu vismaz 312 000 datu vienību uzkrāšanu katru gadu
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrības informēšana, iegūti dati par gaisa kvalitāti, nodrošināta ziņojumu sagatavošana ES
1.3. Nokrišņu kvalitātes monitorings	
Darbības rezultāts (M1.3.)	Iegūti dati par nokrišņu kvalitāti
Rezultatīvais rādītājs (M1.3.)	a) Nodrošināti nokrišņu kvalitātes novērojumi (staciju skaits) b) Uzkrāto datu apjoms datu bāzēs (vienību skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītājs tiks iegūts no LVĢMC atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā

Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	a) Nodrošināt nepārtrauktus novērojumus 4 stacijās b) Palielināt datu apjomu līdz 2750 datu vienībām 2019.gadā (1400 vienības 2013.gadā)
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrības informēšana, iegūti dati par nokrišņu kvalitāti
1.4. Gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos un tās ietekmes monitoringa	
Darbības rezultāts (M1.4.)	Iegūti dati un informācija par piesārņojuma pārnesei lielos attālumos un gaisa piesārņojuma ietekmi uz ekosistēmām; nodrošināts gaisa piesārņojuma ietekmes uz dabisko veģetāciju un graudaugiem monitoringa (<i>ICP Vegetation</i>)
Rezultatīvais rādītājs (M1.4.)	a) Nodrošināta gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos novērojumu (EMEP) un globālo atmosfēras novērojumu reģionālā līmeņa (GAW) monitoringa stacijas darbība b) Uzkrāto gaisa kvalitātes novērojumu apjoms datu bāzēs (vienību skaits) c) Nodrošināts gaisa piesārņojuma ietekmes uz ekosistēmām monitoringa (staciju skaits) d) Nodrošināti nezināmas izcelsmes vides stresa bioindikācijas novērojumi (<i>ICP Vegetation</i>) (staciju skaits) e) Nodrošināti piezemes ozona bioindikācijas novērojumi (staciju skaits) f) Nodrošināti slāpekļa un smago metālu novērojumi sūnās (staciju skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītājs tiks iegūts no LVĢMC atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā (ja tiesību akti nenosaka atšķirīgu monitoringa veikšanas regularitāti)
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	a) Nodrošināti nepārtraukti novērojumi 1 stacijā b) Nodrošināta nepārtraukta novērojumu datu uzkrāšanu – 18500 vienības c) Nodrošināta 1 stacijas darbība (2016. un 2019.gadā). 2013.gadā netika veikts šāds monitoringa d) Nodrošināts monitoringa 2016.gadā 86 stacijās e) Nodrošināts monitoringa 2016.gadā 5 stacijās f) Nodrošināts monitoringa 2016.gadā 101 stacijā
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrības informēšana, iegūta informācija par vides stāvokli, nodrošināta ziņojumu sagatavošana ES
1.5. Apkārtējās gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitoringa	
Darbības rezultāts (M1.5.)	Sabiedrībai pieejama informācija par radiācijas fona līmeni un nodrošināta informācija par apkārtējā gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitoringa pieejamība ES radioloģiskās informācijas apmaiņas sistēmā ECURIE/EURDEP
Rezultatīvais rādītājs (M1.5.)	Nodrošināts ikdienas gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitoringa (staciju skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītājs tiks iegūts no VVD RDC atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	2013.gadā darbojās 15 stacijas. Plānots palielināt staciju skaitu līdz 21.

Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrība ar operatīvu informāciju par vides radiācijas situāciju
1.6. Siltumnīcefekta gāzu (SEG) un gaisu piesārņojošo vielu emisijas monitoringa	
Darbības rezultāts (M1.6.)	Nodrošināta siltumnīcefekta gāzes (SEG) un gaisu piesārņojošo vielu inventarizācija un izstrādātas prognozes
Rezultatīvais rādītājs (M1.6.)	a) Sagatavots SEG tiešo un netiešo emisiju inventarizācijas pamatdatu ziņojums un nacionālais inventarizācijas ziņojums ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām sekretariātam un EK Regulas 525/2013 ietvaros. b) Sagatavoti ziņojumi par emisijām gaisā EK direktīvas 2001/81/EK (NEC) un Konvencijas par pārrobežu piesārņojuma pārneši lielos attālumos ietvaros (ziņojumu skaits) c) Emisiju apkopojums Konvencijas par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos un tās protokolu EMEP (kopējās programmas gaisa piesārņojuma izplatības lielos attālumos novērošanai un novērtēšanai Eiropā) ietvaros kvadrātu sagatavošana/ gridēšana. d) Sagatavots ziņojums par gaisa piesārņojošo vielu emisijas prognozēm par 2015., 2020., 2030. un 2050.gadam (prognozes ik pēc 5 gadiem)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Sagatavotie ziņojumi
Mērīšanas biežums	Atbilstoši noteiktajiem ziņojumu sagatavošanas termiņiem.
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt nepieciešamo ziņojumu sagatavošanu.
Saistītie darbības rezultāti	Izpildītas starptautiskās un ES prasības, iegūtas SEG un gaisu piesārņojošo vielu inventarizācijas un izstrādātas prognozes
2. Ūdeņu monitoringa programma	
Politikas rezultāts (M2.)	Iegūta visaptveroša informācija par ūdeņu stāvokli Latvijas teritorijā
2.1. Virszemes ūdeņu monitoringa	
Darbības rezultāts (M2.1.)	Iegūta informācija par virszemes ūdeņu kvalitāti Latvijas teritorijā, kas izmantojama ūdeņu stāvokļa novērtēšanai un nepieciešamo pasākumu izvērtēšanai un īstenošanai
Rezultatīvais rādītājs (M2.1.)	a) Nodrošināta virszemes ūdeņu kvalitātes monitoringa staciju darbība, ieskaitot prioritāro un bīstamo vielu monitoringa apakšprogrammu, kā arī bioloģiskā monitoringa apakšprogrammu (staciju skaits) b) Nodrošināta virszemes ūdeņu kvantitātes monitoringa staciju darbība c) Nodrošināts melioratīvās hidrometrijas monitorings (vietu skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Radītāji tiks iegūti no LVGMC un ZMNI
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	a) Palielināt monitoringa staciju skaitu no 471 (2013.gads) līdz 496 stacijām (2019.gadā)
Saistītie darbības rezultāti	Iegūta informācija vides kvalitātes novērtēšanai un dažādu novērtējumu veikšanai, informēta sabiedrība par ūdeņu

		kvalitāti un kvantitāti, nodrošināta ziņojumu sagatavošana ES
2.2. Jūras vides monitorings		
Darbības rezultāts (M2.2.)	rezultāts	Iegūta informācija par jūras vides stāvokli, kas izmantojama stāvokļa novērtēšanai, pasākumu programmas izstrādei un īstenošanai
Rezultatīvais (M2.2.)	rādītājs	a) Monitoringa staciju skaits b) Novērtēto parametru skaits, parametru kopējais novērojumu skaits
Rādītāja metodoloģija	iegūšanas	Radītāji tiks iegūti no LHEI atskaitēm
Mērīšanas biežums		Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze		a) palielināt monitoringa staciju skaitu no 40 (2013.gads) līdz 70 stacijām b) Palielināt novērtēto parametru skaitu no 20 (2013.gadā) līdz 25; palielināt kopējo novērojumu skaitu no 290 (2013.gads) līdz 500
Saistītie darbības rezultāti		Nodrošināta informācijas iegūšana vides kvalitātes novērtēšanai un iegūti dati ziņojumu sagatavošanai un dažādu dokumentu izstrādei.
2.3. Pazemes ūdeņu monitorings		
Darbības rezultāts (M2.3.)	rezultāts	Iegūti dati par pazemes ūdensobjektu kvantitatīvo stāvokli un ķīmisko kvalitāti un novērtēts pazemes ūdensobjektu stāvoklis
Rezultatīvais (M2.3.)	rādītājs	a) Nodrošināti pazemes ūdeņu kvantitātes novērojumi (monitoringa staciju skaits) b) Nodrošināti pazemes ūdeņu kvalitātes novērojumi (monitoringa staciju skaits) c) Uzkrāto datu apjoms datu bāzēs (vienību skaits) d) Radioaktivitātes mērījumi dzeramā ūdens ņemšanas vietās (vietu skaits)
Rādītāja metodoloģija	iegūšanas	Radītāji tiks iegūti no LVĢMC atskaitēm
Mērīšanas biežums		Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze		a) Palielināts pazemes ūdeņu kvantitātes monitoringa staciju skaits no 57 (2013.gads) līdz 72 stacijām (2019.gadā) b) Palielināts pazemes ūdeņu kvalitātes monitoringa staciju skaits no 56 (2013.gads) līdz 111 stacijām (2019.gadā) c) Pakāpeniski palielināt uzkrāto datu apjomu datu bāzēs d) Nodrošināt nepārtrauktu monitoringu 5 vietās
Saistītie darbības rezultāti		Iegūta informācija vides kvalitātes novērtēšanai un dažādu novērtējumu veikšanai, informēta sabiedrība par ūdeņu kvalitāti un kvantitāti, nodrošināta ziņojumu sagatavošana ES
2.4. Lauksaimniecības noteču monitorings		
Darbības rezultāts (M2.4.)	rezultāts	Novērtēta lauksaimnieciskās darbības un piesārņojuma avotu slodze un ietekme uz ūdeņu kvalitāti
Rezultatīvais (M2.4.)	rādītājs	Monitoringa vietu skaits
Rādītāja metodoloģija	iegūšanas	Rādītājs tiks iegūts no LLU atskaitēm
Mērīšanas biežums		Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības		Nodrošināt nepārtrauktu monitoringu 7 stacijās

prognoze	
Saistītie darbības rezultāti	Iegūta informācija vides kvalitātes novērtēšanai un dažādu novērtējumu veikšanai, informēta sabiedrība par ūdeņu kvalitāti, iegūti dati ziņojumu sagatavošanai ES
2.5. Peldvietu ūdens kvalitātes monitorings	
Darbības rezultāts (M2.5.)	Sabiedrība nodrošināta ar informāciju par peldvietu kvalitāti
Rezultatīvais rādītājs (M2.5.)	a) Peldvietu ūdens kvalitātes monitoringā ietvertu peldvietu skaits b) Sezonas laikā analizēto peldvietu ūdens kvalitātes paraugu skaits
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no VI atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	a) Nodrošināt monitorēto peldvietu skaita palielināšanu no 50 (2013.gads) līdz 110 2019.gadā b) Palielināt analizējamo peldvietu ūdens kvalitātes paraugu skaitu no 260 (2013.gads) līdz 580 2019.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Sabiedrība nodrošināta ar informāciju par peldvietu kvalitāti, sagatavoti ziņojumi ES
2.6. Dzeramā ūdens kvalitātes monitorings	
Darbības rezultāts (M2.6.)	Iegūta informācija par dzeramā ūdens mikrobioloģiskajiem, organoleptiskajiem un fizikāli ķīmiskajiem rādītājiem, sabiedrība informēta par dzeramā ūdens kvalitāti
Rezultatīvais rādītājs (M2.6.)	a) Dzeramā ūdens monitoringā aptvertu ūdensapgādes sistēmu skaits b) Analizēto dzeramā ūdens paraugu skaits
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no VI atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	a) Nodrošināt monitoringa vietu skaita palielināšanu no 117 (2013.gads) līdz 396 2016.-2019.gadā b) Palielināt analizējamo paraugu skaitu no 220 (2013.gads) līdz 422 2016.-2019.gadā
Saistītie darbības rezultāti	Sabiedrība un institūcijas nodrošinātas ar informāciju par dzeramā ūdens kvalitāti, sagatavoti ziņojumi ES
3. Zemes monitoringa programma	
Politikas rezultāts (M3)	Iegūta aktuāla un saskaņota ģeogrāfiska informācija par zemes virsmas apaugumu un tā izmaiņām, procesiem augsnē, mūsdienu ģeoloģiskajiem procesiem – krasta eroziju, kā arī seismiskajiem procesiem
3.1. Zemes virsmas apauguma monitorings	
Darbības rezultāts (M3.1.)	Veikta zemes virsmas apauguma kartēšana Latvijas teritorijā
Rezultatīvais rādītājs (M3.1.)	Iegūta informācija par zemes virsmas apaugumu visā Latvijas teritorijā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Informācija no ES par veikto zemes virsmas apauguma kartēšanu ES teritorijā
Mērīšanas biežums	Reizi 4 gados
Rādītāja vēlamās vērtības	Nodrošināt zemes virsmas apauguma kartēšanu 2017.gadā

prognoze	
Saistītie darbības rezultāti	Sabiedrībai un institūcijām pieejama informācija par zemes apaugumu
3.2. Augsnes monitorings	
Darbības rezultāts (M3.2.)	Iegūta informācija par augšņu stāvokli
Rezultatīvais rādītājs (M3.2.)	a) Nodrošināta lauksaimniecībā izmantojamo zemju agroķīmisko īpašību izpēte (reprezentatīvās saimniecību izlases kopas platība, ha) b) Iegūti dati par minerālā slāpekļa saturu augsnē īpaši jutīgās teritorijās (vietu skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Radītājs tiks iegūts no VAAD atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	a) Nodrošināt lauksaimniecībā izmantojamo zemju īpašību izpēti platību palielināšanu no 5000 ha (2013.gads) līdz 10000 ha (2016.-2019.gads) 2) Nodrošināt nepārtrauktu slāpekļa satura analīzi augsnē īpaši jutīgajās teritorijās 48 vietās.
Saistītie darbības rezultāti	Sabiedrība nodrošināta ar informāciju par zemju agroķīmiskajām īpašībām
3.3. Mūsdienu ģeoloģisko procesu monitorings	
Darbības rezultāts (M3.3.)	Sabiedrība nodrošināta ar mūsdienīgu, aktuālu informāciju par ģeoloģiskajiem procesiem, kas tiek ņemta vērā attīstības plānošanā
Rezultatīvais rādītājs (M3.3.)	a) Novērtēta Latvijas piekraste no Lietuvas līdz Igaunijas robežai, kā arī pārējā Latvijas teritorija, kurā pastāv fluviālo un citu ģeoloģisko procesu riski (novērtējuma vietu skaits) b) Izmaiņas klimata un cilvēku darbības pārmaiņu rezultātā un krastu erozijas prognozes (prognožu skaits): - Prognozes novērojumu punktā - Prognozes laika griezumā
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no monitoringa atskaitēm (LVĢMC)
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt regulāru ģeoloģisko procesu monitoringu piekrastē, 2019.gadā veicot monitoringu 41 vietā
Saistītie darbības rezultāti	Sabiedrība un institūcijas (arī pašvaldības) nodrošinātas ar monitoringa rezultātiem
3.4. Seismiskais monitorings	
Darbības rezultāts (M3.4.)	Nodrošināta informācija par seismisko situāciju Latvijā
Rezultatīvais rādītājs (M3.4.)	Seismiskā monitoringa staciju skaits
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītājs tiks iegūts no LVĢMC atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt nepārtrauktu seismisko monitoringu vismaz 1 vietā
Saistītie darbības rezultāti	Sabiedrībai un institūcijām pieejama informācija par

	seismiskajiem novērojumiem
4. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma	
Politikas rezultāts (M4)	Izpildītas ES prasības bioloģiskā daudzveidības monitoringa īstenošanā
Rezultatīvais rādītājs (M4.)	Iegūta informācija par biotopiem un sugām (skaits): a) biotopiem b) nemedījamo putnu sugām c) augu un nemedājamo dzīvnieku sugām d) medājamo putnu sugām e) medājamo dzīvnieku sugām
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no DAP un VMD atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt nepārtrauktu sugu un biotopu monitoringu un nodrošināt regulāru informāciju par medājamo un nemedājamo putnu un dzīvnieku sugām
Saistītie darbības rezultāti	Sabiedrībai un institūcijām nodrošināta informācija par sugu un biotopu monitoringu; sagatavoti ziņojumi EK
4.1. Natura 2000 vietu monitorings	
Darbības rezultāts (M4.1.)	Iegūta informācija par <i>Natura 2000</i> vietās esošajām sugām un biotopiem, to stāvokli un izmaiņām
Rezultatīvais rādītājs (M4.1.)	a) Monitoringa vietu skaits (<i>Natura 2000</i> teritoriju skaits) b) Jūras <i>Natura 2000</i> vietu apsekojumi (skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no DAP un LHEI atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt nepārtrauktu monitoringu 232 <i>Natura 2000</i> vietās, arī 4 jūras <i>Natura 2000</i> teritorijās (2013. gadā – 2 vietās)
Saistītie darbības rezultāti	Nodrošināta sabiedrība un institūcijas ar informāciju par <i>Natura 2000</i> vietām, rezultāti izmantoti dažādu novērtējumu veikšanā un ziņojumu sagatavošanā
4.2. Fona monitorings	
Darbības rezultāts (M4.2.)	Apkopota informācija par dažādu sugu populāciju lielumu valstī kopumā
Rezultatīvais rādītājs (M4.2.)	Īstenoto fona monitoringa apakšprogrammu skaits
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no DAP atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt regulāru fona monitoringu (11 apakšprogrammās)
Saistītie darbības rezultāti	Iegūta visaptveroša informācija par sugām
4.3. Speciālais monitorings	
Darbības rezultāts (M4.3.)	Iegūta informācija par atsevišķām nozīmīgām sugām un biotopiem, kurus nenosdz fona monitorings
Rezultatīvais rādītājs (M4.3.)	Īstenoto speciālā monitoringa apakšprogrammu skaits
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no DAP atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā

Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt regulāru speciālā monitoringu (8 apakšprogrammās)
Saistītie darbības rezultāti	Iegūta visaptveroša informācija par sugām un biotopiem
4.4. Invazīvo sugu monitoringa	
Darbības rezultāts (M4.4.)	Iegūta informācija par invazīvo sugu izplatību
Rezultatīvais rādītājs (M4.4.)	a) Papildināts invazīvo sugu saraksts, izstrādāta invazīvo sugu monitoringa metodika b) Īstenots invazīvo sugu monitoringa
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no DAP un VAAD atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Uzsākt un īstenot invazīvo sugu monitoringu
Saistītie darbības rezultāti	Tiks iegūta informācija par invazīvām sugām, kurua izmantojama situācijas novērtēšanai un nepieciešamo pasākumu izvērtēšanai
5. Meža monitoringa	
Politikas rezultāts (M5)	Iegūta statistiska informācija par meža resursu un meža veselības stāvokli, kā arī meža un vides faktoru (biotisko, abiotisko, antropogēno faktoru) mijiedarbību
5.1. Meža resursu monitoringa	
Darbības rezultāts (5.1.)	Iegūta informācija par meža platības izmaiņām, meža koksnes resursu struktūru un dinamiku, mežaudžu bojājumiem, atmirušo koksni un uzkrātu hronoloģisku informāciju par mežaudžu attīstības gaitu
Rezultatīvais rādītājs (M5.1.)	Apsēkoti parauglaukumi - skaits
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no LVMI „Silava” atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Nodrošināt regulāru parauglaukumu novērtēšanu (16000 parauglaukumu 5 gadu periodā)
Saistītie darbības rezultāti	Sabiedrība nodrošināta ar visaptverošu informāciju par meža resursiem
5.2. Gaisa piesārņojuma ietekme uz mežiem novērtēšanas monitoringa (ICP Forest)	
Darbības rezultāts (5.2.)	Novērtēta gaisa piesārņojuma un citu vides faktoru ietekme uz meža ekosistēmām
Rezultatīvais rādītājs (M5.2.)	a) Nodrošināts I līmeņa meža monitoringa (parauglaukumu skaits) b) Nodrošināts II līmeņa meža monitoringa (parauglaukumu skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no LVMI „Silava” atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	a) Nodrošināt nepārtrauktu I līmeņa meža monitoringu 115 parauglaukumos b) Nodrošināt nepārtrauktu II līmeņa meža monitoringu 3 prauglaukumos (2013.gadā – 1)
Saistītie darbības rezultāti	Sabiedrībai un institūcijām pieejama informācija par gaisa

	piesārņojuma ietekmi uz meža ekosistēmām, nodrošināta informācija ziņojumu sagatavošanai
5.3. Meža kaitēkļu un slimību zinātniskais monitorings	
Darbības rezultāts (5.3.)	Iegūta operatīva informācija par bīstamāko meža kaitēkļu un slimību izplatību
Rezultatīvais rādītājs (M5.3.)	a) Izstrādāta meža kaitēkļu un slimību zinātniskā monitoringa metodika (skaits) b) Katru ceturksni sagatavota informācija par meža kaitēkļu un slimību izplatību iepriekšējā ceturksnī un izplatības prognozēm (prognožu skaits)
Rādītāja iegūšanas metodoloģija	Rādītāji tiks iegūti no LVMI „Silava” un VMD atskaitēm
Mērīšanas biežums	Reizi gadā
Rādītāja vēlamās vērtības prognoze	Izstrādāta monitoringa metodika un katru gadu sagatavotas 4 prognozes
Saistītie darbības rezultāti	Pieejama informācija par meža kaitēkļu un slimību izplatību

(Ministru kabineta
2014. gada 26. marta
rīkojums Nr. 130)

Vides politikas pamatnostādņu 2014.–2020. gadam kopsavilkums

Vides politikas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam (turpmāk – VPP2020) ir izstrādātas atbilstoši Vides aizsardzības likuma 4. panta otrajai daļai.

VPP2020 aizstās Vides politikas pamatnostādnes 2009.–2015. gadam¹. Lai arī Vides politikas pamatnostādņu 2009.–2015. gadam darbības periods vēl nav beidzies, ievērojot apstiprināto Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.–2020. gadam, Eiropas Savienības 2014.–2020. gada finanšu perioda prioritātes un Eiropas Savienības 7. Vides rīcības programmas mērķus, tika pieņemts lēmums par jaunu vides politikas pamatnostādņu izstrādi.

VPP2020 izvirza pasākumus, lai sasniegtu **virsmērķi** – nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli.

Lai sasniegtu augstākus nacionālos un starptautiskos vides kvalitātes mērķus, līdz 2020. gadam jāveic jaunas rīcības un jāsasniedz jauni rezultatīvie rādītāji. Globālo un Eiropas Savienības mēroga mērķu atspoguļojums Latvijas vides politikā aktualizējas sakarā ar Latvijas prezidentūru Eiropas Savienības Padomē 2015. gada pirmajā pusgadā, kad Latvijai būs jākoordinē daudzi liela mēroga pasākumi. Savukārt Latvijas sabiedrība vēlas saņemt arī vēl labāku, savlaicīgāku un sakārtotu informāciju par vides stāvokli Latvijā, lai varētu aktīvāk un kvalitatīvāk līdzdarboties tās veidošanā visos līmeņos, nodrošinot vides institūciju kapacitātes paaugstināšanu un to resursu palielināšanu. No nacionālajām interesēm jaunajā politikas periodā jāakcentē arī tādi ilgtspējīgas attīstības pasākumi kā resursu taupīšana un efektīvāka izmantošana, zaļais iepirkums, depozītu sistēmas ieviešana u.c.

VPP2020 paredz vairākas lielas reformas, no kurām galvenās ir šādas:

➤ Lai uzlabotu Latvijas vides aizsardzības fonda darbību un padarītu to efektīvāku, kā arī lai sakārtotu atbildības jomas, ir plānotas vairākas izmaiņas Latvijas vides aizsardzības fonda darbībā un finansējuma avotos. Ieviešot finansēšanas modeli "**dabas resursu nodoklis atgriežas dabā**", tiktu īstenots dabas resursu nodokļa mērķis – veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus. Īstenojot principu "dabas resursu nodoklis atgriežas dabā", būtu iespējams izsekot valsts budžetā iekasēto zaudējumu par videi nodarīto kaitējumu saiknei ar veiktajiem pasākumiem vides atjaunošanai. Vienlaikus nepieciešams izvērtēt un aktualizēt dabas resursu nodokļa likmju efektivitāti.

¹ Ministru kabineta 2009. gada 31. jūlija rīkojums Nr. 517 "Par Vides politikas pamatnostādņēm 2009.–2015. gadam".

➤ **Zemes dziļu izmantošanas** juridiskā ietvara pilnveidošana un institucionālās kapacitātes stiprināšana, nodrošinot efektīvu zemes dziļu valsts pārvaldību un zemes dziļu aizsardzību.

➤ Normatīvo aktu bāzes izstrāde **depozīta sistēmas piemērošanai dzērienu iepakojumam**, lai nodrošinātu sistēmas darbības uzsākšanu no 2015. gada 1. janvāra atbilstoši 2013. gada 23. aprīlī Ministru kabinetā akceptētajai koncepcijai par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam. Depozīta sistēmu Latvijā plānots ieviest dzērienu iepakojumam no PET, stikla, metāla izejmateriāliem (bezalkoholiskie dzērieni, alus, dzērieni ar zemu alkohola saturu). Depozīta sistēmas lielākais ieguvums līdztekus apkārtējās vides sakopšanai ir iespēja savākt daudz tīrākas izejvielas nekā atkritumu dalītās savākšanas sistēmā, un tas ir izdevīgāk gan ražotājiem, gan iepakojuma pārstrādātājiem.

➤ Prasību noteikšana **ūdenssaimniecības pakalpojumu** (ūdensapgādes un kanalizācijas) sniegšanai un lietošanai pašvaldībās.

➤ **Zinātnes potenciāla palielināšana** vides aizsardzības nozarei nepieciešamo pētījumu veikšanā, zinātnisko darbu un pētījumu pieejamības sabiedrībai nodrošināšana. VPP2020 darbības periodā plānots pārvērtēt arī jau agrāk iezīmētās idejas par institūta izveidi, apvienojot visus galvenos vides pētījumu virzienus vienā programmā.

Lai aptvertu visus vides politikas starptautiskos un nacionālos aspektus, VPP2020 ir strukturētas vairākās tematiskajās sadaļās, kurās izvirzīts apskatāmās jomas politikas mērķis, definēti politikas un darbības rezultāti, izvēlēti rezultatīvie rādītāji, kā arī pasākumi politikas mērķu un rezultātu sasniegšanai. Kopumā ir ievads, 13 sadaļas (no tām deviņas ir tematiskās) un noslēgums.

Sadaļā "Noslēguma jautājumi" ir sniegta informācija par VPP2020 īstenošanai pieejamo indikatīvo finansējumu no Eiropas Savienības fondiem un noteikta ziņošanas un pamatnostādņu pārskatīšanas kārtība.

Vides politikas īstenošana ir saistīta ar vairāku citu sektoru izstrādātājiem politikas plānošanas dokumentiem, kuros jau ir integrēti vides politikas jautājumi un norādīti konkrēti mērķi un veicamie pasākumi. Tādējādi VPP2020 netiek dublēti citos politikas plānošanas dokumentos noteiktie mērķi un veicamās rīcības.

VPP2020 ir četri atsevišķi pielikumi.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministra
pienākumu izpildītāja,
tieslietu ministre

Baiba Broka